

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“การพัฒนารอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T)
เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่
(Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ
และยโสธร”

โดย

ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สัญญาเลขที่ PDG5240015
รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ
“การพัฒนารอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T)
เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่
(Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ
และยโสธร”

โดย
ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดยโสธรมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างกรอบการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธรสู่ความยั่งยืน 2) เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร” โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายภาคีทางการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีคุณภาพและนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยการดำเนินงานวิจัยเพื่อค้นหากรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ใช้การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย เครือข่ายด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และยโสธร โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มย่อยได้ดำเนินแยกรายจังหวัดๆ ละ 6 ครั้ง ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยตัวแทนของภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน รวมเป็นจำนวน 122 คน

สรุปบทวิเคราะห์

ผลการดำเนินการวิจัย พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวและกรอบการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้งสามจังหวัดมีความแตกต่างกันตามบริบทและศักยภาพของจังหวัดนั้นๆ เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ทางการท่องเที่ยว บทบาทและศักยภาพภาคีทางการท่องเที่ยว ตลอดจนทิศทางการพัฒนาและช่องว่างทางความรู้ที่จะเชื่อมโยงสู่กรอบการวิจัยที่มีอยู่ สามารถนำเสนอได้ดังนี้

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในช่วงปี 2546 – 2550 พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องยกเว้นในปี 2547 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงกว่าครึ่งหนึ่ง ซึ่งมาจากสาเหตุการระบาดของโรคไข้หวัดนก และโรคซาร์สซึ่งเกิดขึ้นปลายปี 2546 และส่งผลกระทบสืบเนื่องมาถึงปี 2547 แต่ภายหลังสถานการณ์คลี่คลายลงจำนวนผู้มาเยือนก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสำหรับระยะเวลาผ่านนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว เฉลี่ย 5 ปี ประมาณ 2.44 วัน ส่วนห้องพักและโรงแรมจะสังเกตได้ว่าจำนวนห้องพักและโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมามีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมาจากการเติบโต

ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในพื้นที่ปากช่องและวังน้ำเขียวส่งผลให้ที่พักและโรงแรมเพิ่มจำนวนมากขึ้นเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี นอกจากนี้รายได้จากการท่องเที่ยวก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ยกเว้นในปี 2547 เพียงปีเดียวเท่านั้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้หากเปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่าสถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของนครราชสีมาในปี 2550 มีอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวรวมร้อยละ 9.3 แบ่งเป็นชาวไทยและชาวต่างชาติเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.19 และ 15.03 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลจากการจัด Event ต่าง ๆ เช่น งานดนตรี KTC Loves Concert งานบอลลูนานานาชาติ งาน Cowboy Night และงานเทศกาลองุ่นไวน์ เป็นต้น ขณะที่ปัจจัยส่งเสริมการเติบโตอย่างต่อเนื่องของจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ กีฬาซีเกมส์ (Sea Games) ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา โครงการกสิกรรมไร้สารพิษ ตามพระราชดำริ ที่ ททท. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 4 จัดขึ้น และงานเทศกาลประเพณีที่มีชื่อเสียง อาทิ พิมายมินิไลท์แอนด์ซาวนด์ (Pimai Mini Light and Sound) ประกอบกับความนิยมเดินทางไปพักผ่อนของคนกรุงเทพฯ และการท่องเที่ยวช่วงฤดูหนาว เนื่องจากมีระยะทางค่อนข้างใกล้ รวมถึงมีแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักที่ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี อาทิ แหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขาใหญ่และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่วังน้ำเขียว

สำหรับรายได้นักท่องเที่ยวพบว่า จังหวัดนครราชสีมาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักอันดับ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากพิจารณาจากรายได้ทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวในภาพรวมพบว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.70 หรือคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 8,417.10 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 คิดเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 8,084.27 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 828.16 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากในปี 2549 ร้อยละ 1.24 โดยเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและของที่ระลึก ในขณะที่ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่ามีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.64 คิดเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 332.83 ล้านบาท แต่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยลดลงเล็กน้อยร้อยละ 0.94 หรือประมาณ 1,288.79 บาท ซึ่งการใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึกเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นค่าที่พัก

ขณะที่สถานการณ์ด้านการพักแรม พบว่า ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 2.41 วัน โดยจำแนกเป็นชาวไทยประมาณ 2.40 วัน และนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 2.97 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดนครราชสีมาที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็น 8,112 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 6.52 ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนที่พักที่มีเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งพื้นที่

เขาใหญ่ ปากช่องและวังน้ำเขียว ที่มีรีสอร์ทเพิ่มมากขึ้นซึ่งรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งโรงแรมรูปแบบใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในบริเวณตัวเมืองโคราชก็ตาม

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว พบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา นั้น คือ การท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมจำนวน 2,457,215 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.25 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม MICE นั้นมีจำนวนรวมกันจำนวน 1,092,754 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.47 โดยจำแนกเป็นกลุ่มประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน จำนวน 826,062 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 กลุ่มชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า จำนวน 117,371 คน คิดเป็นร้อยละ 2.16 และกลุ่มที่ได้รับรางวัล จำนวน 113,321 คน คิดเป็นร้อยละ 2.09 ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นในแต่ละปี ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความสามารถทางการรองรับที่เป็นข้อได้เปรียบของจังหวัดซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “นักท่องเที่ยวกลุ่มประชุมสัมมนา (MICE) มีอัตราการเติบโตสูง มีแนวโน้มเดินทางมาประชุมสัมมนา ท่องเที่ยวและใช้จ่ายในจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเติบโตของตลาด MICE ในนครราชสีมายังมีแนวโน้มที่ดี (สวัสต์ มังกรวัฒน์, 2552: สัมภาษณ์)

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมของจังหวัดนครราชสีมา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปมากถึงร้อยละ 83.29 รองลงมา คือ ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 52.78 และทำกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 23.85 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความนิยมในสองอันดับแรกที่สุดคือ นักท่องเที่ยวชาวไทย กล่าวคือ นิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 87.07 รองลงมาคือ การซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 60.06 และการนันทนาการและบันเทิง ร้อยละ 19.15 ตามลำดับ และเมื่อสังเกตกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำในอันดับสามของทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมถึงการไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 21.32 เนื่องจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะของทั้งชาวโคราชและนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านไปมา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เปรียบเสมือนสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา รองลงมา คือ วัดหลวงพ่อดำ ร้อยละ 17.32 และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ร้อยละ 11.54 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลับให้ความสนใจกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 30.56 และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ร้อยละ 29.83 ตามลำดับ ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก สัดส่วนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม

ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เป็นอย่างดีจน กล่าวคือนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มักให้ความสนใจกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของไทย จึงเป็นเหตุให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นจำนวนมากเนื่องจากสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์ผสมกับการ เป็นแหล่งมรดกโลก ขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมายก็เป็นสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา อันยาวนานตั้งแต่อาณาจักรขอม

บทบาทและศักยภาพภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

บทบาทและศักยภาพของภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในภาพรวม พบว่าทุกภาค มีความตั้งใจในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนดไว้โดย สังเกตได้จากการดำเนินงานของแต่ละภาคที่ผ่านมา การดำเนินงานร่วมกันของภาคเอกชนในพื้นที่ปากช่อง และวังน้ำเขียว ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว อย่างรวดเร็ว ในขณะที่ภาคการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งภาคที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในลักษณะของข้อมูลเชิงวิชาการ งานวิจัย ตลอดจนแนวคิด และมุมมองด้านการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มทางเลือกในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของแต่ละภาค ในขณะที่ภาคภาครัฐ และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างก็ดำเนินงานตามแผนและนโยบายที่ได้กำหนดไว้

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัด นครราชสีมา พบว่าทางจังหวัดมียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2550-2553 ที่ป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ทว่าการทำงานเชิงการพัฒนาในพื้นที่ที่ผ่านมายังขาดการ บูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยหน่วยงานภาครัฐยังคงดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำ เพราะ ทุกหน่วยงานต่างเห็นว่าหน่วยงานของตนเป็นเจ้าของพื้นที่ในการดำเนินงาน จึงส่งผลให้การ ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่เห็นผลที่ชัดเจนมากนัก แต่สำหรับ หน่วยงานภาคเอกชน ในพื้นที่การท่องเที่ยวบริเวณอำเภอปากช่องและวังน้ำเขียวนั้นกลับมีการ รวมกลุ่มของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวภายในพื้นที่โดยมีแกนนำหลักอย่าง สมาคมธุรกิจ ท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา และชมรมท่องเที่ยวอำเภอปากช่อง ซึ่งดำเนินงานประสานความ ร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และดำเนินกิจกรรมด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมส่งผลให้พื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณนี้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้ง ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ความสำเร็จนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเข้มแข็งและการรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นของภาคีภาคเอกชนหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินธุรกิจ ในพื้นที่ต่างมีนโยบายใน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกร่วมกันซึ่งส่งผลให้การเติบโตทางการท่องเที่ยวของจังหวัด นครราชสีมาในพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ทิศทางการพัฒนาและช่องว่างความรู้เพื่อเชื่อมโยงสู่กรอบการวิจัยของจังหวัดนครราชสีมา

สำหรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาควรมุ่งให้ความสำคัญในกรอบงาน 3 ประการ ดังนี้

1) การศึกษามูลค่าและโครงสร้างการกระจายรายได้ทางการท่องเที่ยวของธุรกิจ MICE ภายในจังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการโดยอาศัยความเชี่ยวชาญของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจ MICE โดยตรง ประสานความร่วมมือกับภาคสถาบันการศึกษาในพื้นที่และภาคด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตนครราชสีมา และสำนักงานะการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมาซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าและโครงสร้างการกระจายรายได้ทางการท่องเที่ยวของธุรกิจ MICE ของจังหวัด

2) การศึกษาความเป็นไปได้ในการเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (Tourism City) พร้อมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายทั้งนักท่องเที่ยว รายได้และสินค้าของที่ระลึกอย่างเหมาะสม ดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีด้านการท่องเที่ยวทุกภาคส่วนซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ ข้อมูลและศักยภาพในการเป็นเมืองท่องเที่ยวของจังหวัด รวมถึงโอกาสในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด

3) การค้นหาศักยภาพทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสร้างเรื่องราวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกลไกการสร้างควมภาคภูมิใจให้คนในพื้นที่โดยเฉพาะเยาวชน โดยการสนับสนุนให้มีมัคคุเทศก์น้อย และสนับสนุนงานยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ ข้อมูลด้านศักยภาพทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

หากพิจารณาสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิจะพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดชัยภูมิมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 5 ปีที่ผ่านมาในช่วงปี 2546 - 2550 แต่ระยะเวลาพำนักรของนักท่องเที่ยวกลับลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องในเวลาเดียวกัน โดยในปี 2546 ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวมากถึง 3.50 วัน แต่ในปี 2550 นักท่องเที่ยวกลับพำนักรเฉลี่ยเพียง 2.64 วัน ซึ่งถือว่าลดลงอย่างมาก สำหรับจำนวนห้องพักและโรงแรมพบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2546 มีรายได้ 525.25 ล้าน

บาท และในปี 2550 มีรายได้เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ที่ 974.79 ล้านบาท ส่วนหนึ่งมาจากแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ๆ ถูกเปิดตัวและเริ่มเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่า สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของชัยภูมิในปี 2550 มีอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวรวมร้อยละ 11.64 โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.69 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเทศกาลการท่องเที่ยวดอกกระเจียวบานช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่มีดอกกระเจียวบาน ระหว่างเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิต และอุทยานแห่งชาติไทรทอง อ.หนองบัวระเหว จ.ชัยภูมิ และการท่องเที่ยวที่มอหินขาวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวในภาพรวมมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 หรือคิดเป็นจำนวนเงิน 974.79 ล้านบาท ซึ่งจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 คิดเป็นจำนวนเงิน 971.58 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 438.92 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 1.75 โดยเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด รองลงมา คือ ค่าที่พัก ในขณะที่ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ พบว่า มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.31 คิดเป็นจำนวนเงิน 3.21 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.76 หรือประมาณ 782.36 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายในหมวดค่าที่พักเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งรายได้ของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนหนึ่งมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้จังหวัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่อคนต่อวันนั้นก็มีส่วนเพิ่มขึ้นไม่มากนัก

สำหรับสถานการณ์ด้านการพักรแรม พบว่า ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 2.64 วัน โดยจำแนกเป็นชาวไทยประมาณ 2.64 วัน และของนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 1.63 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดชัยภูมิมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็น 744 ห้องเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.48 ทั้งนี้สืบเนื่องจากจำนวนที่พักที่มีเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว บริเวณทุ่งดอกกระเจียว ส่งผลให้มีรีสอร์ทและที่พักเพิ่มจำนวนขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวของทุกๆ ปีที่มีจำนวนมากโดยผู้ประกอบการเอกชนเหล่านั้นจะเข้ามาทำธุรกิจในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ที่ดอกกระเจียวบาน รวมเวลาประมาณ 3 เดือนจากนั้นก็จะมีรีสอร์ทและมาเปิดให้บริการใหม่ในปีต่อไป

นอกจากนี้วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวในภาพรวมพบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ คือ การท่องเที่ยวและพักผ่อน ร้อยละ 45.98

รองลงมาคือ เยี่ยมญาติ/เพื่อน ร้อยละ 28.58 และประชุม/อบรม/สัมมนา ร้อยละ 12.45 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อนมาจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเกิดจากความโดดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัดโดยเฉพาะทุ่งดอกกระเจียวและมอหินขาวล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อนได้ดีที่สุด

กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ คือ ชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปมากถึง ร้อยละ 78.97 รองลงมา คือ ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 22.34 และทำกิจกรรมทางน้ำ ร้อยละ 17.98 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความนิยมที่มีความสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวไทย สองอันดับแรกนิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ การซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 42.67 และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ร้อยละ 22.60 ตามลำดับ จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไปเพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวตามความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวและการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก อาทิ ผ้าไหม (บ้านเขว้า) ที่มีลวดลายสวยงามคงความเป็นเอกลักษณ์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและบ่งบอกถึงความโดดเด่นของจังหวัดชัยภูมิได้เป็นอย่างดี

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีนักท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 29.62 รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติตาดโตน ร้อยละ 29.17 และทุ่งดอกกระเจียว (อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต และอุทยานแห่งชาติไทรทอง อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ) ร้อยละ 27.99 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลับให้ความสนใจกับเขื่อนจุฬาภรณ์เป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 70.73 อุทยานแห่งชาติตาดโตน ร้อยละ 65.87 และน้ำตกไทรทองร้อยละ 54.65 ตามลำดับ จากสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเดินทางไปนั้น ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันถึงศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว

บทบาทและศักยภาพภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

บทบาทและศักยภาพของภาคการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิในภาพรวม พบว่าภายหลังที่จังหวัดชัยภูมิเริ่มเป็นที่รู้จักจากเทศกาลการท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวบานส่งผลให้ภาคีด้านการท่องเที่ยวหลายภาคีเริ่มมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

เริ่มจากภาคีภาครัฐโดยการนำของท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิร่วมกับจังหวัดและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ ทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวบาน ขณะที่ภาคีเอกชนก็มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างเด่นชัดในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวทั้งการให้บริการที่พัก ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก รวมถึงภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างก็เริ่มมีบทบาทด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิพบว่าทางจังหวัดมีแผนแม่บทการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ แต่ศักยภาพในการดำเนินงานอย่างแท้จริงกลับสวนทางกับแผนแม่บทที่ต้องการให้จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยอย่างยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีแต่ละภาคีขาดความเป็นเอกภาพ เพราะขาดความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงส่งผลให้ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดไม่มีความชัดเจน เริ่มจากท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ ถือเป็นหน่วยงานหลักด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดแต่ปัจจุบันการประสานงาน เชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวยังไม่มี ความชัดเจน ประกอบกับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเข้าใจในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง

ขณะที่ภาคีเอกชน เริ่มต้นตัวกับกระแสนการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นแต่ยังต้องใช้เวลาปรับตัว และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่พัก เนื่องจากที่ผ่านมาในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการจากกรุงเทพฯ จะเข้ามาทำธุรกิจด้านที่พักในช่วงที่ดอกกระเจียวบาน รวมเวลาประมาณ 3 เดือน ภายหลังจากฤดูกาลท่องเที่ยวก็จะปิดรีสอร์ทและกลับมาดำเนินธุรกิจใหม่ในปีต่อไปซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่อย่างใด มีเพียงกลุ่มผู้ประกอบการที่พักเพียงกลุ่มเดียวที่ได้รับผลประโยชน์จากที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้เท่านั้น

สำหรับภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นองค์กรที่น่าจะมีบทบาทในการขับเคลื่อน และพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวหลายประการ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของผู้นำ ประกอบกับการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง นอกจากนี้ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือแผนการท่องเที่ยวที่รวบรวมได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล นำมาวิเคราะห์และสรุปรวมเป็นแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด เวลาปฏิบัติจริงกลับไม่สามารถทำได้ตามที่วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายไว้ด้วยเหตุผลที่วางงบประมาณไม่เพียงพอ

ทิศทางการพัฒนาและช่องว่างความรู้เพื่อเชื่อมโยงสู่กรอบการวิจัยของจังหวัดชัยภูมิ

สำหรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมินั้นควรมุ่งให้ความสำคัญในกรอบงาน 3 ประการ ดังนี้

1) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวด้วยการยกระดับการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature - Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและสร้างการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจและความห่วงแหนทรัพยากรของชุมชน ดำเนินการโดยอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวของภาคีสถาบันการศึกษา ประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

2) การศึกษาโครงสร้างการจัดการและการกระจายรายได้ในประเด็นของผ้าไหมบ้านเขว้า ดำเนินการโดยอาศัยการประสานความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อำเภอบ้านเขว้ากับภาคีสถาบันการศึกษาและภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายผ้าไหม ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ ข้อมูลโครงสร้างการจัดการและการกระจายรายได้ในประเด็นของผ้าไหมบ้านเขว้า

3) การศึกษาการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โลก 175 ล้านปี ซึ่งต้องอาศัยความรู้หลากหลายตลอดจนนักวิจัยที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อดำเนินการให้เกิดแผนงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ แผนการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โลก 175 ล้านปี

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร จะเห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ปี 2546 – 2549 แต่ในปี 2550 มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติชะลอการเดินทาง ด้านระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวลดลงเล็กน้อยในแต่ละปี ซึ่งระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวอยู่ที่ 3 วัน สำหรับจำนวนห้องพักและโรงแรม พบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2548 ซึ่งปีต่อๆ มา มีจำนวนห้องพักและโรงแรมคงที่ตลอดมา สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดยโสธรมีรายได้จาก

การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2546 มีรายได้ 206.82 ล้านบาท และในปี 2550 มีรายได้เพิ่มขึ้นมากถึง 291.30 ล้านบาท ส่วนหนึ่งมาจากการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่า สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในปี 2550 มีการเติบโตลดลงโดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวรวมจำนวน 342,097 คน ซึ่งลดลงร้อยละ 1.96 แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงร้อยละ 2.07 ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.25

ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวในภาพรวม พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.43 หรือคิดเป็นจำนวนเงิน 291.30 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.15 คิดเป็นจำนวนเงิน 284.88 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 409.33 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากในปี 2549 ร้อยละ 8.21 โดยเป็นค่าที่พักมากที่สุดรองลงมาคือ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ในขณะที่รายได้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติมีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.23 คิดเป็นจำนวนเงิน 6.42 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.69 หรือประมาณ 634.58 บาท ซึ่งการใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าที่พักเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม

สถานการณ์ด้านการพักรแรม พบว่า ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 2.75 วัน โดยจำแนกเป็นชาวไทยประมาณ 2.74 วัน และชาวต่างชาติประมาณ 3.27 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดยโสธรมีอัตราคงที่ คือ 306 ห้อง ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดความหลากหลายทางการท่องเที่ยวจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ทั้งฤดูกาล จะมีก็เพียงเทศกาลบุญบั้งไฟเท่านั้นที่เป็นเทศกาลประเพณีที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ปริมาณห้องพักของจังหวัดจึงไม่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนๆ

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวในภาพรวมพบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร คือ การท่องเที่ยวและพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 43.65 รองลงมา คือ เยี่ยมญาติ/เพื่อน ร้อยละ 19.78 และประชุม/อบรม/สัมมนา ร้อยละ 15.37 ตามลำดับ สำหรับสาเหตุที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อนในจังหวัดยโสธรมีสัดส่วนมากที่สุด ส่วนหนึ่งมาจากเทศกาลบุญบั้งไฟซึ่งเป็นเทศกาลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาดังกล่าว

กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวคือ การท่องเที่ยวทั่วไปมากถึง ร้อยละ 74.80 รองลงมา คือ ชื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 33.82 และ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 20.05 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ นิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 81.37

รองลงมาคือ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 34.15 และ นันทนาการ/บันเทิง ร้อยละ 15.25 ตามลำดับ จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนได้ชัดเจนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรมีความคล้ายคลึงกันอย่างมากในลำดับแรก แต่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวชาวไทยชื่นชอบการซื้อสินค้าที่ระลึกเป็นอันดับสอง ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ายโสธรมีศักยภาพด้านสินค้าที่ระลึกซึ่งสามารถเรียกเงินจากนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ไม่น้อย

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ชาติuguong ข้างน้อย มีนักท่องเที่ยวร้อยละ 43.33 รองลงมา คือ สวนพญาแถน ร้อยละ 41.64 และวัดมหาธาตุ ร้อยละ 34.83 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลับให้ความสนใจกับวัดมหาธาตุเป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 16.86 สวนพญาแถน ร้อยละ 11.67 และ ชาติuguong ข้างน้อย ร้อยละ 10.38 ตามลำดับ จากสัดส่วนการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจกับชาติuguong ข้างน้อย เนื่องจากเรื่องเล่าขานที่มีมาแต่อดีตเกี่ยวกับชาติuguong ข้างน้อย ยังคงเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต้องการเดินทางมาเยือนสักครั้งหนึ่ง ขณะที่สวนพญาแถน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาเป็นอันดับสอง เพราะเป็นสถานที่จัดงานบั้งไฟประจำปี

บทบาทและศักยภาพภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

บทบาท และศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรในภาพรวม พบว่าทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่างมีความมุ่งมั่นในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยสังเกตได้จากภาคีภาครัฐด้านการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ในขณะที่ภาคเอกชนก็พยายามทำการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยเหลือตนเองมากที่สุด ขณะที่ภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เริ่มต้นตัวกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความพยายามในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาสนับสนุนและจัดให้จังหวัดยโสธรเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเชื่อมโยงอยู่ในกลุ่มมหัศจรรย์เส้นทางบุญ(มุกดาหาร- สกลนคร-ยโสธร) ประกอบกับกระแสรักบ้านเกิดที่หม่า จิกมักถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์เรื่องแหยมยโสธร ปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้ส่งผลให้จังหวัดเริ่มเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจึงเริ่มต้นตัวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดของตนเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกัน

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรพบว่า ทางจังหวัดมีข้อจำกัดในการดูแลและพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนตัวผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยครั้งทำให้การสานต่อโครงการต่างๆไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็ยังขาดความชัดเจน ขณะที่ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด แต่ที่ผ่านมาการประสานงานเชื่อมโยงความร่วมมือยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม สังเกตได้จากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดที่ผ่านมาพบว่า การประชาสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างดำเนินการด้วยตนเอง โดยไม่มีการร่วมมือกันเพื่อประชาสัมพันธ์ในภาพรวมของจังหวัด

ขณะที่ภาคีเอกชน พบว่า ปัจจุบันมีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร ที่จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางอันประกอบด้วย เส้นทางที่ 1 ชมวัฒนธรรมเชิงนิเวศยโสธร 2 วัน 1 คืน เส้นทางที่ 2 เยี่ยมเยือนอารยธรรมทวารวดี อาณาจักรขอม เจนละ 2 วัน 1 คืน และเส้นทางที่ 3 เยือนอารยธรรมบ้านสิงห์หิน – สิงห์ท่า รวมถึงการรวบรวมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดยโสธร (ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องดำเนินงานผ่านกระบวนการยววิจัยเพราะอาจเกิดความซ้ำซ้อนจากการรวบรวมที่มีมาแล้วข้างต้น) สำหรับภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทชัดเจนองค์กรหนึ่งคือ เทศบาลยโสธรที่ประสานความร่วมมือกับชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธรในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางที่กล่าวไปข้างต้น แต่ในทางตรงกันข้ามยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกจำนวนไม่น้อยที่น่าจะมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านั้นยังมีข้อจำกัดหลายประการในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวของพื้นที่ ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ผู้นำท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากนักเนื่องจากประเด็นการท่องเที่ยวมิได้เป็นประเด็นหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาจังหวัดในองค์รวม

ทิศทางการพัฒนาและช่องว่างความรู้เพื่อเชื่อมโยงสู่กรอบการวิจัยของจังหวัดยโสธร

สำหรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรควรเสริมพลังวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง โดยให้เด็กและเยาวชนร่วมค้นหาศักยภาพของวัฒนธรรม ส่วนนักวิชาการศึกษาแผนการจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมตามกรอบการทำงานที่เสนอให้ทำเป็นโครงการวิจัยร่วมกับทางจังหวัดภายใต้กรอบงาน 2 ส่วน คือ

- 1) งานค้นหาศักยภาพวัฒนธรรม ดำเนินการโดยใช้แนวทางของงานยววิจัยที่ร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งผลลัพธ์ของงาน คือ ข้อมูลเรื่องราวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2) งานศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการมรดกวัฒนธรรม ในส่วนนี้เป็นงานที่เน้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยประเด็นที่ควรเร่งดำเนินการ คือ การพัฒนาย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า ซึ่งผลลัพธ์ของงาน คือ แผนจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับกลไกการพัฒนาท้องถิ่นดังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดยโสธร (พ.ศ.2553-2556) เพื่อตอบสนองพันธกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนา/สร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีเอกลักษณ์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักครบวงจรและให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างมาก จะเห็นได้จากยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ มีประเด็น “การพัฒนาการท่องเที่ยว” อย่างชัดเจน ซึ่งมีเป้าประสงค์ในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มศักยภาพสินค้าและบริการ พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาผู้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว (<http://www.buriram.go.th>) ในขณะที่ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ มีประเด็นการท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย คือ “ประตูการค้า การคมนาคมและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน” ซึ่งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวสู่ความเป็นสากลมากขึ้น โดยมีเป้าประสงค์ในการพัฒนากลไกระบบ Logistic เพื่อให้มีศูนย์กระจายสินค้า มีระบบการจัดการ Logistic เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาด้านการตลาดและช่องทางการค้าเพื่อให้มีศูนย์การค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาศักยภาพความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว การเป็น Medical Hub ของประเทศในอนุภูมิภาค เพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างใหม่และแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการปรับปรุง เพิ่มศักยภาพเส้นทางคมนาคมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวโดยการพัฒนาทางหลวงสายหลัก เพิ่มศักยภาพการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยให้มีเขตพิเศษเพื่อการค้าและการท่องเที่ยว เพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดและจำนวนนักท่องเที่ยว เพิ่มศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว (<http://oldweb.opdc.go.th>)

อย่างไรก็ตาม การจะบรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวจะต้องได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวจากหลายภาคส่วน แต่เหล่านี้ก็ไม่ใช่สิ่งที่ไกลเกินฝันเพราะโดยภาพรวมแล้วการท่องเที่ยวของอีสานใต้ยังอยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลัก ทั้งนี้ด้วยความสะดวกสบายของการคมนาคมจึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถเดินทางไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้ง่าย ดังนั้น การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังอีสานใต้มากขึ้น แต่ก็มีข้อพึงตระหนักอีกอย่างหนึ่งคือการใช้อีสานใต้เป็นทางผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มจังหวัดอีสานใต้จึงต้องหามาตรการในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

ให้อยู่ในอีสานได้นานขึ้นและกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่ให้มากขึ้นเพื่อดึงเม็ดเงินดังกล่าวให้เป็นรายได้ของพื้นที่

จากกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคปี 2551 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านเศรษฐกิจซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เน้นการเพิ่มศักยภาพอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว โดย 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพสมบูรณ์ เร่งศึกษาและสร้างเรื่องราวเป็นภาพยนตร์ให้เห็นความเป็นมา ความยิ่งใหญ่และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้ตาม 25 มาตรฐานของการท่องเที่ยว 3) จัดภูมิทัศน์ชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์และสถานที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม 4) ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทำการท่องเที่ยวเชื่อมโยงมรดกโลก (หลวงพระบาง-บ้านเชียง-เว้-นครวัด) และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (น้ำตกหลี่ผี-คอนพะเพ็ง สี่พันดอน) 5) ส่งเสริมสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงแสงบุญ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1. จังหวัดนครราชสีมาเป็นประตูอีสานและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระจายนักท่องเที่ยวและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ แก่จังหวัดใกล้เคียงทั้ง ลพบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ ขอนแก่นและชัยภูมิ ดังนั้น **นครราชสีมาจึงเป็น “Tourism Satellite Cities”** โดยมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชนและอารยธรรมขอม เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ เขาใหญ่ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ โฮมสเตย์บ้านปราสาท บ้านบุไทรโฮมสเตย์ บ้านหนองไข่น้ำโฮมสเตย์ เป็นต้น และมีแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมที่สำคัญ อาทิ ปราสาทหินพิมาย ที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับแหล่งท่องเที่ยวนครวัดของกัมพูชาได้ จึงควรสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชนและอารยธรรมขอมด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Creation) จากการจัดทำเรื่องราว ความเป็นมา ความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยว (Story) ถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวและพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเพิ่มศักยภาพของสินค้าและบริการ

2. จังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ อาทิ ผาหินงาม เป็นต้น จึงควรสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Creation) เพื่อเพิ่มศักยภาพของสินค้าและบริการ

3. จังหวัดยโสธรมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นประตูการค้าและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาวและกัมพูชา จึงควรสนับสนุนให้เป็นประตู (Gate Way) การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะศูนย์บริการด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ที่เมืองชายแดนและด่านชายแดน อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการสร้างงานและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยการปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน สะดวก สะอาด ปลอดภัยและจัดเส้นทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของเพื่อนบ้าน

ปัจจุบันมุมมองการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงสื่อความเพลิดเพลิน และความสนุกสนานเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวได้กลายเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และมรดกทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ประเทศมีระบบเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี มีสภาพแวดล้อม สภาพวัฒนธรรมที่ดีเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและสร้างมิตรภาพที่ดีให้เกิดขึ้น ดังนั้น การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยการกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่านงานวิจัยหรือกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดความยั่งยืนในเรื่องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงนับว่าเป็นเรื่องที่สร้างสรรค์อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อสร้างกรอบการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธรสู่ความยั่งยืน

1.2.2 เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร” โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

1.2.3 เพื่อสร้างเครือข่ายภาคีทางการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีคุณภาพและนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.1 กรอบการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร ควรเป็นอย่างไร

1.3.2 ข้อเสนอโครงการการพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธรควรเป็นอย่างไร

1.3.3 การสร้างเครือข่ายภาคีระหว่างนักวิจัยท่องเที่ยวไทยกับภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธรควรดำเนินการในลักษณะใด มีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง และภาคีทางการท่องเที่ยวในจังหวัดที่สามารถเข้าร่วมการวิจัยควรมีใครบ้าง

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1. แนวทางการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร

1.4.2 ข้อเสนอโครงการ “ การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร” อย่างน้อยจังหวัดละ 5 โครงการ (5x3=15) ที่ผ่านการพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะจากเวทีการประเมินจากภาคีต่างๆ ในพื้นที่

1.4.3 เครือข่ายภาคีทางการท่องเที่ยวที่ยินดีเข้าร่วมวิจัยท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของบทที่ 2 จะได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร เพื่อนำไปพิจารณาถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด โดยแยกนำเสนอเป็นรายจังหวัด ดังต่อไปนี้

1. จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) ของจังหวัดนครราชสีมา ได้ปรากฏเอกสารโครงการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามที่รวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

- 1) โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปี 2550 - 2551
 - 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1) ด้านการท่องเที่ยวโดยตรง
 - 2.2) ด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
 - 2.3) ด้านที่พักและสุขภาพ
 - 2.4) ด้านสิ่งแวดล้อม
 - 2.5) ด้านภูมิศาสตร์
 - 2.6) ด้านสินค้าชุมชนและสินค้าที่ระลึก
 - 2.7) ด้านการขนส่ง
 - 2.8) ด้านอื่นๆ

โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปี 2550 – 2551

โครงการในปี 2551

โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวขยายผล ระหว่างวันที่ 27 - 29 พฤษภาคม 2551 การดำเนินงานมีขึ้นที่บ้านไร่กุลละวณชัย อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยมีกลุ่มผู้นำองค์กรชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยุทธศาสตร์เข้าร่วมโครงการ

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ในจังหวัดน่าน 31 จังหวัด ระหว่างวันที่ 3 - 4 ก.ค. 51 การดำเนินงานมีขึ้นที่อาคารที่พักนักกีฬา สนามกีฬาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ตำบลปรุใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการในปี 2550

โครงการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด/กลุ่มจังหวัด มีกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 จัดทำเอกสารงานด้านท่องเที่ยวและเอกสารประกอบการจัดประชุม ระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2550

กิจกรรมที่ 2 จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพโฮมสเตย์มาตรฐานไทยจังหวัดนครราชสีมา ปี 2550 ระหว่าง 7 - 9 กันยายน 2550 ณ โรงแรมเวีนรีสอร์ท แอนด์สปา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีข้าราชการระดับอำเภอ ปลัด อบต. และประชาชนที่สนใจจัดตั้งโฮมสเตย์เข้าร่วมโครงการ

โครงการพัฒนาศักยภาพหน่วยงานและองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว วันที่ 28 กันยายน 2550 ณ โรงแรมดิแอร์พอร์ต อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมี

เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดนครราชสีมา และเจ้าหน้าที่กีฬาและนันทนาการอำเภอเข้าร่วมโครงการ

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวโดยตรงของจังหวัดนครราชสีมา

หทัยกาญจน์ หอมกุล (2550) ได้ศึกษาการประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา จะช่วยให้ทราบถึงผลกระทบจากการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสภาพการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาหลังจากสิ้นสุดโครงการ 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แบบจำลองชิปปี้ (CIPP Model) เพื่อการประเมินบริบท ตัวป้อนเข้า กระบวนการและผลผลิต และจากผลการประเมินแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา พบว่าการประเมินด้านบริบท ตัวป้อนเข้ากระบวนการ และผลผลิตอยู่ในระดับสูง เนื่องจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวมีสถานะแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อความสำเร็จ ประกอบกับมีตัวป้อนเข้าและกระบวนการที่เหมาะสมสอดคล้องกัน ส่งผลให้แผนฯ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ การขาดจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้ใช้จ่ายงบประมาณตามลำดับความสำคัญของงานและจัดทำโครงการสร้างจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยวในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับต่อไป

ณภัทร น้อยน้ำใส (2550) ได้ศึกษาสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ ซึ่งโครงการสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์เชิงพื้นที่และเชิงประเด็นตลอดจนข้อมูลทุติยภูมิที่ครอบคลุมสถานะต้นทุน และศักยภาพในการพัฒนาการจัดทำคลังข้อมูลให้เป็นระบบ สะดวกต่อการนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินโครงการการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาค้นคว้านี้ได้จัดทำข้อมูลเป็นรายลุ่มน้ำสาขา จังหวัดนครราชสีมาแบ่งเป็น 10 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลำน้ำมูลตอนบน ลำน้ำมูลส่วนที่ 2 ลำเชียงไกร ลำชี ลำจักราช ลำแะ ลำตะคอง ลำปลายมาศ ลำพระเพลิง และลำสะพืด สำหรับจังหวัดชัยภูมิแบ่งเป็น 8 ลุ่มน้ำ ได้แก่ลำน้ำชีตอนบน ลำน้ำชีตอนบนส่วนที่ 2 ลำสะพุง ลำกระจวน ลำคันฉู ห้วยสามหมอก ลำน้ำพรม และลำน้ำเชิญ ข้อมูลรวบรวมจากแหล่งสำคัญ ลำสะพุง

ลำกระเจวน ลำคันทน์ ห้วยสามหมอก ลำน้ำพรม และลำน้ำเชิญ ข้อมูลรวบรวมจากแหล่งสำคัญ 3 แหล่ง คือข้อมูลสถานการณ์จากการจัดประชุมกลุ่ม และสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรเอกชน ค้นหาข้อมูลทุติยภูมิด้วยการทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามเอกสารและหน่วยงานต่างๆ และการสำรวจข้อมูลต้นทุนเดิมที่เป็นรายชื่อบุคคล หรือแหล่งที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้จะครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและสุขภาวะจากนั้นจัดทำคลังข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์ พร้อมจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นถึงสถานะต้นทุนศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาของจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิโดยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินโครงการการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพต่อการพัฒนาพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพด เป็นต้นที่สนับสนุนต่อการอุตสาหกรรมและวิสาหกิจระดับชุมชน ได้แก่ผลิต แปรรูปอาหาร ผ้าไหม สิ่งทอ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตร และสอดคล้องกับศักยภาพทางด้านพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพดเป็นต้น ระดับอุตสาหกรรม และวิสาหกิจระดับชุมชนได้แก่ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหาร ผ้าไหม สิ่งทอ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการท่องเที่ยว เป็นต้น

เดือนจิต เหมพงศ์พันธุ์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง มักจะเดินทางด้วยพาหนะส่วนตัว และจะพักค้างแรมที่โรงแรมเป็นเวลา 1-3 วัน สำหรับกิจกรรมที่เป็นที่นิยมคือการชมโบราณสถาน ในส่วนของสถานที่ที่นักท่องเที่ยวชอบและอยากไปท่องเที่ยวอีก ปรากฏว่าปราสาทหินพิมายอยู่ในความสนใจเป็นอันดับแรก ขณะที่ภาพลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา นักท่องเที่ยวชาวไทยมักนึกถึง ท้าวสุรนารี ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินึกถึง ปราสาทหินพิมาย นอกจากนี้ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา ด้านการคมนาคมอยู่ในระดับสูง ด้านที่พักแรม อยู่ในระดับสูง ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับสูง ด้านระเบียบวินัยของจังหวัดอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบริการต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง

อร สีแพร (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่องวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการค้นคว้าหาลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่จะเป็นจุดดึงดูด และ

สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ บางส่วนของ จังหวัดสระบุรี บางส่วนของจังหวัดชัยภูมิ บางส่วนของจังหวัดขอนแก่น บางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวรูปแบบ แนวคิดในการทำการเกษตรเพื่อกำหนดปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้าน คุณค่า สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ขีดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังศึกษาตลาดการท่องเที่ยวเกษตรกรรมด้วยการสำรวจโครงสร้าง ความคิดเห็น และความต้องการของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเกษตรกรรมได้ ใช้วิธีการต่าง ๆ คือจัดลำดับของแต่ละปัจจัยด้วยการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้ว คำนวณหาค่าคะแนนรวมของพื้นที่เกษตรกรรมแต่ละแห่ง โดยกำหนดค่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมตามค่าศักยภาพและการกระจายตัวในพื้นที่ สำหรับการวิเคราะห์ตลาด การท่องเที่ยวเกษตรกรรม ได้ใช้การกระจายส่วนร้อยละ ประกอบการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยว ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมความเป็นไปได้ และโอกาสในการเชื่อมโยงกับโครงข่ายการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมา

นายยา ธนพลเกียรติ (2547) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่ใช้ประเมิน ศักยภาพและเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งผลการประเมินพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในความคิดเห็นของผู้ชำนาญการ เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อย คือการบริหาร การตลาด ทรัพยากรและการบริการ สำหรับ ปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจากการเก็บข้อมูลจาก เกษตรกร แล้วทำการวิเคราะห์ความแปรปรวน คือการตลาด การบริการ และทรัพยากร นอกจากนี้ ยังได้ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแยกตามกลุ่มพืชที่ปลูก คือกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับมีศักยภาพด้านทรัพยากรมากกว่ากลุ่มพืชผัก กลุ่มพืชผักมีศักยภาพด้านการบริการมากกว่า กลุ่มสมุนไพร และกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับมีศักยภาพด้านการตลาดมากกว่ากลุ่มสมุนไพร ผลการ ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม แยกตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรและการตลาดมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง การบริการมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ ส่วน ภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอน้ำเขียวมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา คือการตลาด ทรัพยากร และการบริการ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอวังน้ำเขียว 2 เส้นทาง และแผนงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอวังน้ำเขียว ด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม 4 แผนงาน ได้แก่ แผนงานพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว 5 โครงการ แผนงานพัฒนาการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก 2 โครงการ แผนงานการบริหารจัดการ 1 โครงการ และแผนงานพัฒนาด้านการตลาดการท่องเที่ยว 5 โครงการซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ต่อไป

ขณะที่กมลทิพย์ ชูประทีป (2547) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา หากกล่าวถึงประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางเกษตร ที่มีทัศนียภาพที่สวยงามในชนบทภาคต่างๆ เสมือนเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่พบเห็น ดังนั้น การท่องเที่ยวทางเกษตรจึงนับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ของนักท่องเที่ยว จากการศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว และเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1) นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 21 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นนักเรียน / นักศึกษา มีรายได้ไม่เกิน 5,000บาท

2) นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว พบว่า มีพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยว คือ ได้รับข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจเลือกสถานที่จากสื่อประเภทโทรทัศน์/วิทยุ/หนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่มาเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียวครั้งแรก พาหนะที่ใช้ในการเดินทางเป็นรถยนต์ส่วนตัวโดยส่วนใหญ่เป็นการเดินทางมากับครอบครัว และไม่พักค้างคืนระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวระหว่าง 1-3 ชั่วโมง วัตถุประสงค์ในการเดินทางอำเภอวังน้ำเขียวเพื่อพักผ่อนสถานที่ท่องเที่ยวแะมากที่สุด คือ ฟาร์มผลิตเห็ด ส่วนกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวแะชมมากที่สุดคือการชมสวนเกษตร

3) นักท่องเที่ยวเห็นว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้อยู่ในระดับมากจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ด้านสภาพ

ภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมและสังคม ด้านนโยบายของรัฐและกฎระเบียบต่างๆ ด้านราคา และด้านความสะดวกในการเดินทาง และอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ด้านสภาพเศรษฐกิจ และด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์

4) นักท่องเที่ยวเพศหญิง เห็นว่า ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมและสังคมด้านนโยบายของรัฐและกฎระเบียบต่างๆ และด้านความสะดวกในการเดินทางที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากกว่านักท่องเที่ยวเพศชาย ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่าง

5) นักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกัน เห็นว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสภาพเศรษฐกิจแตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่าง

6) นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เห็นว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสภาพเศรษฐกิจ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมและสังคม ด้านราคา และด้านความสะดวกในการเดินทางส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่าง

7) นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพต่างกัน เห็นว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสภาพเศรษฐกิจแตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่าง 8) นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่างกัน เห็นว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมและรายด้านทั้ง 6 ด้านแตกต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมและสังคม ด้านนโยบายของรัฐและกฎระเบียบต่างๆ ด้านราคา ด้านความสะดวกในการเดินทาง ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ไม่แตกต่าง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สายฝน ถึงหมื่นไว (2547) ศึกษาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลือกแหล่งท่องเที่ยวและที่พักของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอวังน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งศึกษาเปรียบเทียบจากเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ โดยผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 25-34 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีระดับรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท และมีสถานภาพโสด สำหรับด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวพบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางไปเที่ยว 1-2 ครั้ง/ปี ใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวแต่ละครั้งเฉลี่ย 1-3 วัน มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยแต่ละครั้งต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ส่วนใหญ่จะเดินทางไปท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติพี่น้อง เพื่อเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเดินทาง

โดยใช้รถยนต์ส่วนตัว ใช้บริการที่พักแรมที่รีสอร์ท นักท่องเที่ยวรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่อำเภอวังน้ำเขียวส่วนใหญ่จากคำบอกเล่า บุคคลที่มีส่วนช่วยในการตัดสินใจเลือกที่พักส่วนใหญ่คือคนในครอบครัว จะเดินทางมาท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเห็นว่า จะแนะนำญาติพี่น้องหรือคนรู้จักให้มาท่องเที่ยวที่อำเภอวังน้ำเขียวแน่นอน และมีความเห็นว่าจะกลับมาท่องเที่ยวที่อำเภอวังน้ำเขียวอีกแน่นอน ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการสนใจมากในภาพรวมของปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และประเพณี ที่พักกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และของฝาก/ ของที่ระลึก นอกจากนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเลือกท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติมากที่สุด และมีพฤติกรรมการเลือกใช้บริการที่พักประเภทรีสอร์ทมากที่สุด

จันทวี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2550) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการโฮมสเตย์ที่ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาของนักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

- 1) ลักษณะการจัดการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์และสภาพทั่วไปในปัจจุบันของธุรกิจโฮมสเตย์
- 2) พฤติกรรมการใช้บริการโฮมสเตย์
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้บริการโฮมสเตย์กับปัจจัยบุคคล
- 4) ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการโฮมสเตย์
- 5) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการใช้ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการใช้บริการโฮมสเตย์ที่ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาของประชาชนนักท่องเที่ยวชาวไทย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายอายุ 15-25 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 บาทขึ้นไป อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน สถานภาพโสด กลุ่มตัวอย่างไม่เคยเดินทางมาพักที่โฮมสเตย์ในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา การเดินทางมากับกลุ่มเพื่อนโดยรถยนต์ส่วนบุคคล มีวัตถุประสงค์หลักคือท่องเที่ยวและพักผ่อน เข้าพักโฮมสเตย์เป็นเวลา 1 คืน 2 วัน รู้จักโฮมสเตย์จากการแนะนำของเพื่อน เลือกมาพักเพราะเพื่อนหรือญาติแนะนำ ต้องการเดินทางมาพักในวันหยุดสุดสัปดาห์ ต้องการเดินทางมาพักอีกในช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม สถานที่ท่องเที่ยว คือ ฟาร์มผลิต

เห็ดหอม กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการใช้บริการโฮมสเตย์ในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาในระดับมาก

สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างกับการใช้บริการโฮมสเตย์ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า

1) เพศมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ร่วมเดินทาง วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง และช่วงเดือนที่ต้องการเดินทาง

2) อายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ร่วมเดินทาง และโอกาสในการเดินทาง

3) รายได้มีความสัมพันธ์กับยานพาหนะที่ใช้เดินทาง ช่วงเดือนที่ต้องการเดินทาง และความต้องการในการกลับมาอีก

4) อาชีพมีความสัมพันธ์กับบุคคลร่วมเดินทาง วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง ยานพาหนะที่ใช้เดินทาง และโอกาสที่เดินทางมาพัก

5) สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ร่วมเดินทาง และยานพาหนะที่ใช้เดินทาง และการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสำคัญที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพที่ต่างกันให้ระดับความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ผลลัพธ์ ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด กระบวนการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ควรส่งเสริมด้านราคาเพิ่มมากขึ้น เช่น กำหนดอัตราราคาตามช่วงเทศกาลต่างๆ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักตลอดทั้งปี และจัดให้การจ้ดรายการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนให้คงอยู่ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนควบคู่ไปด้วย

สุทธวรรณ จันทรภุมรินทร์ (2524) ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของประชากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ศึกษาเฉพาะกรณีของหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทั่วไปของประชากรส่วนใหญ่หัวหน้าครอบครัวเป็นชาย มีอายุในช่วง 41-55 ปี ประชากรมีการศึกษาอยู่ในเกณฑ์บังคับคือประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่อพยพมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง มาอยู่ในท้องถิ่นเป็นเวลานานแล้ว โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด และฝ้าย สำหรับทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในเรื่องที่ดินมีทัศนคติทางลบต่อที่ดินในบริเวณอุทยานฯ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในเรื่องนี้คือ ขนาดที่ดินที่ถือ

ครอง ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน และราคาผลผลิตต่ำด้วย แต่มีทัศนคติทางบวกเกี่ยวกับป่าไม้ สัตว์ป่า ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลให้ประชากรส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวกคือ เห็นด้วยกับการจัดตั้งเป็นเขตอุทยานฯ ทำให้มีป่าไม้ สัตว์ป่าเหลืออยู่ และยังได้รับประโยชน์จากการตั้งเป็นเขตอุทยานฯ แต่ความร่วมมือในการป้องกันการลักลอบเข้าไปบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานฯยังมีน้อย เพราะจะต้องทำมาหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ระดับการศึกษาของประชาชนทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพอสมควร คนที่มีการศึกษาสูงย่อมคำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่คุ้มค่าในทางตรงกันข้าม คนที่มีการศึกษต่ำมักจะคำนึงถึงเรื่องนั้นน้อยกว่า ดังนั้นจึงควรที่นะได้มีการส่งเสริมเผยแพร่ ตลอดจนประชาสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อประชาชนทุกระดับชั้น ซึ่งอาจทำได้โดยให้การศึกษาอบรมแก่ชาวบ้าน พร้อมทั้งดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อยกระดับฐานะและรายได้ให้ดีขึ้น

ปรานีย์ ศรีทะรัง (2550) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการพื้นที่แนวกันชน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ : กรณีศึกษา บ้านคลองปลากั้งและบ้านสันกำแพง ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม การพึ่งพิงและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และแนวทางในการจัดการพื้นที่แนวกันชนของประชาชนบ้านปลากั้งและบ้านสันกำแพง ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา และจากการศึกษา พบว่าประชากรของบ้านคลองปลากั้งและบ้านสันกำแพง เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย มีอายุระหว่าง 15-60 ปี สมาชิกในครัวเรือน 3-6 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา อาชีพหลัก คือ รับจ้าง ประชากรบ้านปลากั้งและบ้านสันกำแพงมีรายได้เฉลี่ย 153,716 บาท/ครัวเรือน/ปี มีที่ดินถือครองเฉลี่ย 11 ไร่ ใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำไร่ ร้อยละ 55.5 ส่วนประชากรบ้านสันกำแพงมีรายได้เฉลี่ย 124,875 บาท/ครัวเรือน/ปี มีที่ดินถือครองเฉลี่ย 8 ไร่ ประชากรทั้งสองหมู่บ้าน ใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ในการทำไร่ และมีที่ดินตั้งอยู่นอกเขตอุทยานฯ ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์เป็น สปก. 4-01 สำหรับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ มีการเก็บหาของป่าส่วนใหญ่เป็นหญ้าคา เห็ด และหน่อไม้ ด้านการจัดการพื้นที่แนวกันชน มีการปลูกป่าเสริม การทำแนวกันไฟ การเข้าร่วมชมรมอาสาสมัครพิทักษ์กระทิงมดคุเทศก์ตำบลวังหมี และการร่วมประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานฯ กับประชากรในพื้นที่ ประชากรของบ้านคลองปลากั้งและบ้านสันกำแพง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่แนวกันชนอยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการจัดการพื้นที่แนวกันชน ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมอาชีพ การฟื้นฟูและรักษาพื้นที่อุทยานฯ การปรับเปลี่ยน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ชัตตตริย รัชสมัย (2548) ได้ศึกษาถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษานี้ได้จากการประเมินค่าใช้จ่ายในปีต่างๆ ของกรมศิลปากร ส่วนผลประโยชน์ของโครงการได้แก่ รายได้ของอุทยานประวัติศาสตร์พิมายที่นำส่งกรมศิลปากรกับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว โดยนำต้นทุนและผลประโยชน์มาวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจด้วยเกณฑ์ชีวิตต่างๆ คือมูลค่าปัจจุบันสุทธิ และอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ณ อัตราคิดลดร้อยละ 12 โครงการมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ กล่าวคือมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 693.79 ล้านบาท ซึ่งมีค่ามากกว่าศูนย์และอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนเท่ากับ 28.44 ซึ่งมีค่ามากกว่าหนึ่ง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความอ่อนไหวของโครงการ ณ อัตราคิดลดร้อยละ 12 ก็ยังคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่อารีวรรณ เสริมวิลาสกุล (2547) ได้ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับอุทยานประวัติศาสตร์พิมายแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยปัจจุบันธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจหนึ่งที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นการลงทุนและสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยว ดังนั้น การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และจากผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่ากัน ส่วนใหญ่มีอายุ 21-28 ปี สถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นพนักงานอยู่ในบริษัทเอกชนมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จำนวน 2-3 ครั้ง มักจะเดินทางช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน โดยมากับกลุ่มเพื่อนจำนวน 1-5 คน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนมักจะพักในโรงแรมจำนวน 1 วัน เหตุสนใจในการเดินทางมาจากเพื่อนหรือญาติมีค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันจำนวน 100-300 บาท ซึ่งจ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม

นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการกลับมาเที่ยวใหม่และมีเหตุจูงใจในการเดินทางกลับมาเนื่องจากความสวยงามของสถานที่ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อบรรยากาศโดยรวมอยู่

ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสินค้าและบริการ ด้านราคา ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อยปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการและด้านลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ให้ความสำคัญต่อยปัจจัยด้านราคา ด้านทำเลที่ตั้ง และด้านบุคลากรไม่แตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านด้านราคาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ให้ความสำคัญต่อยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านทำเลที่ตั้งด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่าผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พินาย จังหวัดนครราชสีมา ให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้สูงสุดอันเป็นหัวใจของการให้บริการแก่ลูกค้า และเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ศศิธร จันทรโอบ (2545) ได้ศึกษาคติการออกแบบปราสาทหินพินาย อำเภอพินาย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความหมายของงานสถาปัตยกรรม โดยใช้ความรู้ด้านประติมานวิทยา (Iconography and Iconology) ซึ่งผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาคติการออกแบบปราสาทหินพินาย โดยผลของการศึกษาสามารถสรุปเกณฑ์ของการออกแบบที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดในการออกแบบปราสาทหินพินายให้เป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลและมณฑลได้ดังนี้

1) การเลือกทำเลที่ตั้งของเมืองและปราสาทที่อาศัยภูมิประเทศตามธรรมชาติเป็นส่วนของการสร้างเมืองตามระบบจักรวาลในพุทธศาสนา

2) ระบบแผนผังของปราสาทที่เป็นโครงสร้างของปราสาทที่มีระเบียงคดล้อมรอบปราสาทประธาน โดยมีศูนย์กลางผังอยู่ที่ปราสาทประธาน และมีการออกแบบที่ยึดแผนภาพของมณฑลในศาสนาพราหมณ์เป็นแผนผังของปราสาท อีกทั้งยังมีการออกแบบและการวางตำแหน่งอาคารต่างๆ ภายในแผนผังที่สะท้อนให้เห็นถึงแบบจำลองของจักรวาล

3) ระบบการใช้แกนโลกเป็นแกนประธานของแผนผังซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีการโคจรของดวงอาทิตย์

4) การออกแบบแผนผังของภาพสลักบนหน้าบัน ทับหลังประดับประตู และกลีบนูนที่ปราสาทประธาน ให้มีความสอดคล้องกับแผนผังของปราสาทและตัวอาคาร โดยมีการแบ่งเนื้อหา

ออกเป็นห่วง และให้มีความสัมพันธ์กับระบบแนวแกนประธานและตำแหน่งของเทพเจ้าประจำทิศต่างๆ

สำหรับสุเทพ เกื้อสังข์ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยสาเหตุที่เลือกพื้นที่นี้เนื่องมาจากการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาพบว่า ภาครัฐเข้าไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยรัฐเป็นผู้คิด เป็นผู้ปฏิบัติ ปรากฏว่าผลที่เกิดขึ้นตามมาคือแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นขาดแคลนคนดูแลและเสื่อมโทรมในที่สุด ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนเข้าใจคำว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน และเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเกิดประโยชน์แก่ชุมชน ขณะที่รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้ช่องว่างการรวมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิมของชุมชน และจัดตั้งใหม่ตามกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนจำนวน 10 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีกระบวนการร่วมค้นหาปัญหา วางแผน ปฏิบัติและประเมินผลในกลุ่มของตนเอง และนำข้อสรุปเข้าสู่องค์กรกลางของชุมชน คือชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ซึ่งจะบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของชุมชน สำหรับการหารูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมกรณีบ้านปราสาทนี้พบว่า ผู้นำชุมชน ข้าราชการที่เกี่ยวข้องเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้นำชุมชนบ้านธารปราสาทเดือนละ 3-4 กลุ่ม ทุกๆ เดือนจากข้อเสนอแนะส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยวชุมชนน่าสนใจทั้งแหล่งโบราณคดี สภาพภูมิทัศน์และวิถีชีวิตชุมชน เมื่อผสมผสานกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแล้วจะเห็นว่าบ้านปราสาทสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

ขณะที่กิตติมา จอร์น (2547) ศึกษากระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักสานขององค์กรบริหารส่วนตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ชุมชนระดับรากหญ้าต้องมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้แนวทางหนึ่งในการพัฒนา คือ การรวมตัวกันเพื่อสร้างธุรกิจของตนเอง โดยก่อตั้งในรูปแบบธุรกิจชุมชน เพื่อพัฒนาแปรรูปผลผลิตของชุมชน ให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน โดยใช้ทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะทางวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน ซึ่งมีรัฐให้การสนับสนุนด้านความรู้ ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด อย่างไรก็ตาม การมุ่งส่งเสริมโดยรัฐแบบทุกพื้นที่ ทำให้มีสินค้าออกสู่ตลาดจำนวนมาก และมีลักษณะคล้ายกัน ทำให้เกิดการแข่งขันกันเอง โดยเฉพาะเครื่องจักสาน ซึ่ง

ไม่เป็นไปตามหลักการของธุรกิจชุมชนที่ต้องพัฒนาเป็นชุมชนเครือข่าย ร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันผลิต ร่วมกันบริโภค ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 4 ประการคือ

1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักรสาน ของตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการจัดการธุรกิจประเภทเครื่องจักรสาน ของตำบลธารปราสาทอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักรสานของตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา และ

4) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มต่อกระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักรสาน ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูงจังหวัดนครราชสีมา ที่แตกต่างกันในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพหลัก สถานภาพในชุมชน ดังผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1) คณะกรรมการดำเนินการธุรกิจชุมชน มีการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักรสาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติด้านการจัดองค์การ อยู่ในระดับมาก และมีการปฏิบัติอีก 3 ด้าน ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง คือ การนำ การควบคุม และการวางแผน

4.2) สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการของธุรกิจชุมชน โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านภาพลักษณ์ขององค์การ และด้านคณะกรรมการอยู่ในระดับมากและมีด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับปานกลาง

4.3) ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มธุรกิจชุมชนตำบลธารปราสาท ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากพึ่งพาจากภาครัฐมากเกินไป วัตถุดิบและแรงงานขาดแคลนในบางฤดูกาล ขาดการบริหารการตลาดเชิงรุก จะผลิตตามคำสั่งซื้อ ไม่มีการกำหนดนโยบายการแข่งขัน ทำให้สินค้ามียอดขายต่ำ

4.4) สมาชิกที่มีสถานภาพในชุมชนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชน เฉพาะด้านคณะกรรมการ และด้านภาพลักษณ์องค์การแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสมาชิกที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการธุรกิจชุมชนเฉพาะด้านสถานที่และด้านประโยชน์ที่ได้รับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่สมาชิกที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ และอายุมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชนโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่าง

4.5) แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชนตำบลธารปราสาท ควรเริ่มจากการวิเคราะห์วัฒนธรรมชุมชน นำสิ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาวะ

เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมภายนอก สร้างความรู้สึกร่วมและการเป็นเจ้าของ โดยการระดมทุน ระดมคนจากสมาชิกในชุมชน แทนที่จะรอรับการช่วยเหลือจากที่อื่น สร้างจิตสำนึกให้มีพันธะผูกพันร่วมกัน อันจะเป็นทุนทางสังคมที่สามารถแปลงหรือเพิ่มมูลค่าเป็นทรัพย์สินที่ประมาณค่าไม่ได้ คนรุ่นหลังสารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไปกล่าวโดยสรุปนอกจากกระบวนการการจัดการความสำคัญแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญต่อการตลาดจึงจะทำให้องค์กรมีความเข้มแข็ง มั่นคง และเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง สมาชิกควรนำไปเป็น แนวทาง ปรับปรุงแก้ไขวิธีการบริหารให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นองค์กรเป็นที่พึ่งของสมาชิกต่อไป

นอกจากนี้สุชาติ งามชัยภูมิ (2551) ยังได้ศึกษาประเด็นที่แตกต่างออกไปแต่ยังคงเป็นพื้นที่เดียวกันโดยทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นฐาน พัฒนาการจัดการ และวิธีการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อวิเคราะห์เสนอแนะแนวทางและวิธีการจัดการที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมจากข้อมูลจากภาคสนามในพื้นที่บ้านปราสาทและจากประชากร จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักในหมู่บ้าน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1) พัฒนาการของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาท มีวิวัฒนาการและสังมประสพการณ์การจัดการ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1.1) ยุคเริ่มต้นการพัฒนาไปสู่การเป็นหมู่บ้านตัวอย่างซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน

1.2) ช่วงการค้นพบซากโบราณวัตถุและการพัฒนาชุมชนไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.3) ช่วงการเริ่มนำการจัดการมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจนถึงปัจจุบันที่มีการวางแผน เป็นยุคที่มีกฎระเบียบการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

2) ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาทในปัจจุบัน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ หนึ่ง เป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนา สอง เป็นหน่วยงานภายในชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการ

แหล่งที่พักชุมชนบ้านปราสาท และกลุ่มเครือข่ายอาชีพหรือศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นบุคคลภายในหมู่บ้าน จะแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบและการจัดการ เป็นกลุ่มการทำงานด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนกันและกัน ผลการศึกษาพบว่า สามารถจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดีตามศักยภาพของชุมชน

3) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่าชุมชนสามารถจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดีตามศักยภาพของชุมชน แต่จะต้องดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีๆ และวิถีการดำรงชีวิตในรูปแบบที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษให้คงอยู่ มีการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานและต้องการให้มีการพัฒนาปรับปรุงการจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป

4) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาทพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับสูง แต่ยังต้องการที่จะให้มีการปรับปรุงการให้บริการของชุมชนในจุดต่างๆ ให้ได้รับความสะดวกมากขึ้น

5) แนวทางในการพัฒนาการจัดการที่เหมาะสมคือ ควรมีจัดทำแผนกลยุทธ์ หรือแผนการท่องเที่ยวประจำปี ควรมีจัดทำคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยวและคณะกรรมการชุมชน ควรมีการจัดเวทีสัมมนา เพื่อประชุมสรุปผลงาน และทำการประเมินผลงานอย่างจริงจังจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการมอบหมายงานโครงการในด้านประชาสัมพันธ์และการตลาดให้มีความชัดเจน มีการจัดการไขปัญหาในระยะยาว รวมทั้งพัฒนาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มต่างๆ และหาตลาดรองรับสินค้าของชุมชนให้เพียงพอ และจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์มากขึ้น โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านปราสาทให้เป็นลักษณะการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา และควรให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นหลัง

สำหรับวาสนา วงศ์ภา (2547) ศึกษาการประเมินคุณค่าทางวิชาการของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวมาประเมินและจัดหมวดหมู่คุณค่าทางวิชาการ และนำไปประยุกต์ใช้เป็นสาระประกอบการเรียนรู้สำหรับสาขาวิชาภูมิศาสตร์ที่มีความเหมาะสมตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน โดยมีตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา 4 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม 2 แห่ง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละประเภทมีคุณค่าทางวิชาการที่แตกต่างกัน เช่นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีลักษณะโดดเด่นทางกายภาพและความหลากหลายทางชีวภาพ ทิศนัยภาพที่งดงาม ในขณะที่

อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย มีความงดงามทางสถาปัตยกรรม ประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นสำคัญ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน สำหรับการประเมินและจัดหมวดหมู่คุณค่าทางวิชาการของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระดับคุณค่าทางวิชาการมากที่สุดเนื่องจากการนำคุณค่าทางวิชาการไปใช้ในการเรียนรู้ทางด้านระบบนิเวศวิทยา ขณะที่คุณค่าทางวิชาการของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาสามารถนำไปประยุกต์เป็นสาระประกอบการเรียนรู้ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานการเรียนรู้สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สำหรับจตุพร บวรไกรศรี (2549) ได้ศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์ดัดแปลงสำหรับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์ดัดแปลงจำนวน 15 แหล่งในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปที่เป็นที่อยู่ของแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวโดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ในการศึกษาถึงสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะเด่นประจำแหล่งคือ มีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีสาธารณูปโภคครบครัน มีที่พัก มีห้องน้ำ มีร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว โดยแยกพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านองค์กรและการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านพื้นที่ จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีค่าระดับศักยภาพฯ อยู่ในระดับปานกลาง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพสูงที่สุดเพียงแห่งเดียวคืออุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงระบบความปลอดภัยของพื้นที่ดีมาก รองลงมาได้แก่ ฟาร์มโชคชัย และไทรงาม ด้านการจัดการ พบว่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการดีมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการพบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีค่าระดับศักยภาพในระดับต่ำ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าระดับศักยภาพปานกลาง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน ฟาร์มโชคชัย และเขื่อนลำพระเพลิง ตามลำดับ

สำหรับผลการศึกษาศักยภาพด้านองค์การและการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าระดับศักยภาพสูงสุดในบรรดาแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์ช้างโบราณ และฟาร์มโชคชัย ซึ่งมีระดับศักยภาพเท่ากันทั้งสามแหล่ง และจากการประเมินศักยภาพในภาพรวมขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 15 แห่ง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง 1 แห่ง ปานกลาง 11 แห่ง และต่ำ 3 แห่ง จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวปานกลาง ซึ่งน่าจะพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นต่อไป หากได้รับการส่งเสริมและเอาใจใส่อย่างจริงจังจากหน่วยงานและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

ธีรชัย ลิ้มสุรพลานนท์ (2547) การศึกษาวัดในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อการออกแบบวัดทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งวัดกับชุมชน การวางผังบริเวณภายในวัด และลักษณะร่วมทางสถาปัตยกรรมของอาคารแต่ละประเภท อันได้แก่ พระอุโบสถ, พระเจดีย์, ศาลาโรงธรรม และกุฏิ โดยเลือกศึกษาวัดจำนวน 36 วัด ในเขตพื้นที่ 7 อำเภอ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากภาคเอกสารในเรื่องภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของเมืองนครราชสีมา ร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดและชุมชน รวมถึงคติความเชื่อต่างๆ และการสำรวจจริงวัดสถาปัตยกรรมที่เลือกศึกษา

จากนั้นจึงวิเคราะห์ลักษณะร่วมทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการออกแบบและเขียนแบบผังบริเวณ, พระอุโบสถ, อนุสาวรีย์ และพระเจดีย์ ณ วัดทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย ให้มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเทคโนโลยีการก่อสร้างที่เหมาะสม จากการวิเคราะห์ลักษณะร่วมทางสถาปัตยกรรมของวัดที่ทำการศึกษพบว่า วัดส่วนใหญ่ประกอบด้วยอาคารหลัก 3 หลัง ได้แก่ พระอุโบสถ, ศาลาโรงธรรม และกุฏิ อันเปรียบเสมือนตัวแทนแห่งพระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์ ส่วนพระเจดีย์จะพบเพียงวัดที่มีความสำคัญเท่านั้น โดยตำแหน่งที่ตั้งอาคารทั้ง 3 หลัง มักอยู่ในลักษณะ "สามก้อนเส้า" ตามคติความเชื่อของท้องถิ่นที่มักจะไม่สร้างอาคารใดๆ ล้ำแนวพระประธานในพระอุโบสถและไม่ให้เงาพระอุโบสถทาบทับอาคารอื่นๆ ส่วนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระเจดีย์เป็นสิ่งสำคัญที่บ่งบอก รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยพระอุโบสถที่สร้างในยุคแรกได้นำรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายจาก เมืองหลวงมาสร้างในตัวเมือง แต่ด้วยคติความเชื่อของคนพื้นถิ่นดั้งเดิมและ

ฝีมือช่างของแต่ละกลุ่ม ชชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยเฉพาะชาวไทยอีสาน ทำให้สัดส่วน และลักษณะทางสถาปัตยกรรมบางอย่างถูกลดทอน คลี่คลายและเปลี่ยนแปลงไปจากต้นฉบับจน กลายเป็นรูปแบบที่ผสมผสานกันระหว่าง สถาปัตยกรรมภาคกลางกับอีสาน

ส่วนพระเจดีย์ที่พบมี 3 รูปแบบ คือ พระเจดีย์ทรงระฆัง พระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองซึ่งเป็น แบบภาคกลางและพระเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมแบบ อีสาน ส่วนศาลาโรงธรรมและกุฏิเป็นอาคารที่ ตอบสนองการใช้งานซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมการ เข้าวัดและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับคนในชุมชน ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความใกล้เคียงกัน ดังนั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมจึงมีความคล้ายคลึงกันโดยไม่ แยกรูปแบบตามกลุ่ม ชชาติพันธุ์แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา ส่วนสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัยที่ออกแบบโดยสถาปนิกเป็นการนำรูปแบบสถาปัตยกรรม ท้องถิ่นที่ สัมผัสมาตั้งแต่ในอดีตมาผสมผสานกับหลักการการออกแบบและเทคโนโลยี การก่อสร้างในปัจจุบัน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยในจังหวัดนครราชสีมาต่อไปในอนาคต

ประนอม เคียนทอง (2536) ได้ศึกษาประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพรเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อศึกษา ประเพณีและพิธีกรรมประจำชีวิตแบบมอญ ศึกษาประเพณีและพิธีกรรมแบบมอญตามแนวฮีตสิบสองของชาวอีสาน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีและพิธีกรรมกับวิถีของชาวมอญ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนามซึ่งใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผล การศึกษาค้นคว้าในแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปได้ว่า ชาวมอญบ้านพรเพลิงส่วนใหญ่ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมประจำชีวิต เกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน และการตายสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ โดยการสั่งสอน บุตรธิดาให้มีจริยธรรมทุกด้าน ชาวมอญบ้านพรเพลิงเชื่อว่าผีบรรพบุรุษและผีอื่นๆ สามารถ คุ่มครองสมาชิกในครอบครัวและในหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขได้ และเชื่อว่าผู้ที่ทำผิดผีจะถูก ลงโทษ จึงมีการเลี้ยงผีเพื่อขอขมา มีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดคือ ในอดีต การคลอด กระทำที่บ้าน และมีหมอตำแยช่วยแล้วมีพิธีกรรมรับขวัญทารก แต่ในปัจจุบันมัก นิยมไปทำคลอดที่โรงพยาบาล หรือสถานอนามัยประจำหมู่บ้านนี้ ส่วนประเพณีและพิธีกรรมอื่นๆ คือ การบวช การแต่งงาน และการตายนั้นยังคงปฏิบัติตามแบบดั้งเดิม

ขณะที่ชาวมอญบ้านพรเพลิงมีประเพณี และพิธีกรรมตามกาลเวลาซึ่งคล้ายกับฮีตสิบสอง ของชาวอีสานในเดือนต่างๆ คือ เดือนห้ามีบุญสงกรานต์ เดือนหกมีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน และผี

บรรพบุรุษ เดือนแปดมีบุญเข้าพรรษา เดือนสิบมีบุญสารท เดือนสิบเอ็ดมีบุญออกพรรษา และบุญเทศน์มหาชาติ และเดือนสิบสองมีบุญกฐิน ส่วนในเดือนอื่นๆ ไม่ตรงกับฮีตสิบสองของชาวอีสานในด้านความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวมอญบ้านพระเพลิง มีความสัมพันธ์ด้านคติธรรม ด้านเนติธรรม ด้านวัตถุธรรม และด้านสหรธรรม ด้านคติธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ชาวมอญจึงมีความขยัน ซื่อสัตย์ สามัคคี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้าน ด้านเนติธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายของชาวเมือง และระเบียบประเพณีของสังคม ชาวมอญปฏิบัติตามสิ่งเหล่านี้เสมอ จึงได้อยู่ในครอบครัวและชุมชนอย่างสงบสุข ด้านวัตถุธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิต และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ชาวมอญปฏิบัติตนอย่างพลเมืองดี และด้านสหรธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมต่างๆ ชาวมอญมีวินัย เชื่อฟังผู้ใหญ่และผู้รู้ ความสัมพันธ์ทั้ง 4 ประการเป็นผลดีต่อการปกครองและพัฒนาบ้านพระเพลิง

นอกจากนี้ชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ยึดมั่นในประเพณี และพิธีกรรมของตนอย่างมั่นคง ถึงแม้จะมีประเพณีและพิธีกรรมอื่นรวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาบ้าง แต่ประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนก็ยังคงสืบทอดต่อมา จนกระทั่งปัจจุบัน

วนิดา โกศัย (2536) ได้ศึกษาวัฒนธรรมส้มตำโคราช: กรณีตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยการศึกษาวัฒนธรรมส้มตำโคราช ศึกษากรณีตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของส้มตำโคราช การจัดแบ่งชนิดส่วนประกอบและกรรมวิธีการปรุงส้มตำ รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างส้มตำกับวิถีชีวิตของชาวโคราช โดยใช้วิธีศึกษาด้วยวิธีวิจัยจากเอกสารและวิจัยสนาม

ผลการศึกษาพบว่า ส้มตำเป็นอาหารที่มีการรับประทานสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน โดยใช้มะละกอบริโภคในการปรุง ส่วนเครื่องปรุงแต่ดั้งเดิมนั้นประกอบด้วย ขิง กระเทียม พริก มะนาว มะขาม และปรุงให้ออกรสเปรี้ยว รสเค็ม รสเผ็ด ส่วนประกอบในการปรุงส้มตำนั้นแบ่งออกได้ห้ากลุ่มคือ วัตถุดิบหลัก วัตถุดิบปรุงรส วัตถุดิบปรุงรส วัตถุดิบปรุงรส และวัตถุดิบปรุงรส เครื่องเคียง ทั้งนี้การจำแนกชนิดของส้มตำแบ่งออกได้เป็นสองชนิด คือ ส้มตำที่ใช้รับประทานเป็นกับข้าว และส้มตำที่ใช้รับประทานเป็นอาหารว่าง กรรมวิธีในการปรุงส้มตำนั้น จะตำพริกเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงใส่วัตถุดิบปรุงรสอื่นๆ ตามด้วยวัตถุดิบหลักคือ มะละกอ และใส่ปูเป็นอันดับสุดท้าย ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างส้มตำกับวิถีชีวิตของชาวพืมนั้น พบว่า ส้มตำเกี่ยวข้องถึงการสร้าง

ความสามัคคีในระหว่างครอบครัวและเพื่อนบ้าน สัมทำประกอบเป็นอาชีพได้ ทั้งนี้ไม่มีการนำส้มไปใช้ในพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งไม่นิยมนำไปเป็นอาหารถวายพระสงฆ์ ทางด้านการแพร่กระจายของส้มตำพบว่า นิยมทำขึ้นขายในงานประเพณี งานประจำปีตามสถานที่ต่างๆ รวมทั้งยังมีการทำขึ้นขายตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ โดยเฉพาะมีการจัดเป็นร้านจำหน่ายที่บริเวณไทรงาม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

พจนา วรรณจันทร์ (2540) ได้ศึกษาคติความเชื่อจากประติมากรรมแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา โดยวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษารูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับประติมากรรมแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากเอกสารและภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ประติมากรรมในศิลปะแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน ได้สร้างขึ้นมาเพื่อประกอบสถาปัตยกรรม เป็นประติมากรรมนูนต่ำในส่วนที่เป็นทับหลัง หน้าบัน และกลีบบนปูนปรังค์ เป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ส่วนประติมากรรมลอยตัวที่พบอยู่ในบริเวณของปราสาทเป็นพระพุทธรูป เทวรูป และพาหนะเครื่องใช้ของเทพ เป็นความเชื่อทั้งในศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา โดยประติมากรรมดังกล่าวได้สร้างเพื่อประกอบความเชื่อที่นับถือของมนุษย์ในอดีตต่อเนื่องกันมาประมาณ 200 ปี คือตั้งแต่พุทธศักราช 1425-1330 ในศิลปะกรรมเขมร แบบพระโค บา แค้ง เกาะแกร์ แปรูป บันทายศรี คลัง และปาปวน และปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา ยังเป็นสถานที่ใช้ประกอบประเพณีพิธีกรรมของชาวบ้านในปัจจุบัน

พงศ์ธันว์ บรรทม (2542) ศึกษาการใช้พื้นที่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่แหล่งขุดค้นในบริเวณปราสาทพนมวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาจำแนกสมัยทางวัฒนธรรมในอดีตของมนุษย์ที่ปรากฏขึ้นในแหล่งโบราณคดี โดยการเก็บข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีและศึกษาประมวลหลักฐานที่ได้จากการขุดค้นตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เพื่อศึกษาประเภท ปริมาณความหนาแน่น ตำแหน่งของหลักฐานและความแตกต่างของหลักฐานแต่ละประเภท โดยทำการวิเคราะห์ตามคุณลักษณะต่างๆที่ปรากฏ ร่วมกับการศึกษาข้อมูลที่ได้จากแหล่งโบราณคดีที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบ ประเภท และระยะเวลาการปรากฏหลักฐานขึ้น ซึ่งผลการศึกษาวิเคราะห์หลักฐานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ รวมถึงการศึกษาเชิงเปรียบเทียบสามารถสรุปได้ว่า แหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีอายุอาศัยต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งสามารถจำแนกสมัยทางวัฒนธรรมได้เป็น 4 สมัย คือสมัยสำริดในช่วงก่อน 370 ปีก่อนคริสต์ศักราช สมัยเหล็ก ประมาณ 370 ปีก่อนคริสต์ศักราช ถึง ค.ศ.230 สมัยพุทธศตวรรษที่ 15 และสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 -17 และสามารถจำแนกประเภทการใช้พื้นที่ได้เป็น 2 ประเภทหลักคือ การใช้พื้นที่เป็นแหล่งฝังศพในสมัยสำริดถึงสมัยเหล็ก และการใช้พื้นที่เป็นศาสนสถานในวัฒนธรรมเขมร

เขมิกา หวังสุข (2543) ได้ศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมในกลุ่มแม่น้ำมูล : กรณีศึกษาแหล่งโบราณคดีเมืองเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัด นครราชสีมา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล โดยทำการศึกษาแหล่งโบราณคดีเมืองเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เพื่อทราบถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณเมืองเสมา ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และศึกษาถึงความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณแห่งนี้กับชุมชนโบราณร่วมสมัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล และชุมชนโบราณร่วมสมัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำลพบุรี-ป่าสัก และชุมชนโบราณในภูมิภาคใกล้เคียง ทำการศึกษา เปรียบเทียบ วิเคราะห์ ตีความ ข้อมูลหลักฐานทุกประเภท ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุประเภทต่างๆ รวมทั้งภาชนะดินเผา ที่ได้จากการสำรวจ การขุดแต่ง และการขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีเมืองเสมา และแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลที่ได้มีการศึกษาไว้แล้วประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชนโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลเพิ่มเติม

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนโบราณที่แหล่งโบราณคดีเมืองเสมาปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัย 3 ระยะด้วยกันคือ ตั้งแต่สมัยเริ่มประวัติศาสตร์ (ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11) โดยเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับชุมชนสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล โดยเฉพาะชุมชนโบราณในลุ่มแม่น้ำมูลตอนบนและตอนกลาง และยังได้มีการติดต่อกับชุมชนโบราณร่วมสมัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำลพบุรี-ป่าสักด้วย ระยะที่ 2 อิทธิพลทางวัฒนธรรมจากบริเวณภาคกลางประเทศไทยที่สำคัญได้แก่ วัฒนธรรมสมัยทวารวดีได้เข้ามามีอิทธิพลด้านต่างๆ ต่อพัฒนาการของชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีเมืองเสมา ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับชุมชนโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลและในภูมิภาคอื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดีในช่วงเวลานี้เช่นกัน (ราวพุทธศตวรรษที่ 12-15) ส่วนในระยะที่ 3 อิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภูมิภาคเดียวกันได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชนโบราณที่แหล่งโบราณคดีเมืองเสมา คืออิทธิพลวัฒนธรรมร่วมแบบเขมร (ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 15-18) ซึ่งเป็นช่วงที่อิทธิพลวัฒนธรรมร่วมแบบเขมรได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชนโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล และชุมชนโบราณในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งชุมชนโบราณในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศด้วย

อรสา ผลพะงา (2550) ได้ศึกษาสภาพปัญหาแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้าน บ้านดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาสภาพปัญหาแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้านของบ้านดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง

จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้านของบ้านดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาด้านผ้าทอพื้นบ้าน และเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้านให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มอาชีพผ้าทอพื้นบ้านจำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและการระดมสมอง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานกลุ่มอาชีพผ้าทอพื้นบ้านของบ้านดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม รองลงมาคือ มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดสู่รุ่นหลาน ส่วนเรื่องที่มีการดำเนินงานน้อยที่สุดคือ หาดตลาดที่แน่นอนในการขายสินค้า ส่วนปัญหาการดำเนินงานกลุ่มอาชีพผ้าทอพื้นบ้านพบว่าโดยภาพรวม มีปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีปัญหาในระดับปานกลางเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของปัญหามากคือ ด้านการจัดการรองลงมาคือ ด้านการตลาด และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ด้านการดำเนินงาน ขณะที่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านของบ้านดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีการดำเนินการมากที่สุดคือ อบรมจัดประชุมอบรมให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานอาชีพและช่องทางการตลาดเพื่อการจำหน่ายสินค้าให้ได้มากขึ้น ส่วนเรื่องที่สมาชิกกลุ่มอาชีพผ้าทอพื้นบ้านมีความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ จัดตั้งศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นอาชีพเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้ภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้านของบ้านดอนม่วง พบว่ามี 2 รูปแบบคือ เป็นตัวบุคคลที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านทอผ้า จำนวน 6 คน และองค์ความรู้ด้านผ้าทอพื้นบ้านที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของบ้านดอนม่วง

ธีระ วรรณะปกรณ์ (2524) ได้ศึกษาการปรับปรุงย่านการค้าเก่าใจกลางเมืองจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและวางแผนในการปรับปรุงย่านการค้าเก่าใจกลางเมืองในระดับเมืองขนาดกลางของประเทศไทย โดยเลือกจังหวัดนครราชสีมาเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษา ทำการศึกษาจากปัญหาและผลสะท้อนทางกายภาพที่เกิดขึ้นในย่านการค้าดังกล่าว ซึ่งสรุปผลจากการวิจัยปรากฏว่าย่านการค้าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของเมือง เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเป็นชุมชน ความเป็นเมือง ให้บริการชุมชนแต่ละยุคสมัยตามรูปแบบลักษณะสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม มีหลายขนาดตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน

จนกระทั่งถึงระดับประเทศ ย่านการค้าที่เกิดขึ้นมานานตั้งแต่ชุมชนยังเป็นขนาดเล็กจนกระทั่งชุมชนขยายตัวมีจำนวนประชากรและพาหนะเพิ่มขึ้น ย่านการค้าเหล่านี้จึงมีปัญหาไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สภาพอาคารและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ถนนแคบ ทางเท้าไม่สะดวก ขาดที่จอดรถยนต์ ขาดที่พักรถยนต์และที่เปิดโล่งอย่างเพียงพอ เกิดการขยายตัวของย่านการค้าโดยขาดการวางแผนที่ดี

อย่างไรก็ตามในขณะที่เมืองเก่ามีปัญหาการจราจร อาชญากรรม อากาศเสียและปัญหาดังกล่าว แต่ในทางกลับกันเมืองเป็นที่เกิดของ Urban Life อารยธรรมศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาการแบบต่างๆ เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้า เป็นที่รวมของวัฒนธรรมย่อย คนก็เช่นกัน บางคนชอบอยู่ในเมือง บางคนชอบอยู่ในชนบทและตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ คนจะเปลี่ยนความคิดอยู่เสมอว่าจะอยู่อย่างไรและที่ไหน คนที่ไม่ชอบชีวิตในเมืองจะมีความต้องการ New Town หรือ Garden City แต่คนที่ชอบชีวิตในเมืองหรือจำเป็นจะต้องอยู่ในเมืองเพื่อประกอบอาชีพหรือวัตถุประสงค์อื่นใด ก็ยังต้องการศูนย์กลางเมืองเก่าอยู่ การวางแผนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคน จึงต้องปรับปรุงทั้งในเมืองและนอกเมืองให้มีสภาพที่ดี เหมาะในการดำรงชีวิตอยู่ตามที่แต่ละคนต้องการ

ในปัจจุบันประเทศทั่วโลกได้หันมาพิจารณาถึงการปรับปรุงย่านศูนย์กลางเมืองเก่ากันมากขึ้น เนื่องจากชุมชนในเมืองยังต้องการศูนย์กลางเมืองเหล่านี้โดยพิจารณาหาทางปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพเสื่อมโทรม สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยการป้องกันรักษาหรือการบูรณะฟื้นฟู หรือรื้อและสร้างใหม่ หรือหลายวิธีรวมกันเพื่อให้ย่านศูนย์กลางเมืองเก่าสามารถบริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม โครงการที่เกิดขึ้นได้ง่าย คือ โครงการปรับปรุงเพื่อให้เป็นย่านการค้าเพราะเป็นโครงการที่มีกำไรคุ้มกับการลงทุน ย่านการค้าศูนย์กลางเมืองเก่าของเมืองนครราชสีมาในปัจจุบันก็ได้มีปัญหาการใช้งาน และสภาพเสื่อมโทรมบางประการซึ่งถ้าปล่อยให้เจริญเติบโตต่อไปโดยขาดการวางแผนที่ดีก็จะเป็นการทับถมปัญหาที่กำลังเป็นอยู่ให้หนักยิ่งขึ้นไปอีก สร้างความลำบากให้กับประชาชนที่จำเป็นจะต้องอาศัยย่านการค้านี้ และเกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ดังนั้น การปรับปรุงย่านการค้าให้เหมาะสมตามระดับความเสื่อมโทรมโดยการรื้อบางส่วนที่ทรุดโทรม เก็บรักษาส่วนที่ใช้งานได้และก่อสร้างบางส่วนเพิ่มเติมตามความต้องการของชุมชน เพื่อเป็นการหารายได้ให้คุ้มค่ากับการลงทุน และสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดี เหมาะสมกับการค้าในปัจจุบันเป็นแบบหนึ่งที่จะใช้ได้กับย่านการค้าศูนย์กลางเมืองเก่าจังหวัดนครราชสีมา

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านที่พักและสุขภาพ

กำธร ศรีน้อย (2544) ศึกษารูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของธุรกิจในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาความต้องการความคิดเห็น , ข้อเสนอแนะ , รูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในองค์กรภาคเอกชนที่นำไปสู่รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับภาครัฐ และเพื่อสร้างรูปแบบของความร่วมมือที่เหมาะสมของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามที่มีโครงสร้างและดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เก็บข้อมูลจากผู้จัดการทั่วไปหรือเจ้ากิจการที่ดำเนินธุรกิจโรงแรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 13 ท่าน ทั้ง 13 โรงแรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการนำเสนอในเชิงพรรณนาบรรยายความ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) โรงแรมที่ดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จะเน้นการให้บริการห้องพัก รวมถึงอาหารและเครื่องดื่มเป็นหลัก โดยเน้นจุดการพักผ่อนที่สัมผัสกับธรรมชาติ ซึ่งอยู่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมเสริมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการโรงแรมมากขึ้น โรงแรมจะมีพื้นที่และที่พักที่มีขนาดแตกต่างกัน การตกแต่งจะเน้นทั้งความทันสมัยและคงที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเดิม ส่วนโครงสร้างการบริหารงานส่วนใหญ่จะมีลักษณะสายการบังคับบัญชาที่สั้น รวดเร็ว และสามารถปรับเปลี่ยนเข้ากับนโยบายขององค์กรได้

2) ความต้องการของภาคเอกชนต่อความร่วมมือกับภาครัฐ ส่วนใหญ่ภาคเอกชนต้องการให้ภาครัฐมีความชัดเจนในการร่วมมือกับภาคเอกชน ควรเข้าร่วมกับภาคเอกชนให้มากขึ้น ในส่วนความคิดเห็นของภาคเอกชนต่อภาครัฐ ภาคเอกชนมองถึงความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่ายังมีน้อย ไม่ชัดเจน ควรมีการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ ข้อเสนอแนะของภาคเอกชนเสนอแนะว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการของการส่งเสริม เพื่อส่งผลดีในทุกฝ่าย ในเรื่องของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภาคเอกชนมองว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างจุดขายให้มีมากขึ้น

3) รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรร่วมประสานทั้ง 3 องค์กร ได้แก่

3.1) ธุรกิจภาคเอกชน จะต้องมีการรวมกลุ่มของธุรกิจ เพื่อเป็นประโยชน์ในการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ จะต้องบริหารจัดการองค์กรที่เอื้อต่อการประสานความร่วมมือรวมถึงการพัฒนาและการปรับปรุงธุรกิจด้านการท่องเที่ยว

3.2) องค์กรภาครัฐ ควรติดต่อประสานงานความร่วมมือกับภาคเอกชนให้มีประสิทธิภาพ มีความชัดเจนและจริงจังมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ รณรงค์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับประชาชนให้เข้าใจ

3.3) ประชาชนในท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติและตรวจสอบ ตลอดจนการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน และคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

เชมวดี คงหมื่นไวย (2548) ศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา ดังที่ทราบกันว่าในปัจจุบันนี้อุตสาหกรรมหนึ่งที่น่าชื่อเสียงและรายได้มาสู่ประเทศไทย คือ อุตสาหกรรมบริการอันประกอบด้วยธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจภัตตาคารธุรกิจนำเที่ยวและธุรกิจที่ขาดเสียไม่ได้ คือ ธุรกิจโรงแรมซึ่งเป็นธุรกิจที่ส่งเสริมธุรกิจบริการอื่นๆ ตามที่กล่าวมา ดังนั้นความสำเร็จในการดำเนินงานธุรกิจโรงแรมก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้โดยรวมซึ่งความสำเร็จในการดำเนินงานธุรกิจโรงแรมนั้นก็คือ การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้ามีความรู้สึกที่ดีประทับใจในการบริการที่ได้รับและที่สำคัญคือ การมัดใจลูกค้าให้เกิดความภักดี เพราะถ้าธุรกิจโรงแรมใดสามารถที่จะรักษาลูกค้าไว้โดยที่สามารถทำให้นักลูกค้ากลับมาใช้บริการได้อีกก็จะทำให้ต้นทุนในการแสวงหาลูกค้ารายใหม่ลดลง อีกทั้งยังส่งผลกำไรในระยะยาวได้อีกด้วย จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมเพื่อนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารงานลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมและเปรียบเทียบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานจำนวนพนักงานภายในโรงแรม ทุนจดทะเบียน และระดับของโรงแรมแตกต่างกันจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักภายในโรงแรม 50 ห้องขึ้นไป ผลการศึกษาปรากฏว่า

1) ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมส่วนใหญ่เปิดดำเนินการมาแล้วมากกว่า 20 ปีขึ้นไป มีพนักงานจำนวน 21 – 40 คน ในการจัดตั้งโรงแรมมีทุนจดทะเบียนจำนวน 100,000 – 2,600,000 บาท และ มากกว่า 12,500,000 บาท เป็นโรงแรมในระดับ 3 ดาว วัตถุประสงค์ของลูกค้าเพื่อติดต่อ

ธุรกิจ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมให้ความสำคัญกับการให้บริการที่ดีและมีมาตรฐานในการดำเนินงาน

2) ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม มีการปฏิบัติการบริหารลูกค้าสัมพันธ์โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการรักษาลูกค้า ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า และด้านการกำหนดโปรแกรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

3) ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติการบริการลูกค้าสัมพันธ์โดยรวม ด้านการกำหนดโปรแกรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ด้านการรักษาลูกค้าที่แตกต่างกัน ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่มีจำนวนพนักงานต่างกันมีหารบริการลูกค้าสัมพันธ์โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน ผู้ประกอบการที่มีทุนจดทะเบียนต่างกันมีการปฏิบัติลูกค้าสัมพันธ์โดยรวม ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านการกำหนดโปรแกรมเพื่อความสัมพันธ์และ ด้านการรักษาลูกค้า แตกต่างกัน และผู้ประกอบการที่มีระดับโรงแรมต่างกันมีการบริหารลูกค้าสัมพันธ์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสรุป ผลการศึกษาการปฏิบัติการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา นั้น จะยังประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมาที่ต้องการจะนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนงาน และพัฒนางานในด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนการนำไปใช้วางแผนกลยุทธ์เพื่อที่จะตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าได้สูงสุด และสร้างความจงรักภักดีของลูกค้าให้เกิดขึ้นซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญเติบโตมั่นคงอยู่ต่อไป

ขณะที่รัชนิพร ก้อนคำ (2547) ศึกษาคุณภาพบริการของโรงแรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันธุรกิจการบริการของโรงแรมกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในกลุ่มผู้รับบริการดังนั้นผู้ให้บริการจึงต้องมีการปรับปรุงคุณภาพบริการในด้านต่างๆ เพื่อแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดให้ได้มากที่สุด ซึ่งสิ่งที่ผู้ให้บริการจะต้องคำนึงและนำไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์ คือ ความคาดหวังที่ผู้รับบริการต้องการได้รับจากการบริการของโรงแรม การศึกษาครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณภาพบริการของโรงแรม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาโดยได้แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพบริการ (Service Quality) ของ Parasuraman Zeithaml และ Berry (1990) และเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ปรับปรุงมาจาก SERVQUAL ซึ่งมีองค์ประกอบคุณภาพบริการ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งที่สัมผัสได้ ความเชื่อถือได้ การตอบสนองต่อผู้รับบริการได้ทันที การสร้างความมั่นใจ และการดูแลเอาใจใส่ ผู้รับบริการและเพื่อศึกษาคุณภาพบริการจากการ

เปรียบเทียบ ความคาดหวังต่อการบริการของผู้รับบริการกับการรับรู้ของผู้รับบริการต่อการบริการของโรงแรมซึ่งผลการศึกษปรากฏว่า

1) ผู้รับบริการที่เข้าพักโรงแรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี (ร้อยละ 42.20) มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 75.60) อาชีพทำงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 36.70) มีรายได้อยู่ระหว่าง 10000-20000 บาท ต่อเดือน (ร้อยละ 39.30) มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (38.10) ผู้รับบริการส่วนใหญ่รู้จักโรงแรมจากการแนะนำของเพื่อน (ร้อยละ 27.80) และเลือกมาใช้บริการเอง (ร้อยละ 66.70) ความถี่ในการเข้าพัก 2-3 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 27.80) วัตถุประสงค์ในการเข้าพักเพื่อพักผ่อนและท่องเที่ยว (ร้อยละ 27.80)

2) ผู้รับบริการมีความคาดหวังต่อการให้บริการของโรงแรมโดยรวมและเป็นรายด้านจากโรงแรม 2 ดาว และ 3 ดาว อยู่ในระดับมาก แต่มีความคาดหวังต่อการบริการดังกล่าวจากโรงแรมระดับ 4 ดาว อยู่ในระดับมากที่สุด

3) ผู้รับบริการมีการรับรู้การให้บริการจริงจากโรงแรม โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน คือ การสร้างความมั่นใจ การตอบสนองต่อลูกค้า ได้ทันทั่วทั้งที่ ความเชื่อถือได้ การดูแลเอาใจใส่ และสิ่งที่สัมผัสได้ อยู่ในระดับมาก

4) ผู้รับบริการจากโรงแรมระดับ 2 ดาว 3 ดาว และ 4 ดาว มีความคาดหวังต่อการให้บริการของโรงแรมโดยรวมและเป็นรายด้านมากกว่าการรับรู้จากการได้รับบริการจริงจากโรงแรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยสรุป ผู้รับบริการมีการรับรู้การให้บริการและความคาดหวังการได้รับบริการมากกว่าการได้รับบริการจริงจาก โรงแรมซึ่งข้อสังเกตนี้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการให้บริการแก่ผู้รับบริการอย่างเหมาะสมต่อไป

สำหรับสุทธาทิพย์ นัดสันเทียะ (2548) ศึกษาการบริหารธุรกิจสปา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากปัจจุบันธุรกิจสปา มีการแข่งขันกันเกิดขึ้น หากธุรกิจมีการบริหารที่ดี ธุรกิจก็มีโอกาสประสบความสำเร็จได้ แต่หากมีการบริหารไม่ดีก็อาจทำให้ธุรกิจประสบความล้มเหลว ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการบริหารธุรกิจสปา และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการสปา เพื่อนำข้อสังเกตที่ได้รับไปปรับปรุงการบริหารธุรกิจสปาให้มีประสิทธิภาพต่อไป การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการบริหารธุรกิจสปา ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารธุรกิจสปา ศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการของผู้ใช้บริการ ศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการของผู้ใช้บริการ เปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการของผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างในเรื่องเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

ผู้ประกอบการธุรกิจสปาจำนวน 10 คน และผู้ใช้บริการสปาจำนวน 300 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากร้านสปาแต่ละร้านใช้วิธีเลือกสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test (Independent Samples) และ F-test (One-way ANOVA) ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1) การบริหารธุรกิจสปา ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการวางแผนธุรกิจสปาเป็นอาชีพเสริม ในรูปแบบของ Day Spa มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจในระยะสั้น เงินทุนส่วนใหญ่มาจากทุนส่วนตัว และกู้ยืมจากสถาบันการเงิน ด้านการจัดองค์การ มีการจัดโครงสร้างขององค์การที่ชัดเจน โดยแบ่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบ การบริหารเป็นไปในลักษณะการบริหารงานแบบครอบครัว บุคลากรมีจำนวนไม่เกิน 10 คน ผู้ประกอบการธุรกิจสปาให้ความสำคัญในเรื่อง การพัฒนาความรู้ ความสามารถของพนักงาน การรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ผู้ประกอบการมีการสั่งการทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมอบหมายให้ผู้จัดการเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้ประกอบการมีกระบวนการ ในการควบคุมคุณภาพการดำเนินงาน โดยเน้นการสร้างคุณภาพในการบริการด้วยหลักของ 6S และเน้นให้บริการเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ

2) ผู้ใช้บริการสปาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 24-29 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพเป็นลูกจ้างพนักงานบริษัท/ห้างร้าน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 8,001 – 10,000 บาท มีพฤติกรรมเลือกใช้บริการสปาประเภทสปาหน้า สาเหตุที่เลือกใช้บริการเพื่อการผ่อนคลายความเครียด ตัดสินใจในการเลือกใช้บริการเอง ใช้บริการสปา 1 – 2 ครั้งต่อเดือน ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการต่อครั้งประมาณ 301 – 500 บาท ใช้เวลาในการใช้บริการ 30 – 60 นาที มาใช้บริการในวันอาทิตย์ เมื่อไปใช้บริการจะไปกับเพื่อน โดยจะมีร้านสปาที่ไปใช้บริการจำนวน 1 แห่ง และระหว่างการรับบริการผู้ใช้บริการมักจะนอนหลับ

3) ผู้ใช้บริการ เห็นว่าปัจจัยโดยรวมและปัจจัยรายด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่ตั้ง ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสปาอยู่ในระดับมาก และผู้ใช้บริการเห็นว่าปัจจัยรายข้อของแต่ละด้าน ส่วนใหญ่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจสปาอยู่ในระดับมาก

4) ผู้ใช้บริการที่มีเพศต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคา และด้านสถานที่ตั้งแตกต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีอายุต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน และผู้ใช้บริการที่มี

ระดับการศึกษาต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสรุป ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการบริหารธุรกิจสปา พฤติกรรม และปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจสปา ซึ่งข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการพัฒนาให้ธุรกิจ ให้มีความสามารถ และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันต่อไป

ขณะที่วรรณคดี โพธิ์ระดก (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจสปาในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อม ทำให้คนเริ่มหันเข้าหาความต้องการจากธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ประจวบเหมาะกับการพยายามฟื้นฟูภูมิปัญญาเรื่องการแพทย์แผนโบราณทั่วโลก จากองค์ความรู้และสมุนไพร ทำให้สปากลายเป็นจุดเชื่อมของทั้งสองสิ่ง ระหว่างคนกับธรรมชาติที่ผนวกกันได้อย่างลงตัว การศึกษาค้นคว้านี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มาใช้บริการธุรกิจสปาในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจสปาของผู้บริโภคที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่า

1) ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมาคือ 31-40 ปี ส่วนใหญ่เป็นพนักงานเอกชน/ลูกจ้าง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท

2) ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาส่วนใหญ่นิยมใช้บริการมากที่สุด คือ โรงแรมและที่พัก เนื่องจากสะดวกต่อการเดินทาง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ใช้บริการธุรกิจสปา คือ เพื่อผ่อนคลายความเครียด ช่วงเวลาที่ชอบใช้บริการธุรกิจสปา คือเวลา 16.00-20.00 น. การตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจสปาด้วยตัวเองมากที่สุด ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการต่อครั้งประมาณ 1,001-1,500 บาท โดยใช้บริการประมาณ 1 ครั้งต่อเดือน และใช้บริการประมาณ 90 นาที/ครั้ง และรับรู้ข้อมูลเรื่องบริการสปาจากพนักงานมากที่สุด

3) ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาเห็นว่าปัจจัยโดยรวมมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจสปาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยทุกด้านมีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการสปาอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลผลิต และคุณภาพ ด้านบุคคล ด้านสถานที่ และกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคาและค่าใช้จ่ายอื่นของผู้ใช้บริการ ตามลำดับ

4) ผู้ใช้บริการที่มีเพศต่างกันหรือมีอาชีพต่างกัน เห็นว่าปัจจัยโดยรวม และเป็นรายด้านมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจ สปาไม่แตกต่างกัน

5) ผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน เห็นว่าปัจจัยโดยรวม ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านสถานที่ และกายภาพ และด้านผลผลิตและคุณภาพ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการ ธุรกิจสปาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

6) ผู้ใช้บริการที่มีรายได้เดือนแตกต่างกัน เห็นว่าปัจจัยโดยรวม และรายได้ด้านมีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจสปาแตกต่างกัน ยกเว้นด้านผลิตภัณฑ์ที่เห็นว่ามีมีความสำคัญแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 โดยสรุป ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปเป็น ข้อเสนอแนะในการประกอบธุรกิจสปาให้มีประสิทธิภาพ และให้เป็นธุรกิจด้านสุขภาพที่เป็นที่นิยมของคนทั่วไป

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อม

รัชดาภรณ์ พัฒนา (2546) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ :กรณีศึกษา บ้านคลองสะท้อน ตำบลวังหมี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า เพื่อศึกษาสภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของครัวเรือนบ้านคลองสะท้อน ตำบลวังหมี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ-สังคมพบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนบ้านคลองสะท้อนมีสมาชิก 5 คนต่อครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 50 ปี ร้อยละ 82.00 ของหัวหน้าครัวเรือนได้รับการศึกษาถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นอย่างน้อย มีการถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 22.98 ไร่ อัตราค่าเช่าเฉลี่ยไร่ละ 336 บาทต่อไร่ต่อปี ราคาที่ดินเฉลี่ยไร่ละ 9,293 บาท รายได้จากการเพาะปลูกเฉลี่ย 47,477 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เป็นรายได้ที่ไม่ได้หักค่าใช้จ่ายทางการเกษตร รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 55,504 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายจ่ายเฉลี่ย 50,473 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หากครัวเรือนมีรายได้จากการเพาะปลูกไม่คุ้มทุนอาจจะต้องกู้ยืม แหล่งเงินกู้ที่สำคัญได้แก่ พ่อค้า ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน คือ อายุหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ปรับปรุงคุณภาพดิน และรายได้ของครัวเรือนต่อปี ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ คือระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนประสบการณ์ในการฝึกอบรมเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมี และรายได้ของครัวเรือนต่อปี ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้คือ อายุ

ของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือนต่อปี โดยมีความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำและป่าไม้ เท่ากับ 0.4842 0.1829 และ 0.6554 ตามลำดับ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการเกษตรที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีที่ถูกต้อง สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้ปลูกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสม เช่น ไม้กฤษณา สมุนไพร เพื่อช่วยลดการลักลอบเก็บของป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ

ขณะที่รัชชัช สุขลอย (2547) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: บ้านคลองทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมู่บ้านคลองทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 48 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด และอพยพย้ายมาจากถิ่นอื่น อาชีพหลัก คือ ทำไร่ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชน ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบ มีทั้งที่เกิดจากประชาชน เช่น ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่างเต็มที่ เพราะจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด และที่เกิดจากหน่วยงานราชการ คือ หน่วยงานของรัฐบาลความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องควรเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนให้ครอบคลุมในทุกมิติเพื่อสร้างความเข้าใจประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น พร้อมกันนี้ยังต้องพัฒนาวิธีการ หรือกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนในที่สุด

สำหรับยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2534) การศึกษาการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีบ้านซับใต้ บ้านโคกน้อย และบ้านโนนกระโดน ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านซับใต้ บ้านโคกน้อย และบ้านโนนกระโดน ความเป็นมาของการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้ง ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณลักษณะต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของชมรมฯ ในการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมฯ ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของบ้านซำใต้ บ้านโคกน้อย และบ้านโนนกระโดน พบว่าหมู่บ้านทั้งสามแห่ง มีประวัติความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน ตั้งมาเมื่อประมาณ 50 ปี ที่ผ่านมา โดยมีสาเหตุมาจากสองประการคือ ประการที่หนึ่ง การเข้ามาเป็นลูกจ้างของบริษัทไม้สัมปทาน ประการที่สอง การแสวงหาที่ดินทำกิน ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี สระบุรี และนครนายก จากสาเหตุดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาและทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเป็นจำนวนมาก ต่อมารัฐได้ประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และอพยพชาวบ้านที่อยู่ในเขตอุทยานออกมา

ขณะที่ความเป็นมาของการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังจากที่มีรัฐได้ประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทำให้ที่ดินทำกินของชาวบ้าน อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ประกอบกับรัฐยังไม่ปักหลักเขตอุทยานที่แน่นอน จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัวว่ารัฐจะดำเนินการยึดที่ดินคืนจึงทำให้ชาวบ้านซำใต้กลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกัน เพื่อที่จะแสดงให้รัฐเห็นว่าชาวบ้านก็มีความสามารถในการที่จะดูแลรักษาป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงได้รวมกลุ่มจัดตั้ง “ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เมื่อปี พ.ศ. 2528 ที่บ้านซำใต้โดยการสนับสนุนจากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และหน่วยงานของรัฐ ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ได้ขยายผลการดำเนินงานไปยังบ้านโคกน้อย และบ้านโนนกระโดนตามลำดับ

นอกจากนี้คุณลักษณะต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของชมรมฯ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับกิจกรรมในด้านอาชีพของชมรมฯ ที่ไม่ต้องพึ่งพิงป่า ทำให้สมาชิกมีอาชีพที่มั่นคง จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยป่าในการประกอบอาชีพ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก คือหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ โรงเรียนในหมู่บ้าน พัฒนาการ เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ส่วนหน่วยงานของเอกชน ได้แก่ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน โดยให้การสนับสนุนในกิจกรรมด้านอาชีพ และกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคาดหวังในประโยชน์ของสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่มีการคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะการกู้เงินจาก “ศูนย์พัฒนาชนบทซำใต้” การมีอาชีพที่มั่นคง การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับปานกลาง บุคลิกภาพของสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแบบกระตือรือร้น ลักษณะของผู้นำชมรมฯ มีลักษณะ เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย จากคุณลักษณะทั้งหมดทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ ไม่เคยละเมิดระเบียบและข้อสัญญาชมรมฯ ที่เคย

ละเมิด มีเพียงจำนวนน้อย สมาชิกทั้งหมดมีความเห็นพ้องต้องกันในเป้าหมายของชมรม และในแต่ ละชมรมๆ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมๆ ประกอบด้วยปัญหาเกี่ยวกับ กิจกรรมด้านอาชีพได้แก่ เงินทุนน้อย การขาดแคลนน้ำและขาดการติดตามจากเจ้าหน้าที่ ปัญหา เกี่ยวกับกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ได้แก่ การขาดความร่วมมือจากชาวบ้าน การขาดความร่วมมือ จากบุคคลภายนอก ขาดการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัญหาไฟฟ้า ปัญหาเกี่ยวกับการ บริหารงานของชมรมๆ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานชมรมๆ ยังไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน การ ทำงานล่าช้า ถือพรรคพวกเป็นใหญ่ การดำเนินงานไม่ครอบคลุมถึงชาวบ้านทั้งหมด

ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ (2541) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร ป่าชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านท่าวังไทร ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้าน ท่าวังไทร และนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการทำงานขององค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านท่าวังไทร ต่อไป และผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านท่าวังไทร มี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความคาดหวังผลประโยชน์การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการ ได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์จากสื่อ อยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านท่าวังไทรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านท่าวังไทร ได้แก่ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิก การได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงาน ภายนอกและการได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์จากสื่อต่างๆ

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ ป่าชุมชนบ้านท่าวังไทร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับข้อเสนอแนะ แนวทางในการทำงาน

1) ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ สมาชิก มีการจัดอบรมสัมมนาพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์

เพื่อเสริมสร้างความรู้และวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อนำมาปรับปรุงใช้ในองค์กรให้เหมาะสม

2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ โดยโน้มน้าวให้สมาชิกได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ดินและชุมชนส่วนรวมจะได้รับจากการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้นไว้ให้มากที่สุด

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของกลุ่มออกไปให้กับหน่วยงานภายนอกทราบ เพื่อให้กลุ่มภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้ามามีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มทั้งด้านการตลาดและเงินทุน

4) ควรมีการส่งเสริมสื่อในการเพิ่มความรู้ให้แก่สมาชิก โดยจัดมุมที่อ่านหนังสือ การให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายในชุมชน เป็นต้น

วิลาวรรณ น้อยภา (2549) ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาป่าชุมชน บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี่ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านท่าวังไทรเป็นหมู่บ้านก่อตั้งใหม่ มีพัฒนาการของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ยุคสำคัญ ได้แก่ ยุคการตั้งถิ่นฐาน (พ.ศ. 2498-2510) มีกลุ่มชาวบ้าน 2-3 ครัวเรือนจากอำเภอสีคิ้วอพยพเข้ามาจับจองเลี้ยงสัตว์และจับจองที่อยู่อาศัย ยุคการปลูกพืชเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2511-2530) เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ชุมชนมีการขยายตัว การจับจองและใช้ประโยชน์ทรัพยากรเป็นไปอย่างเข้มข้น ทรัพยากรป่าดินเริ่มเสื่อมโทรม และยุคการอนุรักษ์ (พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน) ทรัพยากรธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ชาวบ้านได้รวมตัวกันคัดค้านการสัมปทานทำไม้และเริ่มกันพื้นที่ป่า พัฒนา พื้นที่ป่า ดูแลรักษาป่าจนกลายเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นประโยชน์ของชุมชนและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ตลอดจนเป็นตัวอย่างของรูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ในประเทศ โดยมีปัจจัยภายในที่มีส่วนทำให้เกิดทุนทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ความเชื่อในผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการและกฎระเบียบป่าชุมชน ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อในพุทธศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติและมีปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสัมปทานทำไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ที่ 4 (นครราชสีมา) และความภาคภูมิใจจากการเข้ามาศึกษาดูงานของหน่วยงานต่างๆ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมควรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทุกระดับในชุมชนเพื่อสืบสานงานอนุรักษ์ป่าในอนาคต การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทุกสถาบันขงกลุ่ม ครอบครัว บ้าน วัด โรงเรียนเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดพลังการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสืบสานผ่านรุ่นอายุต่างๆ

และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมโดยพัฒนาผสมผสานความรู้ ความเชื่อ ระเบียบที่มีอยู่ในชุมชน นำมาสู่การปฏิบัติรักษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น

ขณะที่วิศิษฐ์ แซ่เตีย (2545) ศึกษาการออกแบบเลขศิลป์สิ่งแวดล้อมสำหรับอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการออกแบบครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงตราสัญลักษณ์สำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายอย่างชัดเจน มีความน่าสนใจ และมีความกลมกลืนในการออกแบบ โดยผู้ออกแบบได้ทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพื้นที่อุทยานแห่งชาติดังกล่าว ผลการออกแบบครอบคลุมถึงตราสัญลักษณ์อุทยานแห่งชาติ 1 แบบ และเครื่องหมายสัญลักษณ์เพื่อให้ข้อมูล 33 สัญลักษณ์โปสการ์ด 6 แบบ สมุดคู่มือการเดินทาง 1 แบบ ป้ายสำหรับติดตั้งสื่อสัญลักษณ์ต่างๆ 3 แบบ โดยทั้งหมดมีความสวยงามสอดคล้องกลมกลืนและสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่ผู้ใช้งาน

จตุรวิทย์ เทวธีระรัตน์ และคณะ (2544) ศึกษาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชนท้องถิ่น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยเน้นในหมู่บ้านโนนป่าดิว ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีวิกฤตการณ์ความขัดแย้งสูง เพราะเป็นพื้นที่ที่รองรับขยะทั้งหมดของอำเภอปากช่อง และจังหวัดใกล้เคียง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและ สภาพทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชนท้องถิ่น อำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา เป็นการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way communication) มีการไหลของข้อมูลข่าวสารแบบบนลงล่าง (Top-down communication)ส่วนใหญ่ผู้ที่แสดงบทบาท เป็นผู้ส่งสาร (sender) จะเป็นเทศบาลตำบลปากช่องและผู้นำชุมชน ในบางกรณีจะมีการไหลของข่าวสารแบบล่างขึ้นบน(Bottom-up communication) แต่ไม่บ่อยมาก ทำให้การไหลของข้อมูลข่าวสารจากภายนอกสู่ภายในชุมชน นิยมการสื่อสารด้วยวาจา (Oral communication) มากกว่ารูปแบบของลายลักษณ์อักษร ทำให้มีข้อจำกัดในการเผยแพร่ข่าวสารในชุมชน

สำหรับการสนับสนุนภายนอก (Social Support) มาจากตัวกลาง (Mediator) ที่มีบทบาทส่งเสริมในการกระตุ้น การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งตัวกลางในที่นี้ก็คือ ทีมวิจัยนั่นเองที่สามารถเกื้อหนุนกระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะคือ เชื่อมประชาชน

ระหว่างภายในชุมชน และระหว่างภายในชุมชนกับสังคมภายนอก ทำให้ทีมวิจัยค้นคว้าต่อประเด็นปัญหาขยะได้ดียิ่งขึ้น ส่วนสนับสนุนที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารประกอบในด้านขาดช่องทางการสื่อสาร เกรงกลัวต่ออิทธิพลของการเมืองความสัมพันธ์ที่ห่างเหินของคนในชุมชน ขาดผู้นำการสื่อสาร ขาดข่าวสาร และขาดความรู้ ขาดทักษะการสื่อสาร ความไม่จริงจังในการเข้าร่วม และประการสำคัญ ขาดขวัญ และกำลังใจ แต่ยังคงขาดการเสริมสร้างศักยภาพการสื่อสารของชุมชนของประชาชนในท้องถิ่น อำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทการสื่อสารจากผู้รับสารแบบ Passive เป็นแบบ Active จากการสื่อสารแบบทางเดียวเป็นแบบสองทาง และปรับทิศทางการสื่อสารแบบบนลงล่าง เป็นแบบล่างขึ้นบนปรับการไหลเวียนของสารจากแนวตั้งเป็นแนวนอน ปรับวิธีการสื่อสารจากแบบ “ผ่านสิ่งศักดิ์กัน” เป็น“เผชิญหน้า”

ทั้งนี้ทีมวิจัยได้เลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสาร คือ การทัศนศึกษา การมอบสื่อให้กับชุมชนการปรับปรุงหอกระจายข่าว การฝึกอาชีพ และการจัดเวทีเสวนา สำหรับผลที่เกิดขึ้นหลังจากการเสริมศักยภาพการสื่อสารด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดการปัญหาขยะของประชาชนในชุมชนพบว่า ทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อจัดการปัญหาขยะในชุมชนโดยภาพรวมเปลี่ยนไปทางที่ดีขึ้น ชาวบ้านกับผู้บริหารในชุมชนสามารถหาทางออกในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสันติวิธี มีการเจรจากันมากขึ้น และเริ่มปรับทัศนคติที่มีต่อกันไปในทางบวก

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านภูมิศาสตร์

สภาพร มนต์ประภัสสร (2542) ได้ศึกษาการประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการวางแผนการใช้ที่ดิน สำหรับการเกษตรบางชนิดในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการจำแนก ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพด และมันสำปะหลัง โดยเลือกอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งขั้นตอนการทำงานสร้างฐานข้อมูลของปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมของที่ดินเพิ่มเติมลงในฐานข้อมูล ของแผนที่กลุ่มดินที่มีอยู่เดิม ได้แก่ ความลาดชันของดิน การระบายน้ำ ความลึก ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน อุณหภูมิเฉลี่ย และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยหรือปริมาณน้ำที่พืชต้องการ และคำนวณค่าความเหมาะสมออกเป็น 4 ระดับ โดยพิจารณาจากความสัมพัทธ์ระหว่างความต้องการของพืชกับปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมของที่ดิน เพื่อสร้างแผนที่แสดงชั้นความเหมาะสมของที่ดินต่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังได้ทำเขียนโปรแกรมประยุกต์โดยใช้ภาษา Arcview macro language หรือ Avenue ของซอฟต์แวร์ ArcviewGIS 3.0 เพื่อให้ผู้ใช้โปรแกรมสามารถเรียกดูแผนที่ความเหมาะสมของที่ดิน

ต่อพืชเศรษฐกิจและแผนที่อื่นได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการใช้ที่ดินทางการเกษตร ได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ และนำไปใช้ศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมได้ต่อไปในอนาคต

วิชาญ พันธุ์ดี (2547) ได้ศึกษาการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างแหล่งซากดึกดำบรรพ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ และวิเคราะห์ การกระจายความสัมพันธ์ของแหล่งซากดึกดำบรรพ์ในจังหวัดนครราชสีมา กับลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ และภูมิศาสตร์บรรพกาล วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีสำรวจแหล่งซากดึกดำบรรพ์ในสนามด้วยเครื่องกำหนดพิกัดตำแหน่งบนพื้น โลกด้วยดาวเทียม และนำข้อมูลมาจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทำการวิเคราะห์การกระจายด้วยเทคนิคดัชนีบ้านใกล้เคียง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยเทคนิคการซ้อนทับชั้นข้อมูล และวิเคราะห์ลักษณะทางภูมิศาสตร์บรรพกาลจากชนิดของซากดึกดำบรรพ์และตะกอน หรือหินที่พบร่วมกัน ผลการวิจัยพบว่า

1) ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ซากดึกดำบรรพ์ในจังหวัดนครราชสีมา สามารถจัดเก็บข้อมูล สืบค้น และแสดงผลในรูปแบบที่ ตารางและภาพได้ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

2) แหล่งซากดึกดำบรรพ์ที่สำรวจพบในสนามมี 57 แหล่ง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งซากดึกดำบรรพ์ไม้กลายเป็นหินในมหายุคซีโนโซอิก ซึ่งมีการกระจายแบบกลุ่ม และมีความสัมพันธ์มากกับพื้นที่ตะกอนตะกอนน้ำสมัยไมโอซีนช่วงกลางถึงไพล สโตซีนช่วงต้น และ ภูมิประเทศที่ราบลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ซากดึกดำบรรพ์ไม้กลายเป็นหินในมหายุคมีโซโซอิก มีการกระจายแบบกลุ่ม มีความสัมพันธ์มากกับพื้นที่ดินที่ผุพังจากหินทรายในหมวดหินภูกระดึงยุคจูแรสซิกช่วงกลางถึงช่วงปลาย และภูมิประเทศที่ราบลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงที่ราบลูกคลื่นลอนชันเล็กน้อย ซากดึกดำบรรพ์สัตว์มีกระดูกสันหลังในมหายุคซีโนโซอิก มีการกระจาย แบบกลุ่ม มีความสัมพันธ์มากกับพื้นที่ตะกอนน้ำพาโบราณสมัยไมโอซีนช่วงกลางถึงไพลสโต ซีนช่วงต้น และภูมิประเทศพื้นที่ราบถึงพื้นที่เกือบราบ แหล่งซากดึกดำบรรพ์สัตว์มีกระดูกสันหลังในมหายุคมีโซโซอิก มีการกระจายแบบกลุ่ม มีความสัมพันธ์มากกับพื้นที่หินกรวดมนปนปูนในหมวดหินโคกกรวดยุคครีเทเชีย สช่วงต้น และภูมิประเทศที่ราบลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย

3) ภูมิศาสตร์บรรพกาลของแหล่งซากดึกดำบรรพ์ตั้งแต่ช่วงยุคจูแรสซิกช่วงกลางถึง ยุคครีเทเชียสช่วงต้น และสมัยไมโอซีนช่วงกลางถึงไพลสโตซีนช่วงต้น มีสภาพเป็นแหล่งน้ำในที่ราบลุ่มแม่น้ำ ภูมิอากาศเป็นแบบค่อนข้างกึ่งแห้งแล้ง ร้อนชื้น กึ่งแห้งแล้ง ค่อนข้างกึ่งแห้งแล้ง แห้งแล้ง ทุก

หมู่บ้านวันนา และภูมิอากาศแบบป่ามรสุม ตามลำดับ ข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประกอบการบริหารจัดการและวางแผนพัฒนาเกี่ยวกับชาวดึกดำบรรพ์ ของจังหวัด หรือนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าแบบเจาะลึกต่อไป

สุภัทร คำศรี (2547) ทำการศึกษาการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาหมู่บ้านยากจนในจังหวัดนครราชสีมาในการศึกษาหมู่บ้านยากจนครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพความยากจนของหมู่บ้าน ลักษณะการกระจายของหมู่บ้านยากจน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหมู่บ้านยากจน โดยใช้เทคนิคการซ้อนทับข้อมูล(Overlay) และหาความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย ซึ่งมีพื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครนครราชสีมา และเทศบาลตำบลทุกแห่ง จำนวนทั้งสิ้น 3,435 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพหมู่บ้านยากจนในจังหวัดนครราชสีมา มีหมู่บ้านยากจนทั้งหมด 2,806 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 81.68 ของหมู่บ้านทั้งจังหวัด พบอยู่ในพื้นที่ 24 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอโดยจำแนกเป็นหมู่บ้านยากจนน้อย 2,621 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 76.30 ของหมู่บ้านทั้งจังหวัดหมู่บ้านยากจนปานกลางจำนวน 174 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.06 ของหมู่บ้านทั้งจังหวัด และหมู่บ้านยากจนมากจำนวน 11 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.32 ของหมู่บ้านทั้งจังหวัดหมู่บ้านยากจนมากพบในบริเวณอำเภอปักธงชัย 6 หมู่บ้าน อำเภอวังน้ำเขียว 2 หมู่บ้านอำเภอโนนสูง 2 หมู่บ้าน และอำเภอโชคชัย 1 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านที่มีความยากจนมากที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา คือ บ้านหนองใหญ่ ตำบลโคกไทย อำเภอปักธงชัย มีระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหรือค่าดัชนี FGT เท่ากับ 0.4567 รองลงมา ได้แก่บ้านโคกตะกุด ตำบลตะลุง อำเภอปักธงชัย มีค่าดัชนี FGT เท่ากับ 0.4098 และบ้านกอโจดไทรย้อย ตำบลท่าเยี่ยม อำเภอโชคชัย มีค่าดัชนี FGT เท่ากับ 0.3581 ส่วนอำเภอที่ไม่พบหมู่บ้านยากจนเลย คือ อำเภอจักราช และอำเภอหนองบุญมาก สำหรับลักษณะการกระจายของหมู่บ้านยากจน พบว่า หมู่บ้านยากจนมีลักษณะการกระจายเป็นแบบสุ่มโดยมีค่าดัชนีบ้านใกล้เคียงเท่ากับ 0.939 ซึ่งหมู่บ้านยากจนดังกล่าวกระจายอยู่ทั่วบริเวณจังหวัดนครราชสีมา และยังมีหมู่บ้านยากจนกระจุกตัวกันหนาแน่นบริเวณตอนกลางค่อนไปทางเหนือของจังหวัดนครราชสีมา บริเวณอำเภอโนนไทย โนนสูง และอำเภอขามสะแกแสง ซึ่งอำเภอดังกล่าวมีภาวะความยากจนทุกหมู่บ้าน ส่วนทางตอนล่างของจังหวัด มีหมู่บ้านยากจนกระจุกตัวบริเวณอำเภอวังน้ำเขียว อำเภอปักธงชัย และอำเภอโชคชัย เมื่อวิเคราะห์การกระจายของหมู่บ้านยากจนทั้ง 3 ประเภท พบว่า หมู่บ้านยากจนน้อยมีค่าดัชนีบ้านใกล้เคียงเท่ากับ 0.792 การกระจายเป็น

แบบส้ม หมู่บ้านยากจนปานกลาง มีค่าดัชนีบ้านใกล้เคียงเท่ากับ 0.587 การกระจายเป็นแบบส้ม และหมู่บ้านยากจนมาก มีค่าดัชนีบ้านใกล้เคียงเท่ากับ 0.429 การกระจายแบบเป็นแบบกลุ่ม

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหมู่บ้านยากจน พบว่า จากปัจจัยที่ศึกษา 13 ปัจจัย มี 9 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับหมู่บ้านยากจน ได้แก่ ระดับการศึกษาของประชาชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานการณ์เช่าที่ดิน สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ต่อพื้นที่เกษตรทั้งหมดของจังหวัด สัดส่วนจำนวนประชากรวัยแรงงานต่อประชากรทั้งหมด สัดส่วนจำนวนคนติดสุราและบุหรี่ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้เพียงพอ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และพื้นที่ชลประทาน

สุวิชาติ ภูมิพานิช (2550) ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ประเมินค่าเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ของทรัพยากรธรรมชาติ รอบอ่างเก็บน้ำลำพระเพลิง 1 อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการศึกษานี้ได้ประเมินมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติรอบอ่างเก็บน้ำลำพระเพลิง 1 ด้วยวิธีการ benefit transfer โดยพิจารณามูลค่าเศรษฐกิจของการใช้ประโยชน์ทางตรง 3 ด้าน คือ การเกษตร การเก็บหาของป่า การท่องเที่ยวและนันทนาการ ซึ่งสอดคล้องกับความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา ด้วยความสามารถของเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการสำรวจระยะไกล ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ได้จัดทำขึ้นร่วมกับข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมเพื่อหามูลค่าเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ การจำแนกการใช้ที่ดินจากข้อมูลการสำรวจระยะไกลถูกนำมาประเมินมูลค่าเศรษฐกิจในรูปแบบราสเตอร์ การวิเคราะห์กำลังของทรัพยากรในแต่ละปัจจัยของการใช้ที่ดินได้นำมาจัดระดับความสามารถของแต่ละพื้นที่ ในลักษณะตารางกริดขนาด 25 เมตร x 25 เมตร ก่อนที่จะทำแผนที่มูลค่าเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่า การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจด้านการเกษตร การเก็บหาของป่า การท่องเที่ยวและนันทนาการ มีมูลค่าระหว่าง 107.62 – 2,081.41 0.14 – 2.14 และ 6.38 บาทต่อตารางกริด ตามลำดับ มูลค่ารวมทางเศรษฐกิจจากการคำนวณทั้งสามด้านมีค่า 0.14 - 2,081.41 บาทต่อตารางกริด พื้นที่มูลค่าเศรษฐกิจที่จัดเป็น 4 ช่วง คือน้อยกว่า 250,250 – 500,500 – 1,000 และมากกว่า 1,000 บาทต่อฟิสิกเซล มีเนื้อที่เท่ากับ 21,072.27 ไร่ 7,115.23 ไร่ 410.55 ไร่ และ 339.84 ไร่ มูลค่าทางเศรษฐกิจรวมในพื้นที่เกษตรกรรมเท่ากับ 8,994,063.60 บาท และมูลค่าเศรษฐกิจรวมในพื้นที่ป่าไม้เท่ากับ 216,352.16 บาท เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้จากการเกษตรจึงเป็นรายได้หลักในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ดี

ตาม พื้นที่ศึกษาอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และมีแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีรายได้จากแหล่งที่พักรถเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกทางหนึ่งด้วย แผนที่มีมูลค่าเศรษฐกิจศาสตร์เชิงพื้นที่แสดงถึงศักยภาพของเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์มูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ดี หากกำลังของทรัพยากรและมูลค่าเศรษฐกิจศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถจัดทำแผนที่มูลค่าเศรษฐกิจศาสตร์เชิงพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว อันจะเป็นแนวทางให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปใช้ในการวางแผนในการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้าที่ระลึก

ธีรศักดิ์ คูศิริรัตน์ (2547) ได้ศึกษาระบบบริหารจัดการธุรกิจผ้าไหมเพื่อพัฒนาไปสู่ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าไหมปักธงชัย บ้านทุ่งจาน ตำบลจิว อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ความต้องการในการใช้ระบบระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนรูปแบบการนำเสนอผ้าไหมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าไหมปักธงชัย บ้านทุ่งจาน ตำบลจิว อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรผู้ทอผ้าไหมที่เป็นสมาชิก จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามความต้องการระบบ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 5 ประเด็นคือ ความต้องการนำเสนอสินค้าความต้องการวิธีการสั่งซื้อสินค้า ความต้องการวิธีการขนส่งสินค้า วิธีการรับชำระเงินและแบบสอบถามรูปแบบของการประกอบการของกลุ่มตามทฤษฎีส่วน ประสมการตลาดการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าฐานนิยม

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านความต้องการเสนอสินค้า พบว่ากลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าไหมปักธงชัยบ้านทุ่งจาน มีความต้องการใช้ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า ต้องการให้ สหกรณ์เป็นผู้นำเสนอสินค้า กลุ่มลูกค้าที่ต้องการนำเสนอคือผู้ใช้สินค้า กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเป็นลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ ด้านความต้องการวิธีการส่งสินค้าพบว่า ต้องการให้สั่งซื้อโดยตรงกับกลุ่ม ผลิตรูปแบบที่ลูกค้าต้องการ และต้องการหลักประกันในการส่งสินค้าเป็นสัญญาซื้อขาย ด้านความต้องการวิธีการขนส่งสินค้าพบว่าต้องการให้ผู้ซื้อมารับสินค้าด้วยตนเอง และไม่มีการประกันการจัดส่งสินค้า ด้านความต้องการวิธีการชำระเงิน พบว่า ต้องการรับชำระเงิน

จากลูกค้าโดยตรงและไม่มีนโยบายในการรับชำระเงิน และต้องการให้ใช้ชื่อกลุ่มเป็นผู้รับเงินสำหรับรูปแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่เหมาะสมในการนำเสนอสินค้าออกสู่ตลาดนั้น พบว่ารูปแบบที่เหมาะสม คือ รูปแบบพาณิชย์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้บริโภค (Consumer to Consumer หรือ C-to-C) ซึ่งยังต้องอาศัยหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาสนับสนุนจึงจะสามารถนำสินค้าของ ชุมชนออกสู่ตลาดด้วยระบบพาณิชย์ได้

สุรเชษฐ์ ศิริศักดิ์ (2548) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมในเขตอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งปัจจุบันการประกอบธุรกิจมีการแข่งขันทางด้านการตลาดค่อนข้างสูง ผู้ประกอบการจำเป็นต้องผลิตสินค้าหรือบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้จึงต้องทราบความต้องการของตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม เพื่อเป็นสารสนเทศแก่ผู้ผลิต และการพัฒนาที่ยั่งยืนจะทำให้สามารถดำรงอยู่ในตลาดได้ตลอดไป สำหรับการศึกษาครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม และเพื่อพัฒนากลยุทธ์ของกลุ่มผ้าไหมในเขตอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่า

1) สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 5 ปี ขึ้นไป และมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 6000 บาท

2) สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม เห็นว่า การบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านอื่นๆ และด้านราคา และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งในแต่ละด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมเป็นรายข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การใช้สื่อสังเคราะห์ในการย้อม และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการออกแบบสีสันทของผ้าไหมให้กลุ่มทำการผลิตอยู่เสมอ สามารถตั้งราคาได้เหมาะสมกับคุณภาพของผ้าไหม มีการจัดวางผ้าไหมให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ มีการจัดนิทรรศการแสดงผ้าไหมอย่างสม่ำเสมอ และกลุ่มมีการจัดระบบบัญชีการเงินที่ชัดเจน

3) สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่มีอายุต่างกัน เห็นว่า การบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมด้านผลิตภัณฑ์มีการปฏิบัติแตกต่างกัน โดยสมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี เห็นว่า การบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมด้านผลิตภัณฑ์มีการปฏิบัติมากกว่าสมาชิกที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และสมาชิกกลุ่มทอ

ผ้าไหมที่มีระยะในการดำเนินธุรกิจต่างกัน เห็นว่า การบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมด้านการส่งเสริมการตลาดมีการปฏิบัติแตกต่างกัน โดยสมาชิกที่มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า 4 ปี เห็นว่า การบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมด้านการส่งเสริมการตลาดมีการปฏิบัติมากกว่าสมาชิกที่มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจน้อยกว่า 4 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4)การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มทอผ้าไหมในแต่ละด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ควร มีการพัฒนาทางด้านสีของผ้าไหมให้มีความแปลกใหม่ มีความหลากหลายโดยอาจจะนำสีธรรมชาติ และสีเคมีมาผสมกันเพื่อให้เกิดสีใหม่ๆและควรมีการแปรรูปสินค้าเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้าน ต่างๆ พร้อมทั้งมีการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าของกลุ่มทอผ้าไหมโดยการสร้างตราสินค้าเป็นของ ตนเอง และต้องเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าโดยการทำบรรจุภัณฑ์ ด้านราคาควรมีการคำนวณต้นทุนก่อน การตั้งราคา เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนที่แท้จริง แล้วนำมาทำการบวกกำไรส่วนเพิ่มก่อนการจัดจำหน่าย ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายควรที่จะเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้นโดยการนำผลิตภัณฑ์ไป ขายตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ร้านบริการสปา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก หรือของฝาก เป็นต้น ด้านการส่งเสริมการตลาดควรมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ โดยการออกงานนิทรรศการ และงานแสดงสินค้าให้มากขึ้น และมีการจัดโปรแกรมการส่งเสริมการขายโดยการลดราคาสินค้า และด้านอื่นๆ กลุ่มควรมีการรวมตัวของกลุ่มผู้ผลิตตามชุมชนท้องถิ่นต่าง เพื่อขอการสนับสนุน อบรมการจำหน่ายงานภาคีรัฐในด้านเทคนิคการผลิตที่ทันสมัย การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

พอใจ คล่องแคล่ว (2548) ศึกษาห่วงโซ่อุปทานหน่วยผลิตผ้าไหมอำเภอปักธงชัย จังหวัด นครราชสีมาซึ่ง การศึกษาห่วงโซ่อุปทานหน่วยผลิตผ้าไหมของอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาห่วงโซ่อุปทานกระบวนการผลิตผ้าไหมของอำเภอปักธงชัย เครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างเป็นร้านจำหน่าย ผ้าไหมในอำเภอ ปักธงชัย ได้มาโดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงร้านจำนวน 5 ร้าน ส่วนใหญ่ เจ้าของร้านเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 40 - 60 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษา - ปริญญาตรี เปิด ดำเนินกิจการระหว่าง 20 -40 ปี โดยเป็นเจ้าของเพียงผู้เดียว 4 ราย และเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด 1 ราย

ผลการศึกษาพบว่า เส้นไหมที่ทางร้านใช้ส่วนใหญ่ซื้อมาจากบริษัท จุลไหมไทย ในราคา ไหมพุ่ง ระหว่าง 700 - 1,050 บาท และไหมยืนราคา 1000 บาท ทั้ง 5 ร้านไม่แตกต่างกันมากนัก โดยมีวิธีคัดเลือกเส้นไหมที่ดีมีคุณภาพจากการสังเกตลักษณะเส้นไหมที่มีลักษณะเส้นเรียบ สม่ำเสมอ เป็นมันวาว ไม่มีปมหรือขี้นไหม ขั้นตอนและวิธีการต้มไหมและการย้อมไหมให้มีคุณภาพ

เพื่อให้ได้เส้นไหมที่ละเอียดนุ่มและขาวนวล นั้น คล้ายคลึงกัน นั่นคือ ก่อนนำเส้นไหมไปย้อมจะนำเส้นไหมมาฟอกเสียก่อน การต้มไหมและการย้อมนั้น ใช้เวลาอย่างต่ำประมาณ 1- 2 ชั่วโมง หรือจนกว่าไหมจะอิมสี หลังจากนั้นนำไหมไปล้างให้สะอาด บิดให้หมาดแล้วนำไปตากให้แห้ง แล้วจึงนำมาแยกไหมพุ่ง และไหมยืน โดยไหมยืนนำไปลงแปรงก่อนเพื่อให้เส้นไหมกลม ไม่เป็นขุยสะดวกต่อการกรอ การปั่น และการทอ ในขณะที่ตากไหมหมั่นกระตุกเส้นไหมบ่อยๆ เพื่อให้เส้นไหมแตกกระจายไม่ติดกันเป็นแผ่น ส่วนไหมพุ่งฟอกย้อมแล้วนำไปปั่นใส่หลอดได้เลยไม่ต้องลงแปรง

นอกจากนี้การทอผ้าไหมให้ผลงานออกมาประณีตจะต้องไม่มีเส้นไหมที่ตึงหรือหย่อน เป็นปม เพราะจะทำให้เส้นใยในเนื้อผ้าไม่สม่ำเสมอและหากเกิดข้อผิดพลาดในการทอ เจ้าของร้านผู้จัดการ หรือหัวหน้าฝ่ายผู้เกี่ยวข้องจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพผลงานก่อนนำออกจำหน่าย ส่วนผ้าไหมที่มีตำหนิทางร้านจะนำไปแปรรูปเป็นเครื่องประดับ เครื่องตกแต่งบ้าน เช่น กระเป๋า เข็มกลัด ดอกไม้ โซฟา ม่านประตูปิด หน้าต่าง เป็นต้น

สุกัลยา ลีลาวณิชกิจ (2548) ได้ศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครราชสีมา ในปัจจุบันสภาพการแข่งขันทางธุรกิจได้มีความรุนแรงมากขึ้น กิจการที่สามารถอยู่รอดได้ต้องมีการปรับตัวและพัฒนาอย่างจริงจัง โดยใช้กลยุทธ์การจัดการมากมายและหลายรูปแบบในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้

สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเปรียบเทียบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณภาพ และประเภทผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครราชสีมา มีหัวหน้ากลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 51ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี กลุ่มมีอายุการดำเนินงานต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวนแรงงาน 31คนขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีระดับคุณภาพระดับ 4 ดาว เป็นผู้ผลิตอาหารเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการปฏิบัติด้านสินค้าคงคลังและด้านการขนส่งอยู่ในระดับมาก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านสารสนเทศอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มที่มีระดับคุณภาพที่แตกต่างกันพบว่า กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีระดับคุณภาพที่สูงกว่า (5 ดาว) มีการจัดการห่วงโซ่อุปทานมากกว่ากลุ่มระดับคุณภาพที่ต่ำกว่า (4ดาว) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มที่มีประเภทผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน มีการจัดการห่วงโซ่อุปทานไม่แตกต่างกัน โดยประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

เรื่องการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดนครราชสีมา สามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศสำหรับกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และภาครัฐในการพัฒนาการดำเนินงานของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

วัชร ธรรมาภิรมย์ (2546) ได้ศึกษาสถานการณ์ด้านการผลิต การตลาด โอกาสทางการตลาด และกลยุทธ์ทางการตลาดของสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาดอกไม้ประดิษฐ์ จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทอง การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางด้านการผลิตและสภาวะเทคโนโลยีการผลิต ศึกษาสถานการณ์ทางด้านการตลาด กลยุทธ์ทางการตลาด วิเคราะห์โอกาสทางการตลาด และกำหนดการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคทางด้านการผลิตและการตลาดของดอกไม้ประดิษฐ์ใน จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทองภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ผลิตในจังหวัดนครราชสีมานิยมใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เทคโนโลยีในการผลิตส่วนใหญ่เป็นแบบง่าย แต่โอกาสในการพัฒนาทางเทคโนโลยีมีความเป็นไปได้สำหรับกลุ่มที่สินค้ามี คุณภาพดีและผู้นำที่มีความสามารถ แต่ในกรณีของจังหวัดอ่างทองกลุ่มผู้ผลิตต้องนำวัตถุดิบสำคัญมาจากท้องถิ่น อื่น เทคโนโลยีในการผลิตอยู่ในระดับกลางและโอกาสพัฒนาทางเทคโนโลยีมีความเป็นไปได้มาก สำหรับสถานการณ์ทางด้านการตลาดและกลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มผู้ผลิตทั้งใน จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทองมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดทุกประเภททั้งด้านราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาด แต่ในจังหวัดอ่างทองจะมีการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายและทันสมัยกว่ากลุ่มผู้ผลิตในจังหวัดนครราชสีมา ข้อเสนอแนะที่ได้ คือ ควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี สำหรับการผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ ควรมีการจัดฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มในด้านการผลิตและการตลาด ควรเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น ทำการผลิตสินค้าให้แตกต่างจากผู้อื่น เพิ่มวิธีในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ จัดหาศูนย์แสดงสินค้าถาวรและควรมีการฝึกอบรมผู้นำกลุ่ม

พระมหาเมธา คำไหล (2547) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหิน บ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหิน ของบ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิจัยประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรในพื้นที่บ้านหนองบัวน้อย จำนวน 20 คน โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ กระบวนการถ่ายทอด พัฒนาการ และการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหิน รวมถึงได้ใช้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด มาประกอบก่อนที่จะสรุปผลการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหิน เป็น การถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะความชำนาญในการทำเครื่องทองลงหินให้กับสมาชิก ใน ครอบครัวและเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยผู้ถ่ายทอด คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีความรู้และทักษะในงานนี้เป็นอย่างดี และทั้งหมดเป็นหัวหน้าครอบครัว

ดังนั้น ผู้รับการถ่ายทอดจึงเป็นบุตรหลานหรือภรรยา รวมทั้งเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของกลุ่มผู้ทำเครื่องทองลงหิน ที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ลักษณะเนื้อหาของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการทำเครื่องทองลงหิน ครอบคลุมการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการผลิตเครื่องทองลงหิน เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตและกระบวนการผลิต ทุกขั้นตอน จนกระทั่งสำเร็จเป็นเครื่องประดับโดยสมบูรณ์ สำหรับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหินนั้น พบว่า ผู้ถ่ายทอดให้ผู้รับการถ่ายทอดซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยภายในครอบครัวเดียวกันหรือเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันได้ดูตัวอย่างของจริง ได้สัมผัสงาน เห็นแบบอย่างและสังเกตการปฏิบัติงานหรือการสาธิตให้ดูของผู้ถ่ายทอดเป็นประจำในชีวิตประจำวันของผู้รับการถ่ายทอดจึงจดจำได้ มีการทำเลียนแบบ การฝึกฝนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จะเป็นการรับการถ่ายทอดที่เกิดจากการทำงานจริง เริ่มจากงานที่ง่ายไปสู่งานที่ยากตามลำดับ รวมทั้งการได้รับการบอกกล่าวและแนะนำจากผู้ถ่ายทอดเพิ่มเติมอีก ทำให้เกิดเป็นความชำนาญและความสามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพดีเทียบเท่ากับ ผลงานของผู้ถ่ายทอด สื่อในการถ่ายทอดความรู้ ในการทำเครื่องทองลงหิน ได้แก่ สื่อของจริง ประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำเครื่องทองลงหิน เช่น ดินเหนียว ขี้วัวแห้ง กะละมัง น้ำ กระป๋อง ขี้ผึ้ง เครื่องกลึง ฯลฯ รวมถึงการใช้สื่อบุคคล คือ ผู้ถ่ายทอดเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ วิธีการประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ ใช้วิธีการสังเกต การสอบถาม การตรวจสอบ ตลอดจนการวิเคราะห์วิจารณ์จุดดีและจุดเสียร่วมกันระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้ รับการถ่ายทอด การประเมินกระบวนการทำงานและผลงาน จะดูจากชิ้นงานที่ทำเป็นหลัก เช่น ความประณีต สวยงาม ความไพเราะกังวานของเสียงเครื่องทองลงหินว่าเป็นไปตามที่ต้องการก็ถือว่าดี คุณภาพใช้ได้ แสดงถึงผู้รับการถ่ายทอดมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะความชำนาญและสามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องทุกขั้นตอนจนผู้ถ่ายทอดมั่นใจว่า ผู้รับความรู้จะสามารถถ่ายทอดให้แก่ช่วงรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี

สิริกร รานอก (2547) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการการบริหารงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านในอำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มแม่บ้านที่มีขนาดของกลุ่มและประเภทสินค้าแตกต่างกัน รวมถึงเพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบและกระบวนการการบริหารงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีความคิดเห็นต่อกระบวนการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากโดยมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดและรองลงมา คือ ด้านการควบคุม ด้านการบังคับบัญชา ด้านการจัดการองค์การ ด้านการวางแผน ด้านประสานงาน สำหรับบุคลากรที่มีขนาดของกลุ่มต่างกันมีความคิดเห็นต่อกระบวนการบริหารโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับบุคลากรที่มีประเภทสินค้าแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อกระบวนการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยสรุปผลการศึกษาในครั้งนี้ช่วยชี้ให้เห็นถึงกระบวนการบริหารโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านในอำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา และทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอื่นต่อไป

ประภาส หวังอ้อมกลาง (2547) ศึกษาการผลิตและจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรเพื่อสร้างเอกลักษณ์สินค้าชุมชนของแต่ละพื้นที่เป็นแนวความคิดที่ฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจลงสู่ภูมิภาคและเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) เป็นการส่งเสริมรายได้ให้ประชาชนฐานรากของประเทศซึ่งขบวนการผลิตเดิมเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน รัฐบาลได้ผลักดันให้มีขบวนการสร้างรายได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมให้ท้องสามารถสร้างผลิตภัณฑ์และการจำหน่าย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของชุมชนให้ได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นผลทำให้สังคมมีความเข้มแข็งตามลำดับ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า

1) สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุมากกว่า 46 ปีขึ้นไป มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 3,001-6,000 บาท มีหนี้สินลดลงเมื่อเทียบกับก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ ประมาณ 20-30 คน มีความต้องการสถานที่จำหน่ายเพิ่มขึ้นมีการประชาสัมพันธ์และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอยู่เสมอ วัตถุดิบส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ตำบลและเพียงพอต่อการผลิต กลุ่มผลิตภัณฑ์ได้

รับรองคุณภาพแล้ว ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน สินค้าของกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด กลุ่มมีความต้องการสนับสนุนจากภาครัฐที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการตลาด ด้านการผลิต ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการรับรองคุณภาพและด้านบรรจุภัณฑ์ให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตน

2) สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มีความต้องการโดยรวมและเห็นด้วยอย่างยิ่งด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ด้านความต้องการการส่งเสริมการผลิตด้านการบรรจุภัณฑ์ด้านการตลาด ด้านการรับรองคุณภาพ และด้านการมีสถานที่จำหน่ายที่เหมาะสมมีผลต่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3) สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์เพศชายมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งเกี่ยวกับการผลิตและการจำหน่าย โดยรวมและเป็นระบบทั้ง 6 ด้าน มากกว่าสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์เพศหญิงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีรายได้ต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับการผลิตและการจำหน่ายโดยรวมและเป็นรายได้ทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับการผลิตและการจำหน่ายโดยรวมทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน โดยสรุปผลการศึกษาค้นคว้านี้ ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์อำเภอเมืองนครราชสีมา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ปัทมา พวงกระจ่าย (2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เทียนหอมของกลุ่มออร์คิดแฮนด์เมด ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมาเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ประชาชนได้รับการส่งเสริมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จนได้รับรางวัลสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 5 ดาว ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2546 คือผลิตภัณฑ์เทียนหอม ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เทียนหอมของผู้ค้าปลีกผลิตภัณฑ์เทียนหอมของกลุ่มออร์คิดแฮนด์เมด พฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เทียนหอม ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เทียนหอม กระบวนการบริหารการผลิต การบริหารจัดการและเงินทุน การบริหารทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการตลาด และเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เทียนหอมของกลุ่มออร์คิดแฮนด์เมด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดโดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร และด้านลักษณะทางกายภาพ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เทียนหอมของกลุ่มออร์คิดแฮนด์เมด และผู้บริโภคที่มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ และ

อาชีพส่งผลต่อปัจจัยทางการตลาดโดยรวมและรายด้านที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับแนวทางการพัฒนาตลาด โดยวิเคราะห์จากส่วนประสมของตลาด คือ

1) ด้านผลิตภัณฑ์ ควรรักษาคุณภาพและชื่อเสียงในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีสีสัน และลวดลายที่สวยงาม พัฒนาด้านรูปทรงให้ทันสมัย หลากหลายรูปแบบโดยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขึ้นโดยมีการกำหนดคุณภาพมาตรฐานสินค้าให้เป็นสากล และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย

2) ด้านราคา จากการศึกษาพบว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาสินค้าโดยการพิจารณาจากต้นทุนการผลิตเป็นหลัก และนำราคาตลาดมาพิจารณาประกอบ และควรมีการให้สินเชื่อทางการค้าแก่ผู้ค้าปลีก เพื่อเป็นการจูงใจให้การสั่งซื้อสินค้าในปริมาณที่สูงขึ้น

3) ด้านการจัดจำหน่าย ควรเพิ่มสาขา หรือตัวแทนจำหน่ายให้มีปริมาณเพียงพอในการติดต่อของลูกค้า และมีการปรับปรุงเว็บไซต์ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ โดยมีข้อมูลของผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และให้ลูกค้าสามารถแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อแสดงความคิดเห็นจากเว็บไซต์ของกลุ่มได้เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลลูกค้ามาพัฒนาด้านอื่นๆต่อไป

4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปติดตามสถานที่ที่สำคัญประมวลภาพการส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวดจนได้รับรางวัลต่างๆ

5) ด้านบุคลากร จะต้องมีการอบรมพนักงานขายก่อนทุกครั้งเพื่อให้ทราบคุณสมบัติและสามารถชี้แนะจุดเด่นของผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคได้ พัฒนาบุคลิกภาพแก่พนักงานขายอยู่เสมอ มีการคัดเลือกบุคลากรดีเด่น และให้รางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

6) ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรให้มีการตกแต่งร้านที่กลุ่มออร์คิดแฮนด์เมดให้สวยงามเป็นระเบียบ โดยแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์เทียนหอมและจัดเป็นหมวดหมู่ชนิดของสินค้า

7) ด้านกระบวนการ ควรให้มีการชำระค่าสินค้าด้วยบัตรเครดิต รวมถึงการชำระสินค้าด้วยเช็คเพื่อสร้างความสะดวกและเพิ่มทางเลือกให้กับลูกค้า โดยสรุปผลการศึกษารั้งนี้ ทำให้ทราบสภาพการดำเนินงานของผู้ผลิตและผู้ค้าปลีกผลิตภัณฑ์เทียนหอม และความคิดเห็นของผู้บริโภคเพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เทียนหอมต่อไป

วัชรภรณ์ ปิ่นมงคล (2548) ได้ศึกษาถึงการบริหารธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่า ในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการ

ขาดแคลนน้ำมันจากทั่วโลกทำให้สินค้าอื่นๆ ขยับราคาสูงขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่ผลิตสินค้าจากจำพวกไม้เก่าเลยทำให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผน การบริหารให้ธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่าได้มีแนวคิดและแนวทางใหม่ๆ เพื่อที่จะนำไปดำเนินการกับกิจการต่อไป ซึ่งการศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารของธุรกิจที่ผลิตสินค้าจากไม้เก่าและการบริหารความเสี่ยงทางด้านการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยง และแนวทางในการบริหารความเสี่ยงของผู้ประกอบในธุรกิจประเภทนี้ในเขตอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาปรากฏว่า การบริหารการผลิตพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่าส่วนใหญ่ทำการผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อของลูกค้า ทำการตรวจสอบคุณภาพสินค้าหลังการผลิตสินค้าเสร็จ จัดหาวัตถุดิบทั้งภายในจังหวัดนครราชสีมาและต่างจังหวัดโดยกำหนดระยะเวลาในการจัดหาวัตถุดิบที่ชัดเจนแต่ไม่มีการบันทึกตรวจสอบยอดคงเหลือของวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป การบริหารการเงินพบว่า แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นเงินทุนส่วนตัว ผู้ประกอบธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่าไม่ได้วางแผนการใช้เงินทุนระยะยาวแต่มีการวางแผนการใช้เงินทุนระยะสั้นกำไรจากการดำเนินงานอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน โดยมีรายจ่ายประจำในเรื่องของค่าแรงงาน ค่าวัตถุดิบ ค่าขนส่งสินค้า ค่าเช่าสถานที่ในการจัดจำหน่ายสินค้า และค่าสาธารณูปโภคต่างๆ การบริหารการตลาดพบว่ามีกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือผู้ที่มีความนิยมในไม้เก่า และเจ้าของธุรกิจ รีสอร์ท ร้านอาหาร โดยจะเน้นลูกค้าในกรุงเทพมหานคร เป็นหลัก ไม่มีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ทางการตลาด โดยคิดว่าคุณภาพของสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้า สิ่งที่คำนึงถึงเป็นหลักในการออกแบบสินค้า คือความต้องการของลูกค้า ราคาสินค้าจะแตกต่างกันไปตามชนิดของเนื้อไม้ คุณภาพ รูปแบบความสวยงาม ความละเอียดประณีต ขนาดของสินค้า ต้นทุนในการผลิตและคู่แข่ง ช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้ามีทั้งการจัดจำหน่ายโดยตรงและการจัดจำหน่าย ส่งเสริมการขายโดยการลดราคาสินค้า การรับประกันคุณภาพของสินค้า และออกแบบให้กับลูกค้าเฉพาะ ไม่มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้า ไม่มีการใช้พนักงานประจำหน้าร้าน

สำหรับการบริหารบุคคล พบว่า มีการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรจากญาติของตนเองโดยเจ้าของธุรกิจจะเป็นผู้ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้ด้วยตนเอง มีการจ้างบุคลากรรายวัน โดยไม่มีการบริหารจัดการค่าตอบแทนด้านอื่นๆ การประเมินผลการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะดูจากผลงานที่ออกมา การให้บุคลากรพ้นจากตำแหน่งงาน ส่วนใหญ่เนื่องจากการขาดการรับผิดชอบ สดท้ายปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่ การขาดแคลนวัตถุดิบ คุณภาพของวัตถุดิบไม่ดี ปัญหาการขนส่ง การขาดแคลนเงินทุนในการจัดหาวัตถุดิบ สินค้ามีราคาต่ำ ไม่ทราบรายรับ รายจ่ายที่แน่นอน ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ไม่มีการบริหารการตลาด บุคลากรทำงานไม่มีความรู้ความสามารถ กล่าวโดย

สรุป ผลการศึกษาการบริหารธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่า ในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความเกี่ยวข้องนำวิธีการบริหารจัดการ ไปพัฒนาวิธีการบริหารที่เป็นระบบมากขึ้น โดยควรมีหน่วยงานราชการได้เข้ามาสนับสนุนทางวิชาการอย่างต่อเนื่องในอนาคต

อุไรวรรณ ล้อมวงศ์พานิช (2546) ได้ศึกษากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ในด้านการผลิตภัณฑ์ ด้านการกำหนดราคา ด้านการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด ศึกษาถึงพฤติกรรม การซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนของผู้บริโภค และศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนทั้ง 4 ด้าน นั้น ด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิต การจำหน่าย และมีผู้บริโภค มากที่สุดคือประเภทเครื่องใช้ในการปลูกต้นไม้ ด้านการกำหนดราคา ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคมีความเห็นตรงกันว่าผลิตภัณฑ์ของด่านเกวียนมีราคาเหมาะสม ด้านการจัดจำหน่าย ผู้ผลิตส่งสินค้าไปจำหน่ายยังร้านค้าในบริเวณชุมชนด่านเกวียนมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากคนใกล้ชิด

ขณะที่พฤติกรรม การซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนของผู้บริโภค ส่วนมากเคยซื้อมาก่อน เหตุผลที่ซื้อเพราะมีรูปแบบสวยงาม มีคุณภาพดีและมีราคาปานกลาง โดยซื้อจากร้านค้าบริเวณชุมชนด่านเกวียนมากที่สุด นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน ปัญหาหลักของผู้ผลิตคือ ขาดการส่งเสริมการตลาด ส่วนผู้จำหน่ายมักจะประสบกับปัญหาด้านการกำหนดราคาที่ไม่ได้มาตรฐาน ในส่วนของผู้บริโภคพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่คือ ข้อจำกัดในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เนื่องจากรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยังไม่มีหลากหลายเท่าที่ควร

ปรมินทร์ วัชรินทร์รัตน์ (2549) ได้ศึกษาแนวทางการออกแบบและการจัดการเพื่อปรับปรุงพื้นที่หมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ : กรณีศึกษาชุมชนด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยด่านเกวียนเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์ แต่เนื่องจากชุมชนไม่สามารถดำเนินงานตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาโครงการไม่บรรลุผลเท่าที่ควร การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพความเข้มแข็ง

ความน่าอยู่และการท่องเที่ยวของชุมชน ศึกษาปัญหาในการพัฒนาองค์ประกอบเชิงกายภาพของโครงการ ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาคน ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ในชุมชน และกำหนดแนวทางในการออกแบบและจัดการเพื่อปรับปรุงพื้นที่หมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ ชุมชนด้านเกวียน โดยอาศัยกรอบแนวคิดหลักคือ การเพิ่มความน่าอยู่ในชุมชนโดยจัดการสถานที่และกิจกรรมให้มีชีวิตชีวา การส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ประโยชน์

ผลการศึกษาพบว่า ด้านศักยภาพชุมชน ด้านเกวียนเป็นชุมชนที่มีทุนทางปัญญา (วัฒนธรรมการผลิต) ทุนทางเศรษฐกิจ (สาธารณูปโภคที่รัฐดำเนินการสนับสนุน) มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย แต่ขาดการประสานงานเชื่อมโยง และประชาชนมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และขาดการรวมกลุ่มการผลิตหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ด้านปัญหาในการพัฒนาองค์ประกอบเชิงกายภาพในโครงการหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ พบว่า การพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีลักษณะชั่วคราวไม่ยั่งยืน ไม่สามารถจัดประโยชน์พื้นที่ใช้สอยให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมและทรัพยากรต่างๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน ด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความพร้อมในการร่วมสร้างความเข้มแข็ง และความน่าอยู่ในชุมชน โดยมีจิตสำนึกในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมโดยพร้อมที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน มีธรรมาภิบาล และเป็นมิตรกับคนต่างถิ่น นอกจากนี้สถานที่ชุมชน มีบรรยากาศที่มีเอกลักษณ์ ด้านความสะอาด และความร่มรื่น ประชาชนพึงพอใจสิ่งปลูกสร้างที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นและภาคภูมิใจเมื่อได้พบเห็นศิลปะในที่สาธารณะแต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งใจเดินทางมาเพียงเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชนหรือแวะเพราะเป็นทางผ่านมากกว่าตั้งใจมาพักผ่อนท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์เฉพาะบริเวณริมทางหลวงมากกว่าการเข้าไปในย่านชุมชนเพื่อสัมผัสบรรยากาศ ชมวิธีการผลิต และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาดังกล่าวนำไปสู่การเสนอแนวทางการออกแบบชุมชน ซึ่งผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการออกแบบ โดยการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอย กิจกรรมภายในลานกิจกรรม และศูนย์การเรียนรู้ให้มีการใช้งานต่อเนื่อง เป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย และแหล่งกิจกรรมการท่องเที่ยว และการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมโดยรวมให้มีเอกลักษณ์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการจัดการทรัพยากรของหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบให้มีประสิทธิภาพต่อไป

นอกจากนี้สุตารัตน์ รองเมือง (2550) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ในประเด็น การบริหารจัดการด้านการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการด้านการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาในด้านการควบคุมผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคาผลิตภัณฑ์ การขนส่ง การเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การควบคุมผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการมีกระบวนการควบคุมการผลิตในทุกขั้นตอน และกำหนดมาตรฐานของการผลิตไม่ให้เกิดความเสียหายเกิน 10 % ต่อการเผา 1 เตา ส่วนรูปแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาจะกำหนดราคาจากกลดและความสะดวกสบายของผลิตภัณฑ์ ในขณะที่การขนส่งพบว่าลูกค้าสมัครใจที่จะมารับเอง ส่วนการเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการมีการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายโดยตรงให้ลูกค้าด้วยการขายหน้าร้าน ขายหน้าเตา และจำหน่ายโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง ในด้านการส่งเสริมการขายส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะไม่มีส่งเสริมการขายและมีความเห็นว่าไม่มีความจำเป็น

นวลรัฐ ธีระพันธ์ (2547) ได้ศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมไวน์ในเขตพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด โดยภายหลังการเรียกร้องของภาคเอกชนที่ต้องการเลิกล้มระบบผูกขาดการผลิตสุราในรูปสัมปทานของภาครัฐ และการเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งในปี 2544 กระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงฯ ว่าด้วยการบริหารงานสุรา ฉบับที่ 3 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการในระดับครัวเรือนสามารถขออนุญาตผลิตและจำหน่ายสุราแช่จากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี อาทิเช่น ไวน์สมุนไพร ไวน์ผลไม้ และไวน์ธัญพืช เป็นต้น ในปัจจุบันมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในอุตสาหกรรมไวน์ ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ เนื่องจากสภาพการแข่งขันลดราคาอย่างต่อเนื่อง การผลิตที่ไม่มีคุณภาพ กำลังซื้อที่ลดลง การขาดความน่าเชื่อถือในคุณภาพสินค้า การขาดแรงงานที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง การขาดแหล่งเงินทุน การขาดอำนาจต่อรองกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบ และการขาดการพัฒนาและวิจัยด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

ดังนั้น การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการประกอบธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการแข่งขันที่ไร้พรมแดนผู้ประกอบการจึงต้องมีการวางแผนจัดการกับธุรกิจเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปและได้เปรียบคู่แข่ง โดยการวางแผนกลยุทธ์ในแต่ละด้าน เช่นการตลาด การเงิน การบัญชี การผลิต การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดการ การวิจัยและการพัฒนา ให้มีความประสมประสานกันเพื่อบรรลุความสำเร็จขององค์การ จากผลการศึกษาพบว่า การ

จัดการเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมไวน์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) ปัญหาด้านการตลาดเป็นปัญหาที่สำคัญในการประกอบธุรกิจเนื่องจากผู้ประกอบการขาดการทำตลาดที่เป็นระบบ คู่แข่งที่สำคัญคือผู้ผลิตรายกลาง เล็กซึ่งมีจำนวนมากขายส่งผลให้ผู้ประกอบการมียอดขายต่ำกว่า 50,000 บาท

2) ผู้ประกอบการมีการตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายในธุรกิจทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของธุรกิจซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสและหลีกเลี่ยงจากอุปสรรคซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้

3) ผู้ประกอบการมีการจัดการเชิงกลยุทธ์ในด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตลาดและด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ได้ระดับน้อย

4) ผู้ประกอบการมีการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในแต่ละด้านดังนี้

4.1) ด้านการตลาด ได้แก่ การหาลูกค้าให้มากขึ้นพร้อมการปรับปรุงแบบให้ดีกว่าเดิมมีการหาลูกค้าให้มากขึ้นและเน้นความเป็นผู้เชี่ยวชาญในตลาดย่อยที่ตนเองถนัด

4.2) ด้านการเงิน ได้แก่ แหล่งที่มาของเงินทุนมาจากการออมของตนเองและการกู้ยืมการใช้จ่ายของเงินทุนเป็นค่าซื้อวัตถุดิบในการผลิตซื้อสินทรัพย์ถาวรเป็นค่าจ้างแรงงานตามลำดับพร้อมทั้งมีการจัดทำระบบบัญชีอย่างชัดเจนถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

4.3) ด้านการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น

4.4) ด้านการจัดซื้อ ได้แก่ ใช้วิธีการซื้อจากผู้ขายทุกประเภท โดยพิจารณาจากข้อเสนอ

4.5) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การจ้างแบบพนักงานชั่วคราว

4.6) ด้านการผลิต ได้แก่ การสร้างคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ การเป็นผู้นำต้นทุนต่ำ การสร้างความน่าเชื่อถือแก่ลูกค้าและการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า

กล่าวโดยสรุปอุตสาหกรรมไวน์ไทยมีจุดอ่อน และอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจหลายด้าน อาทิ การสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน เพราะการแข่งขันในตลาดมีความรุนแรงโดยได้เปลี่ยนแปลงไปตามอัตราการเติบโตของประเทศ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีส่งผลให้มีการใช้ความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำธุรกิจอีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและบริการของรัฐ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการยังขาดความพร้อม เพราะธุรกิจส่วนใหญ่เป็นธุรกิจครอบครัวจึงขาดความเป็นมืออาชีพ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมไวน์ยังมีโอกาสและจุดแข็งที่จะแข่งขันในตลาดได้ เพราะมีความคล่องแคล่วตัวและสามารถปรับตัวได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วได้ง่ายมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้

และการใช้ทรัพยากรในประเทศค่อนข้างสูง การเข้าสู่ธุรกิจทำได้ง่าย ใช้เงินลงทุนในการดำเนินการไม่สูงมาก

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการขนส่ง

วินัย ศรีแสง (2548) ยังได้ศึกษาโอกาสในการดำเนินธุรกิจรถตู้ให้เช่า จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเป็นไปได้, โอกาส, อุปสรรคข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการธุรกิจรถตู้ให้เช่า จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาผู้ประกอบการรถตู้ให้เช่า จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 ราย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินธุรกิจรถยนต์เช่าใน จังหวัดนครราชสีมาเป็นการดำเนินกิจการประเภทรถ เช่าวิ่งให้บริการแก่ผู้จ้างทั่วไป โดยผู้จ้างสามารถจ้างรถพร้อมคนขับประจำรถไปในจุดหมายที่ผู้จ้างต้องการ โดยผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ประกอบการกิจการรถยนต์เช่าได้กรุณาอนุเคราะห์เสียสละเวลาให้ความร่วมมือ แก่ผู้ทำการศึกษา โดยได้ไปถามข้อมูลหลายครั้งในช่วงที่ทำการวิจัย จนผลของการศึกษาสามารถอธิบายได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจรถเช่าแต่ละรายนั้น ต้องตัดสินใจในการเลือกซื้อ รถและต่อสู้กับภาระที่ต้องทำการแข่งขันกับค่ารถที่มาถึงทุกๆ เดือน จนประสบความสำเร็จในงานอาชีพ และเนื่องจากงานในอาชีพที่มีความพยายามและได้สะสมประสบการณ์ จนได้ความสำเร็จในชีวิตการทำงานรถเช่าจากเริ่มที่ 1 คันจนขยายกิจการไป 3-4 คัน แต่ละรายพยายามเล่าและอธิบายให้เห็นภาพในอดีตต่างๆ ที่ผ่านมา ที่ว่าเขาจะประสบความสำเร็จด้วยความพยายามสู้กับปัญหาต่างๆ จนมีความสำเร็จได้ด้วยดี

กาญจน์กรรณ ปิยะไพร (2547) ศึกษาแนวทางการจัดตารางเดินรถโดยสารประจำทางกรณีศึกษาเส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษานี้ เป็นการศึกษาถึงผลของการปรับปรุงการให้บริการเดินรถโดยสารประจำทาง โดยอาศัยแนวทางในการบริหารจัดการเดินรถให้มีประสิทธิภาพ การศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน เริ่มจากการสร้างแบบจำลองสำหรับการจัดการตารางเดินรถโดยสาร ด้วยการใช้เทคนิคการแก้ปัญหากำหนดการเชิงเส้นสำหรับวิเคราะห์หาจำนวนเที่ยวเดินรถโดยสาร ในแต่ละช่วงเวลา ที่ทำให้ผู้ประกอบการได้รับผลกำไรสูงสุด ภายใต้สมการข้อบังคับ ที่คำนึงถึงคุณภาพการให้บริการ ในเรื่องของระยะรอคอยรถและจำนวนที่นั่งที่เพียงพอของผู้โดยสาร หลังจากนั้นได้คัดเลือกเส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 สายเป็นกรณีศึกษา คือ สาย 1 และสาย 14 ที่ให้บริการด้วยรถสองแถว และโดยสารปรับอากาศ 36 ที่นั่ง ที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการและมีเส้นทางเดินรถซ้อนทับกัน ส่วนสาย 17 ให้บริการด้วยรถปรับอากาศขนาด 28 ที่นั่ง มาทดลองจัดตารางเดินรถใหม่ด้วย

แบบจำลองที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งตรวจสอบผลลัพธ์ของกำหนดการเชิงเส้น และขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินผลกระทบจากการจัดเที่ยวรถโดยสารใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากกำหนดการเชิงเส้นที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องน่าเชื่อถือสามารถช่วยผู้ประกอบการในการจัดจำนวนเที่ยวเดินรถโดยสารที่ต้องการใช้ในแต่ละเส้นทาง โดยผลกระทบจากการปรับปรุงการให้บริการเดินรถโดยสารตามวิธีการที่น่าเสนอ จะสามารถลดต้นทุนในการประกอบการเดินรถโดยสารลงได้ โดยผู้ประกอบการสาย 1 และ 14 มีต้นทุนลดลงถึง 7.27 ล้านบาทต่อปี และทำให้เวลารอคอยรถของผู้โดยสารในสาย 14 ลดลงสูงสุดถึง 20 นาทีต่อคน-เที่ยว ส่วนผู้ประกอบการเดินรถสาย 17 มีต้นทุนลดลงประมาณ 0.68 ล้านบาทต่อปี

ชุดิมา ธนาวัฒน์กร (2547) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาปัญหาพิเศษ เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการโดยสารปรับอากาศของ ประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความมุ่งหมายของการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้โดยสารที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และการเลือกใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศจำนวน 400 คน แบ่งเป็นผู้โดยสารรถปรับอากาศชั้น 1 จำนวน 222 คน และผู้โดยสารรถปรับอากาศชั้น 2 จำนวน 178 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้โดยสารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-29 ปี มีสถานภาพโสดมีการศึกษาระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพลูกจ้างพนักงานบริษัท/ห้างร้าน มีรายได้ต่อเดือน 5000 – 10000 ขณะที่ผู้โดยสารส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมในการใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศ เพื่อเดินทางกลับภูมิลำเนา โดยซื้อตั๋วที่สถานีในวันที่เดินทาง ลักษณะการซื้อตั๋วแบบซื้อตั๋วเที่ยวเดียว ช่วงเวลาที่ใช้บริการมากที่สุด อยู่ระหว่าง 12.01.18.00 น. และส่วนใหญ่ใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศ 1-2 ครั้งต่อเดือน

นอกจากนี้ผู้โดยสารให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาด ด้านลักษณะทางกายภาพ ในเรื่องของรถโดยสารมีสภาพดี เครื่องยนต์ไม่ขัดข้องระหว่างเดินทาง ด้านการบริการในเรื่อง จำนวนรถโดยสารที่มีให้บริการเพียงพอ ด้านการส่งเสริมการตลาด ในเรื่อง การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ โดยสื่อต่างๆด้านพนักงานที่ให้บริการ ในเรื่อง การแต่งการที่สุภาพเรียบร้อยของพนักงาน ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ทั้งพนักงานขับรถและพนักงานประจำรถ ด้านกระบวนการให้บริการ ในเรื่อง ความตรงเวลาของรถโดยสาร และด้านอื่นๆ (จิตวิทยา เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม) ในเรื่องความรู้สึกมั่นใจและความเชื่อมั่นและต่อบริษัทเดินรถ และผู้โดยสารเพศหญิง ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดด้านบริการที่มีอิทธิพลต่อกีเลือกใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศ

มากกว่าผู้โดยสารเพศชาย ผู้โดยสารที่มีอายุน้อยกว่า ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาด แตกต่างกันในด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการที่ให้บริการและปัจจัยด้านอื่นๆ (จิตวิทยา เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม) มากกว่าผู้โดยสารที่อายุมากกว่า ผู้โดยสารที่ประกอบอาชีพอื่นๆ (ข้าราชการ เกษียณอายุราชการ กลุ่มคนว่างงาน) ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาด ด้านการบริการด้านการจัดจำหน่าย ด้านพนักงานที่ให้บริการด้านกระบวนการที่ให้บริการ และด้านอื่นๆ (จิตวิทยา เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม) มากกว่า ผู้โดยสารที่ประกอบกลุ่มอาชีพสายอื่น ผู้โดยสารที่มีรายได้มากกว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาด ด้านกระบวนการที่ให้บริการ ด้านการบริการ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงานที่ให้บริการ และด้านกระบวนการที่ให้บริการ มากกว่าผู้โดยสารที่รายได้ต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้โดยสารที่เลือกให้บริการรถโดยสารปรับอากาศ ชั้น 1 ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาด ในด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการบริการและด้านกระบวนการที่ให้บริการระดับอื่นๆ มากกว่า ผู้โดยสารที่เลือกใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศชั้น 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาที่ได้รับมีประโยชน์ต่อหน่วยงาน ผู้ประกอบการดำเนินกิจการ ทางด้านการเดินรถโดยสารปรับอากาศเพื่อนำไปปรับปรุง ด้านการบริหาร การดำเนินกิจกรรมทางการตลาด การบริการ และเพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการพิจารณาตัดสินใจที่จะลงทุนในธุรกิจการเดินรถโดยสารของผู้ประกอบการรายใหม่ต่อไปได้อย่างเหมาะสม

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ

กนก โตสุรัตน์ (2540) ศึกษาโครงการวิจัย "การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดนครราชสีมา" เป็นการศึกษาค้นคว้าในลักษณะองค์รวมของจังหวัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดที่สมบูรณ์ อันจะเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น จากผลการศึกษาพบว่า นครราชสีมาเป็นชุมชนโบราณมีอายุ 3000 – 2500 ปี อยู่ในวัฒนธรรมทุ่งสำริด เป็นชุมชนที่ตั้งกระจายอยู่บริเวณลุ่มน้ำมูล เคยเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ 16-17 จนถึงสมัยพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดเกล้าให้สร้างเมืองนครราชสีมาใหม่ ณ ที่ตั้งปัจจุบันความสำคัญของเมืองเริ่มมีมากยิ่งขึ้นเมื่อ เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นเมืองที่มีฐานะเป็นหัวเมืองระหว่างศูนย์กลางทางการเมือง คือกรุงเทพฯ กับหัวเมืองอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มชาติพันธุ์เดิมของประชากรจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยกลุ่มชาวนน กลุ่มไทยโคราช และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ประกอบด้วยกลุ่มไทยอีสาน กลุ่มชาติพันธุ์ยวน กลุ่มชาติพันธุ์มอญ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์จีน – แวก มีสถานศึกษา

ระดับปริญญาตรีขึ้นไป 6 แห่ง เศรษฐกิจ มีการทำการเกษตรโดยการทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือการทำนา และการเลี้ยงโคตามลำดับ

นอกจากนี้ยังเป็นจังหวัดที่อยู่ในเป้าหมายของการส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร และการแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมสนับสนุน อุตสาหกรรมไฮเทค ลักษณะเด่นของจังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีประชากรมากทำให้ได้เปรียบในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและจำนวนแรงงาน นอกจากนี้ยังเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลางและเมืองหลวงของประเทศ และเป็นประตูเชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับชายฝั่งตะวันออก ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อเสียเปรียบ เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเงาฝน มีปริมาณฝนน้อย พื้นที่จังหวัดมีขนาดใหญ่ อาจทำให้มีปัญหาในการดูแลเกิดการเสียเปรียบในบางพื้นที่

สำหรับวิสัยทัศน์ของจังหวัดในทศวรรษหน้า จะต้องจัดระบบผังเมืองของจังหวัดโดยการกระจายส่วนราชการออกไปนอกเมืองให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาความแออัด มีการตัดถนนรอบนอกเพิ่มขึ้น แสวงหาแหล่งน้ำ แหล่งไฟฟ้า ให้มากพอที่จะตอบสนองความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และควรให้ความสำคัญกับระบบขนส่งมวลชน โดยเฉพาะรถไฟด่วนจาก กรุงเทพฯ – นครราชสีมา เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการติดต่อเชิงธุรกิจ จะต้องเร่งรัดแก้ไขปัญหาคอขวดทางทรัพยากรธรรมชาติด้านต่าง ๆ ภาวะมลพิษ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมของประชากรที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประเด็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจังหวัดนครราชสีมาที่ควรศึกษา คือ ศึกษาศักยภาพของชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ศึกษาถึงศักยภาพในทุกๆ ด้านของแต่ละเขตแต่ละอำเภอ เพื่อกำหนดการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ศึกษาผลกระทบของการขยายเขตอุตสาหกรรมในทุกๆ ด้าน ศึกษาถึงระบบขนส่งมวลชน โดยเฉพาะการติดต่อกับกรุงเทพฯ โดยทางรถไฟด่วน

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2544) ศึกษาโครงการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิद्यุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของวิद्यุชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันทั้งพัฒนาการ บทบาท สภาพปัญหา งบประมาณ และสื่อคู่แข่ง (competitive media) เพื่อศึกษาโครงสร้างของวิद्यุชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดโครงสร้างดังกล่าว เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อแสวงหาวิธีการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ที่ดี เพื่อศึกษารูปแบบ และเนื้อหาารายการของวิद्यุชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ และ

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดรูปแบบ เนื้อหารายการดังกล่าว เพื่อศึกษาการใช้ ความพึงพอใจ ความต้องการ และความคาดหวังของชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีต่อวิทยุชุมชน รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้ใช้ พึงพอใจต้องการและคาดหวังดังกล่าว เพื่อแสวงหาปัจจัยที่จะทำให้วิทยุชุมชนเป็น กลไกหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิทยุชุมชน จังหวัดนครราชสีมากับวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษาพบว่า วิทยุชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์เป็นวิทยุชุมชนระดับ รายการ และดำเนินการในลักษณะสื่อเพื่อสาธารณะ ที่เริ่มต้นจากนโยบายรัฐ และดำเนินงานภายใต้ หน่วยงานรัฐ คือ กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งกำหนดกรอบการดำเนินงานส่วนหนึ่งไว้ให้สถานีวิทยุฯ แห่งประเทศไทย (ในสังกัด) โดยสถานีวิทยุฯ แห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัด บุรีรัมย์เป็นหนึ่งใน 19 สถานีนำร่อง ออกอากาศรายการในช่วงเวลาของสถานี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2541วิทยุชุมชนมีโครงสร้างระบบรัฐ ที่รัฐเป็นเจ้าของ มีการบริหารแบบการบริหารราชการ มีการ ควบคุม 3 ระดับ คือ การควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับ บัณฑิตบุคคล โดยภายใต้การควบคุมระดับหน่วยงานนั้น การควบคุมจากส่วนท้องถิ่นหรือระดับ สถานีมีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติมากกว่าระดับอื่น มีการดำเนินงานโดยผู้มีอำนาจ (authorities) และไม่มีหลากหลายของกลุ่ม และมีงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน ใน ส่วนของชุมชนจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่ไม่รู้จักวิทยุชุมชน สำหรับกลุ่มที่รู้จัก และฟังวิทยุชุมชน ส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยุชุมชนให้ประโยชน์พอสมควร โดยเนื้อหาที่นำไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็น เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ ส่วนใหญ่พึงพอใจมากในเนื้อหาและต้องการให้มีรูปแบบรายการที่มีความ เป็นกันเองมากที่สุด และต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวท้องถิ่นมากที่สุด แต่ทั้ง 2 จังหวัดมีความ คาดหวังในระดับมากที่วิทยุชุมชนจะเป็นสื่อที่ช่วยเหลือพวกเขาได้เวลามีปัญหา สำหรับความ คาดหวังในระดับน้อยเป็นความคาดหวังที่มีต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนระดับต่าง ๆ รวมทั้ง ความหวังที่จะการเข้าเป็นเจ้าของคลื่นความถี่วิทยุหรือขอจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงของชุมชน

นอกจากนี้ปัจจัยที่ทำให้วิทยุชุมชนเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มี ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนด้านต่าง ๆ อาทิ 1) ปัจจัยด้านงบประมาณ ต้องมีงบประมาณ สนับสนุนอย่างเพียงพอ 2) ปัจจัยในการมีคลื่นความถี่ที่ใช้ได้อย่างอิสระ เสรีตามหลักการวิทยุชุมชน 3) ปัจจัยด้านบุคลากร ต้องมีบุคลากรเสียสละ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น 4) ปัจจัยด้านการ วางแผนงานที่ชัดเจนปฏิบัติได้จริง 5) ปัจจัยด้านการดำเนินงานที่สนองตอบความต้องการของ ชุมชนเป็นหลัก ฯลฯ และปัจจัยเชิงนโยบาย และเป้าหมายของวิทยุชุมชน มีปัจจัยต่างๆ เช่น 1) วิทยุชุมชนต้องเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ 2) วิทยุชุมชนต้องเป็นเครื่องมือในการรณรงค์สร้างความ

เข้าใจเรื่องวิทยุชุมชนต่อชุมชน และ 3) วิทยุชุมชนต้องเป็นเครื่องมือในการสร้างระบบเครือข่ายชุมชน ฯลฯ

ชริศา ตันติชำนาญกุล (2546) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา เนื่องมาจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมในด้านวัตถุดิบ ทรัพยากรบุคคลขั้นพื้นฐาน และทำเลที่ตั้ง ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2535-2539 รัฐบาลจึงได้มีนโยบายพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการลงทุนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีใน 4 สาขาทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม สาขาการบริการ และสาขาการค้าส่งและค้าปลีก และเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับอัตราการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงาน($MRTS_{KL}$) ในแต่ละสาขาทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2544 แหล่งที่มาของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาจากปัจจัยทุนที่เพิ่มขึ้นในทุกสาขา เนื่องจากการใช้ปัจจัยทุนที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงในกระบวนการผลิต ขณะที่ปัจจัยแรงงานมีสัดส่วนที่ลดลง ส่วนแหล่งที่มาจากระดับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ทดแทนแรงงาน ส่วนผลการทดสอบการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใน 2 ช่วงเวลาพบว่า สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม และสาขาการบริการ มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้น และผลการศึกษาความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับอัตราการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงาน พบว่าในสาขาอุตสาหกรรมมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบประหยัดแรงงาน แต่สาขาเกษตรกรรม และสาขาการบริการมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบประหยัดทุน ดังนั้น การพัฒนาในสาขาอุตสาหกรรมนั้น ภาครัฐบาลควรให้การสนับสนุนค้ำจุนไว้บ้าง เพื่อให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น นอกจากนั้นในสาขาเกษตรกรรม และสาขาการบริการควรมีการพัฒนาแรงงานให้มีความรู้ความสามารถในทักษะเฉพาะด้าน ซึ่งในที่สุดแล้วสิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา

ขณะที่อินทนน เบญจกุล (2541) ศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา โดยปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยคือ ความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ของครัวเรือนโดยเฉพาะครัวเรือนชนบทในประเทศไทย

ดังนั้นจึงมีการให้ความสำคัญในการพัฒนาชนบทให้มากขึ้น โดยเฉพาะสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท และจังหวัดนครราชสีมาก็เป็นจังหวัดแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการจัดตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อพิจารณาว่า การดำเนินงานโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมาจะส่งผลต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมาอย่างไร การศึกษาครั้งนี้อาศัยข้อมูลจากผลการพัฒนาชนบท ตามโครงการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา เปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์จินีและเส้นโค้งลอเรนซ์ของครัวเรือนเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมาว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด ผลจากการศึกษา ผลการพัฒนาชนบทตามโครงการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา มีส่วนช่วยให้ครัวเรือนเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การรับจ้างทำงาน ตลอดจนการติดต่อเดินทางที่สะดวกเร็วยิ่งขึ้น แต่ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์จินีและเส้นโค้งลอเรนซ์ของครัวเรือนในเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา ไม่สามารถชี้ให้เห็นชัดได้ว่า ครัวเรือนในเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์จินีที่ทำการวิเคราะห์ให้มีค่าที่สูง ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการกระจายรายได้ครัวเรือนเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา นั้น ไม่ได้เป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาชนบทโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีปัจจัยอื่นๆอีกมากที่มีผลกระทบต่อกระจายรายได้ครัวเรือนเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา เช่น นโยบายของรัฐบาล งบประมาณ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ซึ่งมีผลทำให้ความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ของครัวเรือนในเขตชนบทจังหวัดนครราชสีมา

สรุปโครงการและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ทางจังหวัดนครราชสีมาได้ดำเนินโครงการในปี 2550 เกี่ยวกับการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และในปี 2551 เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวขยายผล และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ในจังหวัดน่าน 31 จังหวัด สำหรับงานวิจัย ปรากฏงานวิจัยประเภทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งหมด จำนวน 63 เล่ม สามารถแบ่งแยกหมวดหมู่ของงานวิจัยได้เป็น 8 ประเภท อันประกอบด้วย 1)งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง จำนวน 18 เล่ม 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน จำนวน 8 เล่ม 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่พักแรมและสุขภาพ จำนวน 5 เล่ม 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 เล่ม 5) งานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ จำนวน 4 เล่ม 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้าที่ระลึกจำนวน 14 เล่ม 7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง จำนวน 3 เล่ม และ 8) งานวิจัยด้านอื่นๆ อีกจำนวน 4 เล่ม อันประกอบด้วย การศึกษาการประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา และการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา

2. จังหวัดชัยภูมิ

- 1) โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวปี 2552
- 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1) ด้านการท่องเที่ยว
 - 2.2) ด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
 - 2.3) ด้านสิ่งแวดล้อม
 - 2.4) ด้านการเกษตร
 - 2.5) ด้านอื่นๆ

โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปี 2552

1. โครงการจัดทำป้ายบอกทาง (Road Signage) ในเส้นทางหลักเข้าแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ (1) เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว (3) เพื่อส่งผลกระทบลักษณะแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวครบทั้ง 3 ฤดูและเป็นทางเลือกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง ของกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนล่าง เพื่อรองรับการขยายตัวการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีปัญหาด้านการบริการข้อมูลในการเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อเป็นการบริการและอำนวยความสะดวกพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องจัดทำป้ายบอกทางติดตั้งในพื้นที่อย่างเร่งด่วน ซึ่งเป็นสนองนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ในการสร้างความเชื่อมั่นในแก่นักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ โดยการสร้างความประทับใจ ในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว

2. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ Community – Based Tourism (CBT) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) คือทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุป บทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับธรรมชาติเป็นสำคัญ ผ่านการสร้างโอกาสให้บุคลากรในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพ และระดมความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ และสถาบันการศึกษาในลักษณะพหุภาคีดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนโดยนำฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่เป็นทุน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ 1) เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชนได้ด้วยตัวเองเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเกิดกลไกการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน

3. โครงการพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับท้องถิ่น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวครบทั้ง 3 ฤดู และเป็นทางเลือกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เส้นทางอารยธรรมขอม และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไดโนเสาร์ และเพื่อรองรับการขยายตัวการที่ท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และปัญหาการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในพื้นที่เป็นเครือข่ายในการดูแล และบำรุงทรัพยากรท่องเที่ยว จึงควรเร่งจัดการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่อย่างเร่งด่วน ในการจัดบริการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิที่ผ่านมา ในด้านบุคลากรและเครือข่ายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ยังขาดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นฐานนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมี

- วัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการฟื้นฟู และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยว 2) เพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านการฟื้นฟู และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. โครงการอบรมอาสาสมัครดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ จึงทำให้จังหวัดชัยภูมิ มีผลกระทบด้านปัญหาอาชญากรรม การหลอกลวง การลักขโมย หรือการสร้างความรำคาญแก่นักท่องเที่ยวซึ่งในแต่ละปีในช่วงเทศกาลใหญ่ๆ มีคดีอาชญากรรมปรากฏให้เห็นอยู่เสมอๆ และในอนาคตอาจเพิ่มจำนวนของคดีมากขึ้น จึงดำเนินการโครงการนี้โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างทีมงานอาสาสมัครดูแลช่วยเหลือด้วยความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 3) เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่ในการเฝ้าระวังจุดเสี่ยงภัย / อุบัติภัยในแหล่งท่องเที่ยว

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

จิราภรณ์ นาคประกอบ (2550) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาในภาวะปัจจัยการผลิต สภาวะอุปสงค์ อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวข้อง กลยุทธ์โครงสร้าง วิสัยทัศน์ สภาพการแข่งขัน รัฐบาล และเหตุผลวิจัย 2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำแผนกลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ และจากผลการศึกษาพบว่าความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางด้านสภาวะปัจจัยการผลิตในจังหวัดชัยภูมิมีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตน้อยเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการแข่งขันสูงและอุปสรรคในการพัฒนามาจากการขาดงบประมาณในการสนับสนุน เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการแข่งขัน คือ นโยบายของภาครัฐ ด้านการศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) พบว่ามีจุดแข็งในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ เส้นทางคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย ความเป็นเมืองสงบและปลอดภัย รวมถึงความพร้อมของประชาชนในการเป็นเจ้าที่ดี ซึ่งจุดแข็งที่พบนี้สามารถสร้างโอกาสให้กับจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 4 รูปแบบ คือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต่อไปได้ ส่วนจุดอ่อนที่พบคือการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การ

ขาดแคลนธุรกิจและบุคลากรทางการท่องเที่ยว และงบประมาณสนับสนุน ส่วนในด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์ (TOWS Matrix) นั้นจะเน้นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและนิเวศแบบยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมคิดและวางแผนการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตนให้เกิดขึ้น

ณภัทร น้อยน้ำใส (2550) ได้ศึกษาสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ ซึ่งโครงการสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์เชิงพื้นที่และเชิงประเด็นตลอดจนข้อมูลทุกมิติที่ครอบคลุมสถานะต้นทุน และศักยภาพในการพัฒนาการจัดทำคลังข้อมูลให้เป็นระบบ สะดวกต่อการนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินโครงการการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาครั้งนี้ได้จัดทำข้อมูลเป็นรายลุ่มน้ำสาขา จังหวัดนครราชสีมาแบ่งเป็น 10 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลำน้ำมูลตอนบน ลำน้ำมูลส่วนที่ 2 ลำเชียงไกร ลำชี ลำจักราช ลำแะ ลำตะคลอง ลำปลายมาศ ลำพระเพลิง และลำสะเทต สำหรับจังหวัดชัยภูมิแบ่งเป็น 8 ลุ่มน้ำ ได้แก่ลำน้ำชีตอนบน ลำน้ำชีตอนบนส่วนที่ 2 ลำสะพุง ลำกระเจวน ลำคันฉู ห้วยสามหมอก ลำน้ำพรม และลำน้ำเชิญ ข้อมูลรวบรวมจากแหล่งสำคัญ 3 แหล่ง คือข้อมูลสถานการณ์จากการจัดประชุมกลุ่ม และสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรเอกชน ค้นหาข้อมูลทุกมิติด้วยการทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลตามเอกสาร และหน่วยงานต่างๆ และการสำรวจข้อมูลต้นทุนเดิมที่เป็นรายชื่อบุคคล หรือแหล่งที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้จะครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและสุขภาวะจากนั้นจัดทำคลังข้อมูลทุกมิติและข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์ พร้อมจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นถึงสถานะต้นทุน ศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาของจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิโดยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินโครงการการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพต่อการพัฒนาพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพด เป็นต้นที่สนับสนุนต่อการอุตสาหกรรม และวิสาหกิจระดับชุมชน ได้แก่ผลิต แปรรูปอาหาร ผ้าไหม สิ่งทอ หัตถกรรมพื้นบ้านและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตร และสอดคล้องกับศักยภาพทางด้านพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพดเป็นต้น ระดับอุตสาหกรรม และวิสาหกิจระดับชุมชน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ แปรรูปอาหาร ผ้าไหม สิ่งทอ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการท่องเที่ยว เป็นต้น

ลลนา คลังชำนาญ (2550) ศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างแท้จริงในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดชัยภูมิที่จำเป็นและเหมาะสมควรประกอบไปด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์จังหวัดชัยภูมิคือ จังหวัดชัยภูมิจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางธรรมชาติด้านทุ่งดอกกระเจียว – ป่าหินงาม ที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมระดับสากลจังหวัดชัยภูมิจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์ด้านพัฒนาการท่องเที่ยวแบบรวมกลุ่ม (Cluster) โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมสังคมและจิตใจ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พุดพิงศ์ เปาณิล (2546) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิของผู้มาเยือน โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศไทยที่มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการที่ประชาชนได้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิจึงเป็นการช่วยส่งเสริมนโยบายดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อทำการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิของผู้เยี่ยมเยือน ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของชาวไทยในจังหวัดชัยภูมิ ความต้องการของผู้มาเยี่ยมเยือนและปัญหาที่ผู้เยี่ยมเยือนประสบในการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไปของผู้เยี่ยมเยือน พบว่าส่วนมากเพศหญิง อายุ 40-49 ปี สมรสแล้ว การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้ 10,000-14,999 บาทต่อเดือน และพักอาศัยในภาคกลาง ส่วนที่สอง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้มาเยือนพบว่า ส่วนมากไปเคยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนเป็นผู้แนะนำมาเที่ยว ทราบข้อมูลจากหนังสือ หรือนิตยสาร เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวหรือพักผ่อน ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยมากับครอบครัวหรือญาติ ด้วยรถยนต์ส่วนตัว

มักจะชมทุ่งดอกกระเจียวและป่าหินงาม ส่วนมากจะค้างคืนด้วยการกางเต็นท์มาท่องเที่ยว 2 วัน ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง 1,000-1,499 บาท โดยเสียค่าใช้จ่ายในหมวดค่าบริการในการเดินทางมากที่สุด ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการท่องเที่ยวคือปัจจัยความสวยงามและเป็นธรรมชาติของป่าเขา มีความสำคัญมากที่สุด ส่วนที่ 4 ความต้องการและปัญหาที่ผู้เยี่ยมชมประสบ พบว่าผู้เยี่ยมชมต้องการมาท่องเที่ยวที่จังหวัดชัยภูมิอีก ชอบที่พักอาศัยแบบบังกะโลหรือรีสอร์ท โดยค่าที่พักต่อคืนควรมีราคาต่ำกว่า 500 บาท สิ่งที่ต้องการปรับปรุงมากที่สุดคือ จำนวนที่พักอาศัย ผู้มาเยี่ยมชมได้รับความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวในระดับมาก และปัญหาที่ประสบมากที่สุด คือปัญหาความไม่สะอาดและความไม่เพียงพอของห้องสุขา ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่มาท่องเที่ยว เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับจำนวนวันที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายต่อการครั้งของการท่องเที่ยว

สุภาพร ศรีม่วง (2545) ศึกษาการประเมินศักยภาพอุทยานแห่งชาติเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรทอง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ 2 ด้าน คือ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สำหรับศักยภาพด้านพื้นที่นั้นมีการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินศักยภาพโดยวิธี weighting mean method 2) ประเมินศักยภาพ ณ จุดสำรวจในการประเมินศักยภาพด้านพื้นที่นั้นใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพด้านพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติไทรทองในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากการออกแบบสอบถามมีศักยภาพสูง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเช่น สัตว์ป่า พืช ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความโดดเด่นทางกายภาพและวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติ มีโอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการใช้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการสำรวจภาคสนามมีศักยภาพด้านพื้นที่สูง คือเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศค่อนข้างสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีลักษณะเฉพาะความสวยงาม น่าสนใจ เหมาะต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศักยภาพด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติไทรทองเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่อุทยาน เน้นการมีส่วนร่วม

ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้หลากหลายมากขึ้น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สุดารัตน์ นาคประกอบ (2546) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอุทยานแห่งชาติป่าหินงามเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจ และความต้องการของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และเพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่าลักษณะพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามเหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมากเนื่องจากได้รับข่าวสารจาก NGO และสื่อโทรทัศน์ และชุมชนต้องการให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่ต้องการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและต้องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน สำหรับการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานหลักคือ เจ้าหน้าที่ป่าไม้และองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากขาดบุคลากร งบประมาณและอุปกรณ์ การเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนตามบทบาทหน้าที่ พบว่าผู้นำชุมชน องค์การชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีส่วนร่วมมากนักในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ดังนั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามควรมีการดำเนินการใน 3 ลักษณะ คือ 1) จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำกรอบแผนงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) จัดตั้งคณะทำงานจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งประยุกต์หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ICUN และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติได้แก่ การเข้าร่วมทางด้านแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่พัก ร้านอาหาร ของฝากที่ระลึก และการเป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น

เพ็ญไพรินทร์ เทพปิยะวงศ์ (2549) ศึกษาการสำรวจชนิดพรรณไม้ยืนต้น บริเวณอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความหลากหลายชนิดของพรรณไม้ยืนต้นบริเวณจุดท่องเที่ยวหลัก 3 พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติป่าหินงามคือ จุดชมวิวยอดแผ่นดินทุ่งดอกกระเจียว ลานหินงาม รวมถึงพื้นที่บริเวณศาลา

ชมวิวสุดแผ่นดิน และพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างจุดชมวิวสุดแผ่นดินและทุ่งดอกกระเจียว วิเคราะห์โครงสร้างเบื้องต้นของระบบนิเวศป่าเต็งรังและนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาเชื่อมโยงกับเส้นทาง การท่องเที่ยวบริเวณจุดท่องเที่ยวหลัก ทั้ง 3 พื้นที่ภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม การสำรวจ ชนิดพรรณไม้ยืนต้นทำโดยการวางแผนตัวอย่างโดยขนาดและจำนวนแปลงตัวอย่างคือ 10x10 เมตร จำนวน 14 แปลง, 15x15 เมตร จำนวน 12 แปลง, 10x10 เมตร จำนวน 11 แปลง, 10x10 เมตร จำนวน 1 แปลง และ 10x10 เมตรจำนวน 2 แปลงตามลำดับ จากผลการสำรวจชนิดพรรณไม้ ยืนต้นบริเวณจุดท่องเที่ยวหลักทั้งสามพื้นที่พบพรรณไม้ยืนต้นที่มีขนาดเส้นรอบวงที่ระดับความสูง เพียงอกตั้งแต่ 10 เซนติเมตร ขึ้นไปทั้งสิ้น 17 ชนิด พื้นที่บริเวณศาลาชมวิวสุดแผ่นดินและพื้นที่ เชื่อมต่อระหว่างจุดชมวิวสุดแผ่นดินและทุ่งดอกกระเจียวพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 6 ชนิด โดยบริเวณจุด ชมวิวสุดแผ่นดินพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 13 ชนิด โดยไม้เต็งมีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด บริเวณทุ่งดอก กระเจียวพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 11 ชนิด โดยไม้เต็งมีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุดบริเวณหินงามพบพรรณ ไม้ทั้งสิ้น 14 ชนิด โดยไม้เหียงมีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด พื้นที่บริเวณศาลาชมวิวสุดแผ่นดินพบ พรรณไม้ทั้งสิ้น 5 ชนิด โดยค้อมีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด และบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างจุดชม วิวสุดแผ่นดินและทุ่งดอกกระเจียวพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 4 ชนิด โดยไม้เหียงมีค่าดัชนีความสำคัญ สูงสุด

นภาพรณ จันทร และคณะ (2547) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อุทยาน แห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงความต้องการ ทศนคติ พฤติกรรม ความนิยม ความประทับใจ ปัญหาและอุปสรรคของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอุทยาน แห่งชาติป่าหินงาม จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีสถานภาพโสด อายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และเป็น นักเรียนนักศึกษาที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่เพิ่งเคย เดินทางมาเป็นครั้งแรก นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัวเป็นส่วนมากเพราะมีความ สะดวกสบายในการเข้าถึง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อ พักผ่อนหย่อนใจ โดยข้อมูลที่นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติป่าหินงามนั้นได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารการท่องเที่ยว โบชัวร์ เป็นต้น สถานที่ท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติป่าหิน งามที่นักท่องเที่ยวประทับใจมากที่สุด คือ ทุ่งดอกกระเจียว ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูด นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวมากที่สุด แต่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงามยัง พบปัญหาที่ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไข คือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีในอุทยานแห่งชาติป่าหิน งาม เช่น ห้องน้ำไม่สะอาด ร้านอาหารไม่เพียงพอ และเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวไม่ทั่วถึง ส่วน

ด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการพัฒนาในด้านต่างๆ ของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม คือ การพัฒนาด้านความสะอาดภายในอุทยานแห่งชาติ เพิ่มปริมาณห้องน้ำมากขึ้น มีการจัดอบรม ทรัพยากรบุคคลภายในอุทยานแห่งชาติป่าหินงามอยู่เสมอ และต้องการให้มีฤดูเปิด-ปิดอุทยานแห่งชาติเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าให้ยั่งยืนสืบไป

สมเกียรติ อู่รอด (2546) ศึกษาปริมาณขยะของนักท่องเที่ยวไทยในอุทยานแห่งชาติตาไถ่ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาชนิดและปริมาณขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ประเภทไม่พักค้าง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทางกับปริมาณขยะในอุทยานแห่งชาติตาไถ่ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับอุทยานแห่งชาติตาไถ่ในการจัดการเรื่องขยะต่อไป ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวไทยในอุทยานแห่งชาติตาไถ่สร้างขยะถึงร้อยละ 99.75 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มาเยือนแบบไม่พักค้าง โดยปริมาณขยะเฉลี่ยที่เกิดจากนักท่องเที่ยว คือ 853.94 กรัมต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือ 145.53 กรัมต่อคน ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้มีปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 76.51 กรัมต่อคน และขยะที่ย่อยสลายได้ 68.66 กรัมต่อคน นอกจากนี้การทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ รายได้ จำนวนคนในกลุ่มและลักษณะกลุ่มเดินทางมีความสัมพันธ์กับปริมาณขยะ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำด้านการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ลุ่มน้ำลำปะทาวตั้งอยู่ในบริเวณเทือกเขาภูแล่นคา ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่เป็นเขาสูงสลับเนินเขามีสันลอนลูกคลื่นเป็นเทือกเขาที่มีภูเขาน้อยใหญ่รายล้อมซึ่งมีพื้นที่รายตรงกลางเป็นรูปแอ่งกระทะคล้ายภูเขาไฟ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอแก้งคร้อและอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ มีชุมชนตั้งถิ่นฐานจำนวน 44 หมู่บ้าน พื้นที่แห่งนี้มีความสำคัญต่อจังหวัดชัยภูมิเพราะเป็นพื้นที่ต้นน้ำไปสู่แหล่งน้ำอื่นๆ จึงมีลักษณะเด่นในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ลำปะทาวเป็นพื้นที่ต้นน้ำอันเป็นที่ตั้งของเขื่อนลำปะทาว ส่วนพื้นที่ตรงกลางเป็นสายน้ำที่มีน้ำตกขนาดใหญ่อันเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติตาไถ่ ส่วนพื้นที่ปลายน้ำเป็นที่ตั้งของหนองตาตั่วลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการทำนาและการเกษตรสำหรับทรัพยากรน้ำของเขื่อนลำปะทาวพบว่า มีสภาพน้ำและการเปลี่ยนแปลงแบ่งเป็น 3 ยุคคือ ยุคก่อนการสร้าง ยุคการก่อสร้างเขื่อน และยุคหลังการสร้างเขื่อน โดยแต่ละยุคสะท้อนให้เป็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนกล่าวคือชาวบ้านใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการเกษตร การประมง การทำน้ำประปา การอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่วนการบริหารจัดการ

ทรัพยากรน้ำเขื่อนลำปะทาวมีรูปแบบการบริหารเป็น 3 ระดับ คือ ระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และระดับท้องถิ่น โดยส่วนกลางอยู่ในความรับผิดชอบของกรมพลังงานแห่งชาติที่เน้นแนวนโยบายการนำน้ำไปผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน ในระดับภูมิภาคมีสำนักงานประมงอำเภอและจังหวัด ชัยภูมิเป็นผู้ประสานคอยควบคุมและดูแลด้านปริมาณและคุณภาพของน้ำ ส่วนในระดับท้องถิ่นมีองค์กรชุมชนซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้ใช้ในแต่ละหมู่บ้านที่ลุ่มน้ำลำปะทาวไหลผ่าน และกลุ่มธรมยาตราเข้ามาช่วยในการควบคุมดูแลทางอ้อมเช่นกัน ด้านการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำลำปะทาว ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนา เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำปะทาวให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนและวัตถุประสงค์ดังกล่าว ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ยั่งยืน ส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเพื่อยกระดับเขื่อนลำปะทาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ โดยอาศัยยุทธศาสตร์สำคัญในการท่องเที่ยวได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่ 2) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐาน 5) ด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 6) ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านการบริการ/การป้องกันรักษาความปลอดภัย 7) ด้านการพัฒนาศักยภาพการประสานงานของหน่วยงานในพื้นที่

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

บัวกนก วัชรปรีดา (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านท่ามะไฟหวาน ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า รูปแบบการผสมผสานวัฒนธรรมด้านสภาพความเป็นอยู่พบว่า การกินเป็นวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานกันน้อยที่สุด เพราะแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมยังแสดงเอกลักษณ์ของการกินเฉพาะถิ่นอยู่ ส่วนการแต่งกายเป็นวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานกันมากที่สุด ทุกกลุ่มวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงการแต่งกายแบบท้องถิ่นเดิมมาเป็นการแต่งกายในรูปแบบเดียวกัน สำหรับที่อยู่อาศัยนั้นมีการผสมผสานกันบ้างและรักษาของเดิมบ้าง การรักษาโรคมีการผสมผสานกันในเรื่องระบบการแพทย์แผนตะวันตกและการแพทย์แผนไทย ส่วนการแพทย์แผนท้องถิ่นนั้น กลุ่มวัฒนธรรมลาวยังคงรักษาของเดิมไว้มากกว่ากลุ่มวัฒนธรรมไทยและกลุ่มวัฒนธรรมต่างประเทศ ส่วนรูปแบบของการผสมผสานวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมนั้น พบว่า ประชาชนทุกกลุ่มวัฒนธรรมในหมู่บ้านท่ามะไฟหวานมีความเชื่อหลักคือความเชื่อในพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่ความเชื่อรองซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องผีและพราหมณ์นั้นกลุ่มวัฒนธรรมไทยและกลุ่มวัฒนธรรมลาวจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่กลุ่มวัฒนธรรมต่างประเทศจะไม่เชื่อในเรื่องนี้ สำหรับรูปแบบการผสมผสานวัฒนธรรมด้านภาษาพบว่า มีการใช้

ภาษาอีสานเป็นภาษาหลักในการสื่อสารทั่วไปและใช้ภาษาถิ่นเดิมของตนในการสื่อสารในครอบครัวหรือในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน

สิทธิชัย นิลแก้ว (2546) ได้ศึกษากระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มช่างบ้านธาตุสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยพบว่า กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มช่างบ้านธาตุสามหมื่นเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2418 โดยช่างปั้นซึ่งอพยพมาจากเมืองโคราช ขณะที่คนพื้นเมืองเดิมที่ถนัดในงานทอผ้าเป็นชาวลาออพยพจากเมืองเวียงจันทน์ ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ได้ผสมผสานทางวัฒนธรรม เกิดการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ต่อมาปัจจัยเกื้อหนุนการผลิตมีเพียงพอและความต้องการของคนในชุมชนมีมากขึ้นจึงกลายเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ มีการจัดแรงงานตามเพศชัดเจน คือผู้หญิงมีบทบาทในการผลิตมากกว่า โดยเฉพาะงานที่เน้นความประณีต ส่วนผู้ชายเป็นแรงงานในขั้นตอนที่ต้องใช้กำลัง การตลาดจัดจำหน่ายที่บ้านและชุมชนนอกพื้นที่ โดยการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราและผลผลิตทางการเกษตรมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการผลิตมาโดยตลอด เมื่อภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการผลิตเปลี่ยนไปในปัจจุบัน จึงส่งผลให้การผลิตเครื่องปั้นดินเผาลดน้อยลง กลุ่มช่างปั้นดินเผามีความสัมพันธ์กับชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แม้จะมีผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ แต่ชาวบ้านยังคงนิยมใช้ภาชนะดินเผาหลายชนิดในวิถีชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการในวิถีการบริโภค การผลิตเครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และการผลิตทางการเกษตร ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตงานหัตถกรรมต่างๆ ได้ต่อไป

เพ็ญประภา วงศ์เกษมศักดิ์ (2542) ได้ศึกษาการประกอบอาชีพสานกระติ๊บข้าวบ้านโนนมะเยา จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านโนนมะเยาประกอบอาชีพสานกระติ๊บข้าวเพื่อการจำหน่าย และช่วยเพิ่มรายได้จากการทำนาเป็นหลัก โดยได้รับความรู้และประสบการณ์ในการสานกระติ๊บข้าวจากบรรพบุรุษ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านประกอบอาชีพนี้อย่างเป็นล่ำเป็นสันคือ มีไม้ไผ่ หวาย ไม้มะกอก ที่เป็นวัตถุดิบสำคัญในท้องถิ่นอย่างเพียงพอ แรงงานในครอบครัว และใช้เงินลงทุนไม่มากนัก รวมทั้งมีพ่อค้าคนกลางเข้ามาสั่งจองและติดต่อรับซื้อในหมู่บ้านเป็นประจำ นอกจากกระติ๊บข้าวแล้วยังได้ประดิษฐ์เป็นของใช้ในครัวเรือน และฝาครอบไหโหลอีกด้วย ผู้ประกอบอาชีพสานกระติ๊บข้าวมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ละครอบครัวมีเงินเหลือเก็บออมบ้าง และสามารถส่งบุตรหลานศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวต้องช่วยเหลือในการผลิต จึงไม่นิยมเคลื่อนย้ายแรงงานไปที่อื่นทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มีเวลา

ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น ปัญหาสังคมลดลง และมีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน ส่วนสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นแบบสังคมเมืองอย่าเห็นได้ชัด

นิรันดร์ ละม้ายศรี (2541) ทำการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างงานหัตถกรรมพื้นบ้านกับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของชาวบ้านอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการผลิตของงานหัตถกรรมพื้นบ้านภายในชุมชน และหาความสัมพันธ์ระหว่างงานหัตถกรรมพื้นบ้านกับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของชาวบ้านในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบงานหัตถกรรมพื้นบ้านโดยการทอผ้าไหมที่ต้องส่งซื้อวัตถุดิบจากภายนอกหมู่บ้าน ใช้แรงงานภายในครัวเรือนทั้งหมด มีความรู้ความเข้าใจในการพึ่งตนเองอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.360 มีการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.813 นอกจากนี้ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านอายุ การศึกษา รายได้จากงานหัตถกรรม ไม่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของชุมชน แต่พบว่าจำนวนเวลาที่ทำงานหัตถกรรมรายได้รวมทั้งหมดและความเข้าใจในการพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

พันทอง เขียนภูเขียว (2549) ได้ศึกษาการวางแผนธุรกิจเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มทอผ้าชนิดบ้านโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมภายในของกลุ่มทอผ้าชนิดทั้งในด้านการจัดการองค์กร การจัดการผลิต การจัดการตลาดและการจัดการการเงิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทอผ้าชนิดเพื่อนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจและวางแผนธุรกิจเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มทอผ้าชนิด ซึ่งพบการวิจัยสรุปได้ว่าการศึกษาสภาพแวดล้อมภายใน การจัดการองค์กรพบว่า การรวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าชนิดในปี 2521 มีวิธีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ การจัดการการผลิตพบว่า การผลิตผ้าชนิด แบ่งเป็นกระบวนการเตรียมเส้นยืนหรือด้ายเครือ การเตรียมเส้นพุ่ง การทอผ้าชนิด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าชนิดการจัดการตลาดพบว่า ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มคือ ผ้าชนิด การกำหนดราคาสินค้า พิจารณาจากต้นทุน โดยยึดถือต้นทุนเป็นหลักแล้วบวกกำไรเข้าไป การจัดจำหน่ายใช้ 3 ช่องทาง คือ

- 1) การจัดจำหน่ายโดยตรงกับผู้บริโภค ณ สถานที่ทำการของกลุ่มทอผ้าชนิด ซึ่งเป็นช่องทางที่นิยมมากที่สุด
- 2) การจัดงานแสดงสินค้านิทรรศการและงานประจำปี

3) ขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง การส่งเสริมการตลาด มีการประมวลภาพของผ้าขิดที่ได้รับรางวัล ประดับไว้ในที่ทำการกลุ่ม การจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำบรรจุผลิตภัณฑ์ผ้าขิดของกลุ่ม จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ และเข้าร่วมการประกวดผ้าขิด ประจำปีของจังหวัด

สำหรับการจัดการการเงินพบว่าการบริหารการเงิน ทางกลุ่มไม่มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า แต่มีการจัดทำบันทึกรายการทางบัญชี การศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มผ้าขิด ได้แก่ การศึกษาพฤติกรรมการณ์ซื้อของกลุ่มผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าขิด การศึกษานโยบายและมาตรการของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทอผ้าขิด ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสามารถสรุปจุดแข็ง และจุดอ่อนในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทอผ้าขิดซึ่ง ได้ดังนี้

จุดแข็งด้านการจัดการองค์กร คือ องค์กรมีความเข้มแข็งมาก สมาชิกของกลุ่มมีความรักสามัคคีและความร่วมมือกัน ประธานกลุ่มมีภาวะความเป็นผู้นำสูงมีการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จุดแข็งด้านการจัดการการผลิต คือ เป็นผู้นำด้านการคิดค้นและกำหนดชื่อลวดลายผ้าขิด สมาชิกมีทักษะความชำนาญในการทอผ้าขิดและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก มีการประชาสัมพันธ์บนอินเทอร์เน็ต จุดแข็งด้านการจัดการการเงิน คือ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำบันทึกรายการทางบัญชีของกลุ่มมีหน่วยงานทางราชการทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินการด้านการเงินของกลุ่ม

สำหรับจุดอ่อนด้านการจัดการองค์กร คือ การบริหารจัดการ ประธานกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ ความรู้ความชำนาญด้านการจัดการของคณะกรรมการยังไม่เพียงพอ คณะกรรมการมีภาระทางครอบครัว และมีอาชีพหลักคือทำนาตลอดทั้งปี ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ จุดอ่อนด้านการจัดการการผลิต คือ วัตถุดิบมีราคาสูง ไม่มีการวางแผนการผลิตผ้าขิด และแปรรูปผลิตภัณฑ์ ขาดแรงงานในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าขิด ขาดเครื่องมือเครื่องจักรในการตัดเย็บของกลุ่ม จุดอ่อนด้านการจัดการการตลาด คือ สมาชิกขาดความรู้และทักษะในด้านการตลาด ทำให้กลุ่มไม่สามารถขยายตลาดได้ ขาดข้อมูลเกี่ยวกับคู่แข่ง การโฆษณาประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอ และขาดความต่อเนื่อง ช่องทางการจัดจำหน่ายมีน้อย ยังไม่มีการขยายไปต่างประเทศมากนัก จุดอ่อนด้านการจัดการการเงิน คือ ขาดความรู้ด้านการจัดการการเงิน กลุ่มไม่มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า ขาดแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร

สำหรับสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบในทางบวกและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบทางลบต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทอผ้าขิด มีดังนี้ โอกาสด้านการจัดการองค์กร คือ รัฐบาลส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน เครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง หน่วยงานของรัฐบาลที่

เกี่ยวข้องจัดอบรมให้แก่สมาชิกกลุ่ม โอกาสด้านการจัดการการผลิตคือการส่งเสริมการส่งออก การพัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า โอกาสด้านการจัดการการตลาด คือ ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันมีการส่งเสริมให้แต่งกายด้วยผ้าไหม รัฐบาลสนับสนุนให้มีการนำข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นโยบายการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการค้า และแพชั่นสิ่งทอในภูมิภาคเอเชียใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ มีกระแสนิยมผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยมือ โอกาสด้านการจัดการการเงิน รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านเงินทุนประกอบอาชีพ

สำหรับอุปสรรคด้านการจัดการองค์กร คือขาดการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับงานด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายจากภาครัฐ อุปสรรคด้านการจัดการการผลิต คือ ผู้ซื้อนิยมซื้อผ้าพิมพ์ลายที่ดูสวยงาม รัฐบาลไม่ได้ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าซิด ปัจจุบันมีจำนวนคู่แข่งทางการผลิตมากขึ้น อุปสรรคด้านการจัดการการตลาด คือ ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรี อุปสรรคด้านการจัดการการเงิน คือขาดแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ การโฆษณา และประชาสัมพันธ์ การวางแผนธุรกิจเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มทอผ้าซิด

สรุปได้ว่า กลยุทธ์การจัดการองค์กรประกอบด้วย กลยุทธ์การสร้างระบบเครือข่ายกลุ่มทอผ้าซิด และกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร กลยุทธ์การจัดการการผลิตประกอบด้วย กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การวางแผนการผลิต กลยุทธ์การจัดการการตลาดประกอบด้วย กลยุทธ์การพัฒนาตลาด กลยุทธ์การกำหนดส่วนประสมการตลาด กลยุทธ์การสร้างตราผลิตภัณฑ์ และกลยุทธ์การจัดทำระบบสารสนเทศ กลยุทธ์การจัดการการเงินประกอบด้วย กลยุทธ์การจัดทำระบบบัญชี และกลยุทธ์การวางแผนการเงิน

สนั่น สะอาดถิ่น (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ และการพัฒนา โดยผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและความสอดคล้องตามทฤษฎี หลักการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ดำเนินการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ และสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสำหรับใช้ในการอบรมได้กับทุกกลุ่มสาระเรียนรู้ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรนำมาสอนในโรงเรียนประถมศึกษา นั้นเป็นรายการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมวดพิธีกรรม หมวดประเพณีนิยม หมวดบุคคลสำคัญ หมวดสถานที่สำคัญ หมวดเครื่องจักรสาน หมวดเครื่องถักทอ หมวดงานประดิษฐ์ หมวดการถนอมอาหาร

หมวดขนม หมวดการประกอบอาหาร หมวดวิธีการ หมวดการเลี้ยงสัตว์ หมวดการปลูกพืชตามฤดูกาล หมวดอุปกรณ์สีข้าวเปลือก หมวดอุปกรณ์เลี้ยงไหม หมวดอุปกรณ์กรอไหมและฝ้าย หมวดอุปกรณ์ทอผ้า หมวดอุปกรณ์ทำนา หมวดการดูแลรักษาและยา หมวดการละเล่น หมวดศิลป และหมวดดนตรีพื้นเมือง

จินตนา จารุเสมา (2550) ศึกษาการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและจัดทำแผนธุรกิจของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านหนองบัวแดงผู้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากฝ้าย จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต ช่องทางการตลาดและการประเมินผลการดำเนินงาน ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากฝ้ายและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มเพื่อจัดทำแผนธุรกิจของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านหนองบัวแดงผู้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากฝ้าย จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากฝ้ายที่ผลิตโดยกลุ่มสตรีบ้านหนองบัวแดงนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของกลุ่มได้แก่ ผ้าอเนกประสงค์ ผ้าชิ้นโบราณ ผ้าคลุมไหล่ และกางเกงเล โดยร้อยละ 99.81 ของต้นทุนทั้งหมด เป็นต้นทุนผันแปร ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนที่สำคัญคือต้นทุนค่าแรงงานและต้นทุนค่าเส้นฝ้าย และร้อยละ 0.19 ของต้นทุนทั้งหมดเป็นต้นทุนคงที่ ค่าเฉลี่ยของผลตอบแทนทางเศรษฐกิจการใช้แรงงานในครัวเรือนและจากการลงทุนในการผลิตผลิตภัณฑ์เท่ากับ 6.63 บาท ต่อชั่วโมง และร้อยละ 15.31 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์พบว่าต้นทุนทางการตลาดและกำไรโดยเฉลี่ยของพ่อค้าคนกลางคิดเป็น ร้อยละ 2.83 และร้อยละ 32.57 ของราคาสำหรับผู้บริโภคจ่ายตามลำดับ ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่าเกณฑ์ในการเลือกซื้อที่สำคัญมากที่สุดของผู้บริโภค คือ คุณภาพของผลิตภัณฑ์และกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคมีความพึงพอใจตัวผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก การกำหนดราคาช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขายอยู่ในระดับปานกลางส่วนทางด้านการวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานของกลุ่มพบว่า กลุ่มประสบความสำเร็จในระดับสูง โดยจะเห็นได้จากกลุ่มมีสภาวะแวดล้อมปัจจัยเข้า กระบวนการและปัจจัยออกที่เอื้อประโยชน์ต่อความสำเร็จในระดับสูง การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มพบว่าทางกลุ่มได้อาศัยกลยุทธ์ที่เป็นจุดแข็งและโอกาสของกลุ่มมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในขณะที่หลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคของกลุ่ม เพื่อที่จะให้กลุ่มสตรีบ้านหนองบัวแดงมีผลการดำเนินงานที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นวรรฐ ธีระพันธ์ (2547) ได้ศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมไวน์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด โดยภายหลังการเรียกร้องของ

ภาคเอกชนที่ต้องการเลิกล้มระบบผูกขาดการผลิตสุราในรูปสัมปทานของภาครัฐ และการเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจะกระทั่งในปี 2544 กระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงฯ ว่าด้วยการบริหารงานสุรา ฉบับที่ 3 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการในระดับครัวเรือนสามารถขออนุญาตผลิตและจำหน่ายสุราแช่จากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี อาทิเช่น ไวน์สมุนไพร ไวน์ผลไม้ แลไวน์ธัญพืช เป็นต้น ในปัจจุบันมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในอุตสาหกรรมไวน์ ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ เนื่องจากสภาพการแข่งขันลดราคาอย่างต่อเนื่อง การผลิตที่ไม่มีคุณภาพ กำลังซื้อที่ลดลง การขาดความน่าเชื่อถือในคุณภาพสินค้า การขาดแรงงานที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง การขาดแหล่งเงินทุน การขาดอำนาจต่อรองกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบ และการขาดการพัฒนาและวิจัยด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการประกอบธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการแข่งขันที่ไร้พรมแดนผู้ประกอบการจึงต้องมีการวางแผนจัดการกับธุรกิจเพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปและได้เปรียบคู่แข่ง โดยการวางแผนกลยุทธ์ในแต่ละด้าน เช่น การตลาด การเงิน การบัญชี การผลิต การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดการ การวิจัยและพัฒนา ให้มีความเหมาะสมประสานกันเพื่อบรรลุความสำเร็จขององค์การ จากผลการศึกษาพบว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมไวน์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) ปัญหาด้านการตลาดเป็นปัญหาที่สำคัญในการประกอบธุรกิจเนื่องจากผู้ประกอบการขาดการทำตลาดที่เป็นระบบ คู่แข่งที่สำคัญคือผู้ผลิตรายกลาง เล็กซึ่งมีจำนวนมากขายส่งผลให้ผู้ประกอบการมียอดขายต่ำกว่า 50,000 บาท

2) ผู้ประกอบการมีการตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายในธุรกิจทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของธุรกิจซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสและหลีกเลี่ยงจากอุปสรรคซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้

3) ผู้ประกอบการมีการจัดการเชิงกลยุทธ์ในด้านการผลิตอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตลาดและด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ได้ระดับน้อย

4) ผู้ประกอบการมีการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในแต่ละด้านดังนี้

4.1) ด้านการตลาด ได้แก่ การหาลูกค้าให้มากขึ้นพร้อมการปรับปรุงแบบให้ดีกว่าเดิมมีการหาลูกค้าให้มากขึ้นและเน้นความเป็นผู้เชี่ยวชาญในตลาดย่อยที่ตนเองถนัด

4.2) ด้านการเงิน ได้แก่ แหล่งที่มาของเงินทุนมาจากการออมของตนเองและการกู้ยืม การใช้ไปของเงินทุนเป็นค่าซื้อวัตถุดิบในการผลิตซื้อสินทรัพย์ถาวรเป็นค่าจ้างแรงงานตามลำดับ พร้อมทั้งมีการจัดทำระบบบัญชีอย่างชัดเจนถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

4.3) ด้านการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น

4.4) ด้านการจัดซื้อ ได้แก่ ใช้วิธีการซื้อจากผู้ขายทุกประเภท โดยพิจารณาจากข้อเสนอ

4.5) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การจ้างแบบพนักงานชั่วคราว

4.6) ด้านการผลิต ได้แก่ การสร้างคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ การเป็นผู้นำต้นทุน

ต่ำ การสร้างความน่าเชื่อถือแก่ลูกค้าและการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า โดยสรุปอุตสาหกรรมไวน์ไทย มีจุดอ่อน และอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจหลายด้าน อาทิ การสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน เพราะการแข่งขันในตลาดมีความรุนแรงโดยได้เปลี่ยนแปลงไปตามอัตราการเติบโตของประเทศ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีส่งผลให้มีการใช้ความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำธุรกิจอีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและบริการของรัฐ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการยังขาดความพร้อม เพราะธุรกิจส่วนใหญ่เป็นธุรกิจครอบครัวจึงขาดความเป็นมืออาชีพ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมไวน์ยังมีโอกาสและจุดแข็งที่จะแข่งขันในตลาดให้ เพราะมีความคล่องแคล่วตัวและสามารถปรับตัวได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วได้ง่ายมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ และการใช้ทรัพยากรในประเทศค่อนข้างสูง การเข้าสู่ธุรกิจทำได้ง่าย ใช้เงินลงทุนในการดำเนินการไม่สูงมาก

ณัฐฉา กาลังทรัพย์ (2546) ศึกษาศักยภาพการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ของชุมชนบ้านท่าเก ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาศักยภาพการประกอบอาชีพในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถวางแผนในการพัฒนาชุมชนได้อย่างดี การศึกษาค้นคว้ามีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาศักยภาพการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ของชุมชนบ้านท่าเก ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งปรากฏผลดังนี้ การปลูกพืชผักเชิงพาณิชย์ของชุมชนบ้านท่าเก มีผู้ที่ประกอบอาชีพการปลูกผัก 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ของตนเองในการปลูกผักเพียงอย่างเดียว และกลุ่มผู้ที่เช่าพื้นที่เพิ่มเติมมากขึ้นทุกปี เนื่องจากการปลูกผักทำให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดปี เกษตรกรไม่ว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว และไม่อพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น ใช้เงินทุนไม่มาก และให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุนเมื่อเทียบกับการทำนาปี ที่สำคัญสถานที่ตั้งของหมู่บ้านและพื้นที่ในการปลูกผัก รวมถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปนั้นเอื้อต่อการปลูกผักเชิงพาณิชย์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำการคมนาคมและพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์จึงทำให้เกษตรกรบ้านท่าเกยึดอาชีพ

การเพาะปลูกผักมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยศักยภาพในด้านต่างๆ หลายๆ ด้าน เช่น ศักยภาพด้านที่ดิน แรงงาน เครื่องมือและอุปกรณ์ เงินทุน และการตลาด

สำหรับการจัดการมีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชผัก 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีอาชีพในการปลูกผัก ซึ่งถือเป็นกลุ่มฝ่ายผลิต และกลุ่มที่มีอาชีพรับซื้อผักเพื่อไปขาย ซึ่งถือเป็นกลุ่มฝ่ายการตลาด กลุ่มที่มีอาชีพในการปลูกพืชผักได้มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างคุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านการเงินทุน มีการใช้เงินทุนเพื่อให้ได้ผลกำไรมากที่สุด ด้านคน เกษตรกรที่มีอาชีพปลูกพืชผักมีการจัดตั้งกลุ่มและรวมกลุ่มในการปลูกและรวมกันขายมาเป็นเวลานาน สามารถใช้ประสบการณ์ในการจัดการปลูกพืชผักในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี การจัดการด้านเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย เกษตรกรจะใช้ประสบการณ์ประกอบกับการผลิตด้วยเทคนิคใหม่ๆ ในการคัดเลือกชนิด รูปแบบ ของพันธุ์พืชผักที่จะปลูก เพื่อให้ได้กำไรและผลผลิตที่ได้มีทั้งคุณภาพและปริมาณตามความต้องการของตลาด การจัดการด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ เกษตรกรจะนำเครื่องมือที่มีอยู่มาดัดแปลงใช้งานหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกันซึ่งเป็นการประหยัดการลงทุน การซื้อจัดหาจะให้เงินสดในการซื้อเป็นส่วนใหญ่การจัดการด้านการตลาด การซื้อขายพืชผักจะเป็นลักษณะการขายส่ง โดยที่ผู้ที่มารับซื้อผักจะเป็นบุคคลภายในหมู่บ้าน นำผักไปส่งจำหน่ายยังตลาด ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการที่มีอาชีพรับซื้อผักไปจำหน่ายทุนในการรับซื้อผักส่วนใหญ่จะเป็นเงินทุนของตนเอง โดยจะซื้อเหมาทั้งสวนส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าประจำที่เคยรับซื้อขายกันมาก่อน แรงงานในการขนส่งผักจะเป็นแรงงานภายในครอบครัว ตลาดจำหน่ายที่สำคัญอยู่ที่ตลาดสระนคร นครราชสีมา และตลาดสี่มุมเมือง กรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษาทำให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการส่งเสริมการปลูกพืชผักเชิงพาณิชย์และเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการดำเนินการธุรกิจของชุมชนและกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องในด้านการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นต่อไป

สุภัทรา ซาลีเครือ (2537) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรบ้านโนนพันชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิวัฒนาการของตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และกระบวนการผลิต การแลกเปลี่ยนและการบริโภคในตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรบ้านโนนพันชาติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า วิวัฒนาการของตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2534 จากการที่เกษตรกรในหมู่บ้านหนองบัวใหญ่ และบ้านโนนพันชาติ ได้นำผลผลิตทางการเกษตรของตนเองเข้ามาขายในบริเวณสี่แยกทางเข้าหมู่บ้านซึ่งเป็นจุดรวมที่ชาวบ้านใช้เป็นเส้นทางคมนาคมไปในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้เกิดการซื้อขาย

แลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรขึ้นในบริเวณดังกล่าว ต่อมาชาวบ้านจึงได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้นเป็นตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ให้บริการแก่ผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้ผลิต โดยเปิดทำการซื้อขายสินค้าทางการเกษตรเป็นประจำทุกวัน ส่วนการบริหารงาน และการดำเนินงานอยู่ในรูปคณะกรรมการ

ขณะที่ปัจจัยมีอิทธิพลต่อตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญคือ ทำเลที่ตั้ง การคมนาคมขนส่ง ประเภทสินค้าทางการเกษตร ปริมาณสินค้าทางการเกษตร รายได้ผลตอบแทนแหล่งเงินทุน และการประกอบอาชีพหลัก นอกจากนี้กระบวนการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภคในตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร มีการดำเนินกิจกรรมดังนี้ กระบวนการผลิต ผู้ผลิตจะเป็นเกษตรกรผู้ปลูกผักเพื่อขายมีการใช้น้ำจากลำคลองสายย่อยใช้ในกระบวนการปลูก พื้นที่ในการประกอบอาชีพปลูกพืชผักมีขนาดพื้นที่ 6-10 ไร่และแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตร ส่วนมากอยู่ที่บ้านโนนโพธิ์ ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ สำหรับกระบวนการแลกเปลี่ยน ผู้ขายส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลหนองบัวใหญ่มีระยะทางห่างตลาด 1-5 กิโลเมตร วัตถุประสงค์ของการขายเพื่อต้องการรายได้เพิ่มขึ้นแหล่งที่มาของสินค้าทางการเกษตรที่นำมาขายในตลาดโดยรับซื้อจากเกษตรกรผู้ผลิต และนำมาจำหน่ายทั้งปลีกและส่งสุดท้ายกระบวนการบริโภค ผู้ซื้อส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลหนองวังใหญ่ และบริเวณใกล้เคียงวัตถุประสงค์การซื้อเพื่อบริโภคและนำไปจำหน่าย การเลือกซื้อสินค้าทางการเกษตรขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาสินค้า ผู้ซื้อส่วนใหญ่ความพึงพอใจมากที่สุดสินค้านั้นมีราคาถูก สถานที่จอดรถปลอดภัย และเวลาเปิดทำการซื้อขายสะดวก

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อม

สิทธิพันธ์ วิวัฒนาพรชัย (2544) ศึกษาการประเมินมูลค่าจากการมีได้ใช้ของสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์และทรัพยากรธรรมชาติของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งทรัพยากรสัตว์ป่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ ในปัจจุบันพื้นที่อนุรักษ์หลายแห่งประสบปัญหาจำนวนสัตว์ป่าหลายประเภทที่ลดลงจนเข้าสู่ภาวะที่ใกล้สูญพันธุ์ รวมทั้งในเขตรักษาพันธุ์ป่าภูเขียวที่มีสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินมูลค่าจากการมีได้ใช้ของ ทรัพยากรสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว และของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว โดยใช้เทคนิคการประเมินมูลค่าแบบ contingent valuation method (CVM) ในรูปแบบคำถามปิดสองชั้น เพื่อสอบถามความเต็มใจจ่ายของประชาชนทั่วไปที่ไม่เคยเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่

นอกจากนี้ยังศึกษาราคาตลาด ปัจจัยในการกำหนดราคาและวิธีการตลาดการค้าสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่า ด้วยการสำรวจในพื้นที่ที่มีการลักลอบล่าสัตว์ป่ามาขายจากผลการศึกษาในส่วน

ของการหาราคาตลาดของสัตว์ป่าพบว่าสัตว์ป่าแต่ละชนิดถูกตั้งราคาขายที่แตกต่างกันไปตามสถานที่ขาย ลักษณะของซากสัตว์ป่า สายพันธุ์และความหายากของสัตว์ป่า และพบว่าตลาดนัดสวนจตุจักรเป็นแหล่งซื้อขายสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่าที่สำคัญ จากการศึกษาในส่วนของการประเมินมูลค่าจากการมีได้ใช้ พบว่าค่าเฉลี่ยของความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์กลุ่มสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์เท่ากับ 1,531.57 บาทต่อคนต่อปี และปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย ประกอบด้วย จำนวนเงินเริ่มต้น รายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และประสบการณ์การเคยเป็นสมาชิก หรือทำงานในโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนค่าเฉลี่ยของค่าความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เท่ากับ 1,929.83 บาทต่อคนต่อปี และปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย ประกอบด้วย จำนวนเงินเริ่มต้น รายได้ เพศ การเป็นนักเรียน หรือนักศึกษา (ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ) ภูมิสำเนาในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ประสบการณ์ การเคยได้ยินชื่อของเขตรักษาพันธุ์ป่าภูเขียว และประสบการณ์การเคยเข้าพื้นที่อนุรักษ์แห่งอื่น เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าความเต็มใจจ่าย พบว่าค่าเฉลี่ยของค่าความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งหมดของเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวมีค่าที่มากกว่าค่าเฉลี่ยของค่าความเต็มใจจ่าย เพื่อการอนุรักษ์กลุ่มสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

กล่าวโดยสรุป มูลค่าจากการมีได้ใช้ของทรัพยากรสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เท่ากับ 50,107 ล้านบาทต่อปี และมูลค่าจากการมีได้ใช้ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าภูเขียว เท่ากับ 63,137 ล้านบาทต่อปี โดยมูลค่าจากการมีได้ใช้ของทรัพยากรสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว คิดเป็นร้อยละ 80 ของมูลค่าจากการมีได้ใช้ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าภูเขียว

พัฒนาวิที กุณฑะโร (2545) ศึกษาความสามารถในการปรับตัวของเนื้อทรายที่ปล่อยสู่ธรรมชาติ บริเวณทุ่งกะมัง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งในการศึกษาความสามารถในการปรับตัวของเนื้อทรายที่ปล่อยสู่ธรรมชาติ บริเวณทุ่งกะมัง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เมื่อปี พ.ศ. 2530 และ พ.ศ. 2536 จำนวนทั้งหมด 16 ตัว ได้ทำการศึกษาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2543 – เดือนเมษายน พ.ศ. 2544 เพื่อศึกษาพฤติกรรมเรียนรู้ของเนื้อทรายในการปรับตัว และวางตัวให้เหมาะสมต่อธรรมชาติ การใช้สภาพถิ่นอาศัย ชนิดพืชอาหารที่หากินตามธรรมชาติ โครงสร้างประชากร ความหนาแน่น และการกระจายของประชากรเนื้อทราย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การวางตัวของเนื้อทรายในธรรมชาติตามความถี่ของการพบปรากฏว่ามีการใช้ประโยชน์ถิ่นอาศัยหลายรูปแบบ ประกอบด้วยทุ่งหญ้า ใช้ประโยชน์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ป่าเต็ง

รังผสมสน พื้นที่เพื่อกิจกรรมของมนุษย์และอื่นๆ เช่น แหล่งน้ำ และแหล่งดินโป่ง ขนาดถิ่นอาศัยมีพื้นที่อย่างน้อยสุดเท่ากับ 178 เฮกตาร์ การใช้ประโยชน์พืชอาหารมีทั้งหมด 29 ชนิด ได้แก่ พืชล้มลุก พืชวงศ์หญ้า ไม้ต้นและไม้เถาล้มลุก โดยกินทั้งส่วนที่เป็นใบ ดอก และผล เช่น มะขามป้อม หน่อกะมบ่าง หน่อกะมบ่าง หน่อกะมบ่าง หน่อกะมบ่าง และหน่อกะมบ่าง เป็นต้น กิจกรรมในรอบวัน หากินตามลำพัง หรือเป็นฝูง ในเวลาเช้า เวลาบ่าย และเวลาพลบค่ำ ตามป่าเต็งรังผสมสนทุ่งหญ้า แหล่งดินโป่ง แหล่งน้ำและ พื้นที่เพื่อกิจกรรมของมนุษย์ มีการพักผ่อนทั้งเวลาเช้า เวลาบ่ายและเวลาเย็น ตามทุ่งหญ้า และป่าเต็งรังผสมสน พฤติกรรมในการระงับภัยอันตรายจากมนุษย์สัตว์ผู้ล่า และสิ่งผิดปกติต่างๆ ด้วยลักษณะการยกหาง ชันหูตั้งและใช้เสียงร้องเตือนภัยสั้นแต่ก้อง องค์กรประกอบทางสังคม อยู่ตามลำพัง ร้อยละ 41.71 และเป็นฝูง ร้อยละ 58.29 ขนาดฝูงเฉลี่ย 3.35 ตัว โครงสร้างชั้นอายุ คือตัวเต็มวัย ตัวก่อนเต็มวัย และลูกอ่อนตามลำดับ อัตราส่วนระหว่างเพศผู้กับเพศเมีย 50.53:100 และอัตราส่วนระหว่างเพศเมียต่อลูกอ่อน 100:16.25 ความหนาแน่นของระบบนิเวศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.02 ตัว/เฮกตาร์ ค่าอัตราการเพิ่มประชากรภายในรอบ 13 ปี เท่ากับ 0.19 ต่อปี ปัจจัยที่คุกคามและสาเหตุการตาย ได้แก่ มนุษย์ ในรูปของการล่าและกิจกรรมรบกวนจากมนุษย์ สัตว์คู่แข่ง เช่น เก้ง และกวางป่า มีพื้นที่หากินซ้อนทับกัน แต่ไม่มีผลในการแย่งแย่งอาหาร และสัตว์ผู้ล่าที่สำคัญคือหมาใน การปล่อยเนื้อทรายคืนสู่ธรรมชาติบริเวณทุ่งกะมัง ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวนั้นประสบความสำเร็จที่เนื้อทรายมีความสามารถในการปรับตัวให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ หากินเองได้ สามารถหลบหลีกศัตรูในธรรมชาติได้และขยายขอบเขตการกระจายครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้นโดยลำดับ มีการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ มีการสืบพันธุ์ และดำรงรักษาประชากรในธรรมชาติได้ดี โดยมีสัตว์ผู้ล่า เช่น หมาใน ที่เป็นตัวควบคุมประชากรและประชากรเนื้อทรายนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการนำไปปล่อยสู่พื้นที่ธรรมชาติแหล่งอื่นๆ ในอนาคตได้ดี

ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์ (2546) ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์การแพร่กระจายของช้างป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ การศึกษาในงานวิจัยนี้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีส่วนช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลตำแหน่งพิกัดของช้างป่าที่ได้จากการสำรวจในภาคสนาม เพื่อศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการกระจายของช้างป่าและการดำรงชีพ อันได้แก่แหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งน้ำ แหล่งโป่ง และแหล่งปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ และนำปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสำคัญต่อการกระจายของช้างป่าเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกันภายใต้หลักการทางสถิติและเทคนิคด้านสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อประเมินระดับการกระจายของช้างป่าในพื้นที่ศึกษาในแต่ละช่วงฤดูกาล การศึกษาและวิเคราะห์การกระจายของช้างป่าจากข้อมูลปัจจัยต่างๆ โดยใช้รูปแบบพื้นฐานของตัวแบบการถดถอยโลจิสติก

โดยใช้ปัจจัยในการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 7 ปัจจัย ได้แก่ ชนิดป่า แหล่งน้ำ แหล่งโป่ง หน่วยพิทักษ์ป่า ถนนความสูงความลาดชัน พบว่าในหน้าแล้งมี 3 ปัจจัย ที่มีผลต่อการกระจายของช้างป่าในช่วงหน้าแล้งคือแหล่งโป่ง แหล่งน้ำ และความลาดชัน ในส่วนของหน้าฝนพบว่า มี 4 ปัจจัย ที่มีผลต่อการกระจายของช้างป่า คือแหล่งโป่ง แหล่งน้ำ ความลาดชัน และหน่วยพิทักษ์ป่า เมื่อพิจารณาผลของปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกระจายของช้างป่าตลอดทั้งปี พบว่ามีปัจจัยที่มีผลอยู่ 4 ปัจจัย คือ โป่ง ความลาดชันของพื้นที่ แหล่งน้ำ และถนนที่มีอิทธิพลต่อการกระจายและการเลือกใช้พื้นที่การตรวจสอบความถูกต้องจากการวิเคราะห์ข้อมูลการกระจายของช้างป่าในช่วงหน้าฝน หน้าแล้ง และการกระจายของช้างป่าตลอดทั้งปีที่ได้พบว่าตำแหน่งการกระจายของช้างป่าที่วิเคราะห์ได้ในช่วงหน้าแล้ง หน้าฝน และการกระจายของช้างป่าตลอดทั้งปีมีร้อยละความถูกต้องเท่ากับ 90.45, 94.82 และ 87.45 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ข้อมูลจากการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่การจัดการพื้นที่ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมเพื่อรองรับการเข้ามาใช้ประโยชน์ของช้างป่าในแต่ละช่วงเวลาและลดผลกระทบอันเนื่องมาจากอิทธิพลของกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยมนุษย์เพื่อเป้าหมายในการอนุรักษ์ช้างป่าให้เป็นไปอย่างเหมาะสมซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิโดยรวมในอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้เกิดศักดิ์ แก้วมกระโทก (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เช่นเดียวกัน โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับการสนับสนุนจากภาคราชการ เอกชน และผู้นำท้องถิ่น ในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการสนับสนุนจากภาคราชการเอกชน และผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยการสนับสนุนจากภาคราชการ อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่หน่วยงานภาคราชการสนับสนุนการปลูกป่าและบำรุงป่าในทุกโอกาสมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ขณะที่การสนับสนุนจากภาคเอกชน อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่หน่วยงานภาคเอกชนสนับสนุนการปลูกป่าและบำรุงป่าในทุกโอกาสมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด นอกจากนี้การสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น

อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ผู้นำท้องถิ่น สนับสนุนการปลูกป่าและบำรุงป่าในทุกโอกาสมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการวางแผน อยู่ในระดับน้อย โดยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเขตกันชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในปลูกป่ากันชน หรือป้องกันการทำลายป่า หรือดับไฟป่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเขตกันชน ทำให้คนในชุมชนมีที่พักผ่อนหย่อนใจ และมีสภาพแวดล้อมดีขึ้นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการประเมินผล อยู่ในระดับน้อย โดยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการหาแนวทางหรือวิธีที่จะติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเขตกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่การสนับสนุนจากภาคราชการ ภาคเอกชน และผู้นำท้องถิ่น

สรศักดิ์ เตชโนนสังข์ (2544) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเจริญ อำเภอกักตี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้และความคิดเห็นของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หลังการดำเนินกิจกรรมแทรกแซงประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดกิจกรรมแทรกแซงซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้าน ตามที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และการมีองค์กรรับผิดชอบด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ พบว่าองค์กรมีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการกระตุ้นจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ขณะที่อิสรา ลีทิตเดซ (2546) ศึกษาการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกันแต่เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าภูกระแต อำเภอกะเปอร์ สมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจสังคม การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อป่าชุมชน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมทางด้านลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ป่าภูกระแตเป็นเนินเขาขนาดเล็กใกล้แหล่งชุมชนเป็นแนวกันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในอดีตป่าภูกระแตมีพื้นที่ประมาณ 25,000 ไร่ ถูกบุกรุกทำลายเหลือบริเวณที่มีสภาพป่าในปัจจุบันประมาณ 8,000 ไร่ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้เข้ามาจัดการโดยความร่วมมือจากประชาชนและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาส่งเสริมความเข้มแข็งของประชาชนหันกลับมาอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ให้ฟื้นคืนสภาพป่าให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของประชาชนโดยส่วนใหญ่และรับจ้างทั่วไปในภาคเกษตรกรรมเป็นอาชีพรองการปลูกพืชผักของประชาชนมีการปลูกกระจายทั่วไปตามแหล่งน้ำธรรมชาติและบริเวณหัวไร่ปลายนา เพื่อใช้สำหรับบริโภคในครัวเรือน การพึ่งพิงทรัพยากรของประชาชนนั้นพบว่าส่วนใหญ่เข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวมากที่สุด เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าอีกทั้งประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องปลูกเอง จึงได้เริ่มโครงการต่างๆ ที่ช่วยในการพิทักษ์ฟื้นฟูป่าภูกระแตขึ้นเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์โดยตรงจากป่า อันจะนำไปสู่การลดการพึ่งพาทรัพยากรจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวและอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ซึ่งประชาชนโดยรวมในพื้นที่ศึกษาต้องการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ร่วมหาปัญหา สาเหตุมากที่สุด เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เคยร่วมดำเนินการปลูกป่ามาแล้วในระยะแรก จึงทราบปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากมีการปลูกป่าทดแทนตามมาตรการที่ผ่านมา ซึ่งประชาชนได้ร่วมปฏิบัติตามแผนเท่านั้นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างแท้จริงสำหรับการร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มและการได้รับฝึกอบรมของประชาชน พบว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มมีโอกาสร่วมกำหนดนโยบาย หาปัญหาสาเหตุและมีความสนใจในเรื่องราวต่างๆ มากเป็นพิเศษเพราะได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้และรับทราบวิธีการต่างๆ ที่โครงการจัดขึ้น จึงมีโอกาที่จะเสนอแนวคิดมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างมาก ได้แก่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านและสื่อสาธารณะต่างๆ อาทิ หอกระจายเสียงก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถรับทราบข้อมูลได้อย่างรวดเร็วจึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนมากขึ้นและการที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องป่าชุมชนก็มีส่วนทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย ปัญหาการลักลอบตัดไม้และเก็บของป่าจากหมู่บ้านอื่นควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน

เช่นการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับหมู่บ้านในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียงที่ใช้ประโยชน์จากป่า ภูกระแตควรมีข้อตกลงระหว่างหมู่บ้านทำความเข้าใจร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อป้องกันการทวีความรุนแรงของชุมชนในอนาคต ดังนั้นควรสร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ออกความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมากกว่าที่จะให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว อีกทั้งควรมีการขยายเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนให้มากขึ้น โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ภายในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถที่จะถ่ายทอดแนวคิดและวิธีการให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานกับชุมชนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นก็ตามด้วยสภาพสังคมไทยที่มีความเกรงใจและยำเกรงผู้มีอำนาจเหนือกว่าผลลัพธ์ในการจัดการป่าชุมชนจึงมักเป็นไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจหน้าที่เพียงอย่างเดียว ประชาชนไม่กล้าออกเสียงได้อย่างเต็มที่ มิใช่การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนเท่านั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและรับรู้ในกระบวนการจัดการป่าชุมชนตั้งแต่เริ่ม จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

เศกสรรค์ ยงวนิชย์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนพัฒนาพื้นที่เทือกเขาหินปูน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยความเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งระบบนิเวศของพื้นที่เขตหินปูน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้อาศัยข้อมูลมือสองและการเข้าไปสำรวจพื้นที่โดยตรงพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่นี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่างการสร้างเขื่อนจุฬาภรณ์ มีประชาชนจากที่อื่นๆ อพยพเข้ามา ตลอดจนพืชเศรษฐกิจและเทคโนโลยีการผลิตที่มีส่วนในการเปลี่ยนสภาพป่าดิบเป็นพื้นที่เกษตร พื้นที่เขตนี้ปกคลุมด้วยดินชั้นบนที่มีส่วนผสมของทรายละเอียดและดินเหนียวที่ง่ายต่อการนำพาของน้ำทำให้พื้นดินขาดหน้าดินไปอย่างรวดเร็ว มีน้ำผุดหลายแห่ง ที่เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและน้ำเพื่อการเกษตร โดยมีข้อเสนอสำหรับการพัฒนาพื้นที่มีดังนี้

- 1) พื้นที่ที่ศึกษามีน้ำผุดเกิดขึ้นหลายแห่ง สามารถพัฒนาพื้นที่น้ำผุดเหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอำเภอหรือระดับจังหวัดได้
- 2) พื้นที่ที่น้ำผุดไหลผ่านสามารถพัฒนาเป็นเขตเพาะปลูกแบบประณีต
- 3) เขตที่อยู่อาศัยควรปลูกไม้ผลต่างๆ มากขึ้นทดแทนการปลูกหมากอย่างเดียว
- 4) เขตภูเขาควรรักษา อนุรักษ์เป็นพื้นที่ป่า สัตว์ป่า โดยเฉพาะเลี้ยงผาและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ควรป้องกัน ควบคุมไฟป่า

6) ควรมีการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า

สนทยา พลรัตน์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเยาวชนต่อการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของสถานี่ พัฒนา และส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าห้วยกุ่มอำเภอกะเปอร์สมบรุณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เยาวชนโดยส่วนรวม เยาวชนค่ายโรงเรียนโนนหันวิทยายน และเยาวชนค่ายมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเยาวชนค่ายโรงเรียนเทศบาลศรีมงคล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนโดยส่วนรวมและเยาวชนค่าย โรงเรียนโนนหันวิทยายน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน และอีก 3 ด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนเยาวชนค่ายโรงเรียนเทศบาลศรีมงคล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านสถานที่จัดกิจกรรมและเยาวชนค่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มีความคิดเห็นทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางในการดำเนินกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า มีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าเจ้าหน้าที่ผู้ ดำเนินการจัดกิจกรรม ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญในเรื่องงานวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ

ชลิต ชัยครรชิต และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2532) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านในเขตป่าเตรียมการสงวนศึกษากรณีบ้านโคกสง่า อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านป่าไม้ ในเขตป่าเตรียมการป่าสงวนภูแลนคาโดยเลือกหมู่บ้านโคกสง่า อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในพื้นที่นี้ ในการศึกษาวิจัยเลือกเน้นประเด็นที่สำคัญคือ พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานองค์กรและปัญหาความขัดแย้งตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า การตั้งถิ่นฐานชุมชนในเขตหมู่บ้านโคกสง่า เริ่มต้นเมื่อประมาณยี่สิบปีที่แล้ว จากการอพยพเข้ามาหักร้างทางพงเพื่อจับจองพื้นที่ทำกินนับตั้งแต่ปี 2510 จนกระทั่งปัจจุบันการหักร้างทางป่าเพื่อขยายที่ทำกินและการใช้ทรัพยากรที่อยู่แวดล้อมทำให้สภาพแวดล้อมในระบบนิเวศวิทยาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในส่วนของสภาพสังคมเนื่องจากผู้คนอพยพมาจากหลายท้องถิ่นและช่วงการตั้งถิ่นฐานอยู่ในระยะเวลาอันสั้น ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติจึงไม่ชัดเจน ระบบเครือญาติโดยการแต่งงานทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมขยายออกไป กลุ่มผู้อาวุโสเป็นองค์กรสำคัญของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในอดีต หลังจากการจัดตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและมีการเลือกตั้งผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้อาวุโส จึงลดบทบาทลง การเคลื่อนย้ายแรงงานไปรับจ้างท้องถิ่นของสมาชิกบางส่วน อีกทั้งปัญหาความขัดแย้งหลังจากการเลือกตั้งผู้นำอย่างเป็นทางการ

เป็นผลให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ลดน้อยลง ส่วนระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองนับตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานระยะแรก จากพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ปอ มันสำปะหลัง และหน่อ ส่วนข้าวเพาะปลูกไว้เพียงเพื่อบริโภคเท่านั้น รายได้ของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากการปลูกปอ และการตัดไม้จากป่า

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร

ธิตี โลหะปิยะพรรณ (2544) ศึกษาโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ : กรณีศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และประสิทธิภาพการผลิตที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงแนวทางการผลิตเชิงเดี่ยว ที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน มาเป็นการผลิตภายใต้ความหลากหลายทางการผลิต โดยพิจารณาเฉพาะประสิทธิภาพการผลิต ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะหรือข้อสรุปสำหรับการดำเนินโครงการ โดยใช้ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิและศึกษาในรูปแบบการ วิเคราะห์เชิงปริมาณเชิงพรรณนา ผลการศึกษาสรุปได้ว่าภายหลังเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีการดำเนินกิจกรรมทางการผลิตเพิ่มขึ้นในทุกกิจกรรม มีรายได้รวมจากผลการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากสามารถผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนการผลิตตามรูปแบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในแปลงอย่างเต็มประสิทธิภาพ และในภาพรวมภายหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีรายได้และรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน จากการดำเนินกิจกรรมทางการผลิตในพื้นที่โครงการเพิ่มสูงขึ้น อัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้ของเกษตรกรส่วนมากมีอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ เพิ่มขึ้น ยกเว้นในกิจกรรมการปลูกข้าว เนื่องจากเกษตรกรลดการปลูกข้าวลงเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในแปลงของ เกษตรกร กิจกรรมที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นมากที่สุด เรียงตามลำดับได้แก่ ประมง และปศุสัตว์

สำหรับอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายหลังร่วมโครงการ ส่วนใหญ่จะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายด้านพืชที่ลดลงจากการเพิ่มความหลากหลายทางการผลิต นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการกู้เงินเพิ่มเติมภายหลังร่วมโครงการเพื่อนำมาขยาย กำลังผลิตของตนเอง ภายหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีความหลากหลายทางการผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 62.22 และในด้านประสิทธิภาพทางการผลิตที่ไม่ขึ้นอยู่กับการผลิต (Total Factor Productivity: TFP) มีเกษตรกรร้อยละ 30 ที่มี TFP เพิ่มขึ้นจากเดิม โดยมีเกษตรกรที่มีทั้งความหลากหลายทางการผลิตและรายได้เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 37.78 มีทั้งความหลากหลายทางการผลิตและ TFP เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.56 มีทั้งรายได้ และ TFP เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.33 และมีเกษตรกรที่มีทั้งความหลากหลาย

ทางการผลิต รายได้ และ TFP เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.11 โดยจะมีเกษตรกรที่ไม่มีการเพิ่มสูงขึ้นทั้งความหลากหลายทางการผลิตรายได้และ TFP ร้อยละ 17.78

จักรกฤษณ์ จิราชาวโร (2544) ศึกษาแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรจากแม่น้ำชีในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ น้ำและจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในปัจจุบันโดยภาครัฐ ภาคประชาชน และการนำกลไก เศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการ รวมไปถึงการหารูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับนำไป ประยุกต์ใช้กับการ จัดการในพื้นที่ เพื่อให้การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรสามารถทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้นโดยการศึกษาจะทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิจากการสอบถาม เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ และเกษตรกรที่เป็น สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ มาทำการวิเคราะห์ร่วมกันผลการศึกษา พบว่ารูปแบบที่เหมาะสมเป็นไป ได้ในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรจากแม่น้ำชี สำหรับภาครัฐนั้น หน่วยงานต่างๆ ของ ภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำจากแม่น้ำชีในจังหวัดชัยภูมิ จำเป็นต้องปรับปรุง รูปแบบการจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในเรื่องการจัดการสูบน้ำ ส่งน้ำ และวางแผนการใช้ น้ำของเกษตรกร รวมไปถึงการลดการสูญเสียน้ำในระหว่างการสูบน้ำ และส่งน้ำลงและที่สำคัญที่สุด จำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือกันในการจัดการ ทั้งในเรื่องของการเก็บข้อมูลการใช้ น้ำ และการวางแผนการใช้ น้ำและทำการเกษตรร่วมกัน เพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นระบบ และมีความเป็นเอกภาพ ส่วนในด้านการเกษตรกรผู้ใช้น้ำนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดโครงสร้างของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และรูปแบบ ของกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และที่สำคัญจะต้องมีการจัดรูปแบบการ บริหารงานของกลุ่มให้มีการกระจายการ บริหารงานแบบเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้การดูแลการใช้ น้ำ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มได้อย่างทั่วถึง ส่วนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ จำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอทั้งนี้การจะทำให้ เกิดการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพนั้นลำพังเพียงเกษตรกร อย่างเดียวอาจไม่สามารถที่จะทำได้ทั้งหมด จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนและดูแลจาก หน่วยงานภาครัฐ ทั้งในเรื่องของการจัดสร้างคลองส่งน้ำ และสถานีสูบน้ำของกลุ่ม การวางรูปแบบ และกฎระเบียบในการบริหารงาน รวมไปถึงการให้ความรู้ในการจัดการแก่เกษตรกรด้วยการจัดการ ทรัพยากรน้ำโดยใช้ กลไกตลาดนั้น การกำหนดอัตราค่าน้ำที่เหมาะสมจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการ รวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารงาน และควบคุมดูแลการเก็บเงิน ค่าใช้น้ำของเกษตรกร รวมไปถึงจำเป็นต้องได้รับสนับสนุนในด้านการจัดหาน้ำมาให้เกษตรกร อย่าง พอเพียง ให้เกษตรกรรู้สึกคุ้มค่าที่จะต้องจ่ายค่าน้ำไป ซึ่งวิธีการเก็บค่าน้ำที่เหมาะสมนั้น

จะต้องทำให้อยู่บนพื้นฐานของต้นทุนใน การจัดหา น้ำของภาครัฐ และกลุ่มผู้ใช้น้ำ รวมไปถึงต้องมี ผลกำไรบางส่วนไว้ใช้สำหรับเป็นทุนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ใช้น้ำอีกด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านอื่นๆ

ปรเมศวร์ จรัสเมธากุล (2549) บัณฑิตที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจเข้า ใช้บริการสถานที่พักในเขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 31 ปี รายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า อาชีพนักเรียนนักศึกษา สถานภาพโสด มีรูปแบบการ ดำเนินชีวิตที่ชอบความสนุกสนาน และชอบความเจียบสงบ มีทัศนคติที่ดีต่ออุทยานแห่งชาติจังหวัด ชัยภูมิในระดับมาก มีความต้องการในปัจจัยต่างๆ ของสถานที่พักในด้านที่พักและบริการ ราคา การ จัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดในระดับมาก มีพฤติกรรมในการเข้าพักในระยะเวลา 1 ปี ร้อย ละ 33.6 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งมีพฤติกรรมในการเข้าพักคือ จำนวนผู้ที่ร่วมเข้าพัก เฉลี่ย 7.33 คน จำนวนคืนในการเข้าพักเฉลี่ย 1.83 คืน และค่าใช้จ่ายในการเข้าพักเฉลี่ย 2,322.42 บาท ภายในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า

เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านที่ พักและบริการ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านอายุมีความสัมพันธ์กับ รูปแบบการดำเนินชีวิต

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านที่พักและบริการ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และ ด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยทัศนคติ และพฤติกรรมในด้านจำนวนคนที่เข้าพัก และจำนวนคืนที่ เข้าพักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดใน ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด และปัจจัยทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านที่พักและบริการ ด้านราคา และด้านการจัดจำหน่ายและปัจจัยทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

อาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยส่วนประสมทางตลาดด้านที่พัก และบริการ ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริม การตลาด ปัจจัยทัศนคติ และพฤติกรรมใน ด้านจำนวนค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถานภาพที่แตกต่างกันมีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านที่พักและบริการ และด้านการจัดจำหน่าย และพฤติกรรมในด้านจำนวนคนที่เข้าพักที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รูปแบบการดำเนินชีวิตมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่ดีต่ออุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่ดีต่ออุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ และพฤติกรรมในด้านจำนวนคนที่เข้าพักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทัศนคติที่ดีต่ออุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้าพักในสถานที่พักบริเวณอุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์ผู้ประกอบการใหม่ในการเข้าพักในสถานที่พักบริเวณอุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปัจจัยทัศนคติ ปัจจัยด้านที่พักและบริการ และปัจจัยด้านราคา ซึ่งสามารถพยากรณ์ถูกต้องเฉลี่ย 61.7%

ศิริทิพย์ รักษาชนม์ (2550) ศึกษาเรื่องการบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการของจังหวัดชัยภูมิกครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะความยากจน ผลกระทบที่เกิดจากความยากจน รวมถึงเปรียบเทียบวิธีการบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนก่อนการบูรณาการและหลังการบูรณาการ ดังผลการศึกษาที่ปรากฏพบว่า การบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนก่อนการบูรณาการในการดำเนินงานจะไม่มีมีการประสานงานหรือร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ แต่ละหน่วยงานจะปฏิบัติตามคำสั่ง ภารกิจ นโยบายส่วนกลางเป็นหลัก ไม่มีการร่วมวางแผน โครงการ และไม่มีการนำปัญหา ความต้องการของประชาชนในพื้นที่มาศึกษาและหาวิธีช่วยเหลือ หลังการบริหารแบบบูรณาการ ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายด้วยตนเอง มีการร่วมวางแผน ปรึกษาหารือและนำความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่มาประกอบการกำหนดแผนงาน โครงการ การปฏิบัติงานมีทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน ดังนั้นในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องมีการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืนต่อไป จากการศึกษาการบริหารงานการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ ซึ่งใช้ตัวแปรในการศึกษาคือ รายได้ การศึกษา หนี้สิน ยาเสพติด การอพยพย้ายถิ่น การซื้อลอตเตอรี่ และซื้อหวย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานการแก้ไขปัญหาความยากจนหลังการบริหารงานแบบบูรณาการสามารถช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนที่ประสบกับปัญหาความยากจนมีรายได้ การออมเพิ่มขึ้น การศึกษาดีขึ้น หนี้สิน ยาเสพติด การอพยพย้ายถิ่น การซื้อลอตเตอรี่และซื้อหวยลดลง

สรุปโครงการและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ทางจังหวัดชัยภูมิได้ดำเนินโครงการในปี 2552 เกี่ยวกับการจัดทำป้ายบอกทาง (Road Signage) ในเส้นทางหลักเข้าแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ การพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับท้องถิ่น และการอบรมอาสาสมัครดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ สำหรับงานวิจัย ปรากฏงานวิจัยประเภทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งหมด จำนวน 33 เล่ม สามารถแบ่งแยกหมวดหมู่ของงานวิจัยได้เป็น 5 ประเภท อันประกอบด้วย 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง จำนวน 10 เล่ม 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน จำนวน 10 เล่ม 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 เล่ม 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จำนวน 2 เล่ม และ 5) งานวิจัยด้านอื่นๆ อีกจำนวน 2 เล่ม อันประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานที่พักในเขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ และศึกษาเรื่องการบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการของจังหวัดชัยภูมิ

3.จังหวัดยโสธร

- 1) โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปี 2552
- 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1)ด้านที่พักแรม
 - 2.2)ด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
 - 2.3)ด้านการเกษตร
 - 2.4)ด้านอื่นๆ

โครงการที่จังหวัดสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปี 2552

โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ธาตุกองข้าวน้อย

ธาตุกองข้าวน้อย เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ธาตุกองข้าวน้อย จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่สามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น รวมไปถึงการแสดงบทบาทเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้จากที่ได้สำรวจ ศึกษาสภาพปัญหา และองค์ประกอบภูมิสถาปัตยกรรมของธาตุกองข้าวน้อยพบว่าพื้นที่ขาดการปรับแต่ง วัสดุไม่เหมาะสมกลมกลืน

กับของเดิม ลวดลายสีสันทันไม่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและประโยชน์ใช้สอย ต้นไม้ขาดไม้พุ่ม และพืชคลุมดิน ครุภัณฑ์ประกอบผังบริเวณ และอีกหลายรูปแบบรายการที่ขาดความกลมกลืนวัสดุไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของวัด รวมทั้งองค์ประกอบด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการไม่พร้อมไม่กลมกลืนและไม่เหมาะสมกับการใช้งาน ทำให้ไม่เป็นที่ประทับใจกับนักท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยโสธร ได้พิจารณาแล้วและเห็นว่าเพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างเสริมเพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงการแสดงบทบาทเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์ เห็นควรบูรณะปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ธาตุก่องข้าวน้อย โดยเร่งด่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก และเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เที่ยวธาตุก่องข้าวน้อยมากขึ้นโดย

โครงการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ประจำปี 2552

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวอีสาน เพราะชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อว่าประเพณีนี้จะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของฟ้าฝน ข้าวปลาอาหาร พืชพรรณเจริญเติบโตงอกงาม และนำมาซึ่งความผาสุก นำมาซึ่งความสนุกสนานรื่นเริง ทำให้ชีวิตมีความหวังเหมือนมีที่พึ่งอยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จังหวัดยโสธร ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้รัฐบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้งานประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรเป็นงานระดับชาติ เป็นสื่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ โดยมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเมืองคูมิตร คือ เมืองชิชิบุ จังหวัดไซตามะ ประเทศญี่ปุ่น ติดต่อกันมาตั้งแต่ปี 2540 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังเผยแพร่และเชื่อมความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีเพิ่มขึ้น 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อีกด้วย ด้วยความเชื่อและความยึดมั่นในประเพณีดังกล่าว จังหวัดยโสธร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดยโสธร เทศบาลเมืองยโสธร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้จัดทำโครงการประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ประจำปี 2552 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี โดยแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศให้มากขึ้น 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และยกระดับการจัดงานประเพณีให้เป็นงานระดับชาติตามนโยบายของรัฐบาล 3) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย – ญี่ปุ่น 4) เพื่อเป็นการกระจายรายได้และการกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดยโสธรให้เพิ่มขึ้น

3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านที่พักแรม

สายขวัญ ขวัญคำ (2548) ศึกษาโครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธร โดยทำการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธร โดยใช้ข้อมูลทศนิยม ปี 2547 ซึ่งรวบรวมมาจากหน่วยงานภาครัฐ เอกสาร งานวิจัย บทความ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องและข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดยโสธร ในการศึกษาได้คำนวณหาค่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมด้วยวิธี ConcentrationRatio (CR), Herfindahl Summary Index (HSI) และ Comprehensive Concentration Index (CCI) รวมถึงศึกษาเรื่องอุปสรรคในการเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่ ความแตกต่างของบริการ พฤติกรรมการแข่งขันของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธรและแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธร ซึ่งผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธรมีลักษณะเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย ชนิด Differentiated Oligopoly มีการกระจุกตัวสูง มีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดคืออุปสรรคทางด้านวัตถุดิบ อุปสรรคอันเนื่องมาจากการประหยัดต่อขนาด อุปสรรคทางด้านการลงทุนและอุปสรรคทางด้านการส่งเสริมการขาย มีความแตกต่างของบริการจากเอกลักษณ์ของแต่ละโรงแรม และในด้านพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมพบว่ากลยุทธ์ทางการตลาดที่ใช้กันมากคือ มุ่งเน้นการให้คุณภาพบริการ และการสร้างความประทับใจในการให้บริการเพื่อเพิ่มจำนวนลูกค้า สำหรับแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธรนั้น ได้แก่ ผู้ประกอบการร่วมมือกับภาครัฐจัดตั้งระบบฐานข้อมูลเพื่อวางกลยุทธ์ และนโยบายให้ลูกค้าในต่างประเทศสามารถเข้าถึงบริการของโรงแรมในจังหวัดยโสธรได้โดยตรง โรงแรมควรมีศูนย์ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดและควรพัฒนาโรงแรมสู่ระดับมาตรฐานสากล ส่วนในด้านการพัฒนาโรงแรมนั้นแต่ละโรงแรมควรมีการพัฒนาคุณภาพบริการพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงานทุกระดับให้มีมาตรฐานที่ดี มีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงแรม โดยการฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะและความรู้ทางด้านภาษา ทักษะคิดและอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ

ขณะที่จินตนา จันทดัต (2548) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็มเมอร์ลด์ ยโสธร เนื่องด้วยธุรกิจโรงแรม เป็นอุตสาหกรรมที่อำนวยความสะดวกสบายและบริการต่างๆ ทั้งที่เป็นนักธุรกิจและนักท่องเที่ยว ต่างต้องการความสะดวกสบายและความพึงพอใจเสมือนอยู่บ้านตนเอง การตัดสินใจของแขกที่เข้าพักย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ จึงควรมีการศึกษาความพึงพอใจเกี่ยวกับการบริการ ซึ่งการศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็มเมอร์ลด์ ยโสธร ที่

มีความแตกต่างกันเรื่อง เพศ ระดับการศึกษาและอายุ จากผลการศึกษาปรากฏว่า ลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็มเมอร์ลด์ ยโสธร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้าง/งานส่วนตัว มีระดับการศึกษานุปริญญา หรือ ปวส. มีรายได้ต่อเดือน 10,000-20,000 บาท ทราบข้อมูลจากเพื่อน/ญาติ/คนอื่นๆ แนะนำมา ชวนวันมาใช้บริการคือ ช่วงวันศุกร์-เสาร์ ความถี่ของลูกค้าที่มาใช้บริการ อยู่ในช่วงทุกๆเดือน มาใช้บริการกับเพื่อน/คนอื่นๆ และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองยโสธร ขณะที่ลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็มเมอร์ลด์ ยโสธร มีความพึงพอใจโดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านห้องพัก ด้านห้องอาหาร ด้านห้องประชุมสัมมนา และด้านรีดเค็ตพับ อยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจด้านสนุกเกอร์คลับและด้านนวดหัตถเวช อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ลูกค้าที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง เพศ อายุ และระดับการศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมและเป็นรายด้านเน้นระดับไม่แตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปลูกค้าที่มีความพึงพอใจที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็มเมอร์ลด์ ยโสธร มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านเน้นระดับอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยลูกค้าที่มีลักษณะบางประการต่างกัน มีความพึงพอใจไม่ต่างกัน ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้จะใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการของโรงแรมให้มีประสิทธิภาพ และเป็นที่พึงพอใจของลูกค้ามากยิ่งขึ้นต่อไป

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน

นิรวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547) ได้ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร โดยอาคารในชุมชนบ้านสิงห์ท่า นั้นถือว่าเป็นย่านเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางรูปแบบงานสถาปัตยกรรม วัสดุ วิธีการก่อสร้าง รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ ในงานสถาปัตยกรรมรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบ้านสิงห์ท่า นั้นเป็นรูปแบบของร้านค้าที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมแบบผสม จีน – ยุโรปมีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งในปัจจุบันการต่อเติมอาคาร การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่า และการสร้างอาคารใหม่ในสภาพแวดล้อมเดิมล้วนมีความขัดแย้งในด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเก่าที่มีคุณค่า โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโดยรวม อาทิ รูปแบบอาคารเดิม สัดส่วน สี รายละเอียดในงานสถาปัตยกรรม

อีกทั้งปัจจุบันภาครัฐยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการควบคุมดูแลการต่อเติมดัดแปลงหรือการออกแบบเพื่อสร้างอาคารใหม่ให้มีความกลมกลืนกับอาคารที่มีคุณค่าจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า การศึกษาได้ทำการศึกษาลักษณะเฉพาะของชุมชนจากการสำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสิงห์ท่าที่

ส่งผลต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนโดยการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน และสัมภาษณ์นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดต่างๆของอาคาร ที่ได้จากการสำรวจและสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในการกำหนดอาคารต้นแบบและนำรายละเอียดของอาคารที่เป็นต้นแบบมาใช้ โดยพิจารณาเลือกใช้องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมและคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการก่อสร้างอาคาร เพื่อจะได้นำมาเป็นต้นแบบของรูปแบบหน้าตาอาคาร สำหรับอาคารที่จะทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่เดิม ทำการจัดกลุ่มอาคารเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์เพื่อจัดวางมาตรการในการดำเนินการวางแผนอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้โครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยจัดกลุ่มอาคารตามระดับความสำคัญ ทำการเสนอแนะมาตรการโดยอาศัยกฎหมายที่มีอยู่ ในการดำเนินการให้เกิดผลตามแนวทางที่กำหนดไว้ เสริมมาตรการด้านการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ในทางปฏิบัติ และเพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ซึ่งสามารถสร้างรายได้และเป็นการเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมือง สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน เพิ่มรายได้แก่คนในชุมชนและจังหวัดโดยการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย เพิ่มกิจกรรมบทบาทของอาคารให้เอื้ออำนวยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างบรรยากาศในการท่องเที่ยว กำหนดจุดนำสายตา โดยการนำจินตภาพของเมืองมาใช้เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมรูปแบบทางกิจกรรมและใช้เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังกิจกรรมอื่นที่กำหนดไว้ในการท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านสิงห์ท่า

ขณะที่ดวงภา ศิลปสาย (2546) ศึกษาเกี่ยวกับบ้านดิน : สถาปัตยกรรมทางเลือกกรณีศึกษา : บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดัวจังหวัดยโสธร เนื่องจากการปลูกสร้างอย่างต่อเนื่องของบ้านดินในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ จนกลายเป็นกระแส บ้านดิน ขึ้นมาคือ จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ บ้านดินสถาปัตยกรรมทางเลือก โดยศึกษาถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ในการเลือกปลูกสร้าง บ้านดิน โดยกำหนดกรอบการศึกษา บ้านดิน ในชุมชนบ้านศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกสร้างบ้านดินในประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการศึกษาประกอบด้วย ภูมิปัญญาการใช้ดินในสิ่งปลูกสร้างตั้งแต่อดีตมา การตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตชุมชน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบ้านดิน และปัจจัยแวดล้อมของบ้านดิน ในฐานะสถาปัตยกรรมทางเลือก วิธีการดำเนินการศึกษา โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิของบ้านดินจากหลายพื้นที่ ก่อนมาทำการเก็บข้อมูลที่ชุมชน กรณีศึกษา บ้านดินกรณีศึกษาจำนวน 7 หลัง ได้รับการกำหนดเลือกมา นับว่าเป็นบ้านดินเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ในชุมชนเวลานี้ เพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีรังวัดขนาด วาดภาพและถ่ายภาพ

บันทึกภาพลักษณะทางสถาปัตยกรรม ประกอบกับการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาใช้วิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพและปริมาณตามหลัง

พื้นฐานทางสถาปัตยกรรมจากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมบ้านดินจัดว่าเป็นอารยธรรมสิ่งปลูกสร้างที่อยู่คู่กับมนุษย์มายาวนานนับพันปี บ้านดินในประเทศเองก็มีมาตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ จากคนจีนที่เข้ามาตั้งหลักปักฐาน แต่เมื่อโลกเจริญก้าวหน้าขึ้นบ้านดินจึงเสื่อมความนิยมลง จนเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา บ้านดินกลับมาเป็นที่นิยมของทั่วโลกอีกครั้ง เนื่องจากผู้คนเริ่มตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมจากกระแสบริโภคนิยม กระแสบ้านดินในประเทศไทยปัจจุบันกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นที่บ้านศรีฐาน ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ในภาคอีสาน ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ประสบปัญหาจากสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจและสังคม นำมาสู่การร่วมตัวกันของชาวบ้านที่มีแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเองเหมือนกัน ในนามของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านศรีฐาน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบ้านดินเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มุ่งตอบสนองการใช้สอยโดยตรงไปตรงมา ปัจจัยแวดล้อมที่เด่นชัด ในการเลือกปลูกสร้างบ้านดินของชาวบ้านมาจาก ความสอดคล้องกับการพึ่งตนเองและการพึ่งกันเองของชุมชน ความยั่งยืนของอายุการใช้งานจากบ้านดิน และธรรมชาติความประหยัดก่อให้เกิดภาพลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่มาจากความเรียบง่าย สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่ทำให้บ้านดินเอื้ออำนวยให้เกิดภาวะสบายในการอยู่อาศัย บ้านดินจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติแบบพออยู่พอกินของชาวบ้าน

สรุปได้ว่า บ้านดินอยู่ในฐานะของสถาปัตยกรรมทางเลือก เนื่องจากสามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง ได้อย่างสอดคล้องด้วยการเป็นสถาปัตยกรรมพึ่งตนเอง อย่างไรก็ตามยังคงมีประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึง ศักยภาพของดินในการออกแบบสถาปัตยกรรม และการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของประเทศไทย เพื่อเป็นการขยายความรู้ให้กว้างขึ้น ซึ่งจะทำให้บ้านดินเป็นสถาปัตยกรรมทางเลือกอย่างได้แท้จริง

ธีระวัฒน์ เจริญราษฎร์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องธุรกิจชุมชน วิถีทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงพัฒนาการและปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชน ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านการจัดการดำเนินธุรกิจต่อชุมชนและสมาชิกโดยเลือกทำการศึกษาที่หมู่บ้านโสภณภูมิบุณตาบลนาโส อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร ผลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชนก็คือการ พร้อมใจเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชน การมีผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและเสียสละ ความสามารถระดมเงินทุนจากภายในชุมชนการหาแรงงานได้จากภายใน

ชุมชนเป็นหลัก ระบบการบริหารและจัดการที่สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและตรวจสอบ ทุกขั้นตอน ความสามารถในการจัดหาช่องทางในการจำหน่ายผลผลิตของธุรกิจชุมชน ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในเรื่องวัตถุดิบและทักษะความชำนาญในการผลิต ระเบียบข้อบังคับที่เอื้ออำนวยให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับภายนอกชุมชน ผลสำเร็จของการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนพิจารณาได้จากกำไรสุทธิทุนสะสมอัตราการเข้าร่วมของชาวบ้านในชุมชนที่ขยายตัวอย่างสม่ำเสมอและความ กินดีอยู่ดีของชาวบ้านในชุมชนซึ่งวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานของ หมู่บ้าน (จปฐ) พบว่าหมู่บ้านโสภณชุมพูนสามารถผ่านเกณฑ์ จปฐ 36 ตัวชี้วัดจาก 39 ตัวชี้วัด ซึ่งแสดงว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นอกจากนั้นการคำนวณหามูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการโรงสีข้าวของชุมชนก็พบว่า มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ = 559,072.09 จึงสรุปได้ว่าโครงการโรงสีข้าวซึ่งเป็นโครงการหลักและสำคัญที่สุดของชุมชน คุ่มค่าต่อการลงทุน

รัตนติกาล แสงมา (2549) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดของธุรกิจปลาสาม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ซึ่งปลาสามเป็นอาหารพื้นบ้านอีสานที่ได้รับความนิยมมาช้านาน โดยเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการแปรรูปของอาหารประเภทปลาอีกชนิดหนึ่ง ที่ปัจจุบันชาวไทยไม่เฉพาะคนอีสานเท่านั้นที่คุ้นเคย แต่ยังเป็นที่ต้องการบริโภคของประชาชนในทุกภาค และเป็นการถนอมอาหารที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ปลาสามของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดของธุรกิจปลาสาม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ กลุ่มผู้บริโภคปลาสาม และกลุ่มผู้ผลิตปลา โดยผลการศึกษาปรากฏว่าด้านผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 15 – 25 ปี และอายุ 36 – 45 ปี มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ประกอบอาชีพเกษตรกร/แม่บ้าน และรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,001 บาท ขณะที่ผู้บริโภคมีข้อพิจารณาในการซื้อปลาสามจากความอร่อยของปลาสาม เหตุผลในการซื้อปลาสาม ซื้อเพื่อการรับประทาน ชนิดของปลาที่เลือกซื้อ ปลาตะเพียน ผู้มีส่วนในการตัดสินใจซื้อปลาสาม ตัดสินใจเอง สถานที่ที่นิยมซื้อปลาสาม ตลาดสด ปริมาณปลาสามที่เลือกซื้อในแต่ละครั้ง ต่ำกว่า 5 กก./ครั้ง จำนวนปลาสามที่เลือกซื้อ/กก. ขนาด 5 – 8 ตัว/กก. ค่าใช้จ่ายในการซื้อปลาสามแต่ละครั้ง น้อยกว่า 60 บาท ความถี่ในการซื้อปลาสามใน 1 สัปดาห์ แล้วแต่สะดวก/ไม่แน่นอน และการปรับปรุงคุณภาพของปลาสามควรปรับปรุงในด้านความสะอาด

สำหรับปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ปลาสดโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านราคาเช่นราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ด้านผลิตภัณฑ์ เช่น ความสะอาดถูกหลักอนามัยของปลาสดด้านสถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายเช่น สถานที่จำหน่ายหาซื้อได้สะดวก และด้านการส่งเสริมด้านการตลาดเช่นการจัดแสดงสินค้าในงานประจำอำเภอ นอกจากนี้ผู้บริโภคที่มีอาชีพคณงาน/ลูกจ้าง และพนักงานบริษัท/ธุรกิจส่วนตัว ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่มีต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ปลาสด ด้านราคา มากกว่า อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และผู้บริโภคที่มีอาชีพคณงาน/ลูกจ้าง ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ปลาสด ด้านการส่งเสริมทางด้านการตลาดมากกว่าอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผู้บริโภคที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ อายุ และระดับการศึกษาให้ความสำคัญไม่แตกต่างกันด้านผู้ผลิต แนวทางในการพัฒนาตลาดของธุรกิจปลาสด ผู้ผลิตจะต้องผลิตปลาสดให้มีความสะอาดถูกหลักอนามัย ราคาดอรร้อย โดยเน้นปลาสดที่ทำมาจากปลาตะเพียนให้มากที่สุด และต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในการผลิตใหม่ๆ เพื่อเป็นทางเลือกและจุดขายให้กับผู้บริโภค เลือกบรรจุกฎภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน สวยงามมีความน่าสนใจ มีการเปรียบเทียบราคากับคู่แข่งในสินค้าชนิดเดียวกัน ลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาสถานที่ที่ใช้ในการผลิตให้มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าโดยสรุปผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ปลาสดอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อเสนอนี้จะใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผลิตปลาสด ในการวางแผนการตลาดให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภคนอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังเป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจในการประกอบธุรกิจปลาสดของผู้ผลิตรายใหม่ต่อไป

สมศักดิ์ บุญชู (2543) ได้ศึกษาในประเด็นที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับปลาสด คือปลาสดกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธร โดยมุ่งศึกษาพัฒนาการผลิต และการจัดจำหน่ายปลาสด และภูมิปัญญาในการบริโภคปลาสดกับวิถีชีวิตของชาวยโสธร ซึ่งพบว่าการผลิตและจำหน่ายปลาสดพัฒนาการมาจากสังคมเดิมที่วิถีการดำรงชีวิตอาศัยแหล่งวัตถุดิบจากธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำชี ซึ่งมีปลาจำนวนมาก เมื่อหาปลาได้มากที่เหลือจากการประกอบอาหารประจำวันชาวบ้านจะทำการเก็บถนอมไว้ในครีวเรือนเพื่อบริโภคในวันต่อไป โดยการหมักเกลือกับข้าวเหนียวหนึ่ง และกระเทียมบดปลาสดเก็บไว้ในครีวเรือนเพื่อรับประทานและนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของกันระหว่างญาติพี่น้องในชุมชนโดยไม่มีการขายเพื่อหวังผลกำไรต่อมาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมีผล

ต่อการเปลี่ยนแปลงด้านแหล่งวัตถุดิบ วัตถุดิบในการทำปลาซม และการจำหน่ายปลาซมจึงเปลี่ยนแปลงไป

จากการผลิตเพื่อบริโภคและแลกเปลี่ยนสิ่งของโดยไม่มีการขายเพื่อเงินตรา หรือหวังผลกำไรก็เปลี่ยนไปมีผู้ผลิตปลาซมน้อยลงจากเดิมซึ่งผลิตปลาซมในครัวเรือนเป็นทุกครัวเรือนมาเป็นผลิตเพื่อขายเป็นรายได้และหวังผลกำไรตอบแทนเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการบริโภคปลาซมกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธร ยังพบว่าปลาซมมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธรในด้านประเพณีพิธีกรรมและด้านการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม กล่าวคือ ด้านพิธีกรรมยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม คือ การทำบุญโดยการทำปลาซมให้สุกด้วยวิธีการบั้งไฟ ทอด อบ หลน หนึ่ง นำไปถวายพระสงฆ์และสามเณร ตามประเพณีอีสานและพิธีกรรมต่างๆ ส่วนด้านการนำปลาซมไปประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีตาแฮก การแต่งแกะสะเดาะเคราะห์ไม่ปรากฏ ด้านวิถีชีวิตประจำวันในสังคมพบว่า ผู้ผลิตมีความพิถีพิถันในการผลิตทำให้เกิดการแข่งขัน ปลาซมของชาวยโสธรจึงมีความอร่อยและมีชื่อเสียง ผู้บริโภคปัจจุบันจะบริโภคปลาซมสุกด้วยวิธีการต่างๆ และรับประทานปลาซมกับข้าวเหนียว ข้าวเจ้า พืชผัก หอมกระเทียม พริกสด ต่างๆ ซึ่งทำให้ได้สารอาหารครบถ้วน นอกจากนี้ใช้พืชผัก ยังมีสมุนไพรในการดับกลิ่นคาว และเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งให้เห็นว่าภูมิปัญญาในการบริโภคของชาวยโสธรซึ่งมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริโภคไปตามสถานะและสถานการณ์ที่พบเห็น ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมพบว่าครอบครัวผู้ผลิตมีรายได้สามารถจ้างแรงงานในชุมชน ครอบครัวมีชื่อเสียง มีฐานะดีได้รับการยอมรับจากสังคม มีการบริจาคเงิน สิ่งของแก่สาธารณะและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีความสามัคคีต่อกัน เป็นความภูมิใจในเอกลักษณ์ชุมชน มีชื่อเสียงเป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องหาซื้อปลาซมและของที่ระลึกต่างๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนอื่นๆ ด้วยจึงควรที่จะมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการทำปลาซมให้มีการสืบทอดต่อไป

ขณะที่สมเดช บุญสูง (2546) ได้ศึกษาประเด็นเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาเครื่องจักสานบ้านทุ่งนางโอก ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร โดยมีวัตถุประสงค์สองประการคือเพื่อศึกษาระบบเศรษฐกิจเครื่องจักสานของบ้านทุ่งนางโอก ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร และ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจเครื่องจักสานที่มีต่อสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของบ้านทุ่งนางโอก ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ในการศึกษาได้ใช้การสังเกตและสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ประกอบการผลิตและจำหน่ายเครื่องจักสาน จำนวน 200 คน เป็นชาวบ้านทุ่งนางโอกที่ประกอบอาชีพเครื่องจักสาน แยกเป็น ชาย 69 คน หญิง 131 คน กลุ่มผู้รู้ ผู้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน จำนวน 11 คน ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ 1 รูป ผู้รู้ในท้องถิ่น 1 คน ช่างฝีมือ

1 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาโดย วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า นายอ่อน ทองปิว บ้านเดิมอยู่ภูแดนช้าง อำเภอเขาวงศ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ที่นำเอาความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักสานมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านทุ่งนางโกลเป็นคนแรก ชาวบ้านทุ่งนางโกลได้ยึดเป็นอาชีพเสริมทำกันอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่ใช้ทุนของตนเอง แรงงานในครอบครัว มีรายได้จากการจำหน่ายเครื่องจักสานครัวเรือนละประมาณ 10,000-30,000 บาทต่อปี ระบบเศรษฐกิจเครื่องจักสานของบ้านทุ่งนางโกล ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของการใช้เงิน เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีการให้เป็นของฝากหรือของขวัญ เพื่อพึ่งพาอาศัยกันแบ่งปันกันไปใช้ มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบในการควบคุมการผลิตและการแบ่งปันผลผลิต การควบคุมแรงงาน การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมใช้ในการผลิต ไม่สลับซับซ้อนและราคาแพง เข้ากันได้อย่างราบรื่นกับงานจักสาน สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของสังคม ผลด้านความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจเครื่องจักสานที่มีต่อสภาพด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของบ้านทุ่งนางโกล ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการส่งบุตรธิดาเรียนมากขึ้น คนในหมู่บ้านมีความสามัคคีกันมากขึ้น และสภาพสังคมของชุมชนดีขึ้นด้วย ผลการศึกษาค้นคว้าเป็นสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการประกอบอาชีพ เครื่องจักสานให้เป็นเศรษฐกิจชุมชนที่เหมาะสมต่อชาวบ้านทุ่งนางโกลในโอกาสต่อไป

พระมหาสุติพนธ์ ชาติตร (2551) ศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านหมอนขิดบ้านศรีฐานกับการพัฒนาเพื่อการส่งออก ซึ่งหมอนขิดบ้านศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่สร้างรายได้เลี้ยงและยกระดับความเป็นอยู่ของคนบ้านศรีฐานมายาวนานควรจะได้ส่งเสริมภูมิปัญญาสู่ระดับสากล การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านการทำหมอนขิดของชุมชนบ้านศรีฐานและแนวทางการพัฒนาหมอนขิดบ้านศรีฐานเพื่อการส่งออก โดยการศึกษาจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้นำในชุมชนจำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) และนำเสนอ

ผลการวิจัยพบว่า หัตถกรรมพื้นบ้านการทำหมอนขิดบ้านศรีฐาน มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งสืบเชื้อสายมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ชาวบ้านศรีฐานยังคงรักษาวินัยธรรมดั้งเดิมเอาไว้ เป็นศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ หมอนขิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอาชีพหลักโดยการรวมกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน

ผู้สนใจและผู้มาศึกษาดูงานสม่ำเสมอตลอดปี ซึ่งแนวทางการพัฒนาหมอนขิดเพื่อการส่งออก ผู้ผลิตเองจะต้องสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์เพื่อดึงดูดใจ ออกแบบให้มีความคิดสร้างสรรค์มีความหลากหลายเพื่อสร้างความประทับใจให้ลูกค้าและเพื่อดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาซื้อมากขึ้นรวมทั้งต้องสร้างเครือข่าย เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐาน ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในงานต่างๆ ที่จัดขึ้นในเทศกาลอย่างสม่ำเสมอ จัดทำเอกสารเผยแพร่แนะนำสินค้า จัดกิจกรรมประกวดผลิตภัณฑ์ฝีมือบรมสมาชิกและสร้างแรงจูงใจให้แก่สมาชิกในกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมด้านเทคโนโลยีการผลิตและยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน หมอนขิดลายหนูตัวหมอนมีลายสามลายหนูขึ้นเป็นรูปแบบใหม่สำหรับการส่งออก

ในขณะที่กรณีการ ศรีณลวย (2536) ได้ทำการศึกษาในประเด็นที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับหมอนขิดบ้านศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยมุ่งเน้นศึกษากระบวนการทำ ลวดลาย และความเชื่อเกี่ยวกับหมอนขิด โดยการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าการทำหมอนขิดของบ้านศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธรนั้นเป็นแนวคิดและกระบวนการทำที่สืบเนื่องมาจากบรรพชน ชาวบ้านได้มีการพัฒนารูปแบบหมอนขิดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองให้ดีขึ้น ลวดลายขิดที่ชาวบ้านนำมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบหมอนขิดในปัจจุบันมากที่สุด ได้แก่ลายหน่วย ลายกาบ ลายก้าน ลายดอก และลายเลียนแบบของจริงจากสภาพแวดล้อม โดยยึดหลักความเชื่อดั้งเดิมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการใช้งาน มีความสะดวกปลอดภัยในกระบวนการทำ เสริมสร้างความสามัคคีในสังคม และสร้างเสริมสติปัญญาของชาวบ้านในทางที่ดีเสมอ

นอกจากนี้ปัทมिता ดันติวงศ์ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่ออนุรักษ์ลายผ้าขิดจังหวัดยโสธรซึ่งการทอผ้าขิดเป็นวัฒนธรรมการทอของชาวภูไทและชาวลาว ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในอดีตเป็นการทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและงานประเพณีต่างๆ ในปัจจุบันมีการส่งเสริมการทอผ้าขิดเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชากร ยโสธรเป็นจังหวัดหนึ่งประสบความสำเร็จในการสนับสนุนให้ประชากรท้องถิ่น ผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าขิด เช่น หมอนขิด ที่นอน เป็นต้น แต่ด้วยเหตุผลเชิงพาณิชย์การทอผ้าขิดในยโสธรเลือกเฉพาะลายที่ง่ายและสามารถ ผลิตได้รวดเร็ว ทำให้ละเลยลายที่มีความซับซ้อนหรือลายอื่นๆ ในอดีต นอกจากนี้ยังไม่สนใจที่จะสร้างสรรค์ลายใหม่ด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ลายขิด ตลอดจนเทคนิคการทอขิดในจังหวัดยโสธร และเพื่อส่งเสริมให้มีการสืบทอด และถ่ายทอดสํานึกในด้านความงามของลายขิดในอดีตแก่ผู้ทอ ผู้ใช้ และประชากรทั่วไปใน

ปัจจุบัน การวิจัยได้รวบรวมข้อมูลภาคเอกสารและการสำรวจภาคสนามจากจังหวัดอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงด้านผ้าขิด ได้แก่ อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มุกดาหาร อุดรธานี และหนองคาย ข้อมูลที่ได้แบ่งเป็นข้อมูลผ้าขิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และผ้าขิดในจังหวัดยโสธร สำหรับข้อมูลผ้าขิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผ้าขิดในอีสาน ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ชนิดและการนำผ้าขิดไปใช้ในโอกาสต่างๆ รวมถึงเทคนิคการทอในส่วนของผ้าขิดในจังหวัดยโสธร ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับผ้าขิดในจังหวัดยโสธร เน้นแหล่งทอผ้าขิด แหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าขิดและการจำแนกลายผ้าของขิด

จากการศึกษาพบว่า เทคนิคการทอขิดและลวดลายขิดในหลายจังหวัดมีความคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างกันบ้างเฉพาะชื่อของลาย ซึ่งเกิดจากสำเนียงท้องถิ่น ความซับซ้อนของลาย ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวของผู้ทอ ซึ่งทำหน้าที่ออกแบบลายเอง ในการศึกษาได้จำแนกประเภทของลายขิดตามความซับซ้อนของลายจากการออกแบบเป็น 4 ประเภท คือ 1. ลายพื้นฐาน 2. ลายที่เลียนแบบสิ่งแวดล้อม 3. ลายผสม หรือลายชั้นสูง 4. ลายเพื่อกิจกรรมพิเศษ ผ้าขิดในจังหวัดยโสธร ปัจจุบันทอด้วยฝ้ายหรือใยสังเคราะห์ เช่น ฝ้ายไหม สีที่ใช้เป็นสีสังเคราะห์ ลวดลายในอดีตยังพอหาได้จากผ้าที่เก็บไว้โดยนักสะสมผ้าและผ้าเก่าที่เก็บไว้ กับวัด สำหรับผ้าขิดจังหวัดอื่นๆ ที่สำรวจประกอบการศึกษาในงานวิจัยนี้ มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้ อุบลราชธานี : เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลาง และต้นกำเนิดของผ้าอีสานหลายประเภทมีพิพิธภัณฑ์ผ้า และยังมีถาวรวัตถุลายของผ้าเก่า ผ้าขิดในปัจจุบันมีผลิตด้วยฝ้ายและไหม การย้อมมีทั้งสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์ ลวดลายมีทั้งที่เป็นลายง่ายๆ และลายที่มีความซับซ้อน มหาสารคาม : เป็นจังหวัดที่มีนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งทำการศึกษาและรวบรวมลายขิดของจังหวัดไว้ สำหรับผ้าขิดปัจจุบันยังคงทอเพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวันและในงานพิธีต่างๆ โดยนิยมทอด้วยผ้าฝ้าย และใช้สีสังเคราะห์รูปแบบของลาย เป็นลายง่ายๆ ชัยภูมิ : เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมเรื่องผ้าอย่างมาก เพราะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ และนักสะสมผ้าที่มีชื่อเสียง การผลิตผ้าขิดมีทั้งเพื่อการพาณิชย์และใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในส่วนที่ผลิตเชิงพาณิชย์ จะทอเป็นผ้าผืนเพื่อใช้ในการตกแต่งและใช้สอยในครัวเรือน เช่น ผ้าคลุมโต๊ะ ผ้าคลุมเตียง โดยผลิตทั้งที่เป็นฝ้ายหรือไหม ย้อมด้วยสีธรรมชาติ หรือสีสังเคราะห์ รูปแบบของลายมีทั้งที่เป็นลายง่ายๆ และลายที่ซับซ้อน กาฬสินธุ์ : เป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชนชาวไทยที่มีความสามารถพิเศษในการทอ และมีการพัฒนาการทอขิดขั้นสูง เรียกว่า "แพรวา" โดยสอดสีหลายสีในแนวเดียวกัน (ขิดทั่วไปจะเป็นสีเดียวในแนวเส้นพุ่งเดียวกัน) ลวดลายจะยากและซับซ้อนและสวยงาม นิยมทอด้วยไหมเท่านั้น การย้อมสีมีทั้งที่เป็นสีธรรมชาติ หรือสีสังเคราะห์ อุดรธานี : เป็นจังหวัดที่ส่งเสริมการทอผ้าขิดในเชิงพาณิชย์ มีทั้งที่เป็นลายง่ายๆ

และลายซับซ้อน ผลิตเป็นผ้าเพื่อนำไปผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆ และผ้าผืนสำหรับตัดชุดได้ด้วย (นอกจากนี้ยังนำเอาการทอขีดไปผสมกับเทคนิคการทออื่นๆ ในผ้าผืนเดียวกัน) นิยมผลิตด้วยผ้าฝ้ายหรือใยสังเคราะห์ เช่น ฝ้ายไหม ใช้สีสังเคราะห์ มุกดาหาร, ร้อยเอ็ด และหนองคาย : ยังคงมีการทอขีดเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน และงานพิธีต่างๆ ลวดลายที่ทั้งที่เป็นแบบง่าย ๆ และที่ซับซ้อน ขึ้นอยู่กับหน้าที่ใช้สอยของผ้าขีดที่ทอ นิยมใช้ฝ้าย สีสังเคราะห์และสีธรรมชาติ การวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้ที่สนใจศึกษาเทคนิคและลวดลายของผ้าทอ โดยเฉพาะผ้าขีด และอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ จากผ้าทอด้วย

สำหรับอร่ามจิต ชินช่วง (2531) ศึกษาภาพยนตร์เชิงบันเทิง : โดยศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ซึ่งประเด็นในการศึกษานั้นเป็นการศึกษาภาพยนตร์เชิงบันเทิงไปบทบาทในด้านพิธีกรรม นาฏกรรม วรรณกรรม โลกทัศน์ของชาวอีสานที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ มนุษย์มีต่อธรรมชาติ และมนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และจากการศึกษาพบว่า ในด้านพิธีกรรม ลักษณะเนื้อหาของภาพยนตร์เชิงบันเทิง จะเป็นการบวงสรวงอันวอนแต่พญาแถนและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นเป็นที่เคารพของคนในท้องถิ่น ให้มาช่วยดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล นอกจากนั้นยังเล่าถึงตำนานการทำบุญบั้งไฟ การขอความร่วมมือในการบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อสมทบการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ การอวยพรให้ผู้บริจาค เรื่องเบ็ดเตล็ดที่เป็นเหตุการณ์ในสังคม เช่น ปีการทองเที่ยว ปีพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยุคอีสานเขียว

นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องตลกขบขัน หยาบโลน ที่ทำให้ผู้มาร่วมงานสนุกสนานรื่นเริง ในด้านนาฏกรรม พบว่า การเชิงบั้งไฟเป็นการละเล่นพื้นเมืองชนิดหนึ่ง ซึ่งเล่นกันทั่วภาคอีสาน เป็นการฟ้อนประกอบการขับกัพย์เชิง ส่วนศิลปะการฟ้อนเชิงบั้งไฟในยุคแรกไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน แต่ฟ้อนขึ้น ลงตามจังหวะช้า ๆ ของกลองคุ่ม พังฮาด และโพน การเช้มนิยมเชิงเป็นกลุ่มตั้งแต่ 3-5 คน ขึ้นไป มีหัวหน้าเป็นต้นเสียงขับกัพย์นำส่วนคนอื่นๆคอยรับไปเรื่อยๆ ปัจจุบันทำรำในการฟ้อนเชิงบั้งไฟของจังหวัดยโสธรได้วิวัฒนาการไปอย่างอ่อนช้อย สวยงามโดยประดิษฐ์ทำรำมาจากท่าทำงานใจกิจวัตรประจำวันผสมกับท่าแม่บทในการฟ้อนทั่วไป จังหวะและท่วงทำนองของกลองยาวตลอดจนเครื่องดนตรีอีสานทำให้ผู้ฟ้อน ผู้เข้าร่วมงานสนุกสนาน ครึกครื้นอย่างเต็มที่ สำหรับด้านวรรณกรรม พบว่าภาพยนตร์เชิงบั้งไฟเป็นคำประพันธ์ท้องถิ่นที่ใช้ร้องในขบวนแห่บั้งไฟ แต่งด้วยกัพย์อีสาน โดยเนื้อหาจะสื่อถึงแนวคิดทางสังคมหลากหลายด้าน เช่น ประเพณีปฏิบัติ ตามประเพณีโบราณ การเป็นคนดี ความสามัคคี การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้กัพย์เชิงบั้งไฟ ยังสร้างความสนุกสนานครั้งใหญ่

ให้แก่ประชาชนเป็นทางออกและแหวกกรอบประเพณีเพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นจริง ความจำเจ ของสังคมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวันก่อนที่จะลงมือทำงานหนัก คือการทำงาน ต่อไปในด้านโลกทัศน์ ภาพยนตร์เซ็งบั้งไฟของจังหวัดยโสธร สะท้อนโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ กล่าวคือ ชาวโยธธ ต้องการการยกย่อง ต้องการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาสูงเพื่อเป็นเจ้านาย ต้องการความมีสุขภาพแข็งแรงและอายุยืนในการปฏิบัติตามฮีตสิบสอง ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และต้องการผู้นำที่ประกอบด้วยทศพิธราชธรรม โลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ ชาวโยธธ เชื่อว่าการประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาตินั้นจะทำให้ปลอดภัยและมีความสุข ในส่วนของโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวโยธธ ได้รับอิทธิพลทางความเชื่อสืบทอดมาแต่โบราณ โดยเฉพาะเกี่ยวกับดวงวิญญาณ ภูตผีปิศาจ เชื่อว่าวิญญาณนั้นสามารถบันดาลให้เกิดสิ่งดีและไม่ดีขึ้นได้และในด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟมีทั้งผลดีและผลเสีย หากท้องถิ่นรู้จักประยุกต์สิ่งที่ดีงามก็จะเป็นผลดีทางด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชมงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่นำรายได้มาสู่ท้องถิ่นและเป็นผลให้การพัฒนาท้องถิ่นเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ส่วนผลเสียในด้านความฟุ่มเฟือย ในบางเรื่องควรจะต้องตัดออกเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน

ขณะที่พวงชมพู ไชยอาลา (2543) ศึกษาการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท โดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึกเป็นหลัก เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสาร การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และปัจจัยการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟ โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีบทบาทเป็นผู้นำคุ่ม บ้าน ผู้นำประเพณีบุญบั้งไฟ และสมาชิกทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในช่วงของการเตรียมงานภายในหมู่บ้านและคุ่มบ้านมีทิศทางการสื่อสารสองทางลักษณะการสื่อสารมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทิศทางการไหลจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน และในระดับเดียวกัน ส่วนในครอบครัวมีลักษณะการสื่อสารที่คล้ายกันแต่จะแตกต่างกันที่ทิศทางการไหลของสารจะแตกต่างกันไปตามบทบาทของการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัว และมีลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว ส่วนการสื่อสารในช่วงถ่ายทอดกิจกรรมพบว่าเกิดในกลุ่มระดับหมู่บ้านมากที่สุด (84.62% และพบว่าการใช้การปฏิบัติจริงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเป็นส่วนใหญ่ (4 กิจกรรม) ซึ่งการสื่อสารจะมีทิศทางการสื่อสารสองทาง ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยมีการใช้ทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษา อีกทั้งมีการไหลของสารทั้งจากบนลงล่างและในระดับเดียวกัน การสื่อสารช่วงเตรียมการของกลุ่มทั้ง 3 ระดับสมาชิกต่างมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงานและ

การตัดสินใจ โดยลักษณะของกลุ่มที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็นเป็นแนวทาง ในการดำเนินงานและตัดสินใจในระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านคือ ความสัมพันธ์อันดีของสมาชิก ผู้นำเปิด โอกาสให้แสดงความคิดเห็นสมาชิกให้ความสำคัญกับประเพณีบุญบั้งไฟและ การร่วมกันทำงาน ส่วนในครอบครัวได้แก่ ความสัมพันธ์อันดีและบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก

ส่วนรูปแบบการสื่อสารที่เป็นปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมในการสื่อสารช่วงการ เตรียมงานกลุ่ม ทั้ง 3 ระดับ ต่างมีเหมือนกันคือ ลักษณะการสื่อสารที่มีทิศทางสองทาง การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ทิศทางการไหลของสารในระดับเดียวกัน ส่วนการสื่อสารในช่วงถ่ายทอดกิจกรรมในหมู่บ้านและคุ้ม บ้านพบว่า ลักษณะของกลุ่มที่เป็นปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อการปฏิบัติ งานและตัดสินใจได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิก ปทัสถานของกลุ่มเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟและการ ทำงาน ส่วนรูปแบบการสื่อสารคือลักษณะการสื่อสารที่มีทิศทางสองทาง การสื่อสารที่ไม่เป็น ทางการ ส่วนในครอบครัวปทัสถานเกี่ยวกับประเพณีและการเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นปัจจัยให้ สมาชิกได้ เข้ามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อปฏิบัติงานและตัดสินใจในกลุ่มที่มีระดับสูงต่อไป

นอกจากนี้วิชาชน เทศน์ธรรม (2541) ยังได้ศึกษาในประเด็นที่คล้ายคลึงกันโดยศึกษา รูปแบบการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ อำเภอมือเมือง จังหวัดยโสธร ในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มการ จัดในอนาคตซึ่งผลจากการศึกษาพบว่ามูลเหตุที่ทำให้เกิดบุญบั้งไฟ เนื่องมาจากภาวะดินฟ้าอากาศ ไม่แน่นอนและเกิดความแห้งแล้ง ทำให้มีผลต่ออาชีพเกษตรกรรม และชาวจังหวัดยโสธรเชื่อว่าพญา แถนคือผู้ที่ให้ฝนตกได้ จึงทำบั้งไฟจุดขึ้นไปขอฝนจากพญาแถน บั้งไฟจึงเป็นสัญลักษณ์ และสื่อในการขอฝน ส่วนรูปแบบการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟในอดีตจัดกันในคุ้ม เป็นงานเล็กๆ มี พระและผู้นำครอบครัวเป็นผู้ดำเนินการ งบประมาณได้จากการเรียไกรภายในคุ้มครอบครัวละ 1-2 บาท บั้งไฟทำเพียงคุ้มละบั้ง โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น ใช้งบประมาณในการจัดทำไม่ถึง 100 บาท โดยชาวคุ้มร่วมกันทำ มีพิธีการทางศาสนา คือการเลี้ยงพระ บวชนาค และการสงฆ์พระส่วน ขบวนแห่และการแข่ง เป็นไปด้วยความสนุกสนาน บรรยากาศเป็นกันเองไม่มีพิธีการ

แต่ปัจจุบันความเชื่อเรื่องพญาแถนลดน้อยลง รูปแบบการจัด และกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นกิจกรรมของจังหวัด เทศบาล และผู้บริหารระดับจังหวัดดำเนินการ ชาวบ้านเป็นผู้ร่วม บั้งไฟมี 2 ประเภทคือ ประเภทบั้งไฟสวยงาม และบั้งไฟขึ้นสูง ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่จัดทำ มีการ ประกวดทุกประเภท มีการจ้างมืออาชีพทำบั้งไฟ กิจกรรมต่างๆ ได้รับเงินสนับสนุนจากเทศบาลคุ้ม ละ 30,000 บาท มีการเรียไกรขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติม ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมดรวม ขบวนละประมาณ 100,000 บาท มีการเติมพื้การแข่งขันบั้งไฟขึ้นสูง ขบวนแห่ทุกขบวนหวังได้รับ ชื่อเสียง และเงินรางวัล กิจกรรมทุกอย่างจึงเป็นการแสดงโชว์ เพื่อชนะเลิศกรรมการ ส่วนแนวโน้มใน อนาคต จากแผนพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟ พบว่าจะเปลี่ยนรูปแบบใหม่ คติความเชื่อเดิมๆจะลด

น้อยลง สถานที่และลักษณะกิจกรรมไม่จัดให้ใหญ่โต คงจัดได้เพียงขบวนแห่และบั้งไฟสวยงาม ส่วนการจุดบั้งไฟต้องย้ายที่จุดใหม่ หรืออาจจัดงานให้เล็กลง จุดบั้งไฟลงไปแม่น้ำชี มีบั้งไฟจำลอง มีบั้งไฟบุปผาชาติ และติตรึมเพื่อความปลอดภัย มีการแสดง แสง สี เสียง ประเพณีบั้งไฟของชาวยโสธร เป็นสัญลักษณ์และเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด

ขณะเดียวกันชัยวิชิต ทันทพร (2548) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้การเข้าสู่อาชีพช่างทำบั้งไฟ จังหวัดยโสธร โดยกล่าวถึงอาชีพช่างทำบั้งไฟว่าเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมและพัฒนาอาชีพช่างทำบั้งไฟ โดยการศึกษาเรียนรู้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของช่างทำบั้งไฟ กระบวนการเข้าสู่อาชีพช่างทำบั้งไฟ กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทำบั้งไฟจากผู้ประกอบอาชีพช่างทำบั้งไฟที่มีความชำนาญและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม

ผลการศึกษาพบว่า ช่างทำบั้งไฟในจังหวัดยโสธร ได้รับความรู้ถ่ายทอดจากบุคคลในครอบครัว กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นในครอบครัว เกิดจากประสบการณ์ที่เห็นแบบอย่างการทำงานของผู้ใหญ่ที่เคยทำมาก่อน การสั่งสอนเป็นแบบลงมือปฏิบัติ ตอนแรกจะเป็นในลักษณะให้ช่วยงาน ขณะที่ช่วยก็คอยให้คำแนะนำสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ หลายครั้งหลายหนซ้ำๆ จนเกิดการเรียนรู้จนทำเป็นแล้วจึงปล่อยให้ทำเองและจะคอยแนะนำเมื่อประสบปัญหาขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ที่ได้สัมผัสบ่อยครั้งและได้สัมผัสจริง เกิดขึ้นอยู่ในวิถีชีวิต การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ไม่ใช่คนในครอบครัวของตนเองนั้นได้รับการถ่ายทอดจากช่างผู้ชำนาญการโดยใช้การสังเกต การปฏิบัติงาน การบวนการทำงาน รวมทั้งสังเกตอุปกรณ์การทำงานที่มีอยู่ เมื่อพอเข้าใจในกระบวนการแล้วจึงลองให้ปฏิบัติงานในส่วนที่ง่าย ๆ ก่อน จนสามารถปฏิบัติได้ครบถึงขั้นสุดท้ายแล้วจึงปล่อยให้ทำจริงทั้งระบบ ระหว่างนี้อาจซักถามในส่วนที่ไม่เข้าใจเพื่อจะได้มีการปรับปรุง จึงถือเป็นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยการอาศัยการฝึกฝนเป็นหลัก การบอกการสอนเหล่านี้จะไม่เป็นกิจลักษณะ พอประสบปัญหาก็บอกก็แนะนำตามโอกาส

กระบวนการเรียนรู้เรื่องการทำบั้งไฟเกิดขึ้นได้ 2 วิธี คือการเรียนรู้โดยอ้อม เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตและจดจำลอกเลียนแบบตามที่ครอบครัวได้ทำเป็นแบบอย่างมาปฏิบัติตาม และการเรียนรู้โดยตรงเป็นการไปเรียนรู้การทำบั้งไฟกับช่างที่มีความรู้ความสามารถกับช่างทำบั้งไฟโดยเฉพาะ จากประสบการณ์และเวลาในการเรียนรู้เป็นเวลากว่า 10 ปี เมื่อเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมมีผู้มาว่าจ้างให้ทำบั้งไฟ จึงมีความมั่นใจในการตัดสินใจประกอบอาชีพช่างทำบั้งไฟ แรงจูงใจในการตัดสินใจประกอบอาชีพคือรายได้ที่ดีคุ้มค่าเพราะถือเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ที่ดี และทักษะการทำบั้งไฟที่ตนเองได้รับการยอมรับจากสังคม ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจไป

ประกอบอาชีพช่างทำบั้งไฟ รวมทั้งความภาคภูมิใจในครอบครัวของตนเองที่ได้รับการสืบทอดเรื่องการทำบั้งไฟมาก่อน การถ่ายทอดการทำบั้งไฟของช่างมีวิธีการสอนที่คล้ายคลึงกันคือ จะให้วิธีการสอนด้วยการสาธิต ครูจะถ่ายทอดความรู้ตามลักษณะความแตกต่างของศิษย์ เพราะแต่ละคนจะมีความสามารถแตกต่างกัน การถ่ายทอดจะสอนจากสิ่งที่ง่ายไปยากโดยปรับผ่อนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ทั้งหมดจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง การประเมิน ครูจะดูว่าศิษย์สามารถปฏิบัติได้และนำไปใช้ได้หรือไม่ การประเมินจะประกอบด้วยประเมินก่อนได้รับการถ่ายทอด ประเมินระหว่างการถ่ายทอด แลประเมินหลังการถ่ายทอดสิ้นสุดลง เพราะการถ่ายทอดเรื่องการทำบั้งไฟนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับครู ซึ่งต้องมีการวางเงื่อนไขต่างๆให้เกิดการยอมรับในบทบาทและสถานภาพซึ่งกันและกัน การปฏิสัมพันธ์และความใกล้ชิดสนิทสนมทั้งความพึงพอใจของครู ถ้าได้รับความไว้วางใจอย่างมากก็จะได้รับวิชาอย่างไม่ปิดบังอำพราง กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการพัฒนาอาชีพช่างทำบั้งไฟสัมพันธ์กับความนิยมในประเพณีบุญบั้งไฟ ดังนั้นกระทรวงวัฒนธรรมควรกำหนดมาตรฐานการแข่งขันบั้งไฟ และจัดอบรมด้านการทำบั้งไฟที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย เพื่อให้ประเพณีบุญบั้งไฟถูกอนุรักษ์สืบต่ออย่างยั่งยืน

สำหรับชุมแพ ศรีบุญญา (2543) ได้ศึกษาประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุอานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ประกอบของประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุอานนท์และคติความเชื่อของชาวยโสธรที่มีต่อประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุอานนท์ ซึ่งองค์ประกอบของประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุพระอานนท์สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านบุคคล วัตถุสิ่งของ สถานที่ และระยะเวลาที่เข้าร่วมพิธีกรรม มีขั้นตอนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ เช่น การสะเดาะเคราะห์บ้านเมือง และการบายศรีสู่ขวัญ การสร้างน้ำพระธาตุ การเวียนเทียน การจัดบุญมหาชาติ สถานที่จัดงานมี 2 แห่ง คือบริเวณรอบองค์พระธาตุพระอานนท์และศาลาการเปรียญ การจัดงานนมัสการพระธาตุอานนท์ สำหรับคติความเชื่อของชาวยโสธรที่มีต่อประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุพระอานนท์เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุ สามารถแบ่งออกได้เป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์บ้านเมือง คติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญการสร้างน้ำ และการเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุ ตลอดจนการจัดงานบุญมหาชาติเป็นส่วนเสริมทำให้งานนมัสการพระธาตุพระอานนท์มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ส่วนคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบของพิธีกรรม และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อในเรื่องของบุคคล สถานที่ ช่วงเวลา การแก้บน ซึ่งคติความเชื่อในเรื่องดังกล่าวข้างต้นพระธาตุพระอานนท์สามารถแสดงปาฏิหาริย์ ให้คุณให้โทษแก่ประชาชนชาวจังหวัดยโสธร และจังหวัดใกล้เคียงได้ ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธรและจังหวัดใกล้เคียงจึงมีความผูกพันเคารพศรัทธาต่อองค์พระ

ราชบุตรอานนท์มาโดยตลอดตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย หากมีความเดือดร้อนเรื่องสิ่งใดก็จะไปกระทำพิธีบ๊าน เพื่อขอให้องค์พระราชาบุตรอานนท์ได้ช่วยเหลือตลอดมานับหลายร้อยปี

กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์ (2539) ทำการศึกษาการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวของชาวบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าว และศึกษาผลกระทบจากการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวที่มีผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้าน ซึ่งผลการศึกษาวิจัยพบว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวของชาวบ้านนาสะไมย์มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเอาไว้อขาย การจักสานเพื่อไว้ใช้สอยมีเพียงเล็กน้อย

ดังนั้น จึงมีการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวทุกครัวเรือน แรงจูงใจในการประกอบอาชีพมีลักษณะคล้ายกันคือ มีการสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษจึงทำให้ชาวบ้านปฏิบัติสืบทอดมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ชาวบ้านมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพสานกระติบข้าว แหล่งความรู้มีส่วนช่วยในการตัดสินใจประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าว คือการรับรู้ข้อมูล การเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ระหว่างการสานกระติบกับการทำไร่ ทำนา ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการประกอบอาชีพนี้ ปัจจัยสำคัญของการประกอบอาชีพคือ การมีวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่าย การมีแรงงาน การมีกลุ่มและมีผู้นำที่เข้มแข็ง

สำหรับการลงทุน ชาวบ้านใช้ทุนที่มีในครอบครัว ไม่ได้กู้ยืมจากสถาบันการเงินแต่อย่างใด เพราะการสานกระติบข้าวใช้เงินทุนไม่มากนัก หากต้องการขยายการลงทุนก็เพราะเกิดจากความต้องการกระติบข้าวของตลาดมีมากขึ้น สำหรับวัสดุการสานกระติบข้าว ได้แก่ มีด กบเหลาดอก ก้านตาล ด้ายไนลอนหรือหวาย ไม้ไผ่ ในการสานกระติบข้าวจะนิยมสานลายสองธรรมดา การตัดสินใจขายกระติบข้าวจะตัดสินใจร่วมกันทั้งบ้าน ส่วนการขายจะมีพ่อค้าในหมู่บ้านมารับซื้อที่บ้านหรือถ้าตลาดต้องการมากพ่อค้าก็จะส่งล่วงหน้าโดยนำเงินมามัดจำไว้ ด้านความคิดเห็นต่อการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าว ชาวบ้านเห็นว่าการประกอบอาชีพนี้มีความมั่นคงเพราะตลาดมีความต้องการกระติบข้าวเป็นจำนวนมาก สำหรับปัญหาในการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าว ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เช่น ไม้ไผ่ ก้านตาลมีราคาแพงขึ้น และทำให้สุขภาพอนามัยไม่ดี เช่น ปวดหลัง ปวดเอว เหนื่อย อ่อนเพลียจากการนั่งเป็นเวลานาน ส่วนผลจากการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวที่มีต่อสังคม ได้แก่ ทำให้ความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยสมาชิกในครอบครัวมีส่วนช่วยเหลือกันสานกระติบข้าว บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงขึ้นกว่าเดิม มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคี

ของคนภายในหมู่บ้าน ลดปัญหาสังคมภายในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาการเล่นการพนัน ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย หมู่บ้านมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร

สาริต อติโต (2544) ศึกษาถึงการจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจข้าวหอมมะลินทรีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ และศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานของโรงสีผู้ประกอบการค้าข้าวหอมมะลินทรีย์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรและจัดทำกลยุทธ์ทางเลือกชุดใหม่สำหรับโรงสี ซึ่งผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 95 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 18.57 ไร่ ในด้านสถานะทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร พบว่ารายได้สุทธิที่เป็นเงินสดในปี 2543 เฉลี่ย 29,075.98 บาทต่อครัวเรือน ส่วนภาวะหนี้สิน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีการกู้เงินเฉลี่ย 5,750 บาทต่อครัวเรือน ในด้านสภาพการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ พบว่า จำนวนปีที่เกษตรกรเปลี่ยนมาทำการปลูกข้าวแบบอินทรีย์เฉลี่ย 4.33 ปี ขนาดพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์เฉลี่ย 12.47 ไร่ ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 312.42 กิโลกรัม ส่วนราคาข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์ในปี 2543 เป็นราคาประกันกิโลกรัมละ 10 บาท มีรายรับที่ได้จากการขายข้าวหอมมะลินทรีย์เป็นเงินสดเฉลี่ย 36,108.25 บาทต่อครัวเรือน และรายจ่ายที่เป็นเงินสดในการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์เฉลี่ย 6,079.68 บาทต่อครัวเรือน ทำให้รายได้สุทธิที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับค่อนข้างสูงถึง 30,028.57 บาท ขณะที่ความรู้ที่เกษตรกรต้องการมากที่สุด คือความรู้ในเรื่องพันธุ์ข้าวหอมมะลิ และต้องการได้รับการสนับสนุนปุ๋ยอินทรีย์ พันธุ์ข้าว เงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากภาครัฐ และต้องการความรู้ด้านการจัดการตลาดเพื่อนะได้สามารถขายข้าวโดยไม่ถูกพ่อค้าโกง ด้านความพึงพอใจเกษตรกรมีความพึงพอใจในคุณภาพข้าวที่ได้รับมากที่สุด รองลงมาคือความพึงพอใจในสุขภาพที่ดีขึ้น และด้านปัญหาทั่วไป พบว่าเกษตรกรประสบปัญหาน้ำท่วมในปี 2543 ทำให้ข้าวหอมมะลินทรีย์บางส่วนได้รับความเสียหาย

นอกจากนี้ยังประสบปัญหาการจัดการน้ำเนื่องจากอยู่นอกเขตชลประทานแลไม่มีบ่อกักเก็บน้ำ นอกจากนี้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกลยุทธ์ของโรงสีข้าวหอมมะลินทรีย์ พบว่า ที่ผ่านมารองสีดำเนินกลยุทธ์ด้านการผลิตได้ค่อนข้างดีแต่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินพบว่า โรงสีทั้งสองแห่งยังมีปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนของกิจการค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดการวางแผนล่วงหน้าทั้งด้านการเงิน การผลิต และการจัดซื้อวัตถุดิบ ส่วนการดำเนินกลยุทธ์ด้านการตลาดนั้นสามารถทำได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่โรงสียังไม่มี

ความสามารถที่จะแข่งขันได้ด้วยตนเอง เนื่องจากสภาพการแข่งขันที่รุนแรงและขาดประสิทธิภาพทางธุรกิจของคณะกรรมการดำเนินงานมาทำให้ต้องพึ่งพากลุ่มเครือข่ายจากภายนอก เพื่อช่วยสนับสนุนงานด้านการตลาดให้สามารถแข่งขันได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอกกลยุทธ์ทางเลือกชุดใหม่ให้แก่โรงสี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสามารถอยู่รอดในธุรกิจนี้ได้ เช่น ร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อใช้โรงสีเป็นจุดศูนย์กลางในการรวบรวม แปรรูป และจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เพื่อจะได้มีการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เน้นการทำตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เพราะเป็นสินค้าที่มีศักยภาพด้านการตลาด เร่งปรับปรุงเทคโนโลยีเครื่องสีข้าว เร่งเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนให้กิจการโดยขอสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากภาครัฐ และใช้ประโยชน์จากกลุ่มเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดให้แก่โรงสี เป็นต้น โดยโรงสีแต่ละแห่งสามารถพิจารณาเลือกดำเนินกลยุทธ์ใดกลยุทธ์หนึ่งหรือดำเนินพร้อมกันหลายกลยุทธ์ก็สามารถทำได้

นิรมล ภาสองชั้น (2545) ศึกษาความต้องการความรู้ด้านการบริหารและการจัดการของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดยโสธร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดยโสธร สภาพการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ความต้องการความรู้ด้านการบริหารและการจัดการของกรรมการกลุ่มเกษตรกร และ เปรียบเทียบความต้องการความรู้ด้านการบริหารและการจัดการของกรรมการกลุ่มเกษตรกรระหว่างกลุ่มเกษตรกรระดับดีกับกลุ่มเกษตรกรระดับปานกลาง และสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ และสังคมของกรรมการกลุ่มเกษตรกร โดยอาศัยการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นกรรมการกลุ่มเกษตรกรระดับดีและกรรมการกลุ่มเกษตรกรระดับปานกลางในจังหวัดยโสธร จากผลการศึกษาพบว่ากรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 51.3 ปี สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา แต่งงานแล้ว ทำนาเป็นอาชีพหลัก รับจ้างเป็นอาชีพรอง ความถี่ในการเข้าเป็นกรรมการกลุ่ม 1-2 ครั้ง พื้นที่ทำนาเกษตรเฉลี่ย 27.25 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง สิทธิในการถือครองเป็นโฉนด ในรอบปีการผลิต 2543-2544 มีรายได้เงินสดเฉลี่ย 81,161.47 บาท/ครัวเรือน/ปี แยกเป็นรายได้จากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ย 40,854.26 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้จากการทำนาเฉลี่ย 39,432.54 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 25,824.68 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 60,704.53 บาท/ครัวเรือน/ปี ภาระหนี้สินเฉลี่ย 57,164.77บาท/ครัวเรือน/ปี โดยใช้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งสินเชื่อ ได้รับความรู้ทางการเกษตรจากการเข้าประชุม อบรม ได้รับความรู้เรื่องการบริหารและการจัดการจากการเข้าอบรมสัมมนา

สำหรับสภาพการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร พบว่า สภาพดำเนินงานใน 8 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติทุกครั้งคือ 1) การวางแผนการดำเนินงาน 2) บทบาทของสมาชิก และ คณะกรรมการ 3) การพัฒนาสำนักงานกลุ่ม และ 4) การบริหารงานงบประมาณ สภาพการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง ได้แก่ 1) การให้บริการสมาชิก 2) กิจกรรมเพื่อ สงเคราะห์สมาชิกและสาธารณะประโยชน์ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การจัดการวัสดุอุปกรณ์ สำหรับสภาพปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร พบว่า มีปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ 1) การ วางแผนการดำเนินงาน 2) การให้บริการสมาชิก 3) กิจกรรมเพื่อสงเคราะห์สมาชิกและ 4) การ จัดการวัสดุ อุปกรณ์ นอกจากนี้ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการของกรรมการกลุ่ม เกษตรกร พบว่ามีความต้องการในระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การบริหารงานบุคคล 2) การ บริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานโครงการ 4) การบริหารธุรกิจหรือกิจกรรม 5) การจัดการงาน บุคคล 6) การจัดการการเงิน การบัญชี และ 7) การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ เมื่อเปรียบเทียบความ ต้องการของกรรมการกลุ่มเกษตรกรระดับดี กับกลุ่มเกษตรกรปานกลาง พบว่า มีความต้องการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ได้แก่ 1) การบริหารงานบุคคล 2) การจัดการงาน บุคคล เปรียบเทียบความต้องการความรู้ของกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันด้านอายุ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) งานบริหารงบประมาณ 2) การบริหารงานโครงการ 3) การจัดการการเงินการบัญชี และ 4) การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ เปรียบเทียบกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่มีมีความแตกต่างกันด้านรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมดของ คราวเรือนต่อปี พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) การ บริหารงานบุคคล 2) การบริหารธุรกิจหรือกิจกรรมและ 3) การจัดการงานบุคคล

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านอื่นๆ

สัมฤทธิ์ กัลปดี (2548) ได้ศึกษาโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดยโสธร (ภาคประชาชน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาระบบข้อมูลด้านทุนและเศรษฐกิจ ชุมชนและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการแผนแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงการสร้างและ พัฒนากลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะไตรภาคีระหว่างหน่วยงานของรัฐ ชุมชน ประชาชนและ สถาบันวิชาการในการแก้ปัญหาคความยากจนตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยตำบลศรี ฐานเป็นตำบลนำร่องของอำเภอป่าติ้ว และดำเนินงานทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีแกนนำชุมชนร่วม ปฏิบัติงานรวม 27 คน การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีสำรวจข้อมูลทั้งแบบปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มีหลายชนิดคือแบบสำรวจข้อมูลรายครัวเรือน ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านสังคม ข้อมูล ด้านเศรษฐกิจ สำรวจเชิงคุณภาพเพิ่มเติมและการสังเกตร่วมด้วย

นอกจากนี้ยังจัดให้มีเวทีประชาพิจารณ์ เพื่อให้ประชาชนและนักวิชาการ เสนอแนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นระยะทั้งในระดับตำบล อำเภอและจังหวัด ขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้าน ตำบล

ระยะที่ 2 การบูรณาการแผนแม่บทชุมชนระดับหมู่บ้านตำบล

ระยะที่ 3 การพัฒนาแผนเป็นโครงการปฏิบัติการ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรากฏผลดังนี้

สำหรับการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้าน ตำบล ผลการสำรวจสำหรับข้อมูลรายได้ พบว่า รายได้จากภาคเกษตรกรรมมากที่สุด สำหรับรายจ่ายในหมวดการผลิต พบว่ารายจ่าย สำหรับต้นทุนการผลิต/ประกอบอาชีพจ่ายมากที่สุด ซึ่งระบุไว้คือปุ๋ยเคมี ในหมวดรายจ่ายค่าอาหาร และยารักษาโรคพบว่ามีการจ่ายค่าเนื้อสัตว์และค่าขนมมาเป็นอันดับต้นๆ หมวดของใช้สิ้นเปลือง ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอยู่อันดับหนึ่ง รายจ่ายหมวดบันเทิง มีค่าเครื่องดื่ม ประเภทเหล้าเบียร์มีมูลค่ารายจ่ายมากที่สุดคือ ประมาณ 18 ล้านบาทต่อปี และหมวดสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าค่าโทรศัพท์บ้าน/มือถือเป็นรายจ่ายสูงสุดประมาณ 21 ล้านบาทต่อปี เมื่อมีการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจด้านหนี้สิน พบว่า ร้อยละ 98.81ของครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ยครอบครัวละ 64,000บาท โดยกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

สำหรับการบูรณาการแผนแม่บทชุมชนระดับหมู่บ้าน ตำบล พบว่า แผนแม่บทชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นแผนที่วางไว้คร่าวๆ เป็นที่เข้าใจร่วมกันในชุมชนว่า ให้แผนสอดคล้องกับภาพฝันตามจินตนาการ เพื่อเป็นทางนำไปสู่ชุมชนในอุดมคตินั้นและใช้ฐานข้อมูลที่สำรวจได้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า จะพัฒนาชุมชนตนเองต่อไปอย่างไร ใช้ทุนของชุมชนแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างไร โดยได้เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้าน คนจน กลุ่มองค์กรต่างๆภายในชุมชน ผู้นำ อบต.ปราชญ์ ชาวบ้านและประธานบุคคลภายนอก เพื่อจะได้ช่วยกันต่อเติมเสริมให้เต็มได้ และตอบข้อข้องใจแก่กลุ่มคนจนในเวทีตำบล เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาแผนเป็นโครงการปฏิบัติการ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังจากการทำประชาพิจารณ์แผนระดับตำบลในแต่ละพื้นที่แล้ว เป็นขั้นตอนการแปรแผนไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากแผนงานโครงการต่างๆมีหลายสิบโครงการและมีกิจกรรมภายใต้โครงการอีกจำนวนมาก จึงไม่สามารถทำทุกอย่างพร้อมกันได้ จึงต้องวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานโครงการและดูว่าจะพัฒนา เชื่อมโยงกับ อปท.เพื่อรับการสนับสนุนต่อไป

ภาณุเดช เพียรความสุข (2549) ทำการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอดงเจริญ จังหวัดยโสธร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้าน เพื่อศึกษาคิดค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาจากภูมิปัญญาไทยของชาวบ้านตำบลนาแก เพื่อศึกษาวิธีการจัดการในเชิงการผลิตและการตลาดของชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับการคิดค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจจาก ภูมิปัญญาจากการสัมภาษณ์พบว่า โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านประกอบอาชีพเสริมเป็นคนท้องถิ่นและเป็นคนที่อาศัยในหมู่บ้าน โดยรายได้หลักคือการเกษตรกรรม ชาวบ้านในชุมชนตำบลนาแกเป็นชุมชนที่มีความอบอุ่นในเรื่องครอบครัว และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย โดยอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพราะเป็นชุมชนที่ไม่ค่อยเจริญมากนัก

นอกจากนี้อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนตำบลนาแก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่นการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน และการทำนาเกลือ เป็นต้น ขณะที่ค่าครองชีพในตำบลก็ค่อนข้างต่ำ และมีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อสิ้นฤดูการเก็บเกี่ยวทำให้ชาวบ้านได้เข้าไปหางานทำในตัวเมืองเพราะอยู่ที่ตำบลไม่มีแรงงาน เมื่อถึงฤดูการทำนาก็กลับบ้านเพื่อทำนาเหมือนเดิม ส่วนปัญหาที่พบในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจจากภูมิปัญญาชาวบ้านโดยส่วนมากคือตลาด ขาดการจัดการที่ดีถ้ามีหน่วยงานทางภาครัฐให้การสนับสนุนในการหาตลาดหรือมาให้การอบรมเกี่ยวกับการทำสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการตั้งกลุ่มให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง ฝึกให้ชาวบ้านบริหารจัดการภายในกลุ่ม และอบรมเกี่ยวกับการจัดทำผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน ตำบลนาแก แน่นอนว่าชุมชนนี้คงเป็นอีกตำบลที่มีความเข้มแข็งในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

สรุปโครงการและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ทางจังหวัดยโสธรได้ดำเนินโครงการในปี 2552 เกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ธาตุทองข้าวน้อย และการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ประจำปี 2552 สำหรับงานวิจัย ปรากฏงานวิจัยประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งหมด จำนวน 21 เล่ม สามารถแบ่งแยกหมวดหมู่ของงานวิจัยได้เป็น 4 ประเภท อันประกอบด้วย 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่พักแรม จำนวน 2 เล่ม 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน จำนวน 15 เล่ม 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จำนวน 2 เล่ม และ 4) งานวิจัยด้านอื่นๆ อีกจำนวน 2 เล่ม อันประกอบด้วย โครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดยโสธร (ภาคประชาชน) และการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอดงเจริญ จังหวัดยโสธร

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัยเพื่อค้นหากรอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ใช้รูปแบบการจัดประชุมกลุ่มย่อยเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด คือ นครราชสีมา ดำเนินการทั้งสิ้น 6 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามลำดับ จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการทั้งสิ้น 6 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ และจังหวัดยโสธร ดำเนินการทั้งสิ้น 6 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงเช่นกัน เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับเช่นกัน โดยรายละเอียดจะแยกเป็นรายจังหวัดนำเสนอ ดังนี้

3.1 กิจกรรมจังหวัดนครราชสีมา

ลำดับ	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	24 เมษายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ <u>ภาครัฐ</u> ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา	ดำเนินการแล้ว
2	17 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ <u>ภาคการศึกษา</u> ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา	ดำเนินการแล้ว
3	25 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ <u>ภาคเอกชน</u> ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา	ดำเนินการแล้ว
4	25 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ <u>ภาคชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</u> ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	ดำเนินการแล้ว

ลำดับ	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
		ของจังหวัดนครราชสีมา	
5	20-21 ตุลาคม 2552	สำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดนครราชสีมา	ดำเนินการแล้ว
6	21 มกราคม 2553	ประชุมสรุปกรอบการวิจัยชุดโครงการ”การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา”	ดำเนินการแล้ว

3.2 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการวิจัยเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
1	นายวิทยา กามนต์	จังหวัดนครราชสีมา (ปลัดจังหวัดนครราชสีมา)
2	นายบุญยืน คำหงษ์	สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา
3	พ.ต.ท.มานพ จุลกีรานนท์	กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา
4	นายจริยาทร สูหู่	สำนักงาน ททท. สำนักงานนครราชสีมา
5	นางสมพิส ทองดีนอก	สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา
6	นายวิโรจน์ สมพรไพลิน	สำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดนครราชสีมา
7	นายพิบูลย์ สายแก้ว	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครราชสีมา
8	นายณรงค์ชัย กล่อมรัตนกุล	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 7
9	นายสมเดช ลีลามโนธรรม	สำนักงานศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา
10	นางปทุมรักษ์ เตตานัง	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา
11	นายวิมล เร่งศึก	ประชาสัมพันธ์จังหวัดนครราชสีมา
12	นายธนธร ดอกเดื่อ	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา
13	นางสาวศุภาริ ชาญวิจิตร	อำเภอพระทองคำ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
14	นายเศรษฐา ปินะเต	อำเภอบัวลาย
15	นายมานพ สมาลัย	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
16	นายศักดิ์สิทธิ์ สกุลลิขเรศสีมา	อำเภอโขกชัย
17	นางเปรมจิตร กุลพิมาย	อำเภอโนนสูง
18	นางสาวธัญญาทิพย์ มานัสจรรยา	อำเภอจักราช
19	นายชุมพล อินทรพาพรหม	อำเภอครบุรี
20	ว่าที่ร้อยตรี สมบัติ จันทระเชษฐาการ	อำเภอขามทะเลสอ
21	นายวิรัตน์ อรรถธีรพงษ์	อำเภอพิมาย
22	นายสาริต ทองศรี	อำเภอโนนแดง
23	นายประดับ พิมพ์เสธ	อำเภอปักธงชัย
24	นายนิสิต วงศ์หมาย	อำเภอเทพารักษ์
25	นายไพรัตน์ วิทยาอนุมาร	อำเภอสูงเนิน
26	นายธีรพงศ์ คณาศักดิ์	หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา
27	นายสง่า รัตนพงษ์วิเศษ	สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา
28	นายสวัสดิ์ มังกรวัฒน์	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา
29	นายอรณพ สันธนะ	ชมรมโรงแรมจังหวัดนครราชสีมา
30	นายพลพจน์ พลเจริญเกียรติ	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ – ปากช่อง
31	นายพงษ์ศักดิ์ พิเศษฐานิช	ชมรมการท่องเที่ยววังน้ำเขียว
32	นายนภดล เนียมสูงเนิน	องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
33	นายภักดิษฐ์ ประสิทธิ์	สำนักงานเทศบาลนครนครราชสีมา
34	นางสาวธัญมณ ไคลกระโทก	องค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี
35	นายณัฐฤกฤต กุญแก้ว	องค์การปกครองส่วนตำบลวังหมี
36	นายกีรติ นราภิชาติ	สำนักงานเทศบาลเมืองปากช่อง
37	นายวิรัตน์ มานะการ	สำนักงานเทศบาลตำบลพิมาย

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
38	ดร.ณัฐฉิณี ทองดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
39	อาจารย์อัมรินทร์ วิเชียร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
40	อาจารย์ณพพรณ สันธุศิริ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
41	อาจารย์วงเดือน วรรณวัตติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
42	อาจารย์ภลดา รติชนนุตม์	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
43	อาจารย์ปาริฉัตร คอนข่า	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
44	อาจารย์พิสมัย ประชนันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
45	อาจารย์รุ่งรัตน์ โสภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
46	ดร.วิเชียร พันธเครือบุตร	วิทยาลัยนครราชสีมา
47	อาจารย์พิธาน พงศ์นุรักษ์	วิทยาลัยนครราชสีมา

3.3 โครงสร้าง บทบาท และศักยภาพภาคีการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

บทบาทและศักยภาพของภาคีการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาในภาพรวม พบว่าทุกภาคีมีความตั้งใจในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนดไว้โดยสังเกตได้จากการดำเนินงานของแต่ละภาคีที่ผ่านมา อาทิ การดำเนินงานร่วมกันของภาคีเอกชนในพื้นที่ปากช่อง และวังน้ำเขียว ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ภาคีด้านการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งภาคีที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในลักษณะของข้อมูลเชิงวิชาการ งานวิจัย ตลอดจนแนวคิด และมุมมองด้านการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มทางเลือกในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของแต่ละภาคี ในขณะที่ภาคีภาครัฐและภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างก็ดำเนินงานตามแผนและนโยบายที่ได้กำหนดไว้

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา พบว่าทางจังหวัดมียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2550-2553 ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ทว่าการทำงานเชิงการพัฒนาในพื้นที่ที่ผ่านมายังขาดการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยหน่วยงานภาครัฐยังคงดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำ เพราะทุก

หน่วยงานต่างเห็นว่าหน่วยงานของตนเป็นเจ้าของพื้นที่ในการดำเนินงาน จึงส่งผลให้การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่เห็นผลที่ชัดเจนมากนัก แต่สำหรับหน่วยงานภาคเอกชน ในพื้นที่การท่องเที่ยวบริเวณอำเภอปากช่องและวังน้ำเขียวนั้นกลับมีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวภายในพื้นที่โดยมีแกนนำหลักอย่าง สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา และชมรมท่องเที่ยวอำเภอปากช่อง ซึ่งดำเนินงานประสานความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และดำเนินกิจกรรมด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมส่งผลให้พื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณนี้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ความสำเร็จนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเข้มแข็งและการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นของภาคีภาคเอกชนหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินธุรกิจ ในพื้นที่ต่างมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการร่วมกันซึ่งส่งผลให้การเติบโตทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ในขณะที่ภาคีด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีข้อจำกัดในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่กล่าวคือที่ผ่านมาผู้บริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวจึงทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งๆที่ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ มีความพร้อมที่จะดำเนินการด้านการท่องเที่ยวได้ก็ตาม

3.4 กิจกรรมจังหวัดชัยภูมิ

ลำดับ	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	23 เมษายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ	ดำเนินการแล้ว
2	17 มิถุนายน	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ	ดำเนินการแล้ว

	2552	การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ	
3	25 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ	ดำเนินการแล้ว
4	25 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ	ดำเนินการแล้ว
5	30 กรกฎาคม.- 2 สิงหาคม 2552	สำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดชัยภูมิ	ดำเนินการแล้ว
6	9 กุมภาพันธ์ 2553	ประชุมสรุปกรอบการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ	ดำเนินการแล้ว

3.5 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการวิจัยเบื้องต้นของจังหวัดชัยภูมิ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
1	นายชนะ นพสุวรรณ	รองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ
2	นายวสันต์ จิรกุลชัยวงศ์	ปลัดจังหวัดชัยภูมิ (แทน)
3	พ.ต.อ. อนันต์ เหลืองมิตรชัย	ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชัยภูมิ (แทน)
4	นายอานันท์ รองพล	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ 3
5	นายผดุงศักดิ์ แสงเพชร	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (แทน)
6	นายสิทธิพล สุทธิศักดิ์ภักดี	เลขาธิการหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ
7	นางณีนียา ผดุงถิ่น	พัฒนาการจังหวัดชัยภูมิ (แทน)
8	นางจริยา หลีเจริญ	แรงงานจังหวัดชัยภูมิ
9	นายสนธิ รัตนสงค์	ผู้อำนวยการสำนักงานทางหลวงชนบท
10	นายณัฐ ราชิ์	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดชัยภูมิ (แทน)
11	นางขวัญใจ แก้วสิงห์	พาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ (แทน)
12	นายเพชรไทย สุระเทมียกุล	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
13	นายวันชัย อัครทวีทนา	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชัยภูมิ (แทน)
14	นายวิโรจน์ วิริยะจันทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานขนส่งจังหวัดชัยภูมิ
15	นายสุวัฒน์ เดชธำรง	ผู้อำนวยการสำนักงานแขวงทางจังหวัดชัยภูมิ
16	นายสุชาติ สบาย	ท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
17	นายสุเทพ สุริยะ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติตาไถ่
18	นายมานิต เพชรล้ำ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม
19	นายประภาส พรหมเอียง	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติไทรทอง
20	นายวิวัฒน์ จันทร์เผือก	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูแลนคา
21	นายจิระชัย อาคะจักร	หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว (แทน)
22	นายทวีศักดิ์ วงศ์ศรีชา	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ
23	นางอรรพรรณ ใจเย็น	วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
24	นายปราโมทย์ ราตรี	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาผึ้ง
25	นายธนาวิทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
26	รองศาสตราจารย์ ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์	ผอ.สำนักวิจัยและพัฒนา ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
27	อาจารย์รัชดา ภักดิ์ยิ่ง	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
28	อาจารย์สุมิตรา ไอยรา	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
29	อาจารย์สัญญาชัย เกียรติทรงชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
30	อาจารย์จรงค์ อนันตสีหา	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย ขอนแก่น
31	อาจารย์บุญหนาภิมาณี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32	อาจารย์นพพร แก้วมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
33	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศิริ นันตะสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
34	นายอุดมศักดิ์ มณีวรรณ	รองประธานหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
35	นายสมพร บุญเกิด	รองประธานสายงานกิจการและประชาสัมพันธ์สภาอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ
36	นายศรีเดช เนตรสว่าง	ประธานชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารจังหวัดชัยภูมิ
37	นายพรพิศเนศ รัตนสุนทรสิทธิ์	ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ
38	นายสุโร ปลื้มชาติ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
39	นางสาวช่อทิพย์ เจริญโชค	ผู้ช่วยนักวิชาการพัฒนาการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
40	นางพรปวีร์ สนิธิชัย	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผนฝ่ายงานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

3.6 โครงสร้าง บทบาท และศักยภาพภาคีการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

บทบาทและศักยภาพของภาคีการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิในภาพรวม พบว่าภายหลังที่จังหวัดชัยภูมิเริ่มเป็นที่รู้จักจากเทศกาลการท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวบานส่งผลให้ภาคีด้านการท่องเที่ยวหลายภาคีเริ่มมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เริ่มจากภาคีภาครัฐโดยการนำของท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิร่วมกับจังหวัดและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ ทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวบาน ขณะที่ภาคีเอกชนก็มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างเด่นชัดในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวทั้งการให้บริการที่พัก ร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึก รวมถึงภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างก็เริ่มมีบทบาทด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ พบว่าทางจังหวัดมีแผนแม่บทการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ แต่ศักยภาพในการดำเนินงานอย่างแท้จริงกลับสวนทางกับแผนแม่บทที่ต้องการให้จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก

เชิงอนุรักษ์ที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยอย่างยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีแต่ละภาคีขาดความเป็นเอกภาพ เพราะขาดความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงส่งผลให้ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดไม่มีความชัดเจน เริ่มจากท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ ถือเป็นหน่วยงานหลักด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดแต่ปัจจุบันการประสานงาน เชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวยังไม่มีความชัดเจน ประกอบกับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเข้าใจในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง

ขณะที่ภาคีเอกชน เริ่มต้นตัวกับกระแสนการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นแต่ยังต้องใช้เวลาปรับตัว และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่พัก เนื่องจากที่ผ่านมาในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการจากกรุงเทพฯ จะเข้ามาทำธุรกิจด้านที่พักในช่วงที่ดอกกระเจียวบาน รวมเวลาประมาณ 3 เดือน ภายหลังหมดฤดูกาลท่องเที่ยวก็จะปิดรีสอร์ทและกลับมาดำเนินธุรกิจใหม่ในปีต่อไปซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่อย่างใด มีเพียงกลุ่มผู้ประกอบการที่พักเพียงกลุ่มเดียวที่ได้รับผลประโยชน์จากที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้เท่านั้น

สำหรับภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นองค์กรที่น่าจะมีบทบาทในการขับเคลื่อนและพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวหลายประการ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของผู้นำ ประกอบกับการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง นอกจากนี้ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือแผนการท่องเที่ยวที่รวบรวมได้จากองค์กรบริหารส่วนตำบลทุกตำบล นำมาวิเคราะห์และสรุปรวมเป็นแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด เวลาปฏิบัติจริงกลับไม่สามารถทำได้ตามที่วิเคราะห์และตั้งเป้าหมายไว้ด้วยเหตุผลที่ว่างประมาณนี้ไม่เพียงพอ

3.7 กิจกรรมจังหวัดยโสธร

ลำดับ	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	22 เมษายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด	ดำเนินการแล้ว
2	17 มิถุนายน 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด	ดำเนินการแล้ว
3	2 กรกฎาคม 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด	ดำเนินการแล้ว
4	2 กรกฎาคม 2552	ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด	ดำเนินการแล้ว
5	17-18 กรกฎาคม 2552	สำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดยโสธร	ดำเนินการแล้ว
6	24 ธันวาคม 2552	ประชุมสรุปกรอบการวิจัยชุดโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่จังหวัดยโสธร”	ดำเนินการแล้ว

3.8 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการวิจัยเบื้องต้นของจังหวัดยโสธร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
1	นายวินัย ประไพพิศ	จังหวัดยโสธร (รองผู้ว่าราชการจังหวัด)
2	นายประเวช แสนทวีสุข	สำนักงานจังหวัดยโสธร
3	พ.ต.ท. อุทิศ ปาณะวงษ์	กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดยโสธร
4	นายสุพร ลอยหา	สาธารณสุขจังหวัดยโสธร
5	นายทวีรัตน์ สมบัติ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 2

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
6	นายไพรัช เคนวิเศษ	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดยโสธร
7	นายชิงชัย ศรีสุรัตน์	วิทยาลัยเทคนิคยโสธร
8	นายปรีชา มูลสาน	ผู้อำนวยการสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัด ยโสธร
9	นายคมกฤษ โพธิ์ศรี	สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดยโสธร
10	นายสมศักดิ์ साโด	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร
11	นายเฉลียว เทียนวรรณ	สำนักงานประมงจังหวัดยโสธร
12	นายสมโภชน์ วิเวก	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
13	นางรัตดา กลางบุญเรือง	สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร
14	นายวินัย โสมณวัตร	ศูนย์ส่งเสริมปลูกป่าที่ 6 ยโสธร
15	นายสังขดิษฐ์ สาลี	ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดยโสธร
16	นางสาวณิชนัน ศรีนุเสน	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร
17	นายสมชาย เกื่อนสุวรรณ	สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดยโสธร
18	นายสรศาสตร์ ครองยุติ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
19	นายสุรสิทธิ์ สิงห์หลง	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
20	นายอุดม ชื่นตา	ส่งเสริมการเกษตร
21	นายชาญณรงค์ เดชสุภา	สำนักงานจังหวัด
22	นายสมพงษ์ คงอยู่	ชมรมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม
23	นางลักขณา พองชมพู	ชมรมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม
24	นายศิลปะสิทธิ์ สุจริตรธรรม	กลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานจังหวัดยโสธร
25	นางเกสินี ชินโคตร	ที่ว่าการอำเภอเลิงนกทา
26	นายประดิษฐ์ รักเสรี	ที่ว่าการอำเภอไทยเจริญ
27	อาจารย์ปิยดา ปัญญาศรี	วิทยาลัยชุมชนยโสธร
28	ผศ.ดร. นกตล ตั้งสกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
29	อาจารย์สุพัตรา สร้อยเพชร	มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย
30	อาจารย์สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
31	อาจารย์พิสมัย ประชนันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
32	อาจารย์รุ่งรัตน์ โสภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
33	อาจารย์สุพัตรา สร้อยเพชร	มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย
34	อาจารย์บุษกร ครจ่าง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร
35	อาจารย์วิริยา สีนุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3.9 โครงสร้าง บทบาท และศักยภาพภาคีการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

บทบาท และศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรในภาพรวม พบว่าทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่างมีความมุ่งมั่นในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยสังเกตได้จากภาคีภาครัฐด้านการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ในขณะที่ภาคเอกชนก็พยายามทำการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยเหลือตนเองมากที่สุด ขณะที่ภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เริ่มต้นตัวกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความพยายามในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาสนับสนุนและจัดให้จังหวัดยโสธรเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเชื่อมโยงอยู่ในกลุ่มมหัศจรรย์เส้นทางบุญ(มุกดาหาร-สกลนคร-ยโสธร) ประกอบกับกระแสรักบ้านเกิดที่หม่า จิกมักถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์เรื่องแหยมยโสธร ปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้ส่งผลให้จังหวัดเริ่มเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจึงเริ่มต้นตัวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดของตนเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกัน

สำหรับศักยภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีทางการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรพบว่า ทางจังหวัดมีข้อจำกัดในการดูแลและพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนตัวผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยครั้งทำให้การสานต่อโครงการต่างๆ ไม่สามารถดำเนินการให้

สำเร็จลุล่วงไปได้ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ความชัดเจน ขณะที่ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด แต่ที่ผ่านมาการประสานงานเชื่อมโยงความร่วมมือยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม สังเกตได้จากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดที่ผ่านมาพบว่า การประชาสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างดำเนินการด้วยตนเอง โดยไม่มีการร่วมมือกันเพื่อประชาสัมพันธ์ในภาพรวมของจังหวัด

ขณะที่ภาคเอกชน พบว่า ปัจจุบันมีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร ที่จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางอันประกอบด้วย เส้นทางที่ 1 ชมวัฒนธรรมเชิงนิเวศยโสธร 2 วัน 1 คืน เส้นทางที่ 2 เยี่ยมเยือนอารยธรรมทวารวดี อาณาจักรขอม เจนละ 2 วัน 1 คืน และเส้นทางที่ 3 เยือนอารยธรรมบ้านสิงห์หิน – สิงห์ท่า รวมถึงการรวบรวมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดยโสธร (ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องดำเนินงานผ่านกระบวนการวิจัยเพราะอาจเกิดความซ้ำซ้อนจากการรวบรวมที่มีมาแล้วข้างต้น) สำหรับภาคีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทชัดเจนองค์กรหนึ่งคือ เทศบาลยโสธรที่ประสานความร่วมมือกับชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธรในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางที่กล่าวไปข้างต้น แต่ในทางตรงกันข้ามยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกจำนวนไม่น้อยที่น่าจะมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านั้นยังมีข้อจำกัดหลายประการในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวของพื้นที่ ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ผู้นำท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากนักเนื่องจากประเด็นการท่องเที่ยวมิได้เป็นประเด็นหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาจังหวัดในองค์กรวม

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การวิเคราะห์สถานการณ์และกรอบการวิจัยการท่องเที่ยวของ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร

ผลการดำเนินงานวิจัยด้วยรูปแบบการจัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า บริบททางกายภาพและภูมิศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร มีความแตกต่างกันในหลายเรื่อง ทั้งเรื่องของจุดเด่นและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด ดังนั้น สถานการณ์ของการท่องเที่ยวและกรอบการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จึงย่อมมีความแตกต่างกันออกไป เมื่อวิเคราะห์ด้วยกระบวนการวิจัยด้วยรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนด้วยการร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อค้นหากรอบในการวิจัย สามารถนำเสนอได้ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์สถานการณ์และกรอบการวิจัยการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

บริบทเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา หรือที่รู้จักกันในนาม “โคราช” ประตูดสู่อีสานและศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ในแถบอีสานใต้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระจายนักท่องเที่ยวและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้น นครราชสีมาจึงเป็น “Tourism Satellite Cities” โดยมีศักยภาพหลักใน 4 ด้านดังต่อไปนี้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ซึ่งได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก โดยสภาพทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น บางส่วนของพื้นที่เป็นทุ่งกว้างสลับกับป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่ามากมายทั้งไม้เศรษฐกิจ ไม้หอม และสมุนไพรต่างๆ ภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนประกอบด้วย เขาร่ม ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด 1,351 เมตร และยอดเขาอื่นๆ ที่สำคัญมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 800-1,000 เมตร ได้แก่ เขาแหลม เขาเขียว เขาสามยอด เขาฟ้าผ่าสูง เขากำแพง เขาสมอปูนและเขาแก้ว ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นที่สูงชัน ส่วนทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกพื้นที่ลาดลง

จากระดับความสูงของพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าดิบ ทำให้มีอากาศเย็นสบาย แม้ในฤดูร้อน โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวราวเดือนตุลาคมถึง กุมภาพันธ์เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวมากที่สุด ส่วนในช่วงฤดูฝน สภาพธรรมชาติจะชุ่มน้ำ ป่าไม้และทุ่งหญ้าเขียวขจีสดใส น้ำตกทุกแห่งไหลแรงเสียงดังก้องป่าให้ชีวิตชีวาแก่ผู้ไปเยือน แม้การเดินทางจะค่อนข้างลำบาก แต่จำนวนนักท่องเที่ยวก็ไม่ได้ลดน้อยลง

ในพื้นที่ป่าอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้สามารถพบเห็นพืชสมุนไพรนานาชนิดที่สมควรได้รับการดูแลอนุรักษ์ไว้ พันธุ์ไม้ที่น่าสนใจ เช่น ไทร ซึ่งได้รับสมญานามว่า “นักบุญแห่งป่า นักฆ่าแห่งพงไพร” ผลของไทรเป็นอาหารให้สัตว์ป่าหลายชนิดรวมทั้งนกเงือก แต่ในขณะเดียวกันไทรก็เป็นต้นไม้ที่ต้องอิงอาศัยต้นไม้อื่นในการเจริญเติบโต จึงไปแย่งน้ำและอาหารทำให้ต้นไม้ที่อาศัยตายไปในที่สุด เตยน้ำ เป็นไม้เลื้อยที่มีกลิ่นคล้ายตะไคร้ภายในมีท่อลำเลียงน้ำขนาดใหญ่สามารถนำมาดื่มได้ สุรามริต ใช้ดอกเหล้าแก้ปวดหลังปวดเอว กะเพราต้น เป็นไม้ใหญ่ยืนต้น แกะจับต้องขบลิ้ม เจะป่า ผลมีขนแข็งสีเหลืองแต่รับประทานไม่ได้ และ กฤษณา ไม้ซึ่งสามารถสกัดเปลือกไปทำเครื่องหอมได้ เป็นต้น

สัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นบ่อยได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้า นอกจากนี้ยังอาจพบช้างป่า หมูควาย หมูป่า ชะนี เม่น พญากระรอก หมาใน ชะมด อีเห็น กระต่ายป่า รวมทั้งเสือโคร่ง กระทิง และเลี้ยงผา อุทยานฯ ได้สร้างหอสูงสำหรับกิจกรรมส่องดูสัตว์อยู่สองจุด คือ บริเวณมอสิงโตและหนองผักชี นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกิจกรรมดูนกและผีเสื้อ ผืนป่าแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของนกจำนวนไม่น้อยกว่า 293 ชนิด และมีอยู่ 200 ชนิด ที่พบว่าอาศัยผืนป่าแห่งนี้แหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยอย่างถาวร นกที่น่าสนใจได้แก่ นกเงือกซึ่งถือเป็นตัวบ่งชี้ว่าป่าแห่งนี้ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ที่พบบนเขาใหญ่มีอยู่ 4 ชนิด นอกจากนั้นยังมีนกที่พบเห็นได้บ่อย ได้แก่ นกขุนทอง นกขุนแผน นกพญาไฟ นกแก้วแล้ว นกโพระดก นกแซงแซว นกเขา นกกระปูด ไก่ฟ้า และนกกินแมลงชนิดต่างๆ ส่วนแมลงที่สวยงามและพบเห็นมากคือ ผีเสื้อซึ่งมีอยู่ประมาณ 5,000 ชนิด (ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ โฮมสเตย์บ้านปราสาท บ้านบุไทรโฮมสเตย์ และบ้านหนองไข่เหี้ยโฮมสเตย์ เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ก็ล้วนแล้วแต่เป็นชาวอีสานที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก แต่จากการส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวผนวกกับความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นที่มาของการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อจัดทรัพยากรที่โดดเด่นภายในชุมชนของตนเองมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวซึ่งก็ได้รับการตอบรับอันดีจากนักท่องเที่ยวจึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเหล่านี้ยังเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาอย่างไม่ขาดสาย

ด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อันได้แก่ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นอนุสรณ์แด่วีรกรรมอันกล้าหาญของวีรสตรีไทย หรือยาโม ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกกันติดปากโดยทั่วไป และอารยธรรมขอมที่สำคัญ อาทิ ปราสาทหินพิมาย ที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับแหล่งท่องเที่ยวนครวัดของกัมพูชาได้

ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น และได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของประชากรไทย นอกเหนือไปจากการเข้าไปเยี่ยมชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวทางการเกษตรแล้ว ยังได้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ประสบการณ์ เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวการเกษตรที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับประเทศคือ ฟาร์มโชคชัย เป็นฟาร์มโคนมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในฟาร์มที่ใหญ่ที่สุดในทวีปเอเชีย เปิดกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจนได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรดีเด่น รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวครั้งที่ 4 ปี 2545 มีมัคคุเทศก์นำชมภายในฟาร์มนับแต่ การผลิตนํ้านมดิบ การเลี้ยงโคนม การรีดนม การ擠ม้ วมฟาร์มม้ วมฟาร์มสุนัขและการแสดงของสัตว์ (ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดแห่งนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวอีกมากมาย ซึ่งความโดดเด่นที่มีมากนี้เองกลับกลายเป็นสิ่งที่ทำให้จังหวัดไม่สามารถหาอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่แท้จริงได้ ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างจริงจังเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาของจังหวัด ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในการวางแผนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและตลาดเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งพื้นที่

สถานการณ์ท่องเที่ยวรอบเมืองโคราชและบริเวณวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการเดินทางท่องเที่ยวบริเวณนอกเมืองโคราช และวังน้ำเขียวขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อีกทั้งยังมีโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่ อำเภอวังน้ำเขียว ซึ่งกำลังมาแรงในกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทยที่ต้องการเดินทางเข้ามาสัมผัสอากาศหนาวเย็น และใกล้ชิดธรรมชาติ โดยไม่

ต้องเสียเวลาในการเดินทางมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวต่างหลั่งไหลเข้าไปในพื้นที่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังได้รับปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ อาทิ งานมิไนท์ แอนด์ ซาวด์ พิมาย เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค เส้นทางธรรมชาติ และโครงการบัตรเดียวเที่ยวอีสาน ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ได้ผลักดันให้กระแสดูแลการท่องเที่ยวใน จังหวัด นครราชสีมา มีการเติบโตเพิ่มขึ้น ส่วนตลาดหลักของพื้นที่นี้ยังคงเป็นนักท่องเที่ยวคนไทยโดยส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคเดียวกันและนิยมเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะครอบครัว กลุ่มเพื่อน ในช่วงวันหยุดติดต่อกันหลายวัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ อำเภอวังน้ำเขียว ในช่วงเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการประชุมสัมมนาแม้จะมีสัดส่วนรองลงมาเป็นอันดับสอง แต่จัดเป็นตลาดที่ควรจับตามอง เพราะมีแนวโน้มการเติบโตทิศทางที่ดี สามารถช่วยสร้างรายได้และเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับพื้นที่นี้ได้ สำหรับลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรปมากที่สุด อาทิ ฝรั่งเศส เยอรมนี รองลงมา คือ เอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติจะนิยมเดินทางมาเองและใช้รถโดยสารประจำทางเป็นพาหนะหลักในการเดินทางท่องเที่ยว

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่า ความน่าสนใจของจังหวัดอยู่ที่การเดินทางมาพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความสวยงาม บรรยากาศดี เส้นทางสะดวก และใช้เวลาเดินทางไม่นานทำให้การท่องเที่ยว จ.นครราชสีมาได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมในจังหวัดนครราชสีมา มีดังต่อไปนี้ คือ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบริเวณนอกเมืองโคราช

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อำเภอปากช่อง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา อำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอเมืองปราจีนบุรี และอำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของไทย ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตั้งแต่ปีพ.ศ. 2505 และได้รับสมญานามว่าเป็น “อุทยานมรดกของกลุ่มประเทศอาเซียน”

วังน้ำเขียว เป็นอำเภอหนึ่งที่อยู่ตอนใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ที่มาของชื่อวังน้ำเขียวนั้น ได้มาจากสภาพภูมิประเทศของที่นี่ เพราะพื้นที่ในแถบนี้มีวังน้ำที่ใส ดงงามเป็นธรรมชาติ น้ำนั้นใส จนมองเห็นเงาสัตว์ของต้นไม้ จึงเรียกพื้นที่นี้ว่า วังน้ำเขียว นั่นเอง ได้มีการจัดอันดับเป็น

แหล่งโอโซนบริสุทธิ์อันดับ 7 ของโลก และได้รับการขนานนามเป็น สวิสเซอร์แลนด์แห่งแดนอีสานอีกด้วย

เขาแผงม้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในอำเภอวังน้ำเขียว ซึ่งในอดีตเคยเป็นป่าผืนเดียวกับเขาใหญ่ ซึ่งเต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าชุกชุม เป็นต้นน้ำของลำห้วยหลายสาย ไหลรวมเป็นลำพระเพลิง ก่อนลงสู่แม่น้ำมูล เป็นเส้นชีวิตหลักของคนในแผ่นดินอีสาน แต่นโยบายการพัฒนาอย่างเร่งรีบ โดยขาดการวางแผนอย่างรอบคอบก่อให้เกิดการตัดถนนสายต่างๆ ทะลุกลางป่าเพื่อความสะดวกในการสัมปทานป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านจากที่ต่างๆอพยพเข้ามาบุกเบิก หักสร้างถางพง ล่าสัตว์ ตัดต้นไม้ ถิ่นครองที่ดิน ในบริเวณเขาแผงม้ามากขึ้น และเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจราคาสูงแต่เพียงอย่างเดียว พื้นดินจึงเสื่อมสภาพลง ด้วยปุ๋ยเคมี ผืนป่าที่เคยสมบูรณ์จึงกลายเป็น ภูเขาหัวโล้น ต้นน้ำที่เคยชุ่มกลับแห้งผาก จนมีการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ เนื้อที่ 5,000 ไร่ มีการดัดใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้พื้นที่เขาแผงม้ากลับฟื้นตัวกลายเป็นพื้นที่เขียวชอุ่ม และมีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

แหล่งท่องเที่ยวภายในเมืองโคราช

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมา ในฐานะผู้กอบกู้เมืองนครราชสีมา จากกองทัพของเจ้าอนุวงศ์ วีรกรรมของคุณหญิงโมนั้นเป็นที่คนไทยรุ่นหลังทราบดีว่า ท่านได้เป็นหัวหน้ารวบรวมครอบครัวชายหญิง ชาวนครราชสีมา เข้าต่อสู้ทหารลาว ณทุ่งสำริด แขวงเมืองนครราชสีมา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พุทธศักราช 2369 ที่ช่วยให้ฝ่ายไทยสามารถกอบกู้เมืองนครราชสีมากลับคืนมาได้ในที่สุด

นักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านจังหวัดนครราชสีมาไม่ควรพลาดการะท้าวสุรนารี หรือ ยาโม เพื่อความเป็นสิริมงคล และเดินทางต่อไปยังแหล่งอื่นๆ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มหาวิรุณศ เป็นพิพิธภัณฑที่ถือกำเนิดจากการรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของสมเด็จพระมหาวิรุณศ (อ้วน ตีสโล) อดีตพระเถระสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา อ. เมือง จ. นครราชสีมา โดยท่านได้สะสมโบราณศิลปวัตถุจากจังหวัดต่างๆแล้วนำมาเก็บรักษาไว้ที่วัด ต่อมาด้วยความตระหนักถึงคุณค่าทางการศึกษาโบราณศิลปวัตถุเหล่านี้ จึงได้มีการมอบสิ่งของที่สมเด็จพระมหาวิรุณศรวบรวมให้กับกรมศิลปากร เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนผู้สนใจชม ในปี พ.ศ. 2497 กรมศิลปากรได้สร้างอาคารชั้นเดียวทรงไทยประยุกต์ขึ้น 1 หลัง ภายในพื้นที่ของวัดสุทธจินดา จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขึ้น ซึ่งนอกจากจะจัดแสดงของสมเด็จพระมหาวิรุณศรวบรวมไว้แต่เดิมแล้ว ยังจัด

แสดงศิลปโบราณวัตถุที่ได้จากแหล่งโบราณคดี โบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มหาวิรุฬห์เปิดให้บริการทุกวันยกเว้นวันจันทร์-อังคาร ผู้ที่เดินทางเข้าเยี่ยมชมส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่มีความสนใจในศิลปวัตถุ และวัตถุโบราณ ศูนย์ของฝากจากโคราช และสินค้า OTOP ของที่ระลึกของจังหวัดที่เป็นสินค้ายอดนิยมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ขนมขบเคี้ยว อาหารและของว่างประเภทต่างๆ เช่น ข้าวตังหมูหยอง หมูแผ่น หมูยอ หมูหยอง กุนเชียง ไส้กรอกอีสาน เส้นหมี่โคราช เครื่องปั้นดินเผา

ภาพรวมสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา รอบ 5 ปี นับตั้งแต่ปี 2546 – 2550

ปี	จำนวนนักท่องเที่ยว	ระยะเวลาพำนักระยะเฉลี่ย (วัน)	จำนวนห้องพักและโรงแรม	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2546	3,660,983	2.89	4,886 (63)	5,147.63
2547	1,097,840	1.84	5,279 (100)	1,070.06
2548	4,301,398	2.67	7,210 (124)	6,713.08
2549	4,967,023	2.41	7,615 (143)	7,815.38
2550	5,429,119	2.41	8,112 (175)	8,417.10

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

จังหวัดนครราชสีมาจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องยกเว้นในปี 2547 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงกว่าครึ่งหนึ่งซึ่งสาเหตุที่จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงมาจากการระบาดของโรคไข้หวัดนก และโรคซาร์สซึ่งเกิดขึ้นปลายปี 2546 และส่งผลกระทบสืบเนื่องมาถึงปี 2547 แต่ภายหลังสถานการณ์คลี่คลายลงจำนวนผู้มาเยือนก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับสำหรับระยะเวลาพำนักระยะเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว เฉลี่ย 5 ปี ประมาณ 2.44 วัน ในส่วนของห้องพักและโรงแรมจะสังเกตได้ว่าจำนวนห้องพักและโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมามีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมาจากการเติบโตด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ในพื้นที่ปากช่องและวังน้ำเขียวส่งผลให้ที่พักและโรงแรมเพิ่ม

จำนวนมากขึ้นเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี นอกจากนี้รายได้จากการท่องเที่ยวก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ยกเว้นในปี 2547 เพียงปีเดียวเท่านั้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเป็นจำนวนมาก

เปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาปี 2549 และปี 2550

ข้อมูล	2549	+	(%)	2550	+	(%)
นักท่องเที่ยว	4,967,023	+	15.47	5,429,119	+	9.30
ชาวไทย	4,873,037	+	15.68	5,321,004	+	9.19
ชาวต่างชาติ	93,986	+	5.60	108,115	+	15.03
รายได้ (ล้านบาท)						
นักท่องเที่ยว	7,815.38	+	16.42	8,417.10	+	7.70
ชาวไทย	7,517.26	+	16.67	8,084.27	+	7.54
ชาวต่างชาติ	298.12	+	10.48	332.83	+	11.64
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)						
นักท่องเที่ยว	829.73	+	7.44	840.04	+	1.24
ชาวไทย	817.98	+	7.58	828.16	+	1.24
ชาวต่างชาติ	1,301.05	+	5.51	1,288.79	-	0.94
ที่พัก						
จำนวนห้องพัก	7,615	+	5.62	8,112	+	6.52
ระยะเวลาพำนักระหว่างการเดินทาง (วัน)	2.41	-		2.41	-	
ชาวไทย	2.40	-		2.40	-	
ชาวต่างชาติ	2.81	-		2.97	-	

จากตารางเปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่าสถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของนครราชสีมาในปี 2550 มีอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวรวมเท่ากับร้อยละ 9.3 แบ่งเป็นคนไทยและชาวต่างชาติเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.19 และ 15.03 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลจากการจัด Event ต่าง ๆ เช่น งานดนตรี KTC Loves

Concert งานบอลลูนานาชาติ งาน Cowboy Night และงานเทศกาลอุ้งนไว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเติบโตอย่างต่อเนื่องของจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ กีฬาซีเกมส์ (Sea Games) ที่จัดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา โครงการกิจกรรมไร้สารพิษ ตามพระราชดำริ ที่ททท. ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือเขต 4 จัดขึ้น และงานเทศกาลประเพณีที่มีชื่อเสียง อาทิ พิมายมินิไลท์แอนด์ ซาวด์ (Pimai Mini Light and Sound) ประกอบกับความนิยมเดินทางไปพักผ่อนของคนกรุงเทพฯ และการท่องเที่ยวช่วงฤดูหนาว เนื่องจากค่อนข้างใกล้ รวมไปถึงมีแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักที่ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี อาทิ แหล่งท่องเที่ยวบริเวณ เขาใหญ่ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่วังน้ำเขียว

สำหรับรายได้นักท่องเที่ยวพบว่า จังหวัดนครราชสีมาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักอันดับที่ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากพิจารณาจากรายได้ทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรายได้ของ นักท่องเที่ยวในภาพรวมปรากฏว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.70 หรือคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 8,417.10 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 คิดเป็น เม็ดเงินเท่ากับ 8,084.27 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 828.16 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากในปี 2549 ร้อยละ 1.24 โดยเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายด้านซื้อสินค้าและของที่ระลึก ในขณะที่ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.64 คิดเป็นเม็ดเงินเท่ากับ 332.83 ล้านบาท แต่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ลดลงเล็กน้อยร้อยละ 0.94 หรือประมาณ 1,288.79 บาท ซึ่งการใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายใน หมวดค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึกเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือค่าที่พัก

สำหรับสถานการณ์ด้านการพักรแรม พบว่าระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 2.41 วัน โดยจำแนกเป็นคนไทยประมาณ 2.40 วัน และของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประมาณ 2.97 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดนครราชสีมาอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็น 8,112 ห้อง เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.52 ทั้งนี้สืบเนื่องจากจำนวนที่พักที่มีเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติทั้งพื้นที่เขาใหญ่ ปากช่อง และวังน้ำเขียว ที่มีรีสอร์ทเพิ่มมากขึ้นรองรับการขยายตัว การท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งโรงแรมรูปแบบใหม่ที่มีเพิ่มจำนวนมากขึ้นในบริเวณตัวเมืองโคราช ก็ตาม

จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามวัตถุประสงค์หลักของการเดินทาง ปี 2550
จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์หลัก ของการเดินทาง	นักท่องเที่ยว					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ท่องเที่ยว/พักผ่อน	2,382,443	44.78	74,772	69.17	2,457,215	45.25
2. ประชุม/อบรม/ สัมมนา/ดูงาน	821,802	15.44	4,260	3.94	826,062	15.22
3. ติดต่อธุรกิจ	340,603	6.40	4,997	4.62	345,600	6.37
4. ปฏิบัติราชการ	264,678	4.97	3,951	3.65	268,629	4.95
5. เยี่ยมญาติ/เพื่อน	558,558	10.50	2,146	1.98	560,704	10.33
6. ชมนิทรรศการ/ แสดงสินค้า	116,444	2.19	927	0.86	117,371	2.16
7. ได้รับรางวัล	112,683	2.12	638	0.59	113,321	2.09
8. อื่น ๆ	723,793	13.60	16,424	15.19	740,217	13.63
รวม	5,321,004	100.00	108,115	100.00	5,429,119	100.00

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา นั้น คือการท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมจำนวน 2,457,215 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.25 แต่ก็น่าสังเกตว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม MICE นั้นมีจำนวนรวมกันจำนวน 1,092,754 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.47 โดยจำแนกเป็น กลุ่มประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน จำนวน 826,062 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 กลุ่มชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า จำนวน 117,371 คน

คิดเป็นร้อยละ 2.16 และกลุ่มที่ได้รับรางวัล จำนวน 113,321 คน คิดเป็นร้อยละ 2.09 ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นในแต่ละปี ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะศักยภาพด้านการรองรับที่ถือเป็นข้อได้เปรียบของจังหวัดดังสอดคล้องกับคำกล่าว “นักท่องเที่ยวกลุ่มประชุมสัมมนา (MICE) มีอัตราการเติบโตสูง มีแนวโน้มเดินทางมาประชุมสัมมนา ท่องเที่ยวและใช้จ่ายในจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเติบโตของตลาด MICE ในนครราชสีมายังมีแนวโน้มที่ดี (สวัสดิ์ มังกรวัฒน์, 2552: สัมภาษณ์)

**ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามกิจกรรมที่ร่วมระหว่างท่องเที่ยวใน
จังหวัดนครราชสีมา ปี 2550**

กิจกรรมที่ร่วมกระทำ ระหว่างอยู่ในจังหวัด	สัดส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรม		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
1. ท่องเที่ยวทั่วไป	83.29	87.07	83.52
2. ซื้อสินค้าและของที่ระลึก	52.78	60.06	53.23
3. กิจกรรมเชิงผจญภัย	5.95	6.14	5.96
4. กิจกรรมทางน้ำ	3.75	8.74	4.06
5. ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5.07	14.39	5.64
6. กิจกรรมเชิงสุขภาพ	10.57	11.44	10.62
7. กิจกรรมด้านกีฬา	4.30	4.16	4.30
8. นันทนาการ/บันเทิง	14.42	19.15	14.71
9. กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม	23.85	17.64	23.47
10.อื่น ๆ	12.76	0.35	11.99

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปมากถึง ร้อยละ 83.29 รองลงมา คือ ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 52.78 และทำกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 23.85 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ กิจกรรมที่

นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่า ในสองอันดับแรกมีความสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวไทย กล่าวคือนิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 87.07 รองลงมาคือการซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 60.06 และการนั่งรถนาการและบันเทิง ร้อยละ 19.15 ตามลำดับ และเมื่อสังเกตกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำในอันดับสามของทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ พบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมถึงการไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง

ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ปี 2550

ลำดับของสถานที่ ท่องเที่ยวในจังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี	21.32	9.77	21.09
วัดหลวงพ่อบุญ	17.32	11.86	17.21
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	11.54	30.56	11.92
ฟาร์มโชคชัย	9.50	2.88	9.36
ลำตะคอง	5.65	0.00	5.54
Outlet	5.65	0.00	5.54
อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย	4.71	29.83	5.21
ศูนย์สารสนเทศศิลปวัฒนธรรม	4.84	2.51	4.79
สวนสัตว์	2.84	7.77	2.94
น้ำตกเหวสุวัต	0.68	0.70	0.68
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย	0.57	4.87	0.65
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมหาจักรี	0.13	0.27	0.13

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 21.32 เนื่องจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะของทั้งชาวโคราชและนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านไปมา หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เปรียบเสมือนสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา รองลงมาคือวัดหลวงพ่โต ร้อยละ 17.32 และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ร้อยละ 11.54 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลับให้ความสนใจกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 30.56 และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ร้อยละ 29.83 ตามลำดับซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก สัดส่วนดังกล่าวสะท้อนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดีชัดเจน กล่าวคือนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมักให้ความสนใจกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศไทย จึงเป็นเหตุให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นจำนวนมากเนื่องจากสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์ผสมผสานกับการเป็นแหล่งมรดกของโลก ขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมายก็เป็นสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานตั้งแต่อาณาจักรขอม

การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา

จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

จุดแข็ง(Strength)

- 1) จังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีทั้งธรรมชาติที่โดดเด่นและสวยงาม มีโบราณสถานเก่าแก่นับพันปี มีศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีและวิถีชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์
- 2) การเดินทางเข้าสู่จังหวัดนครราชสีมา สามารถเดินทางได้สะดวก มีรถประจำทางรถรับจ้าง ให้บริการหลายชนิด และสามารถเลือกรูปแบบ เวลาของการเดินทางได้
- 3) การคมนาคมสะดวก มีถนนตัดเข้าสู่จังหวัดอื่นๆในภาคอีสานหลายสาย มีการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวจากมิฉฉาชีพ และมีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ขับขี่ยวดยานพาหนะ มีจุดแวะพักหลายจุด สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและผู้สัญจรได้อย่างดีในช่วงหน้าเทศกาล
- 4) มีสินค้าพื้นเมือง และสินค้า OTOP หลากหลายชนิด นักท่องเที่ยวสามารถเลือกจับจ่ายใช้สอยได้ตามความต้องการ

5) มีการให้บริการที่พักหลากหลายรูปแบบ ทั้งโรงแรม รีสอร์ท บ้านพัก และโฮมสเตย์ ซึ่งราคาของที่พักรับมีทุกระดับตั้งแต่รายย่อยจนกระทั่งรายใหญ่ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการได้ตามความต้องการ

6) มีสถาบันการศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weakness)

1) จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่กว้างใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่กระจัดกระจายห่างไกลกัน จึงทำให้เสียเวลาในการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง

2) แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีสภาพเสื่อมโทรม และขาดการบูรณะ

3) ราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง มีราคาสูงเกินกว่าความเป็นจริง ซึ่งไม่มีการตรวจมาตรฐานของราคาสินค้า ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรม

4) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว หรือจุดแวะพักระหว่างทาง เช่น ห้องน้ำ-ห้องสุขา บางแห่งไม่ได้มาตรฐาน

5) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวบริเวณนอกเมืองโคราช เช่น เขาใหญ่ วน้ำเขียว ปากช่อง ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่แต่เพียงบางแหล่ง นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวในตัวเมืองเท่าที่ควร และส่วนใหญ่ไม่นิยมพักค้างแรมในเมือง

6) เมื่อเทียบสัดส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว จะน้อยกว่าในภูมิภาคอื่นๆ เพราะในความคิดของคนทั่วไป ภาคอีสานมีอากาศร้อน และแห้งแล้ง ไม่เหมาะกับการเดินทางเพื่อไปพักผ่อน

โอกาส (Opportunity)

1) จังหวัดนครราชสีมา เป็นประตูสู่ภาคอีสาน และสามารถจัดเส้นทางเชื่อมโยงไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านได้

2) ที่ตั้งของจังหวัดนครราชสีมาเป็นเส้นทางที่ใช้สู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านเข้าออก มักใช้เป็นจุดพักรถ

3) รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่จังหวัด และประเทศได้จำนวนมาก โดยเฉพาะนโยบาย ไทยเที่ยวไทย ทำให้คนเดินทางท่องเที่ยวตามจังหวัดใกล้เคียง

4) จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่รวมสถาบันทางการศึกษาไว้หลายแห่งทำให้มีบุคลากรที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนเดินทางมาจากหลายจังหวัดในภูมิภาค จึงเป็นโอกาสที่ดียิ่งในการที่จะพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว

5) ท่าเลที่ตั้งของจังหวัดเอื้ออำนวยต่อการจัดการประชุมขนาดใหญ่ ซึ่งมีแนวโน้มว่า ตลาด MICE ในจังหวัดนครราชสีมาจะเป็นที่สนใจ ในอนาคตอันใกล้

อุปสรรค (Treat)

1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ ทำให้รายได้ที่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเดินทางไป

2) การที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ใกล้กันทำให้เป็นอุปสรรคในการทำเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา

3) ปัญหาเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ยังขาดการเน้นให้ผู้เรียนสามารถประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยตนเอง หรือหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือชุมชนจะไม่มีอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นประเด็นในการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้คนอยู่ในพื้นที่ได้พัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการดำเนินกิจกรรมการหาแนวทางการวิจัยที่ผ่านมาของจังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมที่ 1 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 24 เมษายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคีภาครัฐทั้งสำนักงานจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครราชสีมา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจังหวัดและการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการประชุมพบว่า จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อันประกอบด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวทั้งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวและชมรม

การท่องเที่ยวต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่บอกถึงศักยภาพในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด นครราชสีมาที่ผู้เข้าร่วมประชุมมองเห็นในทิศทางเดียวกัน แต่ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาก็มีมากเช่นเดียวกันดังที่ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นสรุปไว้อันประกอบด้วย

- 1) นครราชสีมายังขาดการรวบรวมข้อมูลฐานทรัพยากรของจังหวัดที่ครอบคลุม ทรัพยากรทางกายภาพ ชีวภาพและวัฒนธรรม
 - 2) ขาดแผนยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการระยะยาว
 - 3) ขาดเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน
 - 4) ขาดฐานข้อมูลและแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่จะเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ข้อมูลให้กับบุคคล/หน่วยงานที่ต้องการข้อมูลนั้นๆ
- สำหรับแนวทางในการวิจัยผู้เข้าร่วมประชุมเสนอประเด็นดังต่อไปนี้
- 1) การหากลไกการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงาน
 - 2) การสร้างมูลค่าสินค้าด้านการท่องเที่ยว
 - 3) การพัฒนา/ยกระดับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
 - 4) การวิจัยด้านเนื้อหา องค์ความรู้ ของจังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งเชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชา เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นฐานในการพัฒนาต่อไป
 - 5) การท่องเที่ยวเชิงเศรษฐศาสตร์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจโคราช
 - 6) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
 - 7) การท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และโบราณสถาน
 - 8) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น อาทิ วัดหลวงพ่อดโต
 - 9) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการจัดประชุม เช่น การจัดงานไลออนที่ผ่านมา
 - 10) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา
 - 11) การหายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว
 - 12) การแก้ปัญหาความยากจน
 - 13) การสร้างความสงบสุขของสังคม
 - 14) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 15) การแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนโดยเริ่มดำเนินการจากโฮมสเตย์
- โดยต้องการแก้ปัญหาในระดับรากหญ้าซึ่งมีโจทย์การวิจัยว่า ทำวิจัยแล้วคนในท้องถิ่นได้ อะไร? และดำเนินการในระยะแรก โดยให้ความรู้ต่างๆ แก่คนในพื้นที่ เกี่ยวกับมาตรฐาน โฮมสเตย์ 8 มาตรฐาน จากนั้นระยะที่สองจึงเชิญตัวแทนมาร่วมประชุม

กิจกรรมที่ 2 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของ จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 17 มิถุนายน 2552

การประชุมในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดเข้าร่วมประชุม และแยกการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาซึ่งมีคณาจารย์จาก สถาบันการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และวิทยาลัยนครราชสีมาซึ่งผลการประชุมพบว่า จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการ ด้านการท่องเที่ยวไปแล้วระดับหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิและ ยโสธร ที่เป็นเหมือนแหล่งท่องเที่ยวใหม่ นอกจากนี้ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมายังมีงานวิจัยใน หลายประเด็น ดังนั้น หากจะมีการพัฒนางานวิจัยในพื้นที่ อาจจะเป็นการศึกษาในประเด็น การนำ ภูมิปัญญาหรือการยกระดับภูมิปัญญาสู่การท่องเที่ยว และการทำให้จังหวัดนครราชสีมาเป็น Hub ทางการท่องเที่ยวของพื้นที่อีสาน นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังร่วมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ อย่างน่าสนใจดังต่อไปนี้

ดร.วิเชียร พันธศรีบุตร (วิทยาลัยนครราชสีมา)

ปัญหาของการท่องเที่ยวของจังหวัด คือ ปัญหาเรื่องเส้นทางและข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่นนักท่องเที่ยวมาถึงและมาไหว้ยาโมเสร็จแล้ว ไม่รู้จะไปไหนต่อดี หรือหากจะไปจะไปหาข้อมูลที่ไหน และในเส้นทางที่จะไปมีอะไรให้เที่ยวได้บ้าง โดยท่านอาจารย์มองว่าประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการทำงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว คือ การศึกษาระบบ Logistic ของเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัด

อาจารย์พิธาน พงศ์นุรักษ์ (วิทยาลัยนครราชสีมา)

ท่านมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องของ ธรรมชาติในประเทศไทย

อาจารย์พิสมัย ประชานันท์ และอาจารย์รุ่งรัตน์ โสภา (มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์)

ท่านเห็นว่าประเด็นการงานวิจัยในพื้นที่ที่น่าสนใจ คือ การจัดรูปแบบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด โดยได้ยกตัวอย่างของกิจกรรมการท่องเที่ยวของจิมทอมสันฟาร์มที่จัดขึ้นทุกปี และจัดขึ้นในช่วงสงกรานต์ที่ผ่านมา และกิจกรรมการท่องเที่ยวของฟาร์มโชคชัย เพราะมองว่า จังหวัดนครราชสีมามีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในเรื่องต่างนี้ ดังนั้น หากมีการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดอาจเป็นตัวแทนและส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ประเด็นที่ 2 คือ ควรมีการศึกษาเรื่องของเส้นทางทางการท่องเที่ยว

ดร.ณัฐวิณี ทองดี (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา)

โคราชมีศักยภาพดีหลายอย่าง มีงานวิจัยอยู่หลายประเด็น แต่ไม่ค่อยเจาะลึก ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนาในพื้นที่ สำหรับการทำงานเชิงการพัฒนาในพื้นที่ขาดการบูรณาการกันของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการทำงานแบบต่างคนต่างๆ เพราะทุกหน่วยงานก็เป็นเจ้าของพื้นที่ในการทำงาน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สำหรับหน่วยงานภาคเอกชนมีการรวมกลุ่มกันใหญ่ๆ 2 กลุ่ม คือ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัด และชมรมท่องเที่ยวอำเภอปากช่อง ซึ่งในการดำเนินงานที่ผ่านมาจะร่วมกันในเรื่องของการทำงานในมุมมองของการทำการตลาดร่วมกัน

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการเกาะเกี่ยวความเข้มแข็งและการสร้างความสุขให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากส่วนหนึ่งของสังคมคนโคราชเป็นสังคมที่ถูกสภาพเศรษฐกิจมาครอบงำ ทำให้คนส่วนใหญ่เป็นคนเมือง ดังนั้นปัญหาที่สำคัญคือ การทำงานร่วมกันในสังคมใหญ่ที่มีหน่วยงาน หน่วยงานธุรกิจ และคนที่หลากหลาย ดังนั้นหากมีการทำงานวิจัยที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสุขและความสามัคคีของคนในพื้นที่ก็จะเป็นการทำให้เกิด “ความสุข” ขึ้นพร้อมๆกับการสร้างเศรษฐกิจได้

ประเด็นที่ 2 คือ การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่และที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น อาชีพการเกษตร งานสินค้าท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

อาจารย์อัฐรัตน์ วิเชียร (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา)

เห็นว่าประเด็นที่น่าสนใจ คือ เรื่องของการมองประเด็นของทรัพยากรควบคู่กับการตลาด

อาจารย์ณพรรณ สินธุศิริ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน)

ตนเองได้เคยมีโอกาสดำเนินงานวิจัยในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียวร่วมกับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านบุไทร ทำให้มองว่าปัญหาของการท่องเที่ยวของจังหวัดคือ การขาดการสร้างคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและขาดเส้นทางการท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 25 มิถุนายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ทั้งสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา สมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา ชมรมการท่องเที่ยววังน้ำเขียว และชมรมโรงแรมจังหวัดนครราชสีมาเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็น

การระดมความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการประชุมสรุปใจความสำคัญได้ว่า จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตอำเภอปากช่องและ อำเภอวังน้ำเขียวเป็นอำเภอที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างไม่ขาดสายทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวใน 2 อำเภอนี้

สำหรับอำเภอเมืองถือว่ามีความศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างคืน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเมืองโคราชจะแวะมาเพียงเพื่อสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเท่านั้น แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มประชุมสัมมนาที่มักจะเดินทางมาพักในเมืองโคราช นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แยกตามรายบุคคลดังต่อไปนี้

นายสวัสดิ์ มังกรวัฒน์ (นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา) เสนอประเด็นที่ว่า

1) โคราชยังขาดจุดเด่นทางการท่องเที่ยว ควรมีการสร้างจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตตัวเมืองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่ผ่านไปมาโคราชจะมาท่องเที่ยวในเมืองก็เพราะต้องการแวะมาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเท่านั้น

2) ควรให้อำเภอเมืองโคราชเป็น Hub ทางการท่องเที่ยว เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและบริการ โดยให้อำเภอโดยรอบเป็นเมืองสนับสนุน

3) การสร้างเมืองจำลอง แหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน สร้างขึ้นในเขตตัวเมืองโคราช เพื่อสร้างจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมและใช้เวลาพำนักในตัวเมืองเพิ่มมากขึ้น

4) นักท่องเที่ยวกลุ่มประชุมสัมมนา MICE มีอัตราการเติบโตสูง มีแนวโน้มเดินทางมาประชุมสัมมนา ท่องเที่ยวและใช้จ่ายในจังหวัดอย่างมาก

5) อุทยานประวัติศาสตร์พิมายควรทำการตลาดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีความสนใจเฉพาะ และตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง

6) เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพในการรองรับธุรกิจ MICE กับขอนแก่น พบว่า ขอนแก่นมีหอประชุมขนาดใหญ่และมีสนามบินรองรับการเดินทาง อย่างไรก็ตามการเติบโตของตลาด MICE ในโคราชก็ยังมีแนวโน้มดีเนื่องจากที่ตั้งที่ใกล้ กทม.

7) โครงการการท่องเที่ยวหลายโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ยังเป็นโครงการที่ฉาบฉวยไม่สามารถกระตุ้นการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

8) เซฟวัน เป็นบริเวณขายสินค้าที่มีร้านค้ากว่า 3,000 – 4,000 ราย สินค้าที่พบเห็นสามารถพบได้ในตลาดไนท์บาร์ซ่าทั่วไป

นายสง่า รัตนพงษ์วิช (รองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา) เสนอในประเด็น

- 1) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว เนื่องจากทุกวันนี้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวแต่ปากช่องและวังน้ำเขียวเท่านั้น
- 2) เขาใหญ่ และวังน้ำเขียว มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ทำให้เกิดการพัฒนาเฉพาะจุด ไม่เกิดการกระจายรายได้อย่างที่ควรจะเป็น
- 3) ธุรกิจ SMEs เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้และสร้างชื่อเสียงให้จังหวัดเป็นอย่างมากแต่ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ธุรกิจบางประเภท เช่น ผ้าไหมปักธงชัยมียอดการผลิตลดลง
- 4) ตลาดหลักเมืองเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชมเช้าเนื่องจากมีสินค้าที่น่าสนใจตามวิถีชีวิตชาวบ้าน

นายธีรพงศ์ คณาศักดิ์ (กรรมการหอการค้าฝ่าย SMEs และ อุตสาหกรรม) เสนอเพิ่มเติมในประเด็นที่ว่า การท่องเที่ยวในโคราช มีมิติการพัฒนา 2 ด้าน ประกอบด้วยด้านธรรมชาติ เชื่อมโยงปากช่อง – วังน้ำเขียว – ครบุรี – มีศักยภาพด้านพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรม เชื่อมโยงสี่คิ้ว – สูงเนิน – อำเภอเมือง สร้างการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ (อาทิ หินบริเวณแหล่งหินตัดสี่คิ้ว ถูกนำไปสร้างปราสาทหินพิมาย)

นายพงษ์ศักดิ์ พิธิษฐวานิช (ชมรมการท่องเที่ยววังน้ำเขียว) อธิบายเพิ่มเติมในประเด็น

- 1) การใช้วังน้ำเขียว ปากช่อง เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและเชื่อมโยงสู่อำเภอต่างๆ/แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ
- 2) ในปัจจุบันห้องประชุมยังมีน้อย ส่วนมากจะเป็นห้องพัก เนื่องจากติดปัญหาเขตอุทยาน
- 3) กลุ่มสถาปนิกอีสาน ร่วมกันออกแบบเส้นทางปั่นจักรยานลอยฟ้า ขนานไปกับเกาะกลางถนน โดยใช้สะพานลอยแต่ละช่วงเป็นสถานี
- 4) วังน้ำเขียว มีการแบ่งโซนในการจัดระเบียบเมือง แบ่งเป็นสี่หลักหลายสี เพื่อรองรับการขยายตัวของอำเภอวังน้ำเขียว
- 5) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ไม่เคยหยุดนิ่ง เช่น ล่าสุดมีบริการลาน RV Park เป็นจุดพักรถและพักแรม

6) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยววังน้ำเขียวต่างไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่มากนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเข้าถึง นักท่องเที่ยวต่างต้องการให้คงสภาพดินลูกรังเช่นเดิม แต่เพิ่มเติมการบดอัดให้ดี

7) ด้านเกวียน หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา มีนักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวและใช้จ่ายเงินจำนวนมาก

8) รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เรียกว่า “กิจกรรมบ้านต้นไม้” ให้นักท่องเที่ยวมาพักผ่อนและดูวิถีชีวิตมด

9) กิจกรรมปลูกป่า โดยการยิงเมล็ดพืชที่อัดในดินเหนียว ลงภูเขา เพื่อให้ต้นไม้เติบโตและให้สัตว์ได้กิน

กิจกรรมที่ 4 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 25 มิถุนายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ทั้งสำนักงานเทศบาลเมืองปากช่อง องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานเทศบาลนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี สำนักงานเทศบาลตำบลพิมาย และองค์การปกครองส่วนตำบลวังหมี เข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ผลจากการประชุมสะท้อนให้เห็นบทบาทด้านการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ว่าผู้บริหารหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ยังขาดวิสัยทัศน์ด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากกรอบตำแหน่งงานด้านการท่องเที่ยวที่มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับภาระงานของแต่ละพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ อาทิพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว อำเภอปากช่อง และอำเภอเมือง เป็นต้น อำเภอเหล่านี้เป็นอำเภอที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมากแต่การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเหล่านี้ยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

นายกีรติ นราภิชาติ (นักพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานเทศบาลเมืองปากช่อง) กล่าวว่า ชมรมการท่องเที่ยวเขาใหญ่ – ปากช่อง มีความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยวแต่คนในชุมชนยังมีบทบาทน้อยมาก ขณะที่กิจกรรมปั่นจักรยานเสือภูเขาเป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยม จนเป็นที่มาของการจัดการแข่งขันจักรยานเสือภูเขาขึ้นเป็นประจำทุกปี

นายณภดล เนียมสูงเนิน (รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา) แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นการนำผ้าไหมมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว และดึงชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และประเด็นการแบ่งการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 3 เส้นทาง ประกอบด้วยเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ เส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเส้นทางท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

นายภัคศิษฐ์ ประสิทธิ์ (หัวหน้างานส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนักงานเทศบาลนครราชสีมา) ระบุว่าอุตสาหกรรมที่พึกมีความโดดเด่น เนื่องจากมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งควรมีการใช้นุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยว พร้อมศูนย์บริการข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อเชื่อมโยงแหล่งสู่แหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ในจังหวัด นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวควรทำในลักษณะบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ

นางสาวธัญมน โคลกระโทก (เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี) ให้ความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับ

- 1) อบต. เป็นอีกหนึ่งสถานที่อำนวยความสะดวกทั้งการเดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอวังน้ำเขียว ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และรวมถึงการนำชมแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากการขายสินค้าเท่านั้น
- 3) อบต.มักประสบปัญหาขยะ เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากโดยเฉพาะช่วงเทศกาล
- 4) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนกรุงเทพฯ
- 5) พื้นที่ของตำบลไทยสามัคคีมีลักษณะโดดเด่นเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน
- 6) หมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบุไทร มีส่วนเสริมสร้างชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวให้กับตำบลไทยสามัคคี

นายวิรัตน์ มานะการ (รองปลัดเทศบาลตำบลพิมาย) ระบุว่า

- 1) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาอุทยานประวัติศาสตร์พิมายมักจะมาเที่ยวลักษณะไปเช้าเย็นกลับ มีการใช้จ่ายใช้สอยไม่มากนัก ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่มาเป็นกลุ่ม และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเที่ยวอย่างเป็นทางการเป็นส่วนตัว

2) อุทยานประวัติศาสตร์พิมายมีงานแสดง Light and Sound เดือนละ 2 ครั้ง แต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชมกลับมีจำนวนไม่มากนักเนื่องจากการแสดงจะเข้าไปมา

3) อุทยานประวัติศาสตร์พิมายมีแผนพัฒนา 3 ปี แต่ยังไม่มีแผนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง

นายณัฐกรฤท กุญแก้ว (นักพัฒนาการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนตำบลวังหมี) แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

1) ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดโคราชให้กับคนในชุมชนวงน้ำเขียวเพื่อจะได้แนะนำต่อไปแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทส่องสัตว์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น การดูวัว กระตัง การดูหมี

3) ปัญหารีสอร์ทและที่พักตากอากาศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

4) คนในชุมชนเดินทางออกไปทำงานยังต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกันคนต่างถิ่นก็เข้ามาทำงานในชุมชนมากเช่นเดียวกัน

5) แผนการท่องเที่ยวของ อบต.ยังไม่มี เนื่องจากผู้บริหายังขาดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยว

6) อบต. กำลังดำเนินการการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

7) เส้นทางเดินป่าเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมของการมาพักโฮมสเตย์ที่ต.วังหมี ซึ่งเส้นทางเดินป่านี้ควรได้รับการพัฒนาเนื่องจากเป็นเส้นทางที่สามารถตัดเชื่อมไปถึงน้ำตกแก่งยาว น้ำตกที่มีชื่อเสียงและมีความสวยงามได้ นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางที่สามารถไปส่องสัตว์ เช่น กระตัง และหมี เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5 เป็นการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้ดำเนินการในวันที่ 20-21 ตุลาคม 2552

กิจกรรมในส่วนนี้ เป็นการลงสำรวจพื้นที่จริงและการลงไปสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในท้องถิ่น จากการดำเนินกิจกรรมได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการช่วยกำหนดกรอบการวิจัยเพื่อการศึกษาและการได้ภาคีในเรื่องของการท่องเที่ยวของจังหวัดเพิ่มขึ้นด้วย

กิจกรรมที่ 6 ประชุมสรุปกรอบการวิจัยชุดโครงการการพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 21 มกราคม 2553

ผลการประชุมพบว่า ได้เห็นเนื้อหาภาพรวมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลส่วนใหญ่ได้อาจจาก ททท.จังหวัดนครราชสีมา โดยสรุปที่สำคัญ มีดังนี้

- 1) รูปแบบการท่องเที่ยวยอดนิยม ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางบริการด้านการจัดสัมมนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/ธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) นโยบายที่สำคัญ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคอีสาน เน้นการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และชายแดน สำหรับยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมา นั้น ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ซึ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 3) ศักยภาพการท่องเที่ยวของนครราชสีมา จากข้อมูลพบว่านักท่องเที่ยวกระจุกตัวที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งอยู่รอบนอกตัวเมือง และกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นนักศึกษาและกลุ่มผู้ใหญ่ที่มาประชุมสัมมนา โดยศักยภาพที่มี ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (วังน้ำเขียว เขาใหญ่ ปากช่อง) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (แหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำชีมูล) และการเป็นเมืองบริการ (MICE สินค้าที่ระลึก จุดแวะพัก ฯลฯ)
- 4) ประเด็นที่ได้จากการจัดเวทีหารือ มี 4 เรื่อง ได้แก่ 1. รูปแบบการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของนครราชสีมาทั้งจังหวัด ทั้งเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2. แนวทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นเมืองบริการ 3. การสร้างแนวทางการเป็นเมืองสำหรับบริหารจัดการประชุมสัมมนา (MICE) และ 4. การสร้างฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สรุปประเด็นความเห็นจากที่ประชุม

- 1) จากข้อมูลที่น่าเสนอ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมาคือนักท่องเที่ยวชาวไทย (98%) และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กว่า 40% เป็น “การท่องเที่ยวบนฐานความเชื่อ” (วัด สักการะยาโม ฯลฯ) ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะมีโอกาสในการกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นได้มาก อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ เชื่อมโยงกับการกระจายรายได้ สิ่งแรกที่ต้องรู้คือ โครงสร้างการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ลงไปถึงฐานการผลิตแค่ไหน เพื่อการวางระบบจัดการเพื่อเชื่อมโยงตลาดชุมชน การวางจุดจำหน่ายสินค้าชุมชน จะเป็นการช่วยการกระจายรายได้สู่คนในพื้นที่
- 2) เห็นด้วยกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว

ให้คนในจังหวัด อย่างไรก็ตามการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาในการเพิ่มนักท่องเที่ยวและรายได้ที่นำเสนอ ดูเหมือนจะเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในเขตอำเภอเมืองมากขึ้น ซึ่งวิธีการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวอาจจะทำได้หลายวิธี อาทิ ผ่านการเชื่อมโยงสินค้าหรือบริการภายในพื้นที่ กรณีเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในเขตอำเภอเมือง จะต้องดู facility ของการบริการในเมืองด้วยว่านอกจากการรองรับกิจกรรมของเมืองแล้วจะสามารถรองรับการบริการนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด มิฉะนั้นอาจเป็นการสร้างปัญหาด้านความแออัดหรือสิ่งแวดล้อมให้กับเมืองได้

3) จากข้อวิเคราะห์ศักยภาพและความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาที่มี 2 ประเภท คือ กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันจะพบว่า การจัดการท่องเที่ยวธรรมชาติปัจจุบันภาคเอกชนสามารถจัดการได้ดีอยู่แล้ว รวมทั้งการท่องเที่ยวสำนักงานนครราชสีมา ได้พยายามประสานกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวธรรมชาติในการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนที่จะเสริมงานวิจัยในส่วนการท่องเที่ยวธรรมชาติยังไม่มีชัดเจน ในขณะที่กลุ่มท่องเที่ยววัฒนธรรม ปัญหาในปัจจุบันคือ มีแต่สถานที่ วัดฯ ให้เที่ยวชม แต่เนื้อหาที่จะบอกเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจนั้นมีน้อยมาก ควรหาแนวทางในการทำเนื้อหาสาระให้สามารถดึงดูดคนมาเที่ยวและเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ เช่น น่าจะมีมัลติมีเดีย การสนับสนุนงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

4) การท่องเที่ยวที่เสนอยังไม่มี การพูดถึงเรื่องเป้าหมายในการสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของพื้นที่ให้คนในพื้นที่ ซึ่งประเด็นนี้จะอยู่ในกรอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ผ่านมาสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา ได้ร่วมกับหน่วยงานด้านการศึกษาได้มีโครงการในการพัฒนากิจกรรมให้เยาวชนเรียนรู้แหล่งโบราณคดีวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนายูมัลติมีเดีย แต่ยังไม่มีการประเมินผลที่แน่ชัดว่ากิจกรรมที่ดำเนินการสามารถเชื่อมโยงไปสู่การสร้างภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรือไม่ ดังนั้น หากในกรอบการศึกษาสามารถเพิ่มเติมเรื่อง การท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน เด็ก/เยาวชนนั้น จะทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวรูปแบบนี้เกิดผลที่เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้ ก็จะเป็นประโยชน์

5) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเด็นเรื่องสินค้าชุมชน เป็นการกระจายรายได้ที่สำคัญ แต่ขาดการสนับสนุน/ส่งเสริม บางครั้งกลับนำสินค้านอกจังหวัดมาจำหน่ายมากกว่า ดังนั้น ควรหาแนวทางในการพัฒนาสินค้าชุมชน และทำให้ชุมชนภาคภูมิใจในสินค้าของชุมชนเองด้วย

6) ประเด็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้อง

คำนึงถึง เนื่องจากเป็นผลกระทบหนึ่งจากการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาขยะที่มีปริมาณมาก เกินกว่างบประมาณของเทศบาลจะกำจัดไหว จึงจำเป็นที่จะต้องหาระบบการจัดการที่ดี

7) ด้านการประชาสัมพันธ์จังหวัด ตอนนี้ทางคณะเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

จังหวัดนครราชสีมา ได้ร่วมกับภาคเอกชน ทำภาพยนตร์ Animation เรื่อง “โมและคำหวาน” เพื่อสื่อสารเรื่องราวของนครราชสีมาทั้งในด้านประวัติศาสตร์และสถานที่สำคัญๆ

ข้อสรุปเพื่อการจัดการ

เพื่อให้ผลงานจากการศึกษาเพื่อการพัฒนากรอบวิจัยเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา เกิดประโยชน์สำหรับหน่วยงานในพื้นที่ สกว. เสนอให้ ดร.เทิดชายจัดทำเอกสารใน 2 ลักษณะ

1) รายงานสรุปสถานการณ์ ประเด็นการท่องเที่ยวที่สำคัญเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลในการวางยุทธศาสตร์ของจังหวัด ทั้งนี้ ข้อมูลที่มีอยู่นั้น ต้องมีการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลนั้นมีความหมาย และสามารถมองออกได้ว่าจะต้องทำอะไร เช่น การวิเคราะห์จำนวนนักท่องเที่ยวกว่า 90% เป็นคนไทย และกว่า 40% เป็นการท่องเที่ยวบนฐานความเชื่อ เป็นต้น หรือ ข้อมูลที่บอกได้ว่า นครราชสีมาเป็นจังหวัดบริการด้าน MICE ข้อมูลนี้ชัดเจนเพียงพอหรือไม่ อย่างไรก็ตามงานด้านไหนที่มีหน่วยงานดำเนินการไปแล้ว ที่จะให้ข้อเสนอแนะในการทำงานต่อไปได้ โดยบางเรื่องอาจจะไม่ต้องรอการวิจัยก็ได้

2) กรอบการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา โดยให้เพิ่มเติมในการนำเสนอข้อมูลและข้อวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการรวบรวม/จัดเก็บ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากการประชุมครั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงกับทิศทางและกรอบการวิจัยที่จะนำเสนอ เรื่องที่น่าจะทำ เช่น การศึกษามูลค่าและโครงสร้างการกระจายรายได้ของการท่องเที่ยวแต่ละประเภทของจังหวัดการพัฒนา ณ จุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความเชื่อ และการเชื่อมโยง logistic /การพัฒนาสินค้าที่ระลึก/ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับแหล่งท่องเที่ยว

สรุปประเด็นเพื่อการสร้างกรอบการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา

ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นเสมือนประตูสู่ภาคอีสานส่งผลให้จังหวัดนครราชสีมามีผู้มาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปี โดยในปี 2550 มีจำนวนผู้มาเยือนมากถึง 5,429,119 คน แบ่งเป็นชาวไทย 5,321,004 คน และชาวต่างประเทศ 108,115 คน รวบรวมได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนกว่า 8,417 ล้านบาท (www.tat.or.th) แต่ขณะเดียวกันลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็กลายเป็นจุดอ่อนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ด้วยที่ตั้งที่เป็นประตูสู่ภาคอีสาน เป็นจังหวัดซึ่งมีผู้คนผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก หากไม่สามารถหาแนวทางในการหยุดนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาอยู่ภายใน

จังหวัดให้เพิ่มมากขึ้นได้ นครราชสีมา ก็จะเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งที่มีผู้คนผ่านไปมาโดยไม่สามารถอาศัยความได้เปรียบดังกล่าวมาเป็นจุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดได้

หากมองในมุมของการท่องเที่ยว ลักษณะทางภูมิศาสตร์เช่นนี้ถือเป็นอุปสรรคประการหนึ่ง กล่าวคือ ด้วยลักษณะที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวได้แบ่งความโดดเด่นของโคราชออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Cluster) ทางธรรมชาติ อันประกอบด้วย วังน้ำเขียว เขาใหญ่และปากช่อง เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ก่อนถึงตัวเมืองส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในตัวเมืองมีจำนวนลดลง ก่อให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้เพียงแค่ว่าพื้นที่กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติข้างต้นเท่านั้น โดยเฉพาะวังน้ำเขียว ปัจจุบันได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ด้วยศักยภาพที่พร้อมสำหรับการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขึ้นหลากหลายมิติซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ที่กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 5 ด้านสำคัญคือ การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรและการบริการ การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาด้านการตลาด ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา: 2549) ซึ่งการพัฒนาข้างต้นอาจเป็นดาบสองคมได้ในอนาคต กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนามากขึ้น นักท่องเที่ยวก็จะเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทรพยากรทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสร้างความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมถึงตัวเมืองด้วยเพื่อก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวอันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาในทิศทางที่ถูกต้อง

ประเภทที่สองกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ถัดจากตัวเมืองนครราชสีมา ประกอบด้วย แหล่งเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย โดยแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมากเช่นกัน แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวและนักเรียน นักศึกษาที่มาเป็นหมู่คณะ

หากกล่าวถึงจำนวนนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวต้องยอมรับว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังนครราชสีมาส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ซึ่งมักให้ความสนใจและชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากกว่าการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

จากเหตุผลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านครราชสีมายังต้องพัฒนาศักยภาพอีกมากมายในการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจ แต่มีศักยภาพด้านการเป็นเมืองแห่งการบริการ (Service Province) อย่างเด่นชัดกว่า ซึ่งจากการสำรวจพบว่าตลอดถนนสายมิตรภาพที่มุ่งหน้าสู่

จังหวัดนครราชสีมา มีจุดจอตรกและจุดแวะพักริมทางที่อยู่ตามปั้มน้ำมันต่างๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละแห่งล้วนมีอาหารนานาชนิดและสินค้าที่ระลึกจำหน่ายเป็นจำนวนมาก เหล่านี้ถือเป็นจุดแข็งทางการท่องเที่ยวของนครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองแห่งการบริการที่สามารถสร้างโอกาสในการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้น หากแต่ปัญหาที่ปรากฏคือ จุดแวะพักส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพ ส่งผลให้การกระจายสินค้าและรายได้ยังทำได้ไม่เต็มที่ นอกจากนี้ การประชุมสัมมนาก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีความโดดเด่นของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสอดคล้องกับผลการประชุมที่ว่า “นักท่องเที่ยวกลุ่มประชุมสัมมนา (MICE) มีอัตราการเติบโตสูง มีแนวโน้มเดินทางมาประชุมสัมมนา ท่องเที่ยว และใช้จ่ายในจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเติบโตของตลาด MICE ในนครราชสีมายังมีแนวโน้มที่ดี เพราะที่ตั้งที่ไม่ไกลกรุงเทพมหานครนัก” (สวัสดิ์ มังกรวัฒน์, 2552: สัมภาษณ์)

สำหรับการเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (Tourism City) นครราชสีมาจำเป็นต้องหาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวหยุดและใช้เวลาท่องเที่ยวภายในตัวเมืองให้เพิ่มขึ้น จึงมองว่าน่าจะมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในนครราชสีมา ดังผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในนครราชสีมา แบ่งได้ 2 ด้านสำคัญคือ ด้านธรรมชาติ เชื่อมโยง ปากช่อง – วังน้ำเขียว – ครบุรี มีศักยภาพด้านพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรม เชื่อมโยงสีคิ้ว – สูงเนิน – อำเภอเมือง สร้างการเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (อาทิ หินบริเวณแหล่งหินตัดสีคิ้ว ถูกนำไปสร้างปราสาทหินพิมาย)” (ธีรพงศ์ คณาศักดิ์, 2552: สัมภาษณ์)

ดังนั้น เป้าหมายการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา จึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับการเป็นเมืองแห่งการบริการ (Service Province) ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มการประชุมสัมมนาและให้ความสำคัญกับกลุ่มทัศนศึกษา ส่วนการเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (Tourism City) จำเป็นต้องหาจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวภายในตัวเมือง พร้อมเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายทั้งนักท่องเที่ยวและรายได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวและยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเต็มภาคภูมิต่อไป

ประเด็นที่ควรทำสนับสนุนการวิจัย มีดังนี้

- 1) รูปแบบการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา (ทั้งเชิงนิเวศและวัฒนธรรม) เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2) แนวทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นเมืองบริการ
- 3) การสร้างฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4) การสร้างแนวทางการส่งเสริมการจัดประชุมสัมมนา (MICE)

ขนาดใหญ่จำนวน 5 เสา ตั้งเรียงรายกันเป็นแถว มีความสูงประมาณ 12 เมตร นอกจากนั้นยังมีแท่นหินที่มีรูปร่างคล้ายเรือ เจดีย์ หอเอียงเมืองปืซ่า และคล้ายกระดองเต่า ซึ่งจัดเป็นกลุ่มหินที่ 1 กลุ่มหินที่ 2 อยู่ห่างออกไป แท่นหินจะมีรูปร่างแปลกแตกต่างกันออกไป และเมื่อห่างออกไปอีกประมาณ 1,500 เมตร จะเป็นกลุ่มหินที่ 3 ที่เป็นแท่นหินและเสาหินขนาดเล็ก โดยลาดเอียงขึ้นไปจดหน้าผาที่มีชื่อว่า ผาหัวนก และบริเวณมอหินขาวยังเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ ในส่วนของที่มาของชื่อ มอหินขาว เดิมพื้นที่แถวนี้เป็นป่า ต่อมาได้มีคนมาบุกเบิกทำไร่ และก็เห็นมีก้อนหินขนาดใหญ่อยู่ทั่วไปแต่ ก็ไม่ได้สนใจอะไร ที่ไร่มันสาปะหลัง (ในสมัยนั้น) ของลุงก็มีก้อนหินใหญ่ขึ้นทั่วไป แต่ที่ลุงเห็นว่าแปลกประหลาดมาก ก็คือก้อนหินใหญ่ 5 ก้อน ที่ในทุกคืนวันพระ (15 ค่ำ, 8 ค่ำ) จะมีแสงสีขาวส่องขึ้นมา คนเฒ่าคนแก่สมัยนั้น เลยเรียกที่นี้ว่ามอหินขาวสโตนเฮนจ์ เมืองไทย“เสาหินและแท่นหิน ที่มอหินขาวส่วนใหญ่เป็นหินทรายสีขาว นอกจากนี้ก็ยังมี หินทรายแปง หินโคลน หินทรายสีม่วง ซึ่งสันนิษฐานว่าก้อนหินขนาดยักษ์เหล่านี้มีอายุประมาณ 175-195 ล้านปี และเกิดจากการสะสมตัวของตะกอนทรายแปงและดินเหนียว กลุ่มหินของมอหินขาวกลุ่มที่โดดเด่นที่สุด คือ กลุ่มหินแรกที่มีเสาหินขนาดใหญ่ 5 ต้นเรียงรายกันอยู่ เสาหินเหล่านี้มีความสูงราว 12 เมตร ต้นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดต้องใช้คนโอบไม่น้อยกว่า 20 คน เชื่อว่าที่นี่จะได้รับความนิยมในบ้านเราในเวลาไม่นานนัก

นอกจากทรัพยากรทางธรรมชาติแล้ว ชัยภูมิยังเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านผ้าไหมอย่างมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะรู้จักในนามของ บ้านเขว้า เป็นแหล่งทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของชัยภูมิ โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในหมู่ผู้ที่ยินยใช้ผ้าพื้นเมืองของไทย มีทั้งลวดลายดั้งเดิมและลายที่คิดขึ้นใหม่ มีจำหน่ายทั้งผ้าผืนและตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ผ้าขิดบ้านโนนเสลา เป็นแหล่งทอผ้าขิดแหล่งใหญ่ที่สุดของชัยภูมิ ชาวบ้านโนนเสลาสืบทอดการทอผ้าขิดมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย โดยทอผ้าใช้เองแทบทุกครัวเรือน มีการตั้งกลุ่มแม่บ้าน และได้พัฒนาลวดลาย สี สัน ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีจำหน่ายทั้งผ้าผืนมัดหมี่ ผ้าขิดไหม ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋าผ้า และหมอนขิด

เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของชัยภูมิ จังหวัดแห่งนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวอีกมากมาย ซึ่งความโดดเด่นที่มีมากนี้เองกลับกลายเป็นสิ่งที่ทำให้จังหวัดไม่สามารถหาอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่แท้จริงได้ ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างจริงจังเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดชัยภูมิ” ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาของจังหวัด ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว

เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งในการวางแผนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและตลาดเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งพื้นที่

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิพบว่า เป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่ามีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และถึงแม้ในปัจจุบันป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิจะถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก แต่โดยรวมแล้วทรัพยากรธรรมชาติทางการท่องเที่ยวยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ได้มาก และมีจำนวนมากถึง 56 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และโบราณสถานรวมอยู่ด้วย ประมาณ 16 แห่ง ทั้งยังมีแหล่งผลิตงานประเภทหัตถกรรมที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นประเภทผ้าไหม ผ้าลายขิด และงานจักสาน ฯลฯ รวมประมาณ 11 แห่ง ซึ่งเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดมีมากมาย อาทิ อุทยานแห่งชาติตาบอดิน อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขื่อนจุฬาภรณ์ ปรารักษ์ ภูแฝด ภูพระ นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น งานประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อพญาแล งานประเพณีรำผีฟ้า แห่เทียนเข้าพรรษา ลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิมีความสวยงามและมีจำนวนมาก ดังนั้นจังหวัดชัยภูมิจึงมีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว มีโอกาสที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เช่น การจัดทำถนนลาดยางถึงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสามารถเดินทางเข้าไปได้ถึงและมีความปลอดภัย ทั้งนี้ ได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเรียบร้อยแล้ว แต่ขาดการนำแผนไปใช้อย่างเป็นระบบ ที่ผ่านมามีจังหวัดมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ครบ 3 ฤดู มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น แต่ปัญหาการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ยังต้องการแรงสนับสนุนและเพิ่มศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวมากกว่าที่เป็นอยู่

ภาพรวมสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิรอบ 5 ปี นับตั้งแต่ ปี 2546 – 2550

ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว	ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย (วัน)	จำนวนห้องพัก และโรงแรม	รายได้จากการ ท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2546	711,912	3.50	342 (5)	525.25
2547	731,711	3.55	342 (5)	563.15
2548	945,164	3.12	726 (30)	768.96

2549	1,089,708	2.80	726 (30)	885.35
2550	1,216,586	2.64	744 (29)	974.79

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ จะเห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 5 ปีที่ผ่านมา แต่ระยะเวลาพำนักรของนักท่องเที่ยวกลับลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันโดยในปี 2546 ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวมากถึง 3.50 วัน แต่ในปี 2550 นักท่องเที่ยวกลับพำนักรเฉลี่ยเพียง 2.64 วัน ซึ่งถือว่าลดลงอย่างมาก สำหรับจำนวนห้องพักและโรงแรมพบว่าจำนวนห้องพักและโรงแรมมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยวพบว่าจังหวัดชัยภูมิมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2546 มีรายได้ 525.25 ล้านบาท และในปี 2550 มีรายได้เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ที่ 974.79 ล้านบาทส่วนหนึ่งมาจากแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ๆถูกเปิดตัวและเริ่มเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

เปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมปี 2549 และปี2550

ข้อมูล	2549	+	(%)	2550	+	(%)
นักท่องเที่ยว	1,089,708	+	15.29	1,216,586	+	11.64
ชาวไทย	1,086,716	+	15.32	1,213,706	+	11.69
ชาวต่างชาติ	2,992	+	7.24	2,880	-	3.74
รายได้ (ล้านบาท)						
นักท่องเที่ยว	885.35	+	15.14	974.79	+	10.10
ชาวไทย	882.44	+	15.09	971.58	+	10.10
ชาวต่างชาติ	2.91	+	29.91	3.21	+	10.31
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)						
นักท่องเที่ยว	431.99	+	7.14	439.56	+	1.75
ชาวไทย	431.36	+	7.12	438.92	+	1.75
ชาวต่างชาติ	768.82	+	11.24	782.36	+	1.76

ข้อมูล	2549	+	(%)	2550	+	(%)
ที่พัก						
จำนวนห้องพัก	726	0		744	+ 2.48	
ระยะเวลาพักเฉลี่ยของผู้มาเยือน (วัน)	2.80	-		2.64	-	
ชาวไทย	2.81	-		2.64	-	
ชาวต่างชาติ	1.39	-		1.63	-	

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

จากตารางเปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่า สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของชัยภูมิในปี 2550 มีอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวรวมเท่ากับร้อยละ 11.64 โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.69 ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเทศกาลการท่องเที่ยวดอกกระเจียวบานในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่มีดอกกระเจียวบาน ช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือนกรกฎาคม ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิต และอุทยานแห่งชาติไทรทอง อ.หนองบัวระเหว จ.ชัยภูมิ และการท่องเที่ยวที่มอหินขาว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นจำนวนมาก

สำหรับรายได้นักท่องเที่ยวในภาพรวมปรากฏว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 หรือคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 974.79 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 คิดเป็นเม็ดเงินเท่ากับ 971.58 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 438.92 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากในปี 2549 ร้อยละ 1.75 โดยเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าที่พัก ในขณะที่ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.31 คิดเป็นเม็ดเงินเท่ากับ 3.21 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.76 หรือประมาณ 782.36 บาท ซึ่งการใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายในหมวดค่าที่พักเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งรายได้ของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้จังหวัดมีรายได้ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่อคนต่อวันนั้นก็มีส่วนเพิ่มขึ้นไม่มากนัก

สำหรับสถานการณ์ด้านการพักรแรม พบว่าระยะเวลาพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 2.64 วัน โดยจำแนกเป็นคนไทยประมาณ 2.64 วัน และของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประมาณ

1.63 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดชัยภูมิมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็น 744 ห้อง เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.48 ทั้งนี้สืบเนื่องจากจำนวนที่พักที่มีเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว บริเวณทุ่งดอกกระเจียว ส่งผลให้มีรีสอร์ทและที่พักเพิ่มจำนวนขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมากในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวของทุกปี ผู้ประกอบการเอกชนเหล่านั้นจะเข้ามาทำธุรกิจในช่วงระยะเวลาสั้นๆที่ดอกกระเจียวบาน รวมเวลาประมาณ 3 เดือนจากนั้นก็จะมีรีสอร์ทและมาเปิดให้บริการใหม่ในปีต่อไป

จำนวนผู้นักท่องเที่ยวจำแนกตามวัตถุประสงค์หลักของการเดินทาง ปี 2550 จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์หลัก ของการเดินทาง	นักท่องเที่ยว					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ท่องเที่ยว/พักผ่อน	557,890	45.97	1,507	52.33	559,397	45.98
2. ประชุม/อบรม/ สัมมนา/ดูงาน	151,287	12.46	128	4.44	151,415	12.45
3. ติดต่อธุรกิจ	109,737	9.04	285	9.90	110,022	9.04
4. ปฏิบัติราชการ	12,617	1.04	151	5.24	12,768	1.05
5. เยี่ยมญาติ/เพื่อน	347,298	28.61	401	13.92	347,699	28.58
6. ชมนิทรรศการ/ แสดงสินค้า	15,145	1.25	192	6.67	15,337	1.26
7. ได้รับรางวัล	-	-	216	7.62	216	0.02
8. อื่น ๆ	19,732	1.63	-	-	19,671	1.62
รวม	1,213,706	100.00	2,880	100.00	1,216,586	100.00

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวในภาพรวมพบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมินั้น คือการท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมจำนวน 559,397 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.98 รองลงมาคือ เดินทางมา เยี่ยมญาติ/เพื่อน จำนวน 347,699 คน ร้อยละ 28.58 และประชุม/อบรม/สัมมนา จำนวน 151,415 คน ร้อยละ 12.45 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อนมาจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเกิดจากความโดดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัดโดยเฉพาะทุ่งดอกกระเจียว และมอหินขาวล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวและพักผ่อนได้ดีที่สุด

ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามกิจกรรมที่ร่วมระหว่างท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ปี 2550

กิจกรรมที่ร่วมกระทำ ระหว่างอยู่ในจังหวัด	สัดส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรม		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
1. ท่องเที่ยวทั่วไป	78.97	85.56	78.98
2. ซื้อสินค้าและของที่ระลึก	22.34	42.67	22.39
3. กิจกรรมเชิงผจญภัย	6.34	22.60	6.38
4. กิจกรรมทางน้ำ	17.98	6.04	17.95
5. ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2.72	19.65	2.76
6. กิจกรรมเชิงสุขภาพ	0.19	4.34	0.20
7. กิจกรรมด้านกีฬา	1.05	4.69	1.06
8. นันทนาการ/บันเทิง	0.27	7.95	0.28
9. กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม	4.31	13.89	4.33
10.อื่น ๆ	14.92	0.59	14.89

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปมากถึง ร้อยละ 78.97 รองลงมา คือ ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 22.34 และทำกิจกรรมทางน้ำ ร้อยละ 17.98 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่า ในสองอันดับแรกมีความสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวไทย กล่าวคือนิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 85.56 รองลงมาคือ การซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 42.67 และ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ร้อยละ 22.60 ตามลำดับ จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไปเพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวตามความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว และการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก อาทิ ผ้าไหม (บ้านเขว้า) ที่มีลวดลายสวยงามคงความเป็นเอกลักษณ์ ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและบ่งบอกถึงความโดดเด่นของจังหวัดชัยภูมิได้เป็นอย่างดี

ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ปี 2550

ลำดับของสถานที่ ท่องเที่ยวในจังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	29.62	17.19	29.59
อุทยานแห่งชาติตาบดโตน	29.17	65.87	29.26
ทุ่งดอกกระเจียว	27.99	12.92	27.95
น้ำผุดทับลาว	11.60	17.22	11.61
เขื่อนจุฬาภรณ์	9.64	70.73	9.79
น้ำตกไทรทอง	7.88	54.65	7.99
วัดผาเง็ก	7.07	25.10	7.11
น้ำตกตาดฟ้า	5.44	28.09	5.49
ศาลเจ้าพ่อพระยาแล	5.19	25.10	5.24
พระธาตุหนองสามหมื่น	4.74	11.08	4.75

ภูพระ	3.06	50.14	3.17
ปรางค์กู่	2.87	32.92	2.94

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 29.62 รองลงมาคือ อุทยานแห่งชาติตาไธสง ร้อยละ 29.17 และทุ่งดอกกระเจียว (อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต และ อุทยานแห่งชาติไทรทอง อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ) ร้อยละ 27.99 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลับให้ความสนใจกับเขื่อนจุฬาภรณ์เป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 70.73 อุทยานแห่งชาติตาไธสง ร้อยละ 65.87 และ น้ำตกไทรทองร้อยละ 54.65 ตามลำดับ จากสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจเดินทางไปนั้น ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเชิงทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1.1 แหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม-ทุ่งดอกกระเจียว

ที่ตั้ง เทือกเขาพังเหย ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ

การเข้าถึง อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 270 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางกรุงเทพฯ-สระบุรี-พยุหะคีรี-ลำนารายณ์-เทพสถิต ระยะทาง 240 กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายที่วະตะแบก อำเภอเทพสถิตเข้าไปอีก 30 กิโลเมตร หรือใช้เส้นทางกรุงเทพฯ-สระบุรี-สีคิ้ว-ด่านขุนทด (ทางหลวงหมายเลข 2217) ผ่านวัดบ้านไร่ เลี้ยวซ้ายไปอำเภอเทพสถิต

หากเดินทางจากตัวเมืองชัยภูมิ ใช้เส้นทางสายจัตุรัส-บ้านหินจระเข้-เทพสถิต ระยะทางห่างจากชัยภูมิประมาณ 100 กิโลเมตร ถึงบ้านวະตะแบกแยกขวาไปอีก 30 กิโลเมตร นอกจากนี้จากทางหลวงหมายเลข 225 (ชัยภูมิ-นครสวรรค์) บริเวณอำเภอหนองบัวระเหวก็มีทางแยกไปขับใหญ่และต่อไปยังอุทยานฯ ได้เช่นกัน

ผู้ที่เดินทางโดยรถประจำทาง สามารถใช้บริการรถสองแถวซึ่งจอดรับส่งนักท่องเที่ยวอยู่ที่ปากทางบริเวณวะตะแบกเข้าไปยังตลาดใกล้ที่ทำการอุทยาน ในช่วงเทศกาลดอกกระเจียวบาน มีบริการรถสองแถววิ่งรับส่งนักท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในบริเวณอุทยานฯ ด้วย

ความสำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญกับจังหวัดชัยภูมิเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่ายินดีสู่จังหวัดชัยภูมิอันดับหนึ่ง

ลักษณะเด่น อุทยานแห่งชาติป่าหินงามมีลักษณะเป็นหินก้อนใหญ่ ๆ รูปร่างแปลก ๆ กระจายเป็นบริเวณกว้างกว่า 200 ไร่ มีต้นไม้เล็กใหญ่เกิดขึ้นทั่วบริเวณ

ทุ่งดอกกระเจียว หรือ ทุ่งบัวสวรรค์จะมีดอกกระเจียวสีชมพูอมม่วงขึ้นแซมอยู่ทั่วไปจะออกดอกในช่วงฤดูฝนประมาณเดือนมิถุนายน-สิงหาคม บนท้องทุ่งหญ้าเพ็กสีเขียว

สภาพปัจจุบัน ในช่วงฤดูการท่องเที่ยวเทศกาลทุ่งดอกกระเจียวบานนั้น แหล่งท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป

ปัญหา ในช่วงของฤดูการท่องเที่ยวเทศกาลดอกกระเจียวบานมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้สาธารณูปโภคและการรักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอกับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก

ข้อจำกัดในการพัฒนา ขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และขาดบุคลากรในการดูแลพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติ อยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ

แนวโน้มในอนาคต เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้หากมีการบริหารจัดการที่ดีและมีงบประมาณสนับสนุน

1.2 แหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติภูแลนคา

ที่ตั้ง ตำบลห้วยต้อน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การเข้าถึง จากตัวเมืองชัยภูมิเดินทางไปตามทางหลวง 2051 ประมาณ 6 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าทางหลวง 2159 ทางไปหนองบัวแดงอีก 20 กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานฯ ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนด้านซ้ายมือ มีรถสองแถวสายชัยภูมิ-หนองบัวแดง วิ่งผ่านหน้าที่ทำการอุทยานฯ

ความสำคัญ เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่คงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่ก่อกำเนิดลำห้วยน้อยใหญ่มากกว่า 80 สาย เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์สายพันธุ์พืชและสัตว์ป่านานาชนิด

ลักษณะเด่น อุทยานแห่งชาติภูแลนคาเป็นอุทยานที่มีความหลากหลายทางด้านสัตว์ป่าและพันธุ์พืชโดยจะมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวเช่น

ป่าหินงามจันทร์แดง จะเป็นลานหินกว้างที่มีก้อนหินรูปร่างลักษณะแปลกวิจิตรพิสดารจำนวนมากโดยมีต้นจันทร์แดงเจริญเติบโตบนโขดก้อนหินใหญ่

ป่าหินงามปราสาท เป็นลานหินกว้างสลับป่าเต็งรัง โดยมีก้อนหินที่มีรูปร่างแปลกพิสดารตามสภาพผืนแปรของธรรมชาติแต่จะมีก้อนหินขนาดใหญ่มีรูปร่างคล้ายปราสาท

ผาเกิ้ง เป็นหน้าผาที่มีลักษณะเป็นหินก้อนใหญ่ที่ยื่นออกไปจากผืนดินอยู่ติดแนวเขตวัดชัยภูมิพิทักษ์

มอหินขาวเป็นกลุ่มหินทรายสีขาวขนาดใหญ่กลางทุ่งหญ้าบนเนินเขา มองเห็นได้เด่นชัดในระยะไกลบริเวณรอบๆ นั้นยังมีกลุ่มหินอีกหลายแห่งซึ่งสามารถเดินศึกษาธรรมชาติได้ ทั้งยังเป็นพื้นที่ศึกษาสังคมของพันธุ์พืชต่างๆ สัตว์ป่าขนาดเล็ก แมลงและเป็นแหล่งป่าต้นน้ำลำธาร

สภาพปัจจุบัน พื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางธรรมชาติอยู่มากแม้ว่าพื้นที่ป่าบางส่วนของอุทยานแห่งชาติภูแล่นภูดุกถูกทำลายจากชาวบ้านเพื่อใช้เป็นที่ทำกิน

ปัญหา ขาดงบประมาณและบุคลากรในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าของอุทยานทำให้บริเวณอุทยานบางส่วนถูกชาวบ้านลักลอบทำลายบ้าง

ข้อจำกัดในการพัฒนา อยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ

แนวโน้มในอนาคต หากมีการศึกษาความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์อย่างจริงจังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงได้

1.3 แหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติตาดีน

ที่ตั้ง ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

การเข้าถึง จากตัวเมืองทางหลวงหมายเลข 2159 และแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2051 ระยะทางจากตัวเมืองถึงที่ทำการอุทยานฯ ระยะทางประมาณ 21 กิโลเมตร หรืออาจใช้เส้นทางหมายเลข 201 ทางไปอำเภอกุฉินารายณ์ จะมีเส้นทางแยกซ้ายอีก 21 กิโลเมตรไปน้ำตกตาดีนได้เช่นกัน สำหรับผู้ที่เดินทางโดยรถโดยสาร สามารถใช้บริการรถสองแถวสายชัยภูมิ-ท่าหินโงม ลงที่ด่านเก็บค่าธรรมเนียมแล้วเดินเท้าอีก 1 กิโลเมตร

ความสำคัญ น้ำตกตาดีน เป็นน้ำตกที่สวยงามใกล้ที่ทำการอุทยานฯ มีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝนจะสวยงามเป็นพิเศษ เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ คือ ลำปะทาว และจะไหลรวมกับแม่น้ำชี มีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง ได้แก่ น้ำตกตาดีน น้ำตกตาดีนฟ้า และน้ำตกผาเอียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนและจังหวัดชัยภูมิโดยเฉพาะในช่วงของเทศกาลสงกรานต์

ลักษณะเด่น อุทยานแห่งชาติตาตโตน อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองชัยภูมิ ทางทิศเหนือของ จังหวัดชัยภูมิ ลักษณะทางธรณีวิทยาประกอบด้วย หินปูนและหินดินดาน โดยเฉพาะบริเวณน้ำตก ตาตโตนประกอบด้วยลานหินที่กว้างใหญ่และสวยงาม พื้นที่ทั่วไปปกคลุมด้วยป่าดิบแล้งและป่าเต็ง รังเป็นส่วนใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 135,737.50 ไร่ หรือ 217.18 ตารางกิโลเมตร

สภาพปัจจุบัน มีการบริหารจัดการที่ดีจึงทำให้ได้รับรางวัลกินนรีทอง มีน้ำไหลตลอดทั้งปี

ปัญหา ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลสงกรานต์ในเรื่องของ ความปลอดภัยและสาธารณูปโภคยังมีน้อยมาก

ข้อจำกัดในการพัฒนา อยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ

แนวโน้มในอนาคต เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เส้นทางหลักในจังหวัดชัยภูมิ

1.4 แหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติไทรทอง

ที่ตั้ง บ้านวังน้ำเขียว ต.วังตะเฆ่ อ.หนองบัวระเหว จ.ชัยภูมิ

การเข้าถึง จากตัวเมืองชัยภูมิใช้ทางหลวงหมายเลข 225 (ชัยภูมิ-นครสวรรค์) ประมาณ 65 กิโลเมตร มีป้ายบอกทางแยกขวาไปที่ทำการอุทยานฯ อีก 7 กิโลเมตร

ความสำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสร้างรายได้ให้กับชุมชนบริเวณโดยรอบ อุทยานแห่งชาติไทรทอง มีความหลากหลายทางพันธุ์พืชและสัตว์ป่า

ลักษณะเด่น อุทยานแห่งชาติไทรทองอยู่ในเขตเทือกเขาพระยาผ่อง และเทือกเขาพังเหย มี ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาสูงต่ำหลายลูกเรียงรายสลับซับซ้อน มีระดับความสูงตั้งแต่ 300 เมตรจากระดับน้ำทะเล ถึงสูงสุดที่ยอดเขาพังเหย 1,008 เมตร เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของลำห้วย โป่งขุนเพชร ลำห้วยเชียงทา ลำห้วยแย้ ลำห้วยยาง ลำน้ำเจา ลำน้ำเจียง ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำชี

สภาพปัจจุบัน แหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลเนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับ พื้นที่ของอุทยานทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง บริเวณน้ำตกมีน้ำน้อยทำให้ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวในช่วง วันหยุด

ปัญหา การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวน้อยเกินไป ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางไป เที่ยวที่อุทยานแห่งชาติไทรทองเท่าที่ควร

ข้อจำกัดในการพัฒนา อยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ

แนวโน้มในอนาคต สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงได้เนื่องจาก มีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ป่า

1.5 แหล่งท่องเที่ยว น้ำตกผาเอียง

ที่ตั้ง บ้างซีลอง ต.ห้วยต้อน อ.เมือง

การเข้าถึง อยู่ห่างจากทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2159 (ชัยภูมิ-หนองบัวแดง) บริเวณบ้านซีลองเหนือ ประมาณ 3 กิโลเมตร มีทางเดินเท้าถึงตัวน้ำตกประมาณ 800 เมตร

ลักษณะเด่น เป็นน้ำตกขนาดกลาง เกิดจากห้วยซีลอง มีลักษณะเป็นหน้าผาเอียงตัดลำห้วยและทำให้เกิดเป็นน้ำตกไหลเอียงไปด้านหนึ่ง บริเวณรอบน้ำตกแห่งนี้เป็นป่าดิบแล้งค่อนข้างสมบูรณ์โดยมีต้นไม้ขนาดใหญ่เหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีร่มเงาเหมาะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างยิ่ง

สภาพปัจจุบัน น้ำตกผาเอียงมีธรรมชาติที่สวยงามในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำมากและปริมาณน้ำจะลดน้อยลงแต่ในช่วงฤดูแล้ง

ปัญหา ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว จึงทำให้ฤดูกาลท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากและธรรมชาติถูกทำลาย

ข้อจำกัดในการพัฒนา งบประมาณที่สนับสนุนในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในเรื่องของความปลอดภัยและสาธารณูปโภค

แนวโน้มในอนาคต สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงและเป็นเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติเส้นทางหลักได้

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

2.1 แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณหามหมอก

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่บ้านหนองไข่นุ่น ตำบลลุ่มน้ำชี อำเภอบ้านเขว้า

ความเป็นมา สันนิษฐานว่ามีการตั้งชุมชนในเมืองแห่งนี้ อยู่สองระยะคือ ระยะแรกสมัยทวารวดี มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16 ระยะที่สองในสมัยขอมเรืองอำนาจ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-18

ลักษณะเด่น แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณหามหมอกเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบสองชั้น มีหลักฐานเป็นรูปวงรี เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีห้วยซึ่งเป็นสาขาแม่น้ำชีโอบเมืองไว้ พบโบราณสถานที่ก่อด้วยอิฐ ใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่ เศษภาชนะดินเผาแบบทวารวดี และขอม เครื่องมือเหล็ก พายกาตินเผา และลูกกระสุนดินเผา

สภาพปัจจุบัน สภาพทรุดโทรมขาดการดูแลและให้ความสำคัญ

ปัญหา ขาดงบประมาณในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและขาดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบโดยตรง ประชาชนขาดจิตสำนึกในการรักษาโบราณวัตถุ

ข้อจำกัดในการพัฒนา ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโบราณวัตถุต่างๆ ทำให้การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทำได้ยาก

แนวโน้มในอนาคต หากมีการร่วมมือและประสานงานกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงได้

2.2 แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณคดีบ้านโนนฆ้อง-ใบเสมาบ้านโนนฆ้อง

ที่ตั้ง ตำบลโนนฆ้อง อำเภอเกษตรสมบูรณ์

ความสำคัญ เชื่อว่าแหล่งโบราณคดีบ้านโนนฆ้องเคยเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมหรือการทำสังกรรมทางพระพุทธศาสนาในอดีต

ลักษณะเด่น พบใบเสมาศิลปะทวารวดี โดยปักตามตำแหน่งทั้งแปดทิศ รอบพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 7 เมตร ยาวประมาณ 22 เมตร มีการปักแบบใบเดียวบ้าง สามใบบ้าง ใบเสมาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแบบแผ่นหินเรียบ มีอยู่บ้างที่แกะสลักเป็นลายเส้น เช่น เป็นเส้นตรงกลางใบ เป็นภาพสัตว์หันหน้าเข้าหากัน สัตว์ดังกล่าวมีขายาวเหมือนหงส์ แต่ส่วนหัวเป็นลายผักกูด มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16

สภาพปัจจุบัน ใบเสมาส่วนใหญ่ยังคงปักอยู่ในตำแหน่งเดิมแต่ขาดการดูแลรักษาที่เหมาะสมทำให้มีสภาพที่เสื่อมโทรม

ปัญหา ขาดการดูแลพัฒนา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม

ข้อจำกัดในการพัฒนา ขาดงบประมาณในการจัดการพื้นที่โดยรอบให้สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยว ขาดระบบบริหารจัดการที่ดี ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาวัตถุโบราณ

แนวโน้มในอนาคต หากมีการบูรณะและจัดบริเวณพื้นที่โดยรอบให้มีความสวยงามเหมาะสมและมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวจึงจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้

2.3 แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณคดีพันลำ-ใบเสมาบ้านพันลำ

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่บ้านพันลำ ตำบลสระโพนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์

ลักษณะเด่น ใบเสมาส่วนใหญ่มีสองลักษณะคือ เป็นแบบแผ่นหิน และแท่งหิน ที่ปลายเรียวเล็กลง ลวดลายที่สลักมีลวดลายตรงกลางใบ ลายกลีบบัวซ้อนกัน และลายอื่นๆ

ใบเสมาใบหนึ่ง สลักเป็นภาพบุรุษนั่งอยู่ในท่ามหาราชสีห์ ชั้นเข้าซ้ายขึ้น ที่ศีรษะมีวงโค้ง คล้ายรัศมี เส้นผมสยายยาวออกมาด้านซ้าย ส่วนผ้าถุงปล่อยชายลงมา ท่อนบนไม่สวมอะไร ใบเสมาเหล่านี้มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16

สภาพปัจจุบัน ปัจจุบันมีการสร้างอาคารขึ้นคลุมเพื่อทำการสักการบูชาเนื่องจากราษฎร และพระสงฆ์เชื่อว่าเป็นเทวรูปศักดิ์สิทธิ์

ปัญหา ขาดงบประมาณและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ

ข้อจำกัดในการพัฒนา ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาอนุรักษวัตถุโบราณ

แนวโน้มในอนาคต หากมีการบริหารจัดการที่ดี มีงบประมาณสนับสนุนและมีการประชาสัมพันธ์สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัดชัยภูมิได้

2.4 แหล่งท่องเที่ยว วัดศิลาอาสน์ (กู่พระ)

ที่ตั้ง บ้านนาไก่เช่า ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง

ลักษณะเด่น ลักษณะทั่วไปเป็นเพิงผาหิน ที่ผ้าง กู่พระจำหลักเป็นพระพุทธรูปหลายองค์ รวมทั้งหมดมี 9 องค์ มีองค์หนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่มาก ชาวบ้านเรียกกันว่า “พระเจ้าองค์ดี” นั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่ พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางพาดอยู่ที่พระขมับ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต เป็นพระพุทธรูปสมัยอุททองหรือเขมรตอนปลาย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 ร่วมสมัยกับกรุศรีอยุธยาตอนต้น

สภาพปัจจุบัน มีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง

ปัญหา ขาดงบประมาณและไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบมาบูรณะ

ข้อจำกัดในการพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา

แนวโน้มในอนาคต หากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาบูรณะให้ถูกต้องและสร้างความเข้าใจ ในการสักการบูชาก็จะทำให้องค์พระยังมีความสมบูรณ์สวยงามและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิได้

3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปหัตถกรรม

3.1 ชุมชนบ้านเขว้า

สภาพปัจจุบัน มีการทอดผ้าน้อยลง ประชากรภายในหมู่บ้านผันไปประกอบอาชีพอื่น

ปัญหา การต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างถิ่น

ข้อจำกัดในการพัฒนา คนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดกิจการ

แนวโน้มในอนาคต หากภาครัฐไม่เข้าไปอนุรักษ์การทอผ้า และไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือในด้านพยุรราคาไหม การทอผ้าไหมบ้านเขว้าอาจสูญหายไป เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถแบกรับราคาต้นทุนการผลิตที่สูงและ ราคาผลผลิตที่ได้ต่ำลงจากแต่ก่อน และผู้ได้รับประโยชน์คือพ่อค้าคนกลาง ไม่ใช่ผู้ผลิต

จากการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิจะพบว่า แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร แม้ว่าจังหวัดชัยภูมิจะได้เปรียบจังหวัดอื่นๆ ในละแวกใกล้เคียงสาเหตุหนึ่งอาจเป็นผลมาจากแผนพัฒนาจังหวัด ที่ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นพัฒนาด้านการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรแปรรูป อาทิเช่น การทอผ้าไหม ซึ่งทางจังหวัดมีชื่อเสียงด้านผ้าไหมมานานนับแต่อดีต นักท่องเที่ยวจะรู้จักกันในนามของ ผ้าไหมบ้านเขว้า ในสมัยก่อน หมู่บ้านนี้จะมีการทอผ้ากันแทบทั้งหมู่บ้าน มีการจัดตั้งสหกรณ์การจำหน่ายผ้าไหมภายในหมู่บ้านซึ่งการสอบถามผู้ที่ทำอาชีพทอผ้าไหม ทำให้ทราบว่าในปัจจุบันการทอผ้าไหม ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบมาจากต่างถิ่น ราคาขายไม่ดีเหมือนกับสมัยก่อน มีการผลิตลดลง เพราะไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิตที่มีราคาสูงขึ้น บางครอบครัวเลิกทอผ้า และหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ค้าขาย หรือทำการเกษตร ปลูกพืชสวน พืชไร่ ชนิดอื่นๆ ทำให้นักท่องเที่ยวที่ได้ยินกิตติศัพท์ความสวยงามของผ้าไหมบ้านเขว้า และต้องการเดินทางเข้าไปดูให้เห็นแหล่งผลิตถึงในหมู่บ้านต้องพบกับความผิดหวัง เพราะมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ที่ยังคงอาชีพทอผ้า และผลิตกันเองในครัวเรือน

การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในตัวเองค่อนข้างเด่นชัด ในแง่ของการมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจำนวนมากและหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของจังหวัดได้รับความนิยมเป็นลำดับต้นๆ ในฤดูกาลท่องเที่ยวของประเทศและเมื่อเราได้ทำความรู้จักกับจังหวัดชัยภูมิพอสมควรแล้ว เราสามารถวิเคราะห์ถึงศักยภาพของจังหวัดชัยภูมิ ได้จากปัจจัยภายในและภายนอกดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factor) พบว่าจุดแข็ง (S) หรือข้อได้เปรียบและจุดอ่อน (W) หรือข้อเสียเปรียบ สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ

จุดแข็ง (Strength)

1) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงามและมีศักยภาพเพียงพอให้

นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

2) มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจนานาชนิด เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเหลือง พริก เป็นต้น

3) พื้นที่ป่ายังมีความสมบูรณ์เป็นอันดับสองของภาคอีสาน รองจากเขาใหญ่

4) มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง

5) มีแหล่งผลิตผ้าไหมและผ้าทอพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง

6) มีภูมิประเทศที่มีความเหมาะสมในการเชื่อมโยงเส้นทางสู่จังหวัดอื่นๆ

7) มีความหลากหลายของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทาง

ธรรมชาติหรือทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี

8) สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนค่อนข้างดี ไม่ขัดสน

9) สินค้าเกษตรมีความหลากหลาย

จุดอ่อน (Weakness)

1) ขาดแหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนและระบบชลประทานไม่เพียงพอ

2) ปริมาณฝนโดยเฉลี่ยต่อปีมีน้อย

3) สินค้าทางการเกษตรไม่ตรงกับความต้องการของตลาด

4) สินค้าแปรรูปทางการเกษตรไม่มีตลาดรองรับเพียงพอและไม่มีคุณภาพพอที่จะ

แข่งขันได้

5) ระดับการศึกษาของประชาชนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

6) ประชาชนขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเองและพื้นที่บางส่วนไม่มีเอกสารสิทธิ์

7) กาคนาคมระหว่างหมู่บ้านไม่สะดวก

8) ขาดสาธารณูปโภคในการรองรับนักท่องเที่ยว

9) การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

10) ขาดการจัดการที่ดีกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่

11) ขาดการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี การตลาด การบริหารจัดการของ

ผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้านและสินค้าพื้นเมือง

2. ปัจจัยภายนอก (External Factor) พบว่าโอกาส (O) หรือทิศทางการพัฒนาของกระแสสังคมโลกและนโยบายของชาติว่ามีทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางใดและข้อจำกัดหรืออุปสรรค (T) ในการพัฒนาเป็นอย่างไร

โอกาส (Opportunity)

- 1) ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากขึ้นและกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังเป็นที่นิยม พื้นที่ป่า ภูเขาและทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดมีความพร้อมในการรองรับกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสภาพภูมิอากาศเหมาะสมตลอดปี
- 2) ความต้องการลงทุนของนักลงทุนด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- 3) ความต้องการใช้พลังงานทดแทนและอาหารปลอดภัย
- 4) นโยบายประกาศเขตการค้าเสรี (FTA)
- 5) การลงทุนของธุรกิจข้ามชาติ คำสั่ง คำปลีก
- 6) สามารถสร้างพันธมิตรกับจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่น ที่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาค ทำให้สามารถให้บริการในด้านต่างๆ ของจังหวัดได้โดยสะดวก

อุปสรรค (Treat)

- 1) ขาดการผลักดันในระดับนโยบายจากภาครัฐ
- 2) แนวโน้มการรุกร้าเขตป่าไม้และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- 3) ประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจในการนำทรัพยากรของตนที่มีอยู่เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด
- 4) ภาครัฐเน้นให้ความสำคัญกับการเกษตรแปรรูปมากกว่า การพัฒนาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว

โดยสรุปแล้วจังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์มากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคเดียวกัน มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีจุดขาย คือ เทศกาลดอกกระเจียวบาน ซึ่งถือเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้เดินทางเข้ามาสัมผัสจำนวนมากในแต่ละปี แต่มองในภาพรวมจะพบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจแต่เพียงการมาเที่ยวชมดอกกระเจียว ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัด ไม่ได้รับความนิยมน่าเท่าที่ควร ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิกระจุกตัวอยู่เพียงบางแหล่งเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีของทางจังหวัด และขาดผู้ริเริ่มการสร้างแนวคิด การกระจายรายได้ให้เกิดในกลุ่มชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นฐานทรัพยากร ซึ่งหากเราพิจารณาไปถึงแผนการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ เราจะเห็นได้ชัดว่า ทางภาครัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นอันดับรอง แต่จะเน้นการส่งเสริมทางการเกษตรและอุตสาหกรรมมากกว่า ซึ่งในจุดนี้เองถ้าคนในท้องถิ่นได้ทราบและมีความเข้าใจอันดีกว่า การท่องเที่ยวสามารถช่วยอะไรพวกเขาได้บ้าง จะเป็นการต่อยอดในสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นและขยายผลไปถึงสภาพชีวิต

ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสินค้าเกษตรที่มีความไม่แน่นอนและราคาผันผวนอยู่ตลอดเวลา

สรุปกิจกรรมการหาแนวทางการวิจัยที่ผ่านมาของจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมที่ 1 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 23 เมษายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งแรกนั้น สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคีภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิทั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจังหวัดและการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการประชุมพบว่า จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงจนทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักจังหวัดชัยภูมิเพิ่มมากขึ้น “ทุ่งดอกกระเจียว ในอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม” เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความสวยงามของพันธุ์ไม้ดอกกระเจียวและต้องการสัมผัสบรรยากาศที่เย็นสบาย โดยมีช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเยี่ยมชมคือตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคมของทุกปี แต่เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องหน่วยงานต่างๆจึงเริ่มวิตกกังวลเกี่ยวกับการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเกรงว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่และระบบนิเวศ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมสรุปได้ดังต่อไปนี้

ด้านยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

- 1) สนับสนุนการรื้อฟื้นแผนแม่บทปี 47 ประกอบด้วยแผนหลัก 3 แผน
- 2) แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 3) แผนการตลาด ในส่วนภาพลักษณ์และการบริการ
- 4) แผนประชาสัมพันธ์ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

นอกจากนี้งบประมาณปี 53 ในส่วนงบประมาณของกลุ่มจังหวัดประเด็นเรื่องใหม่, ท่องเที่ยว และเกษตรปลอดภัยสาขาสวน ฝ้ายไหม

ฝ้ายไหม

- การออกแบบลายผ้าไหม
- การส่งเสริมการผลิตเส้นใยไหม

การท่องเที่ยว

- โครงข่ายการท่องเที่ยว
- การท่องเที่ยวเชื่อมโยง

สิ่งสำคัญที่ต้องทำการศึกษาย่างเร่งด่วนคือ

1) การสร้างแหล่งท่องเที่ยว

2) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และปลูกจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

3) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบว่านักท่องเที่ยวที่มาชัยภูมินั้นไม่นิยมพักชัยภูมิแต่กลับเดินทางไปพักโคราช ในขณะที่ของที่ระลึกก็มักไม่ซื้อที่จังหวัดชัยภูมิเช่นกันแต่กลับไปซื้อที่ขอนแก่น เป็นต้น

ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม (ทุ่งดอกกระเจียว) เป็นอุทยานแห่งชาติที่เปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากแต่ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น

ประเด็นที่ต้องการให้ทำการศึกษา (รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ครบวงจรอย่างยั่งยืน)

1. การศึกษาผลกระทบกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณทุ่งดอกกระเจียว

- 1.1 ปริมาณห้องสุขา
- 1.2 ปริมาณขยะ
- 1.3 สถานที่กำจัดขยะ
- 1.4 มลพิษที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 1.5 การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

2. วิธีการฟื้นฟูทุ่งดอกกระเจียวภายหลังการท่องเที่ยวโดยศึกษาจากผลกระทบจากการเหยียบย่ำของนักท่องเที่ยว

3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของทุ่งดอกกระเจียว

- 3.1 การนำรถมาให้บริการ
- 3.2 สินค้าของที่ระลึกที่จะขายให้พื้นที่เพื่อสนับสนุนคนในชุมชน
- 3.3 กิจกรรมประเภทใด และควรจัดการกิจกรรมบริเวณใดจึงจะเหมาะสม
- 3.4 รูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

4. ความสามารถในการรองรับ

นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการท่องเที่ยวในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ประกอบการผ้าไหมชัยภูมิหลายรายนำผ้าไหมจากปักธงชัยมาขาย
- 2) ร้านนบดี บ้านผาน้อย มีชื่อเสียงเรื่องการทำผ้าไหมครบวงจร แต่สุดท้ายก็ไปไม่รอดและต้องไปซื้อไหมจากชนบทมาให้ชาวบ้านทอ
- 3) บ้านเสียวน้อย (ศูนย์ผ้าไหมเฉลิมพระเกียรติ) เลิกกิจการเนื่องจากไม่มีการผลิตผ้าไหมภายในพื้นที่จากชาวบ้านจริงๆ แต่กลับเป็นผ้าไหมที่ถูกซื้อไว้แล้ว
- 4) งานประจำปีเจ้าพ่อพญาแลไม่มีสิ่งที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น เนื่องจากจะมีแต่ร้านค้าขายสินค้าทั่วไป
- 5) งานประเพณีรำผีฟ้า มีการนำไปโปรโมตที่ กทม. แต่มาในพื้นที่จะไม่พบ
- 6) กิจกรรมตามรอยไดโนเสาร์ ซึ่งชัยภูมิมีซากกระดูกไดโนเสาร์ที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในไทย แต่ตอนนี้กระดูกเหล่านั้นถูกซื้อไปไว้ที่ภูคัมข้าว จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อการวิจัย
- 7) มอหินขาวมีการตัดถนนเพื่อให้การเดินทางเข้าถึงมีความสะดวกสบาย แต่พื้นที่บริเวณมอหินขาวมีการปรับปรุง สภาพบางจุดถูกปรับจนโล่ง เนื่องจากต้นไม้หลายต้นที่อดีตเคยขึ้นอย่างอุดมสมบูรณ์ มา ณ วันนี้กลับไม่หลงเหลือแล้ว
- 8) กิจกรรมล่องแพ แล่น้ำ ชมภูพั้ง ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผลประโยชน์ตกอยู่กับผู้ประกอบการแพเพียงผู้เดียวไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- 9) งานเล่นน้ำ ดูนกเป็ด กินปลา พาดะลิง บึงละหาน เป็นกิจกรรมที่ไม่ยั่งยืน เนื่องจากลักษณะงานที่จัดเป็นงานอีกทีก็ครั้งครั้น และมีการตัดถนนโดยรอบบึงละหานจึงเป็นเหตุให้ปริมาณนกเป็ดน้ำลดลง นอกจากนี้พื้นที่บริเวณบึงละหานยังไม่ได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองเนื่องจากชาวบ้านไม่เห็นด้วย
- 10) งานประเพณีบุญเดือน 6 แห่งบายศรีเจ้าพ่อ มีความยาวประมาณ 4 กิโลเมตรใช้เวลาดูประมาณ 2 ชั่วโมง
- 11) ไกด์ท้องถิ่นมีการอบรมอย่างสม่ำเสมอ แต่ถึงเวลานักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวกลับไม่ใช้บริการไกด์ท้องถิ่นเลย

ด้านการลงทุน

- 1) การลงทุนธุรกิจที่พักในพื้นที่ทุ่งดอกกระเจียวถือว่าไม่น่าลงทุนเนื่องจากรายได้ของผู้ประกอบการจะมีในช่วงวันเสาร์ และอาทิตย์ของช่วงที่ดอกกระเจียวออกดอกสวยงาม รวมเวลาเพียง 3 เดือน

2) ผู้ประกอบการเอกชนจากกรุงเทพฯ จะเข้ามาทำธุรกิจด้านที่พักในช่วงระยะเวลาสั้นที่ดอกกระเจียวบาน รวมเวลาประมาณ 3 เดือนจากนั้นก็ปิดรีสอร์ทและมาทำใหม่ในปีต่อไปซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นสาเหตุให้เศรษฐกิจในพื้นที่ไม่เกิดขึ้น

3) นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในชัยภูมิน้อย ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกรุ๊ปจากลพบุรีมาเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวเสร็จก็จะเดินทางกลับไปพักที่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เป็นต้น

งานวิจัย งานวิจัยที่ผ่านมา (ที่วิจัยอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง)

- การศึกษารูปแบบและเส้นทางเชื่อมโยงมอหินขาว
- การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- การสำรวจทางธรณีวิทยา
- การสำรวจสังคมพืช และความหลากหลายทางพืชพันธุ์
- การสำรวจข้อมูลท่องเที่ยวด้านสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม
- การอบรมชุมชนให้รู้จักการจัดการการท่องเที่ยว

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเคยมีการศึกษาหลายครั้งแต่ผลสุดท้ายก็ไม่เคยถูกนำไปประยุกต์ใช้เลย โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ต่างมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ยังไม่มีการศึกษาศักยภาพเชิงลึกที่แท้จริงของพื้นที่ รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว

กิจกรรมที่ 2 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 17 มิถุนายน 2552

การประชุมในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคีภาคการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดเข้าร่วมประชุม และแยกการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิซึ่งมีคณาจารย์จากสถาบันการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเข้าร่วมประชุม ซึ่งผลการประชุมพบว่า จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม แต่ยังถือว่าไม่เพียงพอ ควรมีการสนับสนุนทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักอีกจำนวนมากให้เป็น

ที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไป นอกจากนี้ยังมีผู้เข้าร่วมประชุมหลายท่านร่วมแสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

อาจารย์บุญหนา ลิมานัง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเสนอว่า

- 1) ปรัชญาหรือคำสอนของคนสมัยก่อนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยคนในสมัยก่อนจะเน้นให้รู้จักประหยัดและอดออม แต่ปัจจุบันภาครัฐบาลต้องการกระตุ้นภาคเศรษฐกิจโดยส่งเสริมให้ท่องเที่ยว ทำให้ขัดกับคำสอนของคนสมัยก่อน และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) คนในจังหวัดชัยภูมิยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะคนในท้องถิ่นยังไม่เข้าใจว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และนโยบายของจังหวัดชัยภูมิคงยังมุ่งเน้นให้ประชากรในจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- 3) เห็นควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมกับพัฒนาคุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ปรับปรุงสถานที่จอดรถให้เพียงพอ จัดทำสถานที่กางเต็นท์ที่กางแรมให้เหมาะสม โดยยกตัวอย่างต้นแบบคือ อุทยานน้ำหนาวในจังหวัดเพชรบูรณ์

รศ.ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ ผอ.สำนักวิจัยและพัฒนาฯ จากมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เสนอแนะดังนี้

- 1) ได้เห็นด้วยกับปรัชญาการท่องเที่ยวของ อ.บุญหนา
- 2) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิให้เป็นที่รู้จักมากกว่านี้ โดยอาจจะเน้นให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) ควรจะต้องมีนิยามในเรื่องการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิให้ชัดเจนมากกว่านี้ โดยใช้จุดเด่นของจังหวัดชัยภูมิ อาจจะเป็นการเรียนรู้จากการท่องเที่ยว
- 4) ควรมีองค์กรที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ
- 5) ควรพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น ในฐานะเป็นเจ้าบ้านที่ดี เพื่อทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 6) เสนอแนะทางเลือกให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชอบการผจญภัย โดยจะต้องเตรียมสถานที่รองรับเพื่อเป็นโครงการนำร่อง
- 7) กำหนดทิศทางการเดินทางท่องเที่ยวชัดเจน

อาจารย์รัชดา ภักดิ์ยิ่ง จากมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- 1) ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นที่รู้จักมากกว่านี้
- 2) ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดชัยภูมิมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ซึ่งคนในท้องถิ่นเองก็ยังไม่รู้จักเช่นกัน

ผศ.ดร.ศักดิ์ศิริ นันทะสุข จากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

- 1) เห็นควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ นอกจากจะมีสถานที่ทางธรรมชาติที่น่าสนใจแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจคือ หมู่บ้านดิน
- 2) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางด้านกายภาพ คือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาทางด้านการจัดการของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ การดูแลทางด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และการดูแลในเรื่องความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

อาจารย์จรงค์ อนันทสีหา จากวิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย ขอนแก่น

- 1) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น โครงสร้างพื้นฐานชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว สร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว ให้ความสำคัญในเรื่องความสะดวก ความปลอดภัย
- 2) ควรมีเจ้าภาพในการเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องต่างๆ โดยกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน
- 3) ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้เป็นที่รู้จักมากกว่านี้
- 4) ทำการสำรวจเพื่อหากลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ค้นหา unseen แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิให้เจอ

อาจารย์บุญหนา ลิมานัง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

- 1) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ประกอบกับทางภาครัฐจึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร
- 2) ด้วยภูมิศาสตร์และทำเลที่ตั้ง ตัวจังหวัดชัยภูมิไม่ได้เป็นทางผ่านโดยตรงสำหรับการเดินทางไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน ดังนั้น จะมีเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจจะเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิเท่านั้น
- 3) ยังมีปัญหาในทางด้านวัฒนธรรมของตนเองที่มีความเป็นมาไม่ชัดเจน

4) การท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ นอกจากจะเป็น การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนแล้ว ยังให้หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานทางเกษตรกรรมด้วย

5) ควรการพัฒนาแหล่งนักท่องเที่ยว และทำการประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิบางแห่งไม่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ในฤดูกาลอื่น ควรประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอื่นให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักด้วย

อาจารย์สุมิตรา ไอยรา จากมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ยกตัวอย่าง แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลย คือ ภูกระดึง และภูเรือ ว่ามีความโดดเด่น เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วประเทศไทย ทำอย่างไร จึงจะสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิให้มีความโดดเด่นคล้ายกับที่ ภูกระดึงและภูเรือ ได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัญหาในการเดินทางมายังจังหวัดชัยภูมิ (ปัญหา Logistic) ยังไม่ได้รับความสะดวกสบาย และป้ายบอกทางไม่ชัดเจน อีกทั้งยังขาดเจ้าภาพเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน (ชาวบ้าน) คนในชุมชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากนัก รวมถึงปัญหาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เช่นปัญหาวิทยุในท้องถิ่น ขอบใช้ก่อนหิน ขวางปารถยนต์ ที่ขับผ่าน ทำให้นักท่องเที่ยว เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในเรื่องชีวิตและทรัพย์สิน

อาจารย์นพพร แก้วมาก จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้กล่าวเสริม ได้ยกตัวอย่างงานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเลย คือ งานประเพณี “ผีตาโชน” ซึ่งแต่ก่อนมีการจัดงานเพียง 1 วันเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้รับการต้อนรับจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จึงได้มีการขยายการจัดงานเป็น 3 วัน ทำให้จังหวัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งปัญหาของจังหวัดชัยภูมิ คือ รายได้ท่องเที่ยวไม่ใช่รายได้หลัก ของจังหวัดชัยภูมิ คนในพื้นที่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร อีกทั้งเห็นควรเริ่มต้น โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นลำดับแรก คือ หาแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้เจอ หลังจากนั้น หากลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายว่าเป็นใคร แล้วลำดับต่อไปคือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม พร้อมกับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ควบคู่ไปด้วยกัน

อาจารย์สัญญาชัย เกียรติทรงชัย จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้กล่าวเสนอพร้อมแนะนำดังต่อไปนี้

เนื่องจากนโยบายของจังหวัดชัยภูมิตามความต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนตัวผู้ว่าราชการจังหวัดในรอบ 2 ปี ถึง 4 คน ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงเสนอความคิดเห็นในการทำการวิจัยในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

1) ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ว่าทั้งจังหวัดชัยภูมิมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอะไรบ้าง มีวัฒนธรรมที่น่าสนใจอะไรบ้าง พร้อมกับศึกษาเส้นทางการเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งไปอีกแหล่งหนึ่ง ระหว่างทางมีสถานที่ที่น่าสนใจแวะเที่ยวที่ใดบ้าง

2) ทำการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแผนการตลาด โดยหากกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และจัดทำ package tour ให้เหมาะสม

3) ทำการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง การเดินทาง ความสะอาดสบาย การให้บริการ มีสถานที่พักและร้านอาหารรองรับ ความสะอาดและความปลอดภัย เป็นต้น

กิจกรรมที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิในวันที่ 25 มิถุนายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิทั้งหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ สมาอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารจังหวัดชัยภูมิ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิซึ่งผลการประชุมสรุปใจความสำคัญได้ว่า ถึงแม้หลายภาคีจะมองว่าจังหวัดชัยภูมิจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว แต่ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิก็ยังมีหลายประการ อาทิ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยครั้ง เป็นเหตุให้นโยบายการบริหารมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัญหาการขาดการเชื่อมโยงของเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นเพียงบางส่วนของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งรายละเอียดเพิ่มเติมของปัญหานอกเหนือจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แยกตามรายบุคคลดังต่อไปนี้

คุณสมพร บุญเกิด (รองประธานสายงานกิจการและประชาสัมพันธ์ สมาอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ) ได้กล่าวถึง ปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

- 1) ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นมืออาชีพมากกว่านี้
- 2) ยังมีความขาดแคลนทางด้านทรัพยากรบุคคล ในการให้ความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
- 3) ควรมีการจัดทำโครงการส่งเสริมพัฒนามัคคุเทศก์ เพราะยังไม่มีมหาวิทยาลัยในจังหวัดชัยภูมิเปิดหลักสูตรสาขาการจัดการการท่องเที่ยว

4) ปัญหาแผนพัฒนายุทธศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิ ผู้รับผิดชอบ ยังไม่รับทราบของตนเอง

5) ทางด้านภาคเศรษฐกิจ สินค้าชุมชน หรือ OTOP ประจำจังหวัด ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน เช่น ผ้าไหม ยังขาดการออกแบบที่ดี และมีต้นทุนสูง

นอกจากนี้คุณสมพร ยังได้อธิบายถึงภูมิศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิ ว่าเป็นศูนย์กลางของประเทศไทย เป็นประตูสู่ภูมิภาค เป็นศูนย์กลางอีสาน ไม่ว่าจะจากทางเหนือ หรือภาคกลาง มีป่าไม้ 33% เป็นสมบูรณ์มากที่สุดของภาคอีสาน เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำชี 875 กม. เป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดของประเทศไทย หล่อเลี้ยงภาคอีสานถึง 11 จังหวัด แต่มักประสบปัญหาภัยแล้งกับน้ำท่วม และมีจำนวนประชากรเป็นอันดับ 8 ของประเทศ

สำหรับประเด็นเร่งด่วนที่ควรศึกษา คือ เน้นการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น การค้นหาศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และการพัฒนาสถานประกอบการ แหล่งบริการ และทรัพยากรมนุษย์สำหรับรองรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวถือว่าขาดแคลนมาก ควรมีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความสามารถด้านการนำชม เนื่องจากคนในชุมชนมีความรู้จริง และมีความตระหนักในทรัพยากรท้องถิ่น นอกจากนี้การสร้าง Story background เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวแต่กลับเดินทางไปพักแรมที่จังหวัดใกล้เคียง ทั้งๆ ที่สถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัดชัยภูมียังมีอีกมากมาย ทั้งวัฒนธรรมบ้านดิน ชามอญโบราณ (ญัรกูร) และเจ้าพ่อพญาแล เป็นต้น

คุณศรีเดช เนตรสว่าง (ประธานชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารจังหวัดชัยภูมิ - ผู้ประกอบการที่พักในนามไร่เอ๋ยฝู่น) ได้กล่าวถึงปัญหาของจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1) ยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี และไม่มีในการทำประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยทางททท. จัดทำส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวรู้จักแต่เพียงสถานที่ท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวเท่านั้น ทั้งๆ ที่ จ.ชัยภูมิ มีสถานที่ท่องเที่ยวอย่างอื่นอีกมากมาย และมีสภาพอากาศที่เย็นสบายสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

2) ควรมีการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรู้จักวิธีการปลูกดอกกระเจียว

3) ควรมีการจัดทำเขื่อนเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมในจังหวัดชัยภูมิ

4) ภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมการลงทุนให้กับคนในท้องถิ่น แต่จะมีนักลงทุนจากต่างถิ่นเป็นผู้ลงทุนในการประกอบธุรกิจที่พักและร้านอาหาร

5) สนับสนุนสร้างเสริมอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น ในฐานะเป็นผู้ให้บริการ

6) ควรพัฒนาสินค้าในชุมชน OTOP เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเป็นการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรพัฒนาสินค้าทางการเกษตร เช่น ผลไม้ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

7) ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

คุณอุดมศักดิ์ มณีวรรณ (รองประธานหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ) ได้กล่าวถึงปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1) ยังขาดผู้รับผิดชอบทางการท่องเที่ยว ขาดเจ้าภาพที่รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ไม่ได้มีการประเมินอย่างจริงจังและขาดตัวชี้วัด

2) งบประมาณของจังหวัด มีจำกัด

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิให้มากขึ้น โดยได้เสนอแนะว่า ควรจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว (Package tour) 3 วัน 2 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักจังหวัดชัยภูมิให้มากกว่านี้

4) ปัญหาเรื่องสถานที่จัดเก็บสินค้าทางการเกษตร เช่น พริก ซึ่งทางจังหวัดชัยภูมิมีผลผลิตเป็นอันดับสองของประเทศ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

5) ปัญหาของจังหวัดชัยภูมิอีกข้อหนึ่งที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งในช่วงเวลา 2 ปีมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด ถึง 4 ครั้ง ทำให้นโยบายการพัฒนาของจังหวัดขาดความต่อเนื่อง

6) ควรทำการตลาด หรือประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากกว่านี้ นอกจากนี้ยังมีงานประเพณีประจำปี ที่น่าสนใจคือ งานเจ้าพ่อพระยาแล ควรให้คนในชุมชนเป็นผู้จัด เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนให้รู้จักรักและหวงแหนประเพณีประจำจังหวัดของตนเอง แต่เนื่องจากงานประเพณีดังกล่าว ไม่ได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดชัยภูมิ ทำให้ภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมเท่าที่ควร

นายพรพิศเนศ รัตนสุนทรสิทธิ์ (ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ) ได้เสนอหัวข้อวิจัย ดังนี้

1) ควรวิจัยเรื่องเส้นทางหรือการเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ เพราะป้ายบอกทางยังไม่ชัดเจน และมีปัญหาเรื่องการเดินทางจากสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งไปอีกแห่งมีระยะทางไกล ทำให้ไม่สามารถกระจายนักท่องเที่ยวไปแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นในจังหวัดชัยภูมิได้

- 2) วิจัยเรื่องวัฒนธรรมที่แท้จริงของจังหวัดชัยภูมิ เพราะปัจจุบันคนในจังหวัดชัยภูมียังมีอีกจำนวนมากที่ยังไม่รู้ว่ วัฒนธรรมดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิคืออะไร
- 3) กลไกการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน เช่น กรณีพิพาทของมอหินขาว
- 4) วิจัยเรื่องวิปัสสนา เนื่องจาก จังหวัดชัยภูมิมีสถานที่วิปัสสนาที่ขึ้นชื่อหลายแห่ง และมีเกจิอาจารย์ดังหลายท่าน เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติธรรม พังธรรมะ

กิจกรรมที่ 4 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิในวันที่ 25 มิถุนายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย เข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ผลจากการประชุมสะท้อนให้เห็นปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ว่า งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว อีกทั้งในแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายแห่งก็ประสบปัญหาด้านการท่องเที่ยวเช่น มอหินขาวพื้นที่ป่าบริเวณมอหินขาวถูกทำลายเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

นายสุไร ปลื้มชาติ (รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย)ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

- 1) สำหรับการพัฒนาทรัพยากรควรพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่แล้วบนฐานการยอมรับของคนในชุมชน อาทิ การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่กำลังอยู่ระหว่างการเตรียมการสร้าง
- 2) ปัจจุบันมอหินขาวถูกทำลายไปมากหากย้อนกลับไปที่เมื่อ 30 ปี พื้นที่ถูกทำลายกว่า 100% นอกจากปัญหาตัดไม้ทำลายป่าแล้ว ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินก็เป็นปัญหาสำคัญเช่นกัน
- 3) เส้นทางเดินทางสู่มอหินขาว ยากลำบาก เส้นทางแคบ และเป็นถนนลูกรัง
- 4) แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความพร้อมทั้งด้านที่พัก ที่รับประทานอาหาร การเข้าถึง
- 5) แผนงานด้านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขาดการสานต่อ และปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- 6) แผนด้านการท่องเที่ยวมีการรวบรวมจาก อบต. ทุกๆ อบต. นำมาวิเคราะห์และสรุปรวมเป็นแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด แต่เวลาปฏิบัติจริงกลับไม่สามารถทำได้เนื่องจากงบประมาณมีไม่เพียงพอ
- 7) กรอบการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ 3 ด้านประกอบด้วย
 - 7.1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว

เช่น ตาดโตน ท่งดอกกระเจียว เป็นต้น

7.2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักบ้าง มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวในระดับเบื้องต้น เช่น ปรางค์กู๋ ภูพระ

7.3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก

นอกจากนี้การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในพื้นที่ก็เป็นสิ่งสำคัญ ในขณะที่การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้การสืบสานวัฒนธรรมที่กำลังเลือนหายไปในปัจจุบันอย่างแสดงรำผีฟ้าก็เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์เพราะการรำผีฟ้าเป็นการรำวงสรวงในเทศกาลต่างๆ รวมถึงการรำก้าน และ การรำเพื่อรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นการแสดงที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สำหรับพืชผัก พริก แดงไท แดงลาน เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพของจังหวัดที่สามารถนำไปประกอบอาหาร ตลอดจนนำไปเป็นของฝากของจังหวัดได้

นางสาวช่อทิพย์ เจริญโชค (ผู้ช่วยนักวิชาการพัฒนาการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ) ระบุว่า

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวงานช้างคืนถิ่น มีกิจกรรมขี่ช้างขึ้นมอหินขาว มีการโปรโมตการท่องเที่ยวทางโทรทัศน์ จนนักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยว แต่ปรากฏว่าในวันงานจริงควาญช้างกลับหนีหายไปเนื่องจากเขามองว่ากิจกรรมเหล่านี้ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนจึงเลือกที่จะนำช้างออกไปเร่เดินในย่านชุมชนต่างจังหวัดแทน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาต่างก็ผิดหวังกับความผิดพลาดในการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัด

2) มักคุเทศก์มีจำนวนจำกัด ฝ่ายการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิรับผิดชอบเรื่องการบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดตั้งใจจะสร้างบ้านให้ชาวภูธร (ชาวมอญโบราณ) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมในหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านปฏิเสธความช่วยเหลือ เนื่องจากกลัวสูญเสียที่ดินทำกินในชุมชนของตนเอง

กิจกรรมที่ 5 เป็นการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดชัยภูมิซึ่งได้ดำเนินการในวันที่ 30-2 สิงหาคม 2552

กิจกรรมในส่วนนี้ เป็นการลงสำรวจพื้นที่จริงและการลงไปสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในท้องถิ่น จากการดำเนินกิจกรรมได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการช่วยกำหนดกรอบการวิจัยเพื่อการศึกษาและการได้ภาคีในเรื่องของการท่องเที่ยวของจังหวัดเพิ่มขึ้นด้วย

กิจกรรมที่ 6 การประชุมเพื่อพัฒนารอบการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553

การประชุมครั้งนี้ เป็นการประชุมเพื่อพัฒนารอบการวิจัย สรุปความคิดเห็นจากที่ประชุม มีดังนี้

1) ต่อผลการศึกษา

1.1 ภาพรวมที่น่าเสนอเป็นข้อมูลช่วงปี 2545-2550 ควรปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันทั้งด้านข้อมูลนักท่องเที่ยวและยุทธศาสตร์และแผนงานของจังหวัด เพราะช่วงปี 2551-2552 ข้อมูลจากหน่วยงานจังหวัดระบุ ภาพรวมจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชัยภูมิเพิ่มขึ้นถึง 11% ภาครัฐเอกชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีแผนงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการทำการตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่ “มอหินขาว” ซึ่งงานศึกษายังไม่ครอบคลุม

1.2 กรอบการวิจัยที่เสนอยังไม่เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลกับทิศทางการวิจัย

2. ต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

2.1 ด้านศักยภาพการท่องเที่ยว

2.1.1 มีข้อวิเคราะห์ว่าการทุ่มเทงบประมาณการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย แต่ควรตั้งคำถามด้วยว่า แล้ว GPP จังหวัดจะเพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่ ตอนนี้สัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวต่อ GPP ของชัยภูมิ ก็ยังอยู่ที่ 2% นอกจากนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่รายได้ไม่ได้ตกอยู่กับชัยภูมิ นักท่องเที่ยวไม่ได้มีการใช้จ่ายในชัยภูมิ แต่มาใช้จ่ายทรัพยากรของชัยภูมิ ทำให้ชัยภูมิต้องรับภาระ ดังนั้น น่าจะคิดเรื่อง “ตัวชูโรง” มีจะทำให้รายได้เข้ามา เช่น สินค้าอะไร ของที่ระลึกอะไร ฯลฯ

2.2.2 สิ่งที่ขาดในตอนนี้ คือ การมีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและมีทิศทาง และแผนการจัดการท่องเที่ยวและศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว

2.2.3 ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิที่สำคัญ มีจากข้อค้นพบของโครงการวิจัยที่ สกว. ให้การสนับสนุน เรื่อง การศึกษาสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ โดย ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ 2550 ระบุว่าน่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวโลกล้านปี เนื่องจากการค้นพบว่า มีชั้นหินที่มีซากไดโนเสาร์อายุเก่าแก่ที่สุด จะใช้ศักยภาพอย่างไร และสร้างเรื่องราว (story) อย่างไร ให้เชื่อมโยงกับ มอหินขาว ลานหินงามที่กำลังส่งเสริมอยู่ในขณะนี้ ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้โลกล้านปีได้หรือไม่อย่างไร

2.2.4 ศักยภาพอีกด้านคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติในพื้นที่หลายแห่ง ให้มีความหลากหลายของพืชและสัตว์ป่า อาทิ การเป็นที่อาศัยของสัตว์ เช่น นก เพราะมีการอพยพย้ายถิ่น ที่เหมาะสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ สามารถสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติได้

2.2.5 แม้ว่าจังหวัดชัยภูมิจะมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ได้ผล เช่น กรณีมอหินขาว แต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งมีข้อจำกัดในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับคนจำนวนมาก สภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นคือ ปัญหา carrying capacity ของแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการ ขยะ แหล่งน้ำ ไม่มีพอที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนและป่าไม้ที่จะหายไป หากขาดการจัดการตัวแหล่งอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การกำหนด sight plan ให้มีการจัดการพื้นที่รองรับ จัดการปัญหาขยะ การจัดการน้ำ สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

3. ต้องการข้อมูลและโจทย์การวิจัย

3.1 โครงสร้างการกระจายรายได้ ที่จะทำให้อยู่ได้ติดกับพื้นที่ชัยภูมิ บนสภาพที่เป็นอยู่ และศักยภาพที่จะเป็นได้ เช่น ผ้าไหมบ้านเขว้า มี value chain อย่างไร การกระจายรายได้เป็นอย่างไรถึงชาวบ้านแค่ไหนอย่างไร เป็นเท่าไร

3.2 ต้องการข้อมูลเพื่อประเมินผลตอบแทนต่อการลงทุนที่ภาครัฐและเอกชนทุ่มเทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อช่วยในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ผลจากนโยบายการพัฒนาเป็นอย่างไร มีการกระจายรายได้ไปสู่กิจกรรมใดมากน้อยเพียงใด

3.3 ข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยว เป็นใคร มาเพื่ออะไร มาตามฤดูกาล/เทศกาล หรือไม่ รูปแบบการท่องเที่ยว มีอะไรได้บ้าง คุณภาพของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

3.4 น่าจะทำ stock ของ service ที่มีในจังหวัด เพื่อมองศักยภาพว่าจะนำสินค้ามาแะแพ็คเกจที่จุดใดให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายซื้อของได้

4. การพัฒนากลไกจัดการท่องเที่ยว

4.1 การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ปัจจุบัน อบจ. เป็นหน่วยที่ด้านนี้อยู่ เพราะมีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว และมีการวางแผนจัดการท่องเที่ยวภายในจังหวัดชัยภูมิด้วย น่าจะหาวิธีการหนุนเสริมหรือพัฒนาต่อยอดร่วมกับ อบจ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ควรหาวิธีดึงหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นมืออาชีพทางการท่องเที่ยวมาร่วมงาน

ข้อสรุปเพื่อการจัดการ

1. ประเด็นการวิจัยที่น่าสนใจ

1.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางและวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ได้แก่ ข้อมูลนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โครงสร้างการกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว และแนวทางที่จะทำให้รายได้ตกกับพื้นที่ ชัยภูมิ บนสภาพที่เป็นอยู่ และศักยภาพที่จะเป็นได้

1.2 การวิจัยและพัฒนาเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นที่จังหวัดให้ความสำคัญ คือ การพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โลก 175 ล้านปี

2. การจัดการต่อเนื่อง

2.1 ด้านผลงานวิจัย ให้ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง หัวหน้าโครงการ นำความเห็นของที่ประชุมไปปรับปรุงผลงานการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยและการปรับปรุงกรอบการวิจัยให้มีการนำเสนอข้อมูลที่เชื่อมโยงกับทิศทางการวิจัยที่เสนอ

2.2 กรอบการวิจัยการท่องเที่ยวของชัยภูมิและการจัดการ มีงาน 2 ลักษณะ

2.2.1 งานวิจัยเพื่อพัฒนาข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางและวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะทำให้รายได้ตกกับพื้นที่ชัยภูมิ บนสภาพที่เป็นอยู่ และศักยภาพที่จะเป็นได้ จะใช้การประกาศรับข้อเสนอโครงการผ่านการจัดการสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดย ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

2.2.2 การวิจัยและพัฒนาเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นที่จังหวัดให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โลก 175 ล้านปี ซึ่งต้องการความรู้หลายด้าน และหากวิจัย เฉพาะด้านมาดำเนินงานเพื่อให้เกิดแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ สกว. จะเป็นผู้จัดกระบวนการเพื่อพัฒนารอบงานร่วมกับเครือข่าย นักวิชาการของ สกว. และหน่วยงานในพื้นที่ภายในเดือนมีนาคม 2553

สรุปประเด็นเพื่อการสร้างกรอบการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature base tourism) อันโดดเด่น อาทิ อุทยานแห่งชาติตาดโตนซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบสูงโดยมีเทือกเขาล้อมรอบ ตอนกลางเป็นหุบเขากว้างใหญ่ อุทยานแห่งชาติภูแล่นคาเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนซึ่งและมีมอหินขาว เป็นปรากฏการณ์หินรูปทรงแปลกๆ อยู่บน เทือกภูแล่นคา ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยว Unseen แห่งใหม่ของจังหวัดชัยภูมิ อุทยานแห่งชาติไทรทองมีสภาพป่าโดยรอบเป็นป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา

และป่าเต็งรังผสมป่าเบญจพรรณ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ตั้งอยู่บนรอยต่อ 3 แบบคือ แบบแรก ตั้งอยู่บนรอยต่อของ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดลพบุรี แบบที่สองตั้งอยู่บนรอยต่อของแผ่นดินที่ราบสูงกับที่ราบลุ่มและแบบที่สาม ตั้งอยู่บนรอยต่อของภาคกลางกับภาคอีสาน เป็นบริเวณที่สามารถชมความงามของทุ่งดอกกระเจียวสีชมพูอมม่วงที่สวยงาม ดังสอดคล้องกับการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “ภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ เป็นศูนย์กลางของประเทศไทย เป็นประตูสู่ภูมิภาค เป็นศูนย์กลางของภาคอีสาน โดยชัยภูมิมีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 33 เป็นป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดของภาคอีสาน อีกทั้งเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำชี 875 กม. แม่น้ำที่ยาวที่สุดของประเทศไทย หล่อเลี้ยงภาคอีสานถึง 11 จังหวัด” (สมพร บุญเกิด, 2552: สัมภาษณ์)

แม้ชัยภูมิจะเป็นจังหวัดที่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันทรงคุณค่า แต่กลไกการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความตระหนัก และรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านั้นกลับยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม จะพบก็เพียงการเน้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเท่านั้น อาทิ ทุ่งดอกกระเจียว และมอหินขาว การพัฒนาเฉพาะพื้นที่นี้อาจกลายเป็นดาบสองคมอันจะก่อให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวและนำไปสู่ความเสื่อมโทรมในอนาคตได้ หากขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ด้วยเหตุนี้การสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อภาครัฐและประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังสอดคล้องกับผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “คนในจังหวัดชัยภูมิยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะคนในท้องถิ่นยังไม่เข้าใจว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และนโยบายของจังหวัดชัยภูมิคงยังมุ่งเน้นให้ประชากรในจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม” (บุญหนา ลิมานัง, 2552: สัมภาษณ์)

สำหรับทิศทางการพัฒนาของจังหวัดที่ผ่านมามุ่งเน้นที่การเกษตรโดยเฉพาะการเกษตรแปรรูปดังสอดคล้องกับพันธกิจการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิที่ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประเด็น และ 3 ใน 5 ประเด็นก็แล้วแต่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรของจังหวัดแทบทั้งสิ้น กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพการบริหารทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การพัฒนาตลาดสินค้าหัตถกรรม สิ่งทอและสินค้าการเกษตร รวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร (แผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ, 2552: 48)

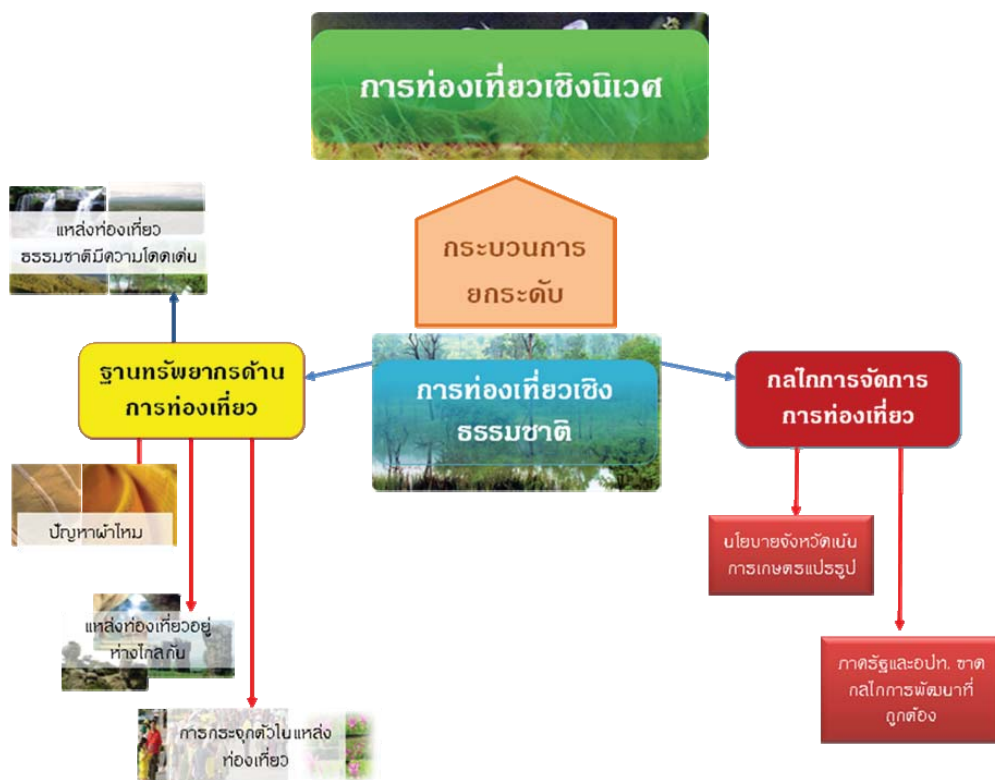
หากกล่าวถึงสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการแปรรูปผ้าไหมแต่ปัจจุบันกลับพบว่า สถานการณ์ผ้าไหมในพื้นที่ โดยเฉพาะในอำเภอบ้านเขว้า อำเภอที่ได้

เชื่อว่ามียี่ห้อเสียงด้านการแปรรูปผ้าไหมแห่งหนึ่งกำลังประสบปัญหาการค้าผ้าไหมที่ตกต่ำ เนื่องจากวัตถุดิบที่ไม่ได้ถูกผลิตในพื้นที่แต่กลับต้องนำเข้าจากจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนการตัดราคาขายสินค้ากันเองของร้านขายผ้าไหมเพื่อต้องการให้ได้เงินมาหมุนเวียนในธุรกิจของตน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาศักยภาพของจังหวัดอย่างถี่ถ้วนจะพบว่า ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นทุนเดิมที่สำคัญ หากแต่ยังขาดการบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบริบทของการจะเป็นจังหวัดทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังสอดคล้องกับคำขวัญทางการท่องเที่ยวของจังหวัดที่ว่า “ชัยภูมิเป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตพื้นที่อีสานตอนล่าง ที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยแบบยั่งยืน” (www.chaiyaphum.go.th)

ดังนั้น เป้าหมายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิควรจะเป็นทางเลือกที่หนุนเสริมให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจยามที่ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเกิดการผันผวน นอกจากนี้ควรมุ่งยกระดับการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature base tourism) เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างการเรียนรู้ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจของจังหวัดและคนในชุมชนต่อไป

กรอบการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

4.3 การวิเคราะห์สถานการณ์และกรอบการวิจัยการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร บริบทจังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธร เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่แยกออกมาจากจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2515 สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและภูเขา โดยด้านทิศเหนือติดกับแนวเทือกเขาภูพาน ส่วนทางใต้เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำชีไหลผ่านเป็นระยะทางถึง 110ก.ม. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่คือการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะมีอาชีพเสริมคือ การทอผ้าซิด ทำหมอน และที่นอนเล็กจากผ้าซิด เป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักอย่างหนึ่งคู่กับการทำเกษตร ด้วยวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรนี้เองจึงเป็นที่มาของเทศกาลประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับประเทศอย่าง “งานประเพณีบุญบั้งไฟ” ซึ่งจัดประมาณกลางเดือน 6 อันเป็นช่วงฤดูฝนเข้าสู่การทำนา ตกกล้า หว่าน ไถ เพื่อเป็นการบูชาแถนขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เหมือนกับการแห่หางแมวของคนภาคกลาง

ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือประเพณียิงจรวดไทยขอฝนนี้ ความจริงไม่ใช่ประเพณีเฉพาะของชาวเมืองยโสธร แต่เป็นฮีต(จารีต)สำคัญ ฮีตหนึ่งของชาวอีสานทั่วทั้งภูมิภาค หากแต่ชาวยโสธร โดยเฉพาะชาวกุ่มบ้านต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองนั้นให้ความสำคัญ และร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานอย่างแข็งขัน จนทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน และในที่สุดด้วยความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนอีกหลายๆ ส่วน บุญบั้งไฟยโสธร จึงเลื่อนฐานะขึ้นเป็นประเพณีสำคัญของประเทศ เป็นตัวแทนจากภาคอีสานที่เชิดหน้าชูตาในด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาติ

นอกจากประเพณีบุญบั้งไฟแล้วจังหวัดยโสธรมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว อาทิ กองข้าวน้อย หรือที่เรียกกันว่า “กองข้าวน้อยฆ่าแม่” ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ผิดไปจากปฐนียสถานแห่งอื่นๆ ที่มักเกี่ยวพันกับเรื่องพุทธศาสนา แต่ประวัติความเป็นมาของพระธาตุกองข้าวน้อยกลับเป็นเรื่องของหนุ่มช้วนาวาที่ทำนาตั้งแต่เช้าจนเพล มารดาส่งข้าวส่ายเกิดหิวข้าวจนตาลาย อารมณ์ชั่ววูบทำให้เขากระทำมาตุฆาตด้วยสาเหตุเพียงว่าข้าวที่เอามาส่งดูจะน้อยไปไม่พอกิน ครั้นเมื่อกินข้าวอิ่มแล้ว ข้าวยังไม่หมดจึงได้สติคิดสำนึกผิดที่กระทำรุนแรงต่อมารดาของตนเองจนถึงแก่ความตาย จึงได้สร้างธาตุกองข้าวน้อยแห่งนี้ขึ้น เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลขอโทษกรรมและล้างบาปที่ตนกระทำมาตุฆาต

นอกจากนี้จังหวัดยโสธรมีชื่อเสียงในการเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี เนื่องจากยโสธรมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ดินดี เหมาะกับการเพาะปลูกข้าว ทั้งข้าวเหนียว และข้าวเจ้า โดยเฉพาะข้าวเจ้าพันธุ์หอมมะลิ เป็นข้าวที่ชาวยโสธร ทุกอำเภอนิยมเพาะปลูกไว้บริโภคและเป็นสินค้าหลัก ข้าวมีคุณภาพดี นุ่ม และกลิ่นหอม

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของยโสธรจังหวัดที่กล่าวได้ว่ามีกิจกรรมประเพณีที่มีชื่อเสียงและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปี แต่ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ยังไม่เป็นที่รู้จักทั้งมีศักยภาพสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อได้ไม่ยาก ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างจริงจังเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ (Total Development) ของจังหวัดยโสธร” ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาของจังหวัด ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ซึ่งในการวางแผนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและตลาดเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งพื้นที่

กล่าวโดยสรุป เมื่อวิเคราะห์ถึงบริบททางด้านสภาพพื้นที่ และศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวของทั้ง 3 จังหวัดแล้วนั้น พบว่า ในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันในเรื่องของอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว มีเสน่ห์และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดย่อมจะต้องมีความแตกต่างที่จะถูกหยิบยกและพัฒนาขึ้นมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้มีชื่อเสียงได้ และการพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดมาแล้วข้างต้นนั้น จะมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการท่องเที่ยวสู่ทางที่ยั่งยืนและตรงกับความต้องการของตลาดเป้าหมายได้แท้จริง

ยโสธร เป็นดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำชี ได้ชื่อว่าเมืองบังไฟ เป็นดินแดนที่มีอดีตอันล้ำค่าและยาวนานกว่า 200 ปี ยโสธร มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานเกี่ยวพันกับเมืองหนองบัวลุมภู นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน และเกี่ยวพันกับเมืองอุบลฯ ได้พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จากยุคประวัติศาสตร์ต่อเนื่องกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน ชุมชนโบราณส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตทุ่งราบโล่ง หรือบริเวณขอบชายทุ่ง ติดกับพื้นที่โคกและป่า ได้แก่ชุมชนโบราณชายขอบทุ่งกุลาร้องไห้ ในเขตอำเภอมหาชนะชัยและอำเภอค้อวัง เช่น ชุมชนโบราณที่บ้านหัวเมือง บ้านคูเมือง บ้านคูสองชั้น ในเขตอำเภอมหาชนะชัย ชุมชนโบราณบ้านน้ำอ้อม บ้านโพนแพง บ้านหมากมาย บ้านแซ่ บ้านโพนเมือง ในเขตอำเภอค้อวัง

พ.ศ. 2354 เจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยวงศาถึงแก่พิราลัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้เจ้าหนู หลานเจ้านครจำปาศักดิ์ ครองนครจำปาศักดิ์สืบไป ฝ่ายเจ้าราชวงศ์สิงห์

บุตรเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยวงศา กลับมาอยู่บ้านเดิมคือบ้านสิงห์ท่า และได้นำเอาอิฐของเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยวงศา กลับมาด้วย และนำมาก่อเจดีย์บรรจุไว้ที่วัดมหาธาตุ ใกล้กับพระธาตุพระอานนท์ซึ่งยังปรากฏอยู่จนปัจจุบัน

พ.ศ. 2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านสิงห์ท่าขึ้นเป็นเมืองและพระราชทานนามว่า เมืองยศสุนทร ให้เจ้าราชวงศ์สิงห์เป็นเจ้าครองเมืองมีราชทินนามว่า พระสุนทรราชวงศา เป็นเจ้าเมืองคนแรกของเมืองยโสธร

(คำว่า ยศสุนทร ต่อมากลายเป็นยะโสธร มีความหมายว่า ทรงไว้ซึ่งยศ แต่การเขียนหรือการเรียกสั้นๆ ว่า ยะโส ไม่เป็นที่ไพเราะหูและไม่เป็นมงคลนาม ร.ต.ท.พวง ศรีบุญลือ นายอำเภอ ยะโสธร (พ.ศ. 2500 - 2513) ได้มีหนังสือขอให้เขียนชื่อเสียใหม่เป็น ยโสธร และได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของราชบัณฑิตยสถานให้เปลี่ยนได้ และใช้มาจนบัดนี้)

ครั้งหนึ่งดินแดนยโสธรถูกผนวกรวมไว้กับจังหวัดอุบลราชธานี จนเมื่อได้แยกตัวออกมาคนในจังหวัดยโสธรจึงเกิดความรู้สึกอยากสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และด้วยชื่อของเมืองที่ส่งสะท้อนออกมาให้เห็นถึง ความหยิ่งทงในอำนาจ และต้องการแสดงศักยภาพของตนให้เป็นที่กระจ่างแก่คนรอบข้าง

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

จากข้อมูลจังหวัดยโสธร พอจะทำให้ทราบถึงทรัพยากรที่มีภายในจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี แหล่งโบราณสถานหรือสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่สำคัญ ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ เช่น วังมัจฉา หาดทรายแม่น้ำชี ในพื้นที่อำเภอเมืองยโสธร ภูถ้ำพระ (ตำบลกุดชุม) อ่างเก็บน้ำกกกุง ภูหมากพริก ภูหินปูน ในพื้นที่อำเภอกุดชุมห้วยลิงโจน ห้วยสะแบก ในพื้นที่อำเภอเลิงนกทา เป็นต้น

2. แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระพุทธรูปขรรัตน์ พระธาตุอานนท์ หอไตร วัดมหาธาตุ ธาตุกองข้าวน้อย ในพื้นที่อำเภอเมืองยโสธร พิชัยภัณฑ์พระพุทธรูป รอยพระพุทธรูปจำลอง ในพื้นที่อำเภอมหาชนะชัย พระธาตุกู่จาน ดงเมืองเตย ในพื้นที่อำเภอ คำเขื่อนแก้ว

3. สินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงประเพณีวัฒนธรรม ที่สำคัญ เช่น แหล่งผลิตกระติบข้าว เกรียนไม้แกะสลัก เครื่องทองเหลืองบ้านนาสะไม ในพื้นที่อำเภอเลิงนกทา งานประเพณีบุญบั้งไฟ เขตเทศบาลเมืองยโสธร และอำเภอต่างๆ งานประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก อำเภอมหาชนะชัย

งานประเพณีบุญข้าวจี๋ วัดป่าวังน้ำทิพย์ อำเภอเลิงนกทา งานประเพณีแข่งเรือสั้น เรือยาว งานลอยกระทง เทศกาลออกพรรษา เขตเทศบาลเมืองยโสธร

ภาพรวมสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร รอบ 5 ปี นับตั้งแต่ ปี 2546 – 2550

ปี	จำนวน นักท่องเที่ยว	ระยะเวลา พำนักระยะ (วัน)	จำนวนห้องพัก และโรงแรม	รายได้จากการ ท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2546	258,871	3.47	229 (4)	206.82
2547	280,414	3.06	299 (5)	229.80
2548	341,047	2.91	306 (5)	269.72
2549	348,928	2.79	306 (5)	278.95
2550	342,097	2.75	306 (5)	291.30

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร จะเห็นได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปีตั้งแต่ปี 2546 – 2549 ยกเว้นปี 2550 เท่านั้นที่นักท่องเที่ยวลดลงส่วนหนึ่งมาจากปัญหาความไม่สงบภายในประเทศส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศชะลอการเดินทาง ด้านระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวลดลงเล็กน้อยในแต่ละปี ซึ่งระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวอยู่ที่ 3 วัน สำหรับจำนวนห้องพักและโรงแรมพบว่าจำนวนห้องพักและโรงแรมมีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2548 ซึ่งภายหลังจากปีนี้จำนวนห้องพักและโรงแรมมีจำนวนคงที่มาโดยตลอด สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยวพบว่าจังหวัดชัยภูมิมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่ม

ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2546 มีรายได้ 206.82 ล้านบาท และในปี 2550 มีรายได้เพิ่มขึ้นมากถึง 291.30 ล้านบาทส่วนหนึ่งมาจากการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น

เปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรปี 2549 และปี 2550

ข้อมูล	2549	+	(%)	2550	+	(%)
นักท่องเที่ยว	348,928	+	2.31	342,097	-	1.96
ชาวไทย	345,470	+	2.65	338,319	-	2.07
ชาวต่างชาติ	3,458	-	23.00	3,778	+	9.25
รายได้ (ล้านบาท)						
นักท่องเที่ยว	278.95	+	3.42	291.30	+	4.43
ชาวไทย	273.52	+	4.07	284.88	+	4.15
ชาวต่างชาติ	5.43	-	21.30	6.42	+	18.23
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)						
นักท่องเที่ยว	381.06	+	7.00	412.57	+	8.27
ชาวไทย	378.26	+	7.18	409.33	+	8.21
ชาวต่างชาติ	606.16	+	11.09	634.58	+	4.69
ที่พัก						
จำนวนห้องพัก	306	0		306	0	
ระยะเวลาพักเฉลี่ยของผู้มาเยือน (วัน)	2.79	-		2.75	-	
ชาวไทย	2.78	-		2.74	-	
ชาวต่างชาติ	3.28	-		3.27	-	

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

จากตารางเปรียบเทียบสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในปี 2549 และ ปี 2550 พบว่าสถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในปี 2550 พบว่า มีการเติบโตลดลงในส่วนของจำนวนนักท่องเที่ยวรวมจำนวน 342,097 คน ลดลงร้อยละ 1.96 แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงร้อยละ 2.07 ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศขยายตัวร้อยละ 9.25 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจาก

ขณะที่รายได้ทางการท่องเที่ยว ในภาพรวมปรากฏว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.43 หรือคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 291.30 ล้านบาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยเติบโต

เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.15 คิดเป็นเม็ดเงินเท่ากับ 284.88 ล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน ประมาณ 409.33 บาท ซึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นจากในปี 2549 ร้อยละ 8.21 โดยเป็นค่าที่พักมากที่สุด รองลงมาคือค่าอาหารและเครื่องดื่ม ในขณะที่ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.23 คิดเป็นเม็ดเงินเท่ากับ 6.42 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 4.69 หรือประมาณ 634.58 บาท ซึ่งการใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายในหมวดค่าที่พัก เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม

สำหรับสถานการณ์ด้านการพักรแรม พบว่า ระยะเวลาพำนักระหว่างนักท่องเที่ยว ประมาณ 2.75 วัน โดยจำแนกเป็นคนไทยประมาณ 2.74 วัน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประมาณ 3.27 วัน ส่วนจำนวนห้องพักในจังหวัดยโสธรมีอัตราคงที่ คือ 306 ห้อง ส่วนหนึ่งอาจเป็น ผลมาจากการขาดความหลากหลายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรจึงไม่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวได้ทั้งฤดูกาล จะมีก็เพียงเทศกาลบุญบั้งไฟเท่านั้นที่เป็นเทศกาล ประเพณีที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็น จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ปริมาณห้องพักของจังหวัดจึงไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปีก่อน

จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามวัตถุประสงค์หลักของการเดินทาง ปี 2550 จังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์หลัก ของการเดินทาง	นักท่องเที่ยว					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ท่องเที่ยว/พักผ่อน	146,288	43.24	3,044	80.58	149,332	43.65
2. ประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน	52,586	15.54	5	0.13	52,591	15.37
3. ติดต่อธุรกิจ	20,713	6.12	48	1.27	20,761	6.07
4. ปฏิบัติราชการ	16,710	4.94	47	1.24	16,757	4.90
5. เยี่ยมญาติ/เพื่อน	67,224	19.87	447	11.83	67,671	19.78
6. ชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า	7,359	2.18	-	-	7,359	2.15
7. ได้รับรางวัล	7,739	2.29	44	1.16	7,783	2.28
8. อื่น ๆ	19,700	5.82	143	3.79	19,843	5.80
รวมทั้งหมด	338,319	100.00	3,778	100.00	342,097	100.00

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวในภาพรวมพบว่า ในปี 2550 วัตถุประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรนั้น คือการท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมจำนวน 149,332 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 43.65 รองลงมาคือ เดินทางมา เยี่ยมญาติ/เพื่อน จำนวน 67,671 คน ร้อยละ 19.78 และประชุม/อบรม/สัมมนา จำนวน 52,591 คน ร้อยละ 15.37 ตามลำดับ สำหรับสาเหตุที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อนในจังหวัดยโสธรมีสัดส่วนมากที่สุด ส่วนหนึ่งมาจากเทศกาลบุญบั้งไฟซึ่งเป็นเทศกาลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาดังกล่าว

ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามกิจกรรมที่ร่วมระหว่างท่องเที่ยวใน จังหวัดยโสธร ปี 2550

กิจกรรมที่ร่วมกระทำ ระหว่างอยู่ในจังหวัด	สัดส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรม		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
1. ท่องเที่ยวทั่วไป	74.80	81.37	74.87
2. ซื้อสินค้าและของที่ระลึก	33.82	7.68	33.53
3. กิจกรรมเชิงผจญภัย	5.28	0.00	5.23
4. กิจกรรมทางน้ำ	3.46	0.00	3.42
5. ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.09	8.36	4.14
6. กิจกรรมเชิงสุขภาพ	2.25	6.33	2.30
7. กิจกรรมด้านกีฬา	2.05	9.21	2.13
8. นันทนาการ/บันเทิง	6.29	15.25	6.39
9. กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม	20.05	34.15	20.21
10.อื่น ๆ(เกษตร ปฏิบัติธรรม)	18.44	1.99	18.26

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปมากถึง ร้อยละ 74.80 รองลงมา คือ ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ร้อยละ 33.82 และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 20.05 ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมกระทำระหว่างอยู่ในจังหวัด พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมท่องเที่ยวทั่วไปสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 81.37 รองลงมาคือ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ร้อยละ 34.15 และ นันทนาการ/บันเทิง ร้อยละ 15.25 ตามลำดับ จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนได้ชัดเจนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของทั้งนักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยโสธรมีความคล้ายคลึงกันอย่างมากในลำดับแรก แต่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวชาวไทยชื่นชอบการซื้อสินค้าที่ระลึกเป็นอันดับสอง ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ายโสธรมีศักยภาพด้านสินค้าที่ระลึกซึ่งสามารถเรียกเงินจากนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ไม่น้อย

ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดยโสธร
ปี 2550

ลำดับของสถานที่ ท่องเที่ยวในจังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
ธาตุก่องข้าวน้อย	43.33	10.38	42.97
สวนพญาแถน	41.64	11.67	41.31
วัดมหาธาตุ จ.ยโสธร	34.83	16.86	34.63
พระธาตุอานนท์	22.13	4.74	21.94
อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน	11.89	2.14	11.78
พิพิธภัณฑ์บั้งไฟ	11.12	1.72	11.01
วังมัจฉา	9.95	0.87	9.85
บ้านศรีฐาน	8.52	4.34	8.48
หาดหนองหอย	4.14	0.87	4.11

ลำดับของสถานที่ ท่องเที่ยวในจังหวัด	ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
วัดศรีธรรมาราม	3.97	0.00	3.92

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุดคืออุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมาคือสวนพญาแถน ร้อยละ 41.64 และวัดมหาธาตุ ร้อยละ 34.83 ตามลำดับ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลับให้ความสนใจกับวัดมหาธาตุเป็นลำดับแรก ด้วยสัดส่วนร้อยละ 16.86 สวนพญาแถน ร้อยละ 11.67 และ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ร้อยละ 10.38 ตามลำดับ จากสัดส่วนการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจกับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เนื่องจากเรื่องเล่าขานที่มีมาแต่อดีตเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ยังคงเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต้องการเดินทางมาเยือนสักครั้งหนึ่ง ขณะที่สวนพญาแถน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมเดินทางมาเป็นอันดับสอง เนื่องจากสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่จัดงานบุญประจำปี

การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

การท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ก็ยังมีข้อจำกัด และอุปสรรคหลายด้าน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ตามทรัพยากรในการท่องเที่ยว ได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดยโสธรมีลักษณะเป็นทุ่งนาและผืนป่า 67 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมดใช้ทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกเหนือจากนั้น ยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ยกตัวอย่าง เช่น

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	อำเภอ	สิ่งน่าสนใจ
อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว	เลิงนกทา	ภูเขาสูงที่มีสระบัวขึ้นเองตามธรรมชาติ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม และเคยเป็นที่อยู่อาศัยของผู้อพยพคอมมิวนิสต์ในอดีต

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	อำเภอ	สิ่งน่าสนใจ
น้ำตกนางนอน	กุดชุม	มีทัศนียภาพที่สวยงาม
ภูถ้ำพระ	เลิงนกทา	หินที่ก่อตัวสูง มีลักษณะเป็นเพิงหินคล้ายถ้ำ ภายในพบพระพุทธรูปแกะสลักด้วยไม้และหล่อด้วยทองคำและทองเหลืองจำนวนมาก
ลำเซบาย	ป่าดัว	ป่าชายเลนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ
ลำทวน	เมือง	บึงเก็บน้ำขนาดใหญ่ ใช้แข่งเรือสั้น เรือยาวในงานเทศกาล
ศูนย์อนุรักษ์สัตว์ป่า บ้านปลาปิง	มหาชนะชัย	เป็นที่อยู่อาศัยของฝูงลิงจำนวนมาก
ภูผาแตก	เลิงนกทา	มีชื่อทางยุทธศาสตร์ว่า เนิน 420 เป็นสถานที่ที่เคยมีการต่อสู้กับผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ ทัศนียภาพสวยงาม และมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ
ป่าดงมะไฟ	ทรายมูล	เป็นป่าสาธารณะที่อุดมสมบูรณ์เพียงแห่งเดียวของจังหวัด มีไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้รัง ไม้แดง เป็นสวนป่าที่ทำการบวชป่า เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ไม้หายาก

1.1 แม้ว่าจังหวัดจะมีทรัพยากรทางธรรมชาติหลายแห่ง แต่ก็มีข้อจำกัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป เพราะแต่ละแห่ง มีความห่างไกลกันมาก การเดินทางเชื่อมต่อกันใช้เวลานาน และไม่มีพาหนะที่สะดวกสบายในการขนส่งนักท่องเที่ยวในแต่ละจุด จึงทำให้เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติไม่ได้รับความนิยมนัก แม้จะมีแหล่งท่องเที่ยวกระจายกันในแต่ละอำเภอก็ตาม

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ในจังหวัดยโสธร ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ดังนั้น การที่นักท่องเที่ยวจะได้รับข่าวสาร หรือศึกษาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ค่อนข้างเป็นไปอย่างยากลำบาก ระบบการสืบค้นข้อมูลจาก Internet ยังไม่มีรายละเอียดของบางสถานที่ ทำให้ยากต่อการหาข้อมูล และนักท่องเที่ยวไม่สามารถทราบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้ ซึ่งเมื่อสอบถามกับเจ้าหน้าที่ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าไม่มีหน่วยงานใดทำการรวบรวม และ ไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างเต็มที่

1.3 สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั่วไป ยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร เพราะ สภาพแวดล้อมโดยรวม ไม่ได้รับการพัฒนา เพื่อรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

1.4 สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง ไม่เหมาะที่จะท่องเที่ยวตลอดทุกฤดูกาล บางแห่งในหน้าแล้ง อาจมีความร้อนและแล้งสูง เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยว ไม่อยากเดินทางไปสัมผัสอากาศร้อน และไปท่องเที่ยวในแหล่งอื่นๆแทน

1.5 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการดูแลอย่างแท้จริง เพราะสถานที่ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภค ที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา เช่น ถนน ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และประวัติความเป็นมาของสถานที่

2. ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน

จังหวัดยโสธร เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน แต่ขาดผู้รวบรวมและเผยแพร่ เห็นได้จาก เมื่อสอบถามคนในพื้นที่ พบว่าไม่ทราบประวัติความเป็นมา และไม่มีสถานที่ให้ค้นคว้าข้อมูลอย่างเป็นหลักแหล่ง ที่สำรวจพบมาก คือ ศาสนสถาน หรือวัดที่กระจายตัวอยู่หลายแห่ง ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของตัวจังหวัด และยังเป็นที่พักพิงของเกจิอาจารย์ชื่อดัง อาทิเช่น

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	อำเภอ	สิ่งน่าสนใจ
วัดมหาธาตุ	เมือง	เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองยโสธร ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุให้สักการะหลายสิ่ง
พระธาตุอานนท์	เมือง	เป็นเจดีย์ที่มีอิทธิพลของพระอานนท์เพียงแห่งเดียวในเมืองไทย
ธาตุกองข้าวน้อย	เมือง	เจดีย์เก่าแก่สมัยขอม ที่มีตำนานในอดีตเล่าถึงชายหนุ่มที่ทำปิตุฆาต และสร้างสถูปเจดีย์เพื่อไถ่บาป
วัดศรีธรรมาราม	เมือง	หลวงพ่อพวง เกจิอาจารย์ชื่อดัง ฟานักที่วัดนี้ แต่ในปัจจุบันท่านได้มรณภาพลงแล้ว และวัดนี้ได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างด้วย
วัดถ้ำภูทรายทอง	กุดชุม	เป็นถ้ำซึ่งเดิมมี ปูยี่ม เกจิอาจารย์จำวัดอยู่จนมรณภาพ มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่สวยงาม
ตึกเก่าย่านชุมชนสิงห์ท่า	เมือง	เป็นเมืองเก่าตั้งแต่ยุคชาวจีนเข้ามาค้าขายรุ่น

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	อำเภอ	สิ่งน่าสนใจ
		แรกๆ ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงาม ศิลปกรรมแบบจีนผสมยุโรป
วัดพระพุทธรูปไสสร	มหาชนะชัย	ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลอง ที่บนฝ่าพระบาทสลักลวดลายมงคลคาถา 108 และมีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุด้วย
โบสถ์ไม้คาทอลิก	ไทยเจริญ	เป็นโบสถ์ไม้คาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในวันวาเลนไทน์จะมีการจัดพิธีแต่งงานแบบคริสต์ที่มีผู้เดินทางมาร่วมงานจำนวนมาก

2.1 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวัดหรือศาสนสถานส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการทำนุบำรุงเท่าที่ควร เมื่อไปเยือน พบว่าบางแห่งถูกทิ้งร้าง มีความทรุดโทรม ไม่ได้รับการดูแล หรือมีระบบการจัดการที่ผิดพลาดทั้งป้ายบอกทาง เครื่องอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นต้น เช่น ห้องสุขา น้ำประปา

2.2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา หรือประวัติศาสตร์ต้องใช้งบลงทุนค่อนข้างสูง แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้เข้าวัยเกษียณ จึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่เพียงส่วนน้อยเท่านั้น

2.3 การทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทำได้ยากลำบาก เพราะวัดบางแห่งไม่มีมาตรการเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และยังก่อปัญหาอย่างอื่นตามมาอีก เช่น ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาความไม่สงบภายในวัด ซึ่งหากทางวัดไม่มีความพร้อมที่จะรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลให้เสียระบบภายในวัดอย่างแน่นอน

3. ด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี

ประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือประเพณียิงจรวดไทยขอฝนความจริงไม่ใช่ประเพณีเฉพาะของชาวเมืองยโสธร แต่เป็นฮีต(จารีต)สำคัญ ฮีตหนึ่งของชาวอีสานทั่วทั้งภูมิภาค หากแต่ชาวยโสธร เฉพาะชาวกุ่มบ้านต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองนั้นให้ความสำคัญ และร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานอย่างแข็งขัน จนทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน และในที่สุดด้วยความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนอีกหลายๆ ส่วน บุญบั้งไฟยโสธร จึงเลื่อนฐานะขึ้นเป็นประเพณีสำคัญของประเทศ เป็นตัวแทนจากภาคอีสานที่เชิดหน้าชูตาในด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาติ

นักท่องเที่ยวจำนวนมากรู้จักจังหวัดยโสธร ผ่านประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งจะเริ่มจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ของทุกปี เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งแสดงออกถึงความสามัคคีของหมู่คณะและมีความเชื่อว่าเมื่อจัดงานนี้แล้ว เทพดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะดลบันดาลให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาลทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ทางเทศบาลเมืองยโสธร และคณะกรรมการจังหวัด ยโสธร ได้รวมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดงานประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ทั้งในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยกำหนดวันงานแน่นอนทุกปี บั้งไฟแต่ละอันที่มาเข้าขบวนแห่จะถูกตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามด้วยลวดลายไทยสีทอง ว่ากันว่าศิลปะการตกแต่งบั้งไฟนี้ นายช่างจะต้อง สับและตัดลวดลายต่างๆ นี้ไว้เป็นเวลาแรมเดือนแล้วจึงนำมาทากาวติดกับลูกบั้งไฟ ส่วนหัวบั้งไฟนั้นจะทำเป็นรูปทรงต่างๆ ส่วนมากนิยมทำเป็นรูปหัวพญานาคอ้าปากแลบลิ้นพ่นน้ำได้ บ้างก็ทำเป็นรูปอื่นๆ แต่ก็มีความหมายเข้ากับตำนานในการขอฝนทั้งสิ้น ตัวบั้งไฟนั้นจะนำไปตั้งบนฐาน ไม้หรือเกี่ยวเป็นพาดหอนำมาเดินแห่ บั้งไฟที่จัดทำมีหลายขนาดคือ มีทั้งบั้งไฟกิโล บั้งไฟหมื่น และบั้งไฟแสน บั้งไฟกิโลนั้นหมายถึง น้ำหนักของดินประสิว 1 กิโลกรัม บั้งไฟหมื่นก็ใช้ดินประสิว 12 กิโลกรัม บั้งไฟแสนก็ใช้ดินประสิว 10 หมื่น หรือ 120 กิโลกรัม ช่างที่ทำบั้งไฟนั้นสำคัญมาก จะต้องเป็นผู้ที่มีฝีมือในการคำนวณ ดินประสิวกับถ่านไม้ เพราะถ้าไม่ถูกสูตรบั้งไฟก็จะแตก คือไม่ขึ้นสู่ท้องฟ้า สำหรับไม้ที่จะทำเป็นเสาบั้งไฟนั้น ต้องเป็นไม้ไผ่ ที่มีลำปล้องตรงกัน เสมอกัน จะตัดเอาแต่ที่โคนต้น เพราะมีความหนาและเหนียว การจุดบั้งไฟ จะมีการแบกบั้งไฟไปยังฐานยิงในที่โล่ง ถ้าบั้งไฟของใครจุดแล้วยังไม่ขึ้น คนทำจะถูกจับโยนลงในโคลน ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมา

ตำนานเรื่องเล่า

ตำนานของประเพณีบุญบั้งไฟ ผูกพันกับนิทานพื้นบ้านสองเรื่องคือเรื่องท้าวผาแดงนางไอ่ และเรื่องสงครามระหว่างพญาคันคากกับพญาแถน ซึ่งเป็นเรื่องที่กล่าวถึงที่มาของการยิงบั้งไฟเลยทีเดียว ตำนานเรื่องนี้เริ่มจากพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพญาคันคาก (คางคก) อาศัยอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ครั้งนั้น พญาแถน เทพผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ผู้ดลบันดาลให้ฝนตก เกิดไม่พอใจชาวโลกจึงบันดาลให้ฝนไม่ตก เลยตลอด 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ชาวเมืองทนไม่ไหวจึงคิดทำสงครามกับพญาแถน แต่สู้พญาแถนกับกองทัพเวทดาไม่ได้ ถูกไล่ล่าหนีมาถึงต้นไม้ใหญ่ที่พญาคันคากอาศัยอยู่ ในที่สุดพญาคันคากตกลงใจเป็นจอมทัพของชาวโลกต่อสู้กับพญาแถน พญาคันคากให้พญาปลวกก่อจอมปลวกขึ้นไปจนถึงสวรรค์ ให้พญามอดไม้ไปทำลายด้ามอาวุธของทหารและอาวุธพญาแถน และให้พญาผึ้ง ต่อ แตนไปต่อยทหารและพญาแถนฝ่ายเวทดาพ่ายแพ้ พญาแถนจึงให้คำมั่น หากมนุษย์ยิงบั้งไฟขึ้นไปเดือนเมื่อไรจะรีบบันดาลให้ฝนตกลงมาให้ทันทีและถ้ากบเขียดร้องก็ถือเป็นสัญญาณว่า

ฝนได้ตกลงถึงพื้นแล้ว และเมื่อใดที่ชาวเมืองเล่นว่าวก็เป็นสัญญาณแห่งการหมดสิ้นฤดูฝน พญาเถนก็บันดลให้ฝนหยุดตก

ในปัจจุบันการจัดงานบุญบั้งไฟมีความแตกต่างจากไปจากในอดีต เพราะชาวบ้านมีการพนันขันต่อเข้ามาเกี่ยวข้อง ประเพณีอันดีงามที่เคยปฏิบัติ ถูกแทนที่ด้วยความสนุกสนานในการเดิมพันด้วยเงิน เกิดเป็นค่านิยมแบบผิดๆ คือ การสร้างบั้งไฟเพื่อแข่งขัน ซึ่งเงินเดิมพัน มีการตระเวนแข่งไปทั่วทุกอำเภอที่มีการจัดงานบุญบั้งไฟ บางกลุ่มละทิ้งอาชีพทำกิน แต่หันมาเอาดีทางการพนันบั้งไฟเพียงอย่างเดียว

ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก

การแห่มาลัยมีปรากฏอยู่เพียงสองแห่งในประเทศไทย ซึ่งทั้งสองแห่งได้ให้ความหมายของการแห่มาลัยเหมือนกัน ต่างเพียงวัสดุที่ใช้ทำมาลัยเท่านั้น สถานที่ทั้งสองแห่งนั้นคือ

1. บ้านกุดหว้า อำเภอภูจินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเพณีการแห่มาลัยจัดขึ้นในช่วงเวลาเดือนสามถึงเดือนสี่ โดยการเอาไม้ไผ่มาเหลาแล้วสานให้เกิดรูปทรงคล้ายร่มแล้วนำมาร้อยเข้าเป็นพวง นำไปถวายพระเพื่อเป็นพุทธบูชา

2. ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร มีประเพณีการแห่มาลัยที่ทำด้วยข้าวตอกแตก โดยชาวบ้านจะร้อยเป็นสายแล้วนำไปถวายพระที่วัดในช่วงก่อนวันมาฆบูชาและก่อนวันงานบุญผะเหวด(เทศน์มหาชาติ)ชาวอำเภอมหาชนะชัยมีความเชื่อเรื่องใช้ข้าวตอกเป็นพุทธบูชาอยู่แล้ว จึงได้จัดประเพณีการแห่มาลัยขึ้นเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนโดยจะมีชุมชนที่เข้าร่วมจัดทำเป็นมาลัยขนาดใหญ่เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนเข้าร่วมการประกวด ชุมชนที่เข้าร่วมในการแห่มาลัยมากที่สุดคือ หมู่ ๒ หมู่ ๔ และหมู่ ๘ ตำบลฟ้าหยาด ในตำบลอื่นก็มีทำบ้างแต่ไม่มากนัก

ข้อสำคัญที่ทำให้เกิดประเพณีขึ้นคือ ความเชื่อทางศาสนา ในสมัยพุทธกาล มีดอกมณฑารพ ตกมาเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น เมื่อประสูติ เมื่อตรัสรู้ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อชาวพุทธระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พากันเอาข้าวมาคั่วให้เป็นดอก หมายถึงเป็นดอกมณฑารพเพื่อบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ด้วยที่มาที่กล่าวถึงดอกมณฑารพนั้น ชาวอำเภอมหาชนะชัยโดยการร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน พ่อค้า ประชาชนชาวอำเภอมหาชนะชัยจึงได้ร่วมกันจัดงานประเพณีแห่มาลัยอย่างยิ่งใหญ่ ถือเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอและของจังหวัดยโสธร ในเรื่องความเชื่อเรื่องดอกมณฑารพนั้นมีเพียงที่อำเภอมหาชนะชัยเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาได้หยั่ง

ลึกในอำเภอแห่งนี้มาช้านานแล้วอิทธิพลทางศาสนาจึงก่อให้เกิดพิธีกรรมจนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญในที่สุด

ประเพณีการแห่มาลัยข้าวตอกนั้น เป็นประเพณีที่เกิดจากการแพร่กระจายของการใช้ข้าวเป็นเครื่องบูชา ปรับเปลี่ยนมาจนเป็นมาลัยที่ใช้แขวนเป็นเครื่องบูชาขึ้นได้เกิดกระบวนการสั่งสม ประสมการและภูมิปัญญา ตลอดจนเกิดเป็นวัฒนธรรม ซึ่งมีคติในพิธีกรรมที่มาที่แฝงเร้นในการจัดพิธีกรรมการแห่ข้าวตอก คือ

1. เป็นพิธีกรรมที่สร้างความสมานฉันท์กันในชุมชน กล่าวคือ การจัดประเพณีย่อมไม่สามารถที่จะสำเร็จได้จากคนเพียงคนเดียว หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชนจึงเกิดการร่วมกิจกรรม การยอมรับและการทำงานระบบกลุ่ม นับเป็นกลเม็ดสำคัญทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกันกลายเป็นความสมานฉันท์กันในชุมชน

2. เป็นการสร้างชิ้นงานที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวคือ การทำมาลัยนั้น เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการทดลอง แกะไขและสั่งสมของคนในท้องถิ่นมาหลายรุ่น จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึก คือ การนำเอาข้าวเปลือกข้าวเหนียว มาคั่วในหม้อดิน ใช้ก้านกล้วยคนไปมาเพื่อให้เม็ดข้าวแตกเป็นดอก จากนั้นก็มีภูมิปัญญาในการคัดแยกกระหว่างดอกข้าวตอกและกากเปลือกข้าวโดยการนำไปผัด (ร่อน) ในกระด้งเพื่อให้กากข้าวนั้นปลิวออกให้เหลือเพียงเม็ดดอกข้าวตอกเท่านั้น ภูมิปัญญาจากชิ้นงานประการต่อมาคือ การร้อยดอกข้าวตอก หากร้อยให้ด้านที่มีสีเหลืองขึ้นด้านบนจะทำให้มาลัยนั้นมีลักษณะสีขาวอมเหลือง แต่ถ้าหากร้อยให้ด้านที่มีสีเหลืองนั้นคว่ำลง จะทำให้มาลัยนั้นเป็นสีขาวโพลน ประการสุดท้าย การร้อยต้องใช้เข็มสอยเท่านั้นเพราะหากใช้เข็มร้อยมาลัยจะทำให้ดอกข้าวตอกนั้นเกิดการแตกเสียหายได้ จากความสามารถในการร้อยมาลัยนี้เองจึงเป็นที่มาของประเพณีการแห่มาลัยรูปทรงของมาลัยก็นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รังสรรค์ขึ้น โดยทั่วไปมีอยู่สองประเภทคือ มาลัยสายฝนและมาลัยผูกข้อ แต่ลักษณะการตกแต่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะคนของผู้สร้างชิ้นงาน แต่โดยมากที่ส่วนบนของมาลัยนั้นจะร้อยดอกข้าวตอก ให้เป็นลักษณะตาแหลว เพื่อความสวยงามและแฝงคติข้อคิดด้วย

3. แฝงข้อคิดเพื่อสอนชุมชน จากที่กล่าวมาแล้วมาสวนบนของมาลัยนั้น ส่วนมากจะร้อยเป็นตาแหลวเพราะมีความเชื่อว่า แผลวหรือเหยียนั้นมีสายตาที่แหลมคมและมีอำนาจ สามารถส่องเห็นได้แม้อยู่ที่ไกล ด้วยนัยอันนี้ชาวบ้านจึงเชื่อว่าตาแหลวที่อยู่ส่วนบนของมาลัยนั้นจะสอดส่องและขับไล่ความชั่วร้ายออกไปจากชีวิตผู้คนและสอดส่องความทุกข์ร้อนของผู้คนเพื่อให้ความช่วยเหลือหรืออวยพรให้เกิดความสุขความเจริญ

4. ส่งเสริมความเชื่อมั่นและศรัทธาในศาสนา ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นและมีความศรัทธาในศาสนาที่ตนเองนับถือ เกิดความสุขทางจิตและส่งผลดีทางใจทำให้เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของ

ชุมชน แล้วความเชื่อนี้ก็ผันไปเป็นมติทางสังคมและกลายเป็นกฎหมายที่ควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของคนในชุมชนนั้นด้วย ความเชื่อและความศรัทธาที่ได้ปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจนเติบโตใหญ่ และกลายเป็นผู้รักษาและสืบทอดความศรัทธาและความเชื่อทางศาสนาต่อไป ประเพณีการแห่มาลัย นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อความศรัทธาที่ยึดมั่นในศาสนา จึงได้พยายามสั่งสมและสั่งสอนให้ คนรุ่นหลังได้สืบทอดความเชื่อความศรัทธา นี้ ในการถวายมาลัยของชาวบ้านจะไม่เน้นที่ต้องกล่าว คำถวายหรือมีพิธีการแต่อย่างใด หากแต่ถ้าได้นำไปแขวนไว้ก็มีความสุขใจแล้ว

5. เพื่อการแสดงออกถึงความสามารถและความต้องการของชุมชน เพราะประเพณีเกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนและขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน จึงเป็นแหล่งแสดงความสามารถของคนในชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการรื้อมาลัยข้าวตอก การแข่งเพื่อให้เกิดความบันเทิงใจ ในขบวนแห่มาลัยนั้นได้มีการสร้างหุ่นเพื่อใช้เต้นซึ่งให้เกิดความสนุกสนานและยังเป็นเครื่องขับไล่ความชั่วร้ายของหมู่บ้านอีกด้วย

สรุปกิจกรรมการหาแนวทางการวิจัยที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 1 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด ยโสธร ในวันที่ 22 เมษายน 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคีภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร อันประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ และหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา จังหวัดและการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ซึ่งผลการประชุมพบว่า จังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งประเพณีบุญบั้งไฟ ที่จะจัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปี ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก การทอดผ้าซิด ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ตลอดจนลานยโสธรที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงทั่วประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่บอกถึงทรัพยากรที่สามารถนำมาบูรณาการเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างทัดเทียมจังหวัดอื่นๆ เพียงแต่จังหวัดยโสธรมองขาดการบริหารจัดการทรัพยากรข้างต้นอย่างเป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้จังหวัดเป็นที่รู้จักเพียงบางมิติ เท่านั้น นอกจากนี้ในที่ประชุมผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมสรุปได้ดังต่อไปนี้

ด้านยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

GPP ของจังหวัดยโสธรลำดับ 1 และลำดับ 2 มักสลับไปมาระหว่างภาคการเกษตร และ ภาคการบริการ แต่สำหรับสถิติปีล่าสุด (ปี 2550) ที่มีการเก็บรวบรวม พบว่าภาคการเกษตรมาเป็น

อันดับที่ 1 และภาคบริการตามมาเป็นอันดับที่ 2 ขณะที่ยุทธศาสตร์จังหวัดได้ปรับปรุงล่าสุดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2552 ที่ผ่านมา และได้วิสัยทัศน์ใหม่ว่า “ยโสธรน่าอยู่ การเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ก้าวไกลสู่สากล” สำหรับงบประมาณปี 2552 ส่วนหนึ่งเป็นงบประมาณสำหรับปรับปรุงธาตุกองข้าวน้อย เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 33 ล้านบาท นอกจากนี้เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป้าหมายในการพัฒนาเป้าหมายต่อไปคือพระพุทธรูปมหาชนะชัย เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาอย่างไม่ขาดสาย นอกจากนี้โฮมสเตย์บ้านสิงห์ท่าก็เป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่ควรได้รับการพัฒนาและให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร 3 เส้นทาง ประกอบด้วย

เส้นทางที่ 1 ชมวัฒนธรรมเชิงนิเวศยโสธร 2 วัน 1 คืน

เส้นทางที่ 2 เยี่ยมเยือนอารยธรรมทวารวดี อาณาจักรขอม เจนละ 2 วัน 1 คืน

เส้นทางที่ 3 เยือนอารยธรรมบ้านสิงห์หิน – สิงห์ท่า

ยโสธรถูกจัดอยู่ในกลุ่มมหานครยโสธร (มุกดาหาร- สกลนคร-ยโสธร) โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำหน้าที่กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัดกลุ่มมหานครยโสธร ดังนั้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวรูปแบบ Temple Stay ก็น่าจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอีกหนึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าพิจารณา

สำหรับสินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดยโสธร

1) ปลาสาม ซึ่งในอดีตจะมีปัญหาเรื่องการเจียนของดินประสิว แต่ปัจจุบันปัญหานี้

หมดไปแล้ว แต่จะพบปัญหาเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาสามมากกว่า

2) หมอนขวานลายขิด

3) บั้งไฟจำลอง

นอกจากนี้การผนวกกิจกรรมด้านอาหารการกินที่เป็นจุดเด่นของยโสธร อาทิ ลาบยโสธรมีชื่อเสียงอย่างมาก ข้าวหอมมะลิ, ลาบ, ลอดช่อง เข้ากับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยโสธรมีชื่อเสียงด้านผ้าไหมโดยแถบอำเภอชนะชัย จัดเป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียง

“พระธาตุกองข้าวน้อย” ที่เรียกขานกันในปัจจุบัน เป็นการเรียกที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากกระดูกที่บรรจุเป็นกระดูกของสามัญชนธรรมดา ควรเรียกว่า “ธาตุกองข้าวน้อย” แต่ถ้ากระดูกที่บรรจุภายในเป็นกระดูกของพระอรหันต์ จึงจะเรียกว่า “พระธาตุ” อาทิ พระธาตุอานนท์

ด้านการเดินทาง

การเดินทางมายังจังหวัดยโสธร รูปแบบที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดคือทางรถยนต์ผ่านมาทางอำเภอสุวรรณภูมิ สำหรับทางเครื่องบินและรถไฟนั้นไม่เป็นที่นิยมและไม่สะดวกสบาย

กรอบการวิจัยที่ถูกนำเสนอพบว่ามี 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) การเชื่อมโยงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว
 - 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวรายไตรมาส เพื่อสร้างฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยว
 - 3) การเข้ามาซื้อสินค้าในจังหวัดยโสธรของนักท่องเที่ยว
- นอกจากนี้จังหวัดยโสธรมีทุนเดิมด้านการท่องเที่ยวที่สามารถแข่งขันได้ หากมีการส่งเสริมตามประเด็นดังต่อไปนี้
- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกทิศทางและมีอัตลักษณ์
 - การยกระดับและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ
 - การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีนอกจากนี้ต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านด้วย อีกทั้งยังมีประเด็นที่มีความจำเป็นและสามารถนำมาทำการวิจัยเพิ่มเติมได้ ได้แก่
- 1) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
 - 2) การจัดการกลุ่มการผลิตสินค้าทางการเกษตร
 - 3) การพัฒนาสินค้าเกษตรให้สะท้อนอัตลักษณ์ยโสธร
 - 4) การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยโสธร
 - 5) กลไกการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด

กิจกรรมที่ 2 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ในวันที่ 17 มิถุนายน 2552

การประชุมในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดเข้าร่วมประชุม และแยกการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรซึ่งมีคณาจารย์จากสถาบันการศึกษาใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตสกลนคร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ วิทยาลัยชุมชนยโสธร เข้าร่วมประชุม ผลการประชุมพบว่า จังหวัดยโสธรจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การอนุรักษ์รูปแบบประเพณีบุญบั้งไฟให้คงความเป็นเอกลักษณ์ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีผู้เข้าร่วมประชุมหลายท่านยังร่วมแสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

อาจารย์ปิยดา ปัญญาศรี (วิทยาลัยชุมชนยโสธร) เสนอแนะว่า

- 1) ยโสธรมีธาตุกองข้าวน้อย 2 แห่ง คือที่บ้านสะเดา กับตาตทอง ซึ่งปัจจุบันยังขาดการบูรณะให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้น
- 2) การขาดการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมในงานประเพณีสำคัญ กล่าวคือ ในงานประเพณีบุญบั้งไฟมีแต่การประกวดประชันเวทีเพื่อแย่งชิงเงินรางวัล แทนที่จะเป็นการประกวดประชันเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับงานบุญบั้งไฟ
- 3) หน่วยงานบางหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว แต่กลับมุ่งแต่ผลประโยชน์จากการเมืองท้องถิ่น
- 4) ผ้าขิดที่นำมาทำหมอนขิด ถูกนำมาจากจังหวัดอุดรธานี และหนองคาย นอกจากนี้ในอดีตวัสดุในการผลิตจะใช้แต่นุ่นเท่านั้น แต่ปัจจุบันใช้ฟางยัดรวมกับนุ่นเพื่อลดต้นทุนการผลิต
- 5) ปลาสามไร่ก้างเคยได้รับความสนใจอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีผู้ใดทำเนื่องจากเสน่ห์ของการทำปลาสามไร่คือการใช้ปลาที่มีก้างมากอย่างปลาตะเพียน
- 6) เส้นทางเดินทางไม่สะดวกเนื่องจากหลายเส้นทางไม่ผ่านจังหวัด
- 7) จังหวัดยโสธรมีสถานีขนส่ง แต่กลับไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน
- 8) การเดินทางโดยใช้บริการของขนส่งค่อนข้างลำบาก เนื่องจากจำนวนรถโดยสารที่วิ่งระหว่างจังหวัดมีน้อย
- 9) หม่า จักมิก มีที่ดินจำนวนมากในอำเภอกุดชุม โดยซื้อที่ดินเป็นข้อต่อระหว่างอำเภอเชื่อมอำเภอ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ทางอำเภอกุดชุม ซึ่งอำเภอนี้มีเส้นทางเข้าถึงได้หลายเส้นทาง
- 10) เมืองเก่าบ้านท่าสิงห์ตั้งอยู่ใจกลางเมืองยโสธร เป็นเมืองเก่าที่ยังมีตึกแถวโบราณที่ยังคงรูปลักษณะและลวดลายที่สวยงาม
- 11) ปัจจุบันที่พักในจังหวัดยโสธรมีเพิ่มมากขึ้น แต่มีเพียงโรงแรม เจพี เอ็มเมอร์ลิ่งแห่งเดียวเท่านั้นที่มีทั้งที่พักและห้องประชุมที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว

12) ปัญหาเรื่องแผนพัฒนาจังหวัด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงผู้ว่าฯบ่อยครั้ง อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์และส่งผลต่อการพัฒนาของจังหวัด

ผศ. ดร. นภดล ตั้งสกุล (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

1) คนโยสธรรู้สึกว่าคุณเองดีกว่าคนจังหวัดอื่นๆเนื่องจากถูกล้อมรอบด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมที่เด่นชัดกว่าเช่นวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งส่งผลให้โยสธรเปรียบเสมือนจังหวัดทางผ่าน ฉะนั้นจึงต้องสร้างความเข้มแข็งและอัตลักษณ์ให้กับชุมชน

2) เส้นทางตามรายวัฒนธรรมเชื่อมโยงสวนพญาแถนมีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

อาจารย์สุณีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

1) การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือให้คนได้เรียนรู้ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจ

อาจารย์สุพัทธา สร้อยเพชร (มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย)

1) โยสธรมีโรงสีชุมชนที่มีชื่อเสียง มาจากอำเภอนาโง่ง จังหวัดโยสธร โดยปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มทำตั้งแต่ปี 2535 ทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง

กิจกรรมที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดโยสธรในวันที่ 2 กรกฎาคม 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดโยสธร ประกอบด้วย ทั้งหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ สภาอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ ชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารจังหวัดชัยภูมิ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดโยสธรซึ่งผลการประชุมสรุปใจความสำคัญได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดโยสธรเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรีบดำเนินการ ซึ่งควรมีการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในจังหวัดโยสธรและดำเนินการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้องอย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดโยสธรหลายแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม และอีกจำนวนไม่น้อยยังไม่เป็นที่รู้จัก นอกเหนือจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมยังได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แยกตามรายบุคคลดังต่อไปนี้

นายประวิทย์ ทองวิทยากร (ประธานหอการค้าจังหวัด)

มองว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองยโสธรควรเล็งเป้าหมายไปที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด ซึ่งในแต่ละสถานที่มีความห่างไกลกันมาก และพื้นที่ยังไม่ได้รับการบูรณะฟื้นฟู บางแห่งมีความทรุดโทรม เช่น ราชคู่งิ้วน้อยหรือราชคู่งิ้ว ซึ่งควรได้รับการแก้ไขปัญหาล่วงหน้าก่อน จึงมาดำเนินการเพื่อหากลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

นายยุทธชัย ครอบสิน (รักษาการณีสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด)

มีความเห็นเรื่องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น การพัฒนาพื้นที่บริเวณหมู่บ้านร่มเกล้า และ ภูลังกา อันเป็นพื้นที่สีแดง ที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเส้นทางเดินเท้าของพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีต ซึ่งในปัจจุบันบริเวณนี้มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีแนวเขาทอดยาวเรียงรายเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการศึกษาความเป็นมาของเส้นทางประวัติศาสตร์

นายสมพงษ์ อยู่คง (ประธานชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร)

มองว่าจังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แต่ไม่มีผู้ที่ทำการรวบรวมประวัติความเป็นมาดังกล่าว อาทิเช่น จ.ยโสธรขาดศาลพ่อเมือง ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งเมืองยโสธร แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆทั่วไป ที่มักตั้งอยู่ ณ กลางใจเมืองเป็นที่สักการะแก่ผู้ไปเยี่ยมเยือน

นางลักขณา พวงชมพู (รองประธานชมรมอนุรักษ์มรดกยโสธร)

เสนอถึงการเฉลิมฉลองการก่อตั้งเมืองยโสธร ครบรอบ 200 ปี ในปีพ.ศ. 2557 จึงเห็นควรที่จะมีการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองการก่อตั้งเมืองขึ้น แต่ขาดศาลพ่อเมือง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีการเสนอให้มีการก่อตั้งศาลพ่อเมือง(ผู้ก่อตั้งเมืองยโสธร) และรวบรวมประวัติความเป็นมาของเมืองยโสธรให้เป็นหลักฐานที่ง่ายต่อการค้นคว้า และ แก้ไขปัญหาของเมืองยโสธรที่มักไม่มีผู้ตอบคำถามถึงประวัติการก่อตั้งเมืองได้อย่างชัดเจน และแน่นอน

กิจกรรมที่ 4 ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรในวันที่ 2 กรกฎาคม 2552

การประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้เชิญภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ทั้งองค์กรบริหารส่วนจังหวัดยโสธร สำนักงานเทศบาลเมืองยโสธร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวของ

จังหวัดยโสธร ผลจากการประชุมสะท้อนให้เห็นปัญหาของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งปัจจุบันการถ่ายทอดและการนำเสนอกิจกรรมประเพณีเป็นไปอย่างไม่ต้องผิดวิธิตั้งเดิมจากครั้งอดีต นอกจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดยโสธรก็เป็นอีกประเด็นที่มีความสำคัญ และหลายฝ่ายเห็นพ้องกันว่า ควรมุ่งเน้นเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง เพราะทุกวันนี้อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

นายสุฤษดิ์ ประดับศรี (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร)

มองว่านักท่องเที่ยวและคนทั่วไป รู้จักจังหวัดยโสธร จากประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งสิ่งที่ควรสานต่อคือ ประเพณีบุญบั้งไฟที่ต้องตามประเพณีแต่ดั้งเดิม เพราะทุกวันนี้การสืบสานประเพณีดังกล่าวเป็นไปอย่างไม่ต้อง มักมีการพนันขันต่อเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงควรหาทางแก้ไขเพื่อรักษาประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป งานบุญบั้งไฟในปัจจุบันนี้มีการคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากในทุกๆปี จะมีชาวบ้านไปตกในจุดที่นักท่องเที่ยวไปเฝ้าดูบั้งไฟ ทำให้เกิดความตระหนกของเหล่านักท่องเที่ยว ซึ่งต้องหามาตรการเพื่อความปลอดภัยอย่างดีที่สุด

นายปัญญา หาไชย (นายช่างโยธา)

มองว่าความต้องการทางด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดยโสธรนั้น ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ที่จอดรถ ฯลฯ และควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในแหล่งท่องเที่ยวให้ชวนน่ามอง ยกตัวอย่างเช่น บริเวณธาตุก่องข้าวน้อย มีความทรุดโทรม และมีการรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่โดยรอบของพระธาตุ โดยการปลูกสร้างบ้านของชาวบ้านในละแวกนั้น

นายเกรียงไกร พันธุ์สายเชื้อ (นายกเทศมนตรีเมืองยโสธร)

เสนอแนวคิดที่ว่าจังหวัดยโสธรนั้นมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ไม่ที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม) ที่เดินทางมาจากต่างแดนเพื่อสักการะบูชาเกจิอาจารย์ชื่อดัง หรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาโดยเฉพาะ ทั้งนี้ จ.ยโสธร มีวัดและ โบราณสถานหลายแห่ง สามารถดึงออกมาเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดยโสธร ได้เป็นอย่างดีหากมีการส่งเสริมอย่างถูกขั้นตอน

- การดึงเอาประเพณีบุญบั้งไฟมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร เพราะเห็นว่านักท่องเที่ยวรู้จัก จังหวัดยโสธรจากประเพณีบุญบั้งไฟอยู่แล้ว จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาประเพณีดังกล่าวให้เป็นที่รู้จัก และปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง เช่น ความไม่ปลอดภัยของการจัดงานบุญบั้งไฟ การมีการพนันขันต่อกันในการแข่งขันบั้งไฟซึ่งในเรื่องนี้มองว่า ควรได้รับการแก้ไขให้เร็วที่สุด เนื่องจากทำให้เสื่อมเสียประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม และควรปลูกฝังให้ประชาชนคนรุ่นใหม่

นิสิต นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญบั้งไฟ และมีการจัดงานบุญบั้งไฟอย่างถูกต้องตามหลักประเพณีปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาช้านาน

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดยโสธร หลายฝ่ายมองเห็นพ้องไปในทางเดียวกันว่า ควรมุ่งเน้นเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง เพราะทุกวันนี้อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม โดยควรจะได้พัฒนาตามลำดับ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ธาตุกองข้าวน้อย สาเหตุที่ควรพัฒนาอันดับแรกเพราะเป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวคุ้นชื่อกันมานาน แต่ในปัจจุบันได้รับการละเลยไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ทำให้ไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจ.ยโสธรมากนัก ในจุดนี้ ควรมีการบูรณะโดยกรมศิลปากร และปรับปรุงสภาพพื้นที่โดยรอบ รวมทั้งจัดระเบียบร้านค้า ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเพื่อกระตุ้นให้คนเดินทางไปท่องเที่ยวกันให้มากที่สุด

2. การพัฒนาพื้นที่บริเวณสวนพระยาแถม (บริเวณลำน้ำทวน) ซึ่งจุดนี้ทุกฝ่าย มองว่า เป็นเส้นทางผ่านหลักๆ ไม่ว่าจะใช้เส้นทางนี้เพื่อไปจังหวัดอุบลราชธานี หรือจากจังหวัดอุบล – เพื่อไปจังหวัดมุกดาหาร จึงควรพัฒนาเส้นทางบริเวณริมลำน้ำทวน โดยจัดสรรพื้นที่ทำเป็นสวนพักผ่อนหย่อนใจ (สวนพระยาแถม) หรืออาจพัฒนาพื้นที่ให้เป็นตลาดน้ำ แต่ต้องอยู่ที่ไม่การตกลงกันภายในชุมชน และความเห็นชอบร่วมกันของชาวบ้านบริเวณนั้น

3. บริเวณลำน้ำชี หลังวัดศรีธรรม เนื่องจากทุกภาคฝ่ายลงความเห็น ว่า จ.ยโสธรมีพระเกจิอาจารย์ดังๆ หลายนรูป วัดศรีธรรมเป็นวัดที่มีหลวงพ่อทรงเกจิชื่อดัง มีผู้เดินทางมาเพื่อนมัสการ อัฐิหลวงพ่อทรงกันอย่างล้นหลาม น่าจะทำพื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งรองรับนักท่องเที่ยว ให้ครบวงจร

4. วัดมหาธาตุหรือพระธาตุอานนท์ เป็นพระธาตุที่บรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ พระสาวกของพระพุทธเจ้า มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

5. บริเวณย่านเมืองเก่า ตั้งอยู่บริเวณคุ้มบ้านสิงห์ท่า ภายในเขตเทศบาลเมือง มีตึกแถวรูปทรงและลวดลายโบราณ มีความเก่าแก่ของศิลปวัฒนธรรมเหมาะแก่การทำนุบำรุงและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ โดยมีการเสนอ การนั่งรถม้าชมเมือง หรือการนั่งรถสามล้อชมถิ่นเมืองเก่า เป็นต้น แต่ในปัจจุบันย่านเมืองดังกล่าว ไม่ได้รับความสนใจมากนัก เพราะมีความทรุดโทรม ไม่ได้รับการทำนุบำรุงเท่าที่ควร

6. กู่จาน (คำเขื่อนแก้ว) เป็นเทวสถานของขอม มีความคล้ายคลึงกับพระธาตุพนม ของจ.นครพนม เป็นพระธาตุที่มีความเก่าแก่และมีประวัติอันยาวนาน

7. อำเภอมหาชนะชัย มีความโด่งดังในเรื่องของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ซึ่งประเพณีมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย จะจัดกันช่วงวันมาฆบูชา เป็นความเชื่อในการร้อยข้าวตอกที่เชื่อว่า

เป็นการนำข้าวเปลือกที่ดีที่สุดมาร้อยเป็นมัลลีสายยาว เพื่อสักการบูชาพระพุทธเจ้า ในปัจจุบันนี้ ประเพณีร้อยมัลลีสายดอกจัดเป็นการแข่งขันกันภายในท้องถิ่นอีกด้วย

8. อำเภอค้อวัง มีพระพุทธรูปในอุโมงค์ และเป็นแหล่งสินค้า OTOP

9. อำเภอป่าติ้ว บ้านศรีฐาน มีการทำหัตถกรรมหมอนขวานผ้าขิด ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเป็นอาชีพหลักของหมู่บ้าน และในปัจจุบันมีการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็น Home Stay เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีการสร้างบ้านด้วยดิน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการเริ่มต้น และบริเวณ บ้านโคกกลาง เพิ่งมีการขุดค้นพบซากสัตว์โบราณซึ่งอยู่ในระหว่างตรวจสอบว่าเป็นสัตว์ประเภทไดโนเสาร์ หรือซากมนุษย์ดึกดำบรรพ์

10. อำเภอภูซุ่ม เป็นแหล่งรวมสินค้า OTOP หลายประเภท ทั้งเครื่องหัตถกรรม เครื่องจักสาน อาทิเช่น กระติบข้าว เสื่อ สุ่ม หรือสินค้าประเภทอื่นที่เป็นสินค้าแนะนำของ จ.ยโสธร อาทิเช่น ลอดช่องน้ำกะทิ ที่จะมีลักษณะเฉพาะตัวคือ เป็นเส้นเล็ก และมีความเหนียวนุ่ม

จากข้อมูลข้างต้น คือ 10 อันดับที่ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นพ้องให้ทำการพัฒนาตามลำดับความสำคัญ แต่สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่ในระหว่างนี้ มีการวางแผนพัฒนาโดยแบ่งออกเป็น 4 เฟส ซึ่งการดำเนินการก่อสร้างกำลังอยู่ในเฟสแรก และอยู่ในการควบคุมดูแลของสำนักงานโยธาจังหวัด นั่นคือ การพัฒนาลำน้ำทวน จากสะพานถึงเรือนจำ โดยจะแบ่งการพัฒนาพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ในตอนแรก จะทำพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บเครื่องอัฐบริวารของหลวงตาพวง แต่เนื่องจากว่า ทางวัดเห็นสมควรให้สร้างที่เก็บไว้ที่วัดจึงไม่สามารถสร้างพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวนี้ได้

สำหรับการพัฒนาบริเวณลุ่มน้ำทวนนี้ ยังมีการพัฒนาบริเวณสวนพระยาแก่น ซึ่งเดิมมีสวนสาธารณะอยู่ แต่จะสร้างขยายเป็นวิมานพระยาแก่น อาจจะเป็นการแสดงให้เห็นสวรรค์ นรกภูมิ ในบริเวณดังกล่าวด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนา จ.ยโสธร

1) เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในท้องถิ่นเพราะจังหวัดยโสธรมีการเปลี่ยนตัวผู้ว่าบ่อยครั้ง ทำให้การสานต่อโครงการต่างๆ ไม่สำเร็จลุกล่งไปอย่างแล้วเสร็จชักโครงการ รวมทั้งเงินงบประมาณที่จะลงมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาในแง่ของการจัดสรรงบประมาณ

2) การขาดความร่วมมือของภาครัฐ และภาคเอกชน

3) ขาดการประชาสัมพันธ์ในภาพรวม ต่างฝ่ายต่างประชาสัมพันธ์เรื่องของตัวเอง ไม่มีการร่วมมือกันเพื่อประชาสัมพันธ์ในภาพกว้าง

4) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเป็นไปอย่างยากลำบากเนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดยโสธรมีระยะทางที่ห่างไกลกัน

กล่าวโดยสรุป ในขั้นตอนของกระบวนการค้นหากรอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้ง 3 จังหวัด ด้วยการจัดประชุมภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่า ในแต่ละจังหวัดมีศักยภาพที่แตกต่างกัน แต่ในกระบวนการของการประชุม ทำให้เกิดการตระหนักและมองเห็นถึงข้อเด่นและศักยภาพที่คาดว่าจะช่วยกันค้นหาและวิเคราะห์ถึงสภาพพื้นที่และต้นทุนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดที่เกิดจากการร่วมมือกันในหลายภาคส่วนได้ ดังจะได้สรุปประเด็นของรายละเอียดในเนื้อหาของบทถัดไป

กิจกรรมที่ 5 เป็นการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ภาคประชาชนจังหวัดยโสธร ซึ่งได้ดำเนินการในวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2552

กิจกรรมในส่วนนี้ เป็นการลงสำรวจพื้นที่จริงและการลงไปสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในท้องถิ่น จากการดำเนินกิจกรรมได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการช่วยกำหนดกรอบการวิจัยเพื่อการศึกษาและการได้ภาคีในเรื่องของการท่องเที่ยวของจังหวัดเพิ่มขึ้นด้วย

กิจกรรมที่ 6 ประชุมสรุปกรอบการวิจัยชุดโครงการ การพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่จังหวัดยโสธร วันที่ 24 ธันวาคม 2552

ผู้ร่วมประชุม มีคณะกรรมการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่จังหวัดยโสธร ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนสำนักงานจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด พาณิชยจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด เกษตรจังหวัด เขตการศึกษา วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม อบจ.เทศบาลพำหยาด หอการค้า สมาคมอุตสาหกรรม โดยมีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดยโสธร เป็นประธาน ผู้แทน สกว. คือ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. และ เบญจมาศ ตีระมาศวณิช และ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง หัวหน้าโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์การประชุม เพื่อพิจารณากรอบการวิจัย(เบื้องต้น)เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร

ประเด็นจากการประชุม

1. ที่มาการประชุม

ฝ่ายชุมชนและสังคม ได้สนับสนุนโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนากรอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาทั้งพื้นที่ ของจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร โดยมี ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย เป็นหัวหน้าโครงการ ระยะเวลาดำเนินงาน 6 เดือน (15 กุมภาพันธ์ 2552-14 สิงหาคม 2552

Output ที่คาดหวังจากโครงการคือ 1) กรอบการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด คือนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร 2) ข้อเสนอโครงการภายใต้กรอบที่พัฒนาขึ้นและผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 5 โครงการต่อจังหวัด 3) เครือข่ายภาคีการท่องเที่ยวที่ยินดีร่วมวิจัยท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิและยโสธร

2. อ.สีลาภรณ์ ได้กล่าวนำถึงความเป็นมาในการสนับสนุนการวิจัยในจังหวัดยโสธรว่า สกว. ได้สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่โดยเน้นการสร้างความร่วมมือกับกลไกที่เป็นเจ้าของงานพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ชุมชน วิชาการ ในการใช้งานวิจัยไปสร้างกระบวนการเพื่อจัดองค์ประกอบของคนและพื้นที่ให้รู้จักใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ปัญหา

โดยนัยนี้จะไม่มีการกำหนดโจทย์/หัวข้อการวิจัยไว้ล่วงหน้าแต่ไปร่วมทำงานกับกลไกที่เป็นเจ้าของงานพัฒนาในพื้นที่ตั้งแต่การช่วยชี้ปัญหา ไปจนถึงการเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา มิติงานพัฒนาที่ดำเนินงานมี 3 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากร ที่ผ่านมามีงานที่ดำเนินงานต่อเนื่อง ได้แก่ มิติงานด้านสังคม ในโครงการการแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลจากการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้และจัดการตนเองของครัวเรือน ชุมชนและใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการระบบสนับสนุนการแก้ปัญหาจากหน่วยงานในพื้นที่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงจังหวัด ปัจจุบันยังดำเนินงานต่อเนื่องโดยขยายมิติงานด้านสังคมเพิ่มเติมภายใต้โครงการความร่วมมือในการแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาสังคมและสุขภาวะ และมีทิศทางในการตั้งเป้าใช้ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนเพื่อเป็นเครื่องมือในการปลดหนี้ของครัวเรือนและชุมชน งานด้านสังคมที่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง คือ โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด ที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่ มิติงานด้านทรัพยากร มีด้านการจัดการน้ำ ร่วมกับ อบต.สงยาง และอยู่ระหว่างการพัฒนาโครงการการจัดการที่ดิน มิติงานด้านเศรษฐกิจและอาชีพ มีงานด้านอาชีพหลักของพื้นที่ คือ ด้านการเกษตรเรื่องข้าวอินทรีย์ โคพื้นเมือง ประมงน้ำจืด สำหรับด้านท่องเที่ยวซึ่งเป็นทางเลือกในการสร้างเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ เป็นประเด็นหนึ่งที่ยังไม่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สกว. จึงได้สนับสนุนให้ดร.เทิดชาย ดำเนินงานศึกษาเบื้องต้นและหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นที่มาของการประชุมครั้งนี้

3. ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง ได้นำเสนอผลการศึกษาและกรอบการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

3.1 ที่ตั้งของจังหวัดยโสธรถูกล้อมด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมโดดเด่น เช่น อุบลราชธานี มุกดาหาร ส่งผลให้ค่าความสำคัญของยโสธรในฐานะปลายทางของการท่องเที่ยวลด

น้อยลงในสายตาของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์จึงเป็นเมืองผ่าน ในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ GPP จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 1.5 ของจังหวัดอย่างไรก็ดีหากพิจารณาในด้านจุดแข็งจะพบว่ายโสธรเป็นจังหวัดที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่งที่มีศักยภาพในการพัฒนา ทั้งวัด พระธาตุและพระพุทธรูปที่สำคัญ สถาปัตยกรรมแบบชิโนโปตุกิส ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า ใกล้กับอำเภอเมือง มีภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ชัด คือ ประเพณีบุญบั้งไฟ ที่เป็นที่รู้จักที่จัดปีละครั้ง ๆ ละ 2 วันจึงไม่อาจนำรายได้สู่จังหวัดได้ต่อเนื่องทั้งปีและปัจจุบันประเพณีดังกล่าวได้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวยังมีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการวัฒนธรรม และมุ่งเน้นความรื่นเริงการแข่งขันเพื่อชิงรางวัลและการพนันขึ้นต่อ โดยละเลยคุณค่าในตัววัฒนธรรม

3.2 เป้าหมายการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรที่เป็นข้อเสนอจากงานศึกษาจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับการทำให้คนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเข้าใจเกี่ยวกับการใช้มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างถูกต้อง มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองเป็นเบื้องต้น ส่วนการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้เป็นประเด็นรอง พร้อมเสนอประเด็นที่ควรสนับสนุนการวิจัยเพื่อขอความเห็นจากที่ประชุม 5 ประเด็น คือการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดยโสธร ,รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งของจังหวัดยโสธร ,แนวทางการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อสร้างสำนึกรักบ้านเกิดของจังหวัดยโสธร , แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธรการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

4. ที่ประชุมได้ให้ความเห็นต่อผลงานศึกษาและกรอบการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

4.1 ด้านผลการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์จังหวัดที่ได้เน้นการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หลัก แต่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตนั้น ได้รับการชี้แจงเพิ่มเติมจากหัวหน้าสำนักงานจังหวัดว่า ข้อมูลที่โครงการใช้เป็นยุทธศาสตร์เก่าสำหรับยุทธศาสตร์ปัจจุบันได้มีการกำหนดเรื่องการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่จังหวัดให้ความสำคัญและมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในส่วนการปรับปรุงสวนสาธารณะของเมืองให้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ และตำนานพญาแถน รวมถึงมีแผนในการพัฒนาย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่าร่วมกับเทศบาลแต่ยังเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่ยังขาดเรื่องราวที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

4.2 ด้านจุดเน้นการท่องเที่ยวของยโสธรที่เน้นด้านวัฒนธรรมรวมถึงกระบวนการทำงานร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างถูกต้องนั้น ที่ประชุมเห็นด้วยกับทิศทางดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอว่าวัฒนธรรมที่โดดเด่น

ของยโสธรที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักไม่ได้มีเพียงงานประเพณีบุญบั้งไฟ แต่มีเรื่องราวตูก่องข้าวน้อย และประเพณีแห่มาลัยที่เทศบาลตำบลฟ้าหยาด

4.3 การจัดการมรดกวัฒนธรรม วิธีการทำงานเน้นการทำเรื่องคุณค่ามากกว่าเรื่องมูลค่าสำหรับกระบวนการค้นหาคุณค่านั้นจากประสบการณ์ในการทำงานของ สกว. พบว่า ทำผ่านกลไกด้านการศึกษาโดยให้เด็ก เยาวชนสืบค้นเรื่องราววัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ผลที่ได้คือ ข้อมูลความสัมพันธ์ของเด็กกับผู้ใหญ่ที่เป็นผู้รู้/ถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังเรื่องคุณค่าวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นที่จะเป็นผู้จัดการวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอนาคต

4.4 สำหรับกรอบการทำงานขั้นต้นเสนอว่าให้ทำเป็นโครงการวิจัยร่วมกับทางจังหวัด บกรอบงาน 2 ส่วน คือ

4.4.1 งานค้นหาศักยภาพวัฒนธรรม (ใช้แนวทางงานยูวีวิจัยที่ร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น) เป็นงานแนวกว้าง Output ของงาน คือ ข้อมูลเรื่องราวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.4.2 งานศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการมรดกวัฒนธรรมในส่วนนี้เป็นงานที่เน้นทรัพยากรวัฒนธรรมบางเรื่องเพื่อสร้างรูปธรรมในการขับเคลื่อนงาน ที่ประชุมเสนอเรื่องบุญบั้งไฟ ชาติตูก่องข้าว และ การพัฒนาย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า Output ของงานคือ แผนจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมกับกลไกพัฒนาท้องถิ่นซึ่ง Unit การจัดการต่างกัน

4.5 กระบวนการทำงานวิจัยในข้อ 4.4 เน้นการทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นทั้งนี้ สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นทั้งวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม เขตพื้นที่การศึกษาแจ้งว่า ยินดีสนับสนุนให้โรงเรียน และนักศึกษาในสถาบันร่วมงานวิจัย

5. ข้อเสนอเพื่อการจัดการ

1. ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุงจะนำความเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปพัฒนารอบและประเด็นการวิจัยที่จะให้การสนับสนุนให้มีความชัดเจนมากขึ้น และเสนอให้ อ.สีลาภรณ์ พิจารณาก่อนประกาศรับข้อเสนอโครงการหรือพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยภายใต้กรอบดังกล่าว โดยกรอบงบประมาณวิจัยที่จะสนับสนุน ไม่เกิน 2 ล้านบาท

2. ความเห็นเพิ่มเติม ปัจจุบันโครงการนี้เลยเวลาสิ้นสุดสัญญาโครงการมากกว่า 4 เดือนแล้ว จึงเห็นควรแจ้งให้หัวหน้าโครงการทำเรื่องชี้แจงความล่าช้าและขออนุมัติการขยายเวลาสิ้นสุดสัญญาโครงการมายัง สกว.

สรุปประเด็นเพื่อการสร้างกรอบการท่องเที่ยวยโสธร

จังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยถูกแบ่งเขตการปกครองออกจากกัน แต่เขตการปกครองนั้นไม่สามารถแยกขอบเขตทางวัฒนธรรม (ภูมิวัฒนธรรม) ได้ ยโสธรเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่แยกตัวจากอุบลราชธานีซึ่งมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมอันยาวนาน ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเจนละและเป็นอารยธรรมเริ่มแรกของราชอาณาจักรกัมพูชาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-13 อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-18 อย่างไรก็ตาม ยโสธรรยังถูกรายล้อมด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่อื่นๆ อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยทวารวดีมากมาย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอม ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานสมัยขอมที่ยังปรากฏอยู่ จังหวัดอำนาจเจริญซึ่งพบมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม อาทิ แหล่งโบราณคดีและศาสนสถานที่เก่าแก่ เป็นต้น รวมทั้งจังหวัดมุกดาหารซึ่งมีวัฒนธรรมชนเผ่าอันโดดเด่นประกอบด้วยชาวไทยเผ่าต่างๆ อาทิ ผู้ไท ไชย ย้อ ข่า กะเลิงและกุลา

ด้วยลักษณะที่ตั้งของจังหวัดที่ถูกรายล้อมด้วยวัฒนธรรมอันโดดเด่น ยโสธรจึงถูกพลังวัฒนธรรมจากจังหวัดใกล้เคียงบดบัง ส่งผลให้ความสำคัญของจังหวัดยโสธรลดน้อยลงในสายตาคนภายนอก ดังผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “จังหวัดยโสธรถูกล้อมรอบด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมที่เด่นชัดกว่า เช่น วัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีและมุกดาหาร เป็นต้น จึงส่งผลให้ยโสธรเป็นเสมือนเมืองผ่าน” (นภดล ตั้งสกุล, 2552: สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนในจังหวัดยโสธร พยายามหาที่ยืนในสังคมเพื่อประกาศความเป็นตัวตน ดังจะเห็นได้จากบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงอย่าง หม่ำ จ๊กมิก ผู้ซึ่งมีความรักในบ้านเกิดและพยายามแสดงความเป็นภาคภูมิใจของตนเอง บอกเล่าวิถีชีวิตความเป็นยโสธรในอดีตสู่สังคมภายนอกโดยสะท้อนภาพจังหวัดยโสธรผ่านภาพยนตร์เรื่องแหยมยโสธรทั้งภาค 1 และ 2 ที่บอกเล่าถึงศิลปวัฒนธรรมยโสธร ทั้งด้านการแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวยโสธรในอดีต นอกจากนี้ อาหารขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ อย่าง “ลาบยโส” ก็เป็นอีกหนึ่งจุดเด่นที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

แม้ยโสธรจะเป็นจังหวัดที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและส่งผลให้ยโสธรถูกวางให้เป็นจังหวัดที่น่าจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว จากสถิติการท่องเที่ยวปี 2550 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยมีเพียง 205,032 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากภูมิภาคเดียวกัน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพียง 2,790 คน (www.tat.or.th) ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดยโสธร (Gross Provincial Products - GPP) ดังนั้น หากจะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดจึงไม่น่าจะ

เป็นวิถีที่ถูกต้องมากนัก แม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจะกำหนดให้ส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้าและการลงทุนเพื่อพัฒนาจังหวัดและสร้างรายได้ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาศักยภาพจังหวัดยโสธรอย่างถี่ถ้วนจะพบว่า ยโสธรมีภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน จากประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นงานประเพณีที่มีเพียงปีละครั้งเท่านั้น จึงไม่อาจนำรายได้เข้าสู่จังหวัดได้อย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดก็พบว่า ยโสธรมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักและมีศักยภาพพร้อมในการพัฒนาอีกหลายแห่ง อาทิ วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองยโสธรตั้งแต่สมัยสร้างเมืองและเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วหยดน้ำคำ อันเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำเมือง พระธาตุก่องข้าวน้อยเป็นเจดีย์เก่าสมัยขอม ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวหนุ่มสาวนาที่กระทำการแค้นต่อมารดาของตนจนเสียชีวิต กุ๊จาน เป็นเจดีย์เก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัด มีลักษณะคล้ายพระธาตุพนม พระธาตุอานนท์เป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ สาวกของพระพุทธเจ้าซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่าเป็นตึกแถวโบราณงดงามด้วยสถาปัตยกรรมแบบ Chino-Portuguese เป็นต้น แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดการพัฒนาและจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

ศักยภาพดังกล่าวบ่งบอกถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่สำคัญและควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนที่พบว่า “คนในชุมชนยังคงมีความภาคภูมิใจในมรดกและวัฒนธรรมของตนเองที่ปรากฏให้เห็นในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และยังอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่สืบมาจนถึงปัจจุบัน” (สัมภาษณ์) หากแต่ยังคงมีปัญหาด้านการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการวัฒนธรรมจึงส่งผลให้การดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง

เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นจากการนำประเพณีบุญบั้งไฟมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยว ซึ่งปรากฏว่า การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟในปัจจุบันมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก จากอดีตที่ประเพณีบุญบั้งไฟมีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงเทพยดาให้ฝนตกตามฤดูกาล พืชผลอุดมสมบูรณ์ตามความเชื่อของคนท้องถิ่น ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระยาแถน เทพแห่งลมและฝนส่งผลให้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพราะเป็นประเพณีที่สนุกสนานและตื่นตาตื่นใจ ด้วยเหตุนี้ประเพณีบุญบั้งไฟจึงถูกผลักเข้าสู่วงจรธุรกิจการเงินมากขึ้น มีการเรียไรเพื่อหารายได้ ซึ่งในอดีตมีเพียงแค่การลงขันกันเพื่อสร้างบั้งไฟขึ้นมาเท่านั้น การพนันระหว่างเจ้าของบั้งไฟด้วยกันหรือระหว่างผู้ชมโดยตัดสินผลแพ้ชนะกันที่ระยะเวลา นับตั้งแต่บั้งไฟเริ่มลอยตัวขึ้นจากฐานปล่อย จนกระทั่งหางของบั้งไฟตกถึงปลายต้นไม้ หากบั้งไฟใครลอยอยู่ในอากาศได้นานกว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะ ส่วนมากจะนิยมพนันกันด้วยเงินสด แต่

บางรายที่ไม่มีเงินก็จะติดหนี้ไว้อีกก่อน เหล่านี้จะนำไปสู่วิกฤตทางสังคมในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการประชุมพหุภาคีที่ระบุว่า “ทุกวันนี้การสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง มักมีการพนันขันต่อเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้รูปแบบการจัดงานยังเน้นมหรสพรื่นเริง มีการประกวดประชันเวทีเพื่อแย่งชิงเงินรางวัล แทนการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับงานบุญบั้งไฟ” (ปิยดา ปัญญาศรี, 2552: สัมภาษณ์)

ดังนั้น เป้าหมายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับการทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างถูกต้อง สร้างความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ส่วนรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวควรถือเป็นประโยชน์รอง เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรให้ก้าวไปสู่ความทัดเทียมกับนานาชาติใกล้เคียงและเป็นฐานรากของการพัฒนาจังหวัดสู่ความยั่งยืนต่อไป

ประเด็นที่ควรสนับสนุนการวิจัย มีดังนี้

- 1) การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการเรียนรู้ชุมชนของจังหวัดยโสธร
- 2) รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งของจังหวัดยโสธร
- 3) แนวทางการจัดการงานประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อสร้างสำนึกรักบ้านเกิดจังหวัดยโสธร
- 4) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธรเพื่อสร้างสำนึกรักบ้านเกิด
- 5) การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกรักวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยว

กรอบการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัดยโสธร

แผนภาพแสดงกรอบการวิจัยการท่องเที่ยว ABC จังหวัดยโสธร

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาเพื่อพัฒนารอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (ABC-T) ของจังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิ และยโสธร ในครั้งนี้ พบว่า บริบทของพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดมีความแตกต่างกันในเรื่องของพื้นที่ทางกายภาพ ทุนทางสังคมและเรื่องของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

จังหวัดนครราชสีมาเป็นประตูอีสานและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระจายนักท่องเที่ยวและสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ แก่จังหวัดใกล้เคียง นครราชสีมาจึงเป็นเสมือน “Tourism Satellite Cities” ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาทั้งด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขณะที่จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติตาไธสง เป็นต้น นอกจากนี้ทรัพยากรทางธรรมชาติดังที่กล่าวไปข้างต้น ชัยภูมิยังเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านผ้าไหมอย่างมากซึ่งนักท่องเที่ยวจะรู้จักในนามของ บ้านเขว้า เป็นแหล่งทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของชัยภูมิ และสุดท้ายคือจังหวัดยโสธร เป็นจังหวัดที่แยกออกมาจากจังหวัดอุบลราชธานี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่คือการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม และด้วยวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรนี้เองจึงเป็นที่มาของเทศกาลประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับประเทศอย่าง “งานประเพณีบุญบั้งไฟ” นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก อาทิ วัดมหาธาตุ ธาตุกองข้าวน้อย และชุมชนบ้านสิงห์ท่า เป็นต้น

สำหรับกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนารอบการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดนั้น ใช้วิธีการจัดการประชุมด้วยรูปแบบการจัดประชุมกลุ่มย่อยเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด คือ นครราชสีมา ดำเนินการทั้งสิ้น 4 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการทั้งสิ้น 4 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ และ จังหวัดยโสธร ดำเนินการทั้งสิ้น 4 ครั้ง โดยการประชุมกลุ่มย่อยแต่ละครั้งจะมีตัวแทนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง เริ่มจากการประชุมกลุ่มย่อยกับภาครัฐ

ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับเช่นกัน ผลการดำเนินงานด้วยรูปแบบการประชุมของแต่ละจังหวัดพบว่า

5.1 สรุปกรอบการวิจัยของจังหวัดนครราชสีมา

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจเดินทางท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยในปี 2550 มีจำนวนผู้มาเยือนมากถึง 5,429,119 คน แบ่งเป็นชาวไทย 5,321,004 คน คิดเป็นร้อยละ 98 และชาวต่างประเทศ 108,115 คน รวบรวมได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนกว่า 8,417 ล้านบาท (www.tat.or.th) ดังสอดคล้องกับที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2551: 71) ระบุว่าสาเหตุที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการแวะพักระหว่างทางเพื่อไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีของกินของฝากให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อมากมายและด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นเสมือนประตูสู่ภาคอีสานส่งผลให้นครราชสีมาที่มีผู้มาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละปีนั้น แต่ในอีกมุมหนึ่งลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวก็กลายเป็นจุดอ่อนเสมือนอีกด้านของเหรียญเดียวกัน กล่าวคือด้วยที่ตั้งที่เป็นประตูสู่ภาคอีสาน เป็นจังหวัดซึ่งมีผู้คนผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก หากไม่สามารถหาแนวทางในการหยุดนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาอยู่ภายในจังหวัดให้เพิ่มมากขึ้นได้ นครราชสีมา ก็จะเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งที่มีผู้คนผ่านไปมาโดยไม่สามารถอาศัยความได้เปรียบดังกล่าวมาเป็นจุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดได้

หากมองในมุมของการท่องเที่ยว ลักษณะทางภูมิศาสตร์เช่นนี้ถือเป็นอุปสรรคประการหนึ่ง กล่าวคือ ด้วยลักษณะที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวได้แบ่งความโดดเด่นของจังหวัดออกเป็น 2 ประเภท คือ เป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Cluster) ทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ก่อนถึงตัวเมืองส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในตัวเมืองมีจำนวนลดลง ก่อให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้เพียงแค่ว่าพื้นที่กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติข้างต้นเท่านั้นซึ่งพื้นที่เป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติจะอยู่บริเวณปากช่อง และวังน้ำเขียว เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้มีบรรยากาศที่ดีเหมาะแก่การท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โขมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร ซึ่งกำลังมาแรงในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการเดินทางเข้ามาสัมผัสอากาศหนาวเย็น และใกล้ชิดธรรมชาติ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางมากนัก เพราะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ

นอกจากนี้ยังเป็นทางผ่านสำคัญในการเดินทางไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างหลั่งไหลเข้าไปในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวังน้ำเขียว ปัจจุบันได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ด้วยศักยภาพที่พร้อมสำหรับการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขึ้นหลากหลายมิติซึ่งสอดคล้องกับ กลมทิพย์ ชูประทีป (2547: 76) ที่ระบุว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวที่อำเภอวังน้ำเขียวของนักท่องเที่ยวจำนวนมากสืบเนื่องมาจากความสวยงามของทิวทัศน์และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังพบว่าการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในปัจจุบันภาคเอกชนได้ประสานความร่วมมือร่วมกัน และรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น

ประเภทที่สองเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่ากลุ่มแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบไปด้วยโบราณสถานเก่าแก่นับพันปี ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีและวิถีชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิ แหล่งเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย แหล่งโบราณคดีบ้านธารปราสาท เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง แต่ท้องถิ่นยังขาดความมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ

จากเหตุผลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านครราชสีมาจำเป็นต้องพัฒนาอีกมาก หากต้องการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ แต่ในอีกมุมหนึ่งนครราชสีมาที่ถูกมองว่ามีศักยภาพด้านการเป็นเมืองแห่งการบริการ (Service Province) อย่างเด่นชัดกว่า ซึ่งจากการสำรวจพบว่าตลอดถนนสายมิตรภาพที่มุ่งหน้าสู่จังหวัดนครราชสีมา มีจุดจอดรถและจุดแวะพักริมทางที่อยู่ตามปั้มน้ำมันต่างๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละแห่งล้วนมีอาหารและสินค้าที่ระลึกจำหน่าย หากแต่ปัญหาที่ปรากฏคือ จุดแวะพักริมทางใหญ่ยังขาดคุณภาพส่งผลให้การกระจายสินค้าและรายได้ยังทำได้ไม่เต็มที่ อันที่จริงแล้วจุดแข็งทางการท่องเที่ยวของนครราชสีมาประเด็นนี้สามารถสร้างโอกาสในการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มักเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะครอบครัว กลุ่มเพื่อน ในช่วงวันหยุดติดต่อกันหลายวัน

นอกจากนี้จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังพบว่าจุดประสงค์หลักอันดับที่หนึ่งคือการเดินทางมาเพื่อพักผ่อน แต่ที่น่าสนใจกลับเป็นประเด็นของการเดินทางมาเพื่อกิจกรรม MICE อันประกอบด้วยการประชุม/สัมมนา/ดูงาน การชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มกิจกรรมดังกล่าวมีจำนวนรวมกัน 1,092,754 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.47 โดยจำแนกเป็น กลุ่มประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน จำนวน 826,062 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 กลุ่มชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า จำนวน 117,371 คน คิดเป็นร้อยละ 2.16 และกลุ่ม

ที่ได้รับรางวัล จำนวน 113,321 คน คิดเป็นร้อยละ 2.09 ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นในแต่ละปี ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะศักยภาพด้านการรองรับที่ถือเป็นข้อได้เปรียบของจังหวัดดังสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “นักท่องเที่ยวกลุ่มประชุมสัมมนา (MICE) มีอัตราการเติบโตสูง มีแนวโน้มเดินทางมาประชุมสัมมนา ท่องเที่ยวและใช้จ่ายในจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเติบโตของตลาด MICE ในนครราชสีมายังมีแนวโน้มที่ดี” (สวัสดี มังกรวัฒน์, 2552: สัมภาษณ์) ดังสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ศักยภาพของจังหวัดนครราชสีมาที่ระบุไว้คล้ายคลึงกันว่าทำเลที่ตั้งของจังหวัดเอื้ออำนวยต่อการจัดการประชุมขนาดใหญ่ ซึ่งมีแนวโน้มว่า ตลาด MICE ในนครราชสีมาจะเป็นที่สนใจ ในอนาคตอันใกล้

สำหรับการเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (Tourism City) นครราชสีมาจำเป็นต้องหาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวหยุดและใช้เวลาท่องเที่ยวภายในตัวเมืองให้เพิ่มขึ้น จึงมองว่าน่าจะมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในนครราชสีมา ดังผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในนครราชสีมา แบ่งได้ 2 ด้านสำคัญคือ ด้านธรรมชาติ เชื่อมโยง ปากช่อง – วังน้ำเขียว – ครบุรี มีศักยภาพด้านพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรม เชื่อมโยงสี่คิ้ว – สูงเนิน – อำเภอเมือง สร้างการเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (อาทิ หินบริเวณแหล่งหินตัดสี่คิ้ว ถูกนำไปสร้างปราสาทหินพิมาย)” (ธีรพงศ์ คณาศักดิ์, 2552: สัมภาษณ์) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางภายในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาประสบการณ์การท่องเที่ยวใหม่ๆ ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาที่จึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับการเป็นเมืองแห่งการบริการ (Service Province) ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มการประชุมและสัมมนา เนื่องจากศักยภาพของจังหวัดเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมประเภทนี้ กอปรกับทิศทางการเติบโตของอุตสาหกรรม MICE กำลังเติบโตไปในทิศทางที่ดี ในขณะที่การเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (Tourism City) จำเป็นต้องหาจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวภายในตัวเมือง พร้อมเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายทั้งนักท่องเที่ยว รายได้ และสินค้าของที่ระลึกอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวและยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเต็มภาคภูมิต่อไป สำหรับการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ควรหาแนวทางในการสร้างเรื่องราวและเนื้อหาสาระที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ ผ่านกลไกการสร้างความรู้ภาคภูมิใจให้คนในพื้นที่โดยเฉพาะเยาวชน โดยการสนับสนุนให้มีคฤศรน้อย และสนับสนุนงานยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

5.2 สรุปกรอบการวิจัยของจังหวัดชัยภูมิ

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิพบว่า นักท่องเที่ยวในจังหวัดมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์เทศกาลการท่องเที่ยวดอกกระเจียวบานในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือนกรกฎาคม โดยรายได้จากนักท่องเที่ยวของปี 2550 ในภาพรวมพบว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.10 หรือคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 974.79 ล้านบาท ซึ่งรายได้ของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นส่งผลให้จังหวัดมีรายได้ด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้นตามไปด้วย แต่พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนต่อวันนั้นยังมีสัดส่วนไม่มากนักโดยสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คืออุทยานแห่งชาติป่าหินงาม รองลงมาคืออุทยานแห่งชาติตาไถ่ และอุทยานแห่งชาติไทรทองตามลำดับ ด้วยลักษณะที่โดดเด่นทางทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature base tourism) ซึ่งตั้งอยู่บนรอยต่อ 3 แบบคือ แบบแรกตั้งอยู่บนรอยต่อของ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดลพบุรี แบบที่สองตั้งอยู่บนรอยต่อของแผ่นดินที่ราบสูงกับที่ราบลุ่มและแบบที่สาม ตั้งอยู่บนรอยต่อของภาคกลางกับภาคอีสาน

แม้ชัยภูมิจะเป็นจังหวัดที่มีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์มากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีจุดขาย คือ เทศกาลดอกกระเจียวบาน ซึ่งถือเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้เดินทางเข้ามาสัมผัสจำนวนมากในแต่ละปี แต่มองในภาพรวมจะพบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจแต่เพียงการมาเที่ยวชมดอกกระเจียว แต่กลไกการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความตระหนัก และรู้ถึงความสำคัญ of ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านั้นกลับยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม จะพบก็เพียงการเน้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเท่านั้นไม่ว่าจะเป็นทุ่งดอกกระเจียว และมอหินขาว เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาเฉพาะพื้นที่เช่นนี้กำลังกลายเป็นดาบสองคมที่ก่อให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวและนำไปสู่ความเสื่อมโทรมในแหล่งท่องเที่ยวทั้งปัญหาการรองรับทางการท่องเที่ยว การจัดการขยะ แหล่งน้ำ เป็นต้น ดังสอดคล้องกับการประชุมกลุ่มย่อยภาครัฐที่เห็นพ้องกันว่าเมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องหน่วยงานต่างๆ ก็เริ่มวิตกกังวลเกี่ยวกับการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว และระบบนิเวศโดยรอบ ด้วยเหตุนี้การสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อภาครัฐและประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและได้รับผลกระทบน้อยที่สุด จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังสอดคล้องกับผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “คนในจังหวัดชัยภูมิยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะคนในท้องถิ่นยังไม่เข้าใจว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และนโยบาย

ของจังหวัดชัยภูมิคงยังมุ่งเน้นให้ประชากรในจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม” (บุญหนา ลิมานัง, 2552: สัมภาษณ์)

ขณะที่สถานการณ์ด้านการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรโดยเฉพาะผ้าไหม ชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตผ้าไหมเป็นอย่างมากแต่ปัจจุบันกลับพบว่า สถานการณ์ผ้าไหมในพื้นที่ โดยเฉพาะในอำเภอบ้านเขว้า อำเภอที่ได้ชื่อว่ามีชื่อเสียงด้านการแปรรูปผ้าไหมแห่งหนึ่ง กำลังประสบปัญหาหาราคาผ้าไหมที่ตกต่ำ เนื่องจากวัตถุดิบที่ไม่ได้ถูกผลิตในพื้นที่แต่กลับต้องนำเข้าจากจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนการตัดราคาขายสินค้ากันเองของร้านขายผ้าไหมเพื่อต้องการให้ได้เงินมาหมุนเวียนในธุรกิจของตน

นอกจากนี้ยังพบว่าจังหวัดชัยภูมิยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ค้นพบจากโครงการวิจัยที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยให้การสนับสนุนเรื่อง การศึกษาสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ 2550 ระบุว่าศักยภาพของจังหวัดสามารถจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวโลกล้านปีได้ เนื่องจากมีการค้นพบว่ามีชั้นหินที่มีซากไดโนเสาร์อายุเก่าแก่ที่สุดซึ่งสอดคล้องกับผลจากการประชุมที่ระบุว่าจากกิจกรรมตามรอยไดโนเสาร์แสดงให้เห็นว่าจังหวัดชัยภูมิมีซากกระดูกไดโนเสาร์ที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในไทยแต่ตอนนี้กระดูกเหล่านั้นถูกซื้อไปเพื่อการวิจัยที่กุ้มข้าว จังหวัดกาฬสินธุ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาศักยภาพของจังหวัดอย่างถี่ถ้วนพบว่า ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นทุนเดิมที่สำคัญ หากแต่ยังขาดการบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบริบทของการจะเป็นจังหวัดทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังสอดคล้องกับคำขวัญทางการท่องเที่ยวของจังหวัดที่ว่า “ชัยภูมิเป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตพื้นที่อีสานตอนล่าง ที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยแบบยั่งยืน” (www.chaiyaphum.go.th) สำหรับศักยภาพด้านการแปรรูปสินค้าโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำไปสู่สินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว อย่างเช่นผ้าไหมบ้านเขว้าก็ถือว่ามีความโดดเด่นเช่นเดียวกัน หากแต่ยังขาดการจัดการที่เป็นระบบเป็นเหตุให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายต่างประสบปัญหาทางการตลาด นอกจากนี้ศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโลกล้านปีภายหลังการค้นพบว่ามีชั้นหินที่มีซากไดโนเสาร์อายุเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งก็เป็นอีกหนึ่งการค้นพบและเป็นทางเลือกด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอีกทางหนึ่ง

ดังนั้นทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิจึงควรมุ่งยกระดับการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature base tourism) เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและสร้างการ

เรียนรู้ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจและความหวงแหนทรัพยากรของคนในชุมชน ขณะที่ประเด็นของผ้าไหมบ้านเขว้า ควรเร่งศึกษาโครงสร้างการจัดการและการกระจายรายได้ที่จะทำให้รายได้ตกอยู่กับคนในท้องถิ่นเพื่อเรียกความเชื่อมั่นที่มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านเขว้าให้กลับมามีชื่อเสียงเช่นในอดีต และประการสุดท้ายคือ การพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้โลก 175 ล้านปี ซึ่งต้องอาศัยความรู้หลากหลายด้านตลอดจนนักวิจัยเฉพาะด้านเพื่อดำเนินงานให้เกิดแผนงานอย่างเป็นระบบ

5.3 สรุปกรอบการวิจัยของจังหวัดยโสธร

จังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยถูกแบ่งเขตการปกครองออกจากกัน แต่เขตการปกครองนั้นไม่สามารถแยกขอบเขตทางวัฒนธรรม(ภูมิวัฒนธรรม)ได้ ยโสธรเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่แยกตัวจากอุบลราชธานีซึ่งมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมอันยาวนาน ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเจนละและเป็นอารยธรรมเริ่มแรกของราชอาณาจักรกัมพูชา นอกจากนี้ยโสธายังถูกรายล้อมด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่อื่นๆ อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดมุกดาหารเป็นต้น ด้วยลักษณะที่ตั้งของจังหวัดที่ถูกรายล้อมด้วยวัฒนธรรมอันโดดเด่นนี้เอง ยโสธรจึงถูกพลังวัฒนธรรมจากจังหวัดใกล้เคียงบดบัง ส่งผลให้ ความสำคัญของจังหวัดยโสธรรลดน้อยลงในสายตาคนภายนอก ดังผลการประชุมระดมความคิดที่ระบุว่า “จังหวัดยโสธรถูกล้อมรอบด้วยจังหวัดที่มีวัฒนธรรมที่เด่นชัดกว่า เช่น วัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีและมุกดาหาร เป็นต้น จึงส่งผลให้ยโสธรเป็นเสมือนเมืองผ่าน” (นภดล ตั้งสกุล, 2552: สัมภาษณ์) จึงไม่น่าแปลกใจที่คนในจังหวัดยโสธร พยายามหาที่ยืนในสังคมเพื่อประกาศความเป็นตัวตน ดังจะเห็นได้จากบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงอย่าง หม่ำ จ๊กมิก ผู้ซึ่งมีความรักในบ้านเกิดและพยายามแสดงความภาคภูมิใจของตนเอง บอกเล่าวิถีชีวิตความเป็นยโสธรในอดีตสู่สังคมภายนอกโดยสะท้อนภาพจังหวัดยโสธรผ่านภาพยนตร์เรื่องหมยมยโสธรทั้งภาค 1 และ 2 ที่บอกเล่าถึงศิลปวัฒนธรรมยโสธร ทั้งด้านการแต่งกาย อาหาร ภาษาพูด ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวยโสธรในอดีต นอกจากนี้ อาหารขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ อย่าง “ลาบยโส” ก็เป็นอีกหนึ่งจุดเด่นที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด พบว่าในปี 2550 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยมีเพียง 205,032 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากภูมิภาคเดียวกันและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพียง 2,790 คน (www.tat.or.th) ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดยโสธร (Gross Provincial Products - GPP) จาก

ตัวเลขข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวถือว่ามีส่วนไม่สูงนัก ดังนั้น หากจะใช้องค์กรท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดจึงไม่น่าจะเป็นวิถีที่ถูกต้องมากนัก แม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจะกำหนดให้ส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้าและการลงทุนเพื่อพัฒนาจังหวัดและสร้างรายได้ก็ตาม

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดจะพบว่า ยโสธรมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจนจากประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวอีสานซึ่งถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้งานประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรเป็นงานระดับชาติ เป็นสื่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ โดยมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเมืองคูมิตร คือ เมืองชิชิบุ จังหวัดไซตามะ ประเทศญี่ปุ่น ติดต่อกันมาตั้งแต่ปี 2540 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังเผยแพร่และเชื่อมความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีเพิ่มขึ้น 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอีกด้วย

ศักยภาพดังกล่าวบ่งบอกถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่สำคัญอันควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนที่พบว่า “คนในชุมชนยังคงมีความภาคภูมิใจในมรดกและวัฒนธรรมของตนเองที่ปรากฏให้เห็นในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และยังอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่สืบมาจนถึงปัจจุบัน” (สัมภาษณ์) หากแต่ยังคงมีปัญหาด้านการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการวัฒนธรรมจึงส่งผลให้การดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง

เหตุการณ์นี้สามารถสะท้อนได้จากประเพณีบุญบั้งไฟที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยว ซึ่งปรากฏว่า การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟในปัจจุบันมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก จากอดีตที่ประเพณีบุญบั้งไฟมีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงเทพยดาให้ฝนตกตามฤดูกาล ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพญาแถน เทพแห่งลมและฝนส่งผลให้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพราะเป็นประเพณีที่สนุกสนานและตื่นตาตื่นใจ ด้วยเหตุนี้ประเพณีบุญบั้งไฟจึงถูกผลักดันเข้าสู่วงจรธุรกิจการเงินมากขึ้น มีการเรียกรายได้เพื่อหารายได้ ซึ่งในอดีตมีเพียงแค่การลงขันกันเพื่อสร้างบั้งไฟขึ้นมาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบั้งไฟทั้งหมดรวมขบวนละประมาณ 100,000 บาท ขบวนแห่ทุกขบวนหวังได้รับชื่อเสียง และเงินรางวัล กิจกรรมทุกอย่างจึงเป็นการแสดงโชว์ เพื่อชนะใจกรรมการ (วิภาณณ์ เทศน์ธรรม, 2541: บทคัดย่อ)

ขณะที่อีกมุมหนึ่งของงานบุญก็จะพบว่าการพนันระหว่างเจ้าของบั้งไฟด้วยกันหรือระหว่างผู้ชมโดยตัดสินผลแพ้ชนะกันที่ระยะเวลา นับตั้งแต่บั้งไฟเริ่มลอยตัวขึ้นจากฐานปล่อย จนกระทั่งหาง

ของบั้งไฟตกถึงปลายต้นไม้ หากบั้งไฟไครลอยอยู่ในอากาศได้นานกว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะ ส่วนมากจะนิยมพนันกันด้วยเงินสด แต่บางรายที่ไม่มีเงินก็จะติดหนี้ไว้ก่อน ดังสอดคล้องกับผลการประชุมพหุภาคีที่ระบุว่า “ทุกวันนี้การสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง มักมีการพนันขันต่อเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้รูปแบบการจัดงานยังเน้นมหาสพรีนเริง มีการประกวดประชันเวทีเพื่อแย่งชิงเงินรางวัล แทนการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับงานบุญบั้งไฟ” (ปิยดา ปัญญาศรี, 2552: สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอันเป็นที่รู้จักและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวยังปรากฏให้เห็นอีกหลายแห่ง อาทิ ชาติกู๋กองข้าวน้อยเป็นเจดีย์เก่าสมัยขอม ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวหนุ่มสาวนาที่กระทำรุนแรงต่อมารดาของตนจนเสียชีวิต ซึ่งปัจจุบันชาติกู๋กองข้าวน้อยแห่งนี้ได้รับการบูรณะปรับปรุงให้มีความกลมกลืนและเหมาะสมเช่นเดียวกับของเดิม ขณะที่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองยโสธรตั้งแต่สมัยสร้างเมืองและเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญประจำเมือง กู่จานเป็นเจดีย์เก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัด มีลักษณะคล้ายพระธาตุพนม พระธาตุอานนท์เป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของพระอานนท์ สาวกของพระพุทธเจ้าซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่าเป็นตึกแถวโบราณงดงามด้วยสถาปัตยกรรมแบบ Chino-Portuguese ต่างกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดการพัฒนาและการที่เป็นระบอบอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า ย่านอาคารสถาปัตยกรรมโบราณที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างและต่อเติมอาคารโดยรอบที่ขัดแย้งกับลักษณะสถาปัตยกรรมเดิมส่งผลให้ความงดงามของสถาปัตยกรรมลดน้อยลงดังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบ้านสิงห์ท่า นั้นเป็นรูปแบบของร้านค้าที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมแบบผสม จีน – ยุโรปมีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งในปัจจุบันการต่อเติมอาคาร การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่า และการสร้างอาคารใหม่ในสภาพแวดล้อมเดิมล้วนมีความขัดแย้งในด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเก่าที่มีคุณค่า โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโดยรวม อาทิ รูปแบบอาคารเดิม สัดส่วน สี รายละเอียดในงานสถาปัตยกรรม (นิรรวณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์, 2547: บทคัดย่อ)

ดังนั้นทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรควรเสริมพลังวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง โดยให้เด็กและเยาวชนร่วมค้นหาศักยภาพของวัฒนธรรม ส่วนนักวิชาการศึกษาแผนการจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมตามกรอบการทำงานที่เสนอให้ทำเป็นโครงการวิจัยร่วมกับทางจังหวัดบกรอบงาน 2 ส่วน คือ **งานค้นหาศักยภาพวัฒนธรรม** (ใช้แนวทางการวิจัยที่ร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น) ซึ่งผลลัพธ์ของงาน คือ ข้อมูลเรื่องราวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และ**งานศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการมรดกวัฒนธรรม** ในส่วนนี้เป็นงานที่เน้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานอย่างเป็น

รูปธรรม โดยประเด็นที่ควรเร่งดำเนินการคือการพัฒนาย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่าซึ่งผลลัพธ์ของงานคือ แผนจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับกลไกการพัฒนาท้องถิ่นดังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดยโสธร (พ.ศ. 2553-2556) เพื่อตอบสนองพันธกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนา/สร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีเอกลักษณ์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักครบวงจรและให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี

บรรณานุกรม

- กนก โตสุรัตน์. 2540. โครงการวิจัยการประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดนครราชสีมา.
กมลทิพย์ ชูประทีป. 2547. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิง
เกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php)
- กาญจน์กรอง ปิยะไพร. 2547. แนวทางการจัดการจราจรบนทางหลวงพิเศษ
เส้นทางเดินทางโดยสายประจำทางจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
วิศวกรรมขนส่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
- กิตติมา จอร์นส. 2547. กระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนประเภทเครื่องจักสาน ขององค์การ
บริหารส่วนตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม:
สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์. 2539. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวของชาวบ้านนา
สะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- กรรณิการ์ ศรีฉลุย (2536). หมอนขิดบ้านศรีฐาน อำเภอปาดัง จังหวัดยโสธร. มหาสารคาม:
สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กำธร ศรีน้อย. 2544. รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา.
ขอนแก่น: สาขาวิชาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เขมิกา หวังสุข. 2543. พัฒนาการทางวัฒนธรรมในลุ่มแม่น้ำมูล : กรณีศึกษาแหล่งโบราณคดี
เมืองเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัด นครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เขมวดี คงหมื่นไวย. 2548. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของธุรกิจโรงแรมในจังหวัด
นครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- จันทวดี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2550. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการโฮมสเตย์ที่
ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาของนักท่องเที่ยวชาวไทย.
กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จินตนา จันทัด. 2548. พฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการโรงแรม เจ.พี. เอ็ม
เมอร์ลด์ โยธธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิราภรณ์ นาคประกอบ. 2550. การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของอุตสาหกรรมการ
ท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จินตนา จารุเสมา. 2550. การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและจัดทำแผนธุรกิจของกลุ่มสตรี
สหกรณ์บ้านหนองบัวแดงผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากฝ้าย จังหวัดภูมิ. กรุงเทพฯ:
สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จักรกฤษณ์ จิระราชโร. 2544. รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร
จาก แม่น้ำชีในจังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จตุพร บวรไกรศรี. 2549. ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและที่
มนุษย์ได้ดัดแปลงสำหรับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จตุรวิทย์ เทวธีระรัตน์ และคณะ. 2544. การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดการปัญหาขยะของ
ประชาชนท้องถิ่น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ชัตตัตถ์ รัชสวัสดิ์. 2548. ศึกษาถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของอุทยานประวัติศาสตร์
พิมาย จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ชัยวิชิต ทันทพร. 2548. กระบวนการเรียนรู้การเข้าสู่อาชีพช่างทำบั้งไฟ จังหวัดยโสธร.
มหาสารคาม: สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชริศา ตันดิชานาญกุล. 2546. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ
จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- ชลิต ชัยครรชิต และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. 2532 การเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านใน
เขตป่าเตรียมการสงวนศึกษากรณีบ้านโคกสง่า อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ.
ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชุดิมา ธนาวัฒน์กร. 2547. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการรถโดยสารปรับอากาศ
ของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- ชุมแพ ศรีปัญญา. 2543. ศึกษาประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุอานนท์ อำเภอเมือง จังหวัด
ยโสธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณภัทร น้อยน้ำใส และคณะ. 2550. การศึกษาสำรวจสถานะต้นทุนศักยภาพและทิศทางการ
พัฒนาจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ณัฐภูมิ กำลังทรัพย์. 2546. ศักยภาพการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ของชุมชนบ้านท่าแก ตำบลลุ่มลำชี
อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
- ดวงนภา ศิลปะสาย. 2546. บ้านดิน: สถาปัตยกรรมทางเลือก กรณีศึกษา: บ้านศรีฐาน อำเภอ
ป่าติ้ว จังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดือนจิต เหมพงศ์พันธุ์. 2539. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัด
นครราชสีมา. นครราชสีมา : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครราชสีมา
- เกิดศักดิ์ แก้วมกระโทก. 2545. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร
จัดการเขตกันชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชา
บริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- รัชชัย สุขลอย. 2547. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: บ้านคลอง
ทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ธิตี โลหะปิยะพรรณ. 2544. โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ:
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรชัย ลีสุรพลานนท์. 2547. การศึกษาวัดในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อการออกแบบวัดทุ่ง

ธีระ วรรณะปกรณ์. 2524. การปรับปรุงยานการค้าเก่าใจกลางเมืองจังหวัดนครราชสีมา.

กรุงเทพฯ: สาขาวิชาออกแบบชุมชนและผังเมือง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีรพงศ์ คณาศักดิ์สวัสดิ์ มังกรวัฒน์. ผู้ให้สัมภาษณ์. เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้สัมภาษณ์. การประชุมย่อยภาคีเอกชน วันที่ 25 มิถุนายน 2552 ห้องประชุม 22.11 อาคาร 22 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ธีรศักดิ์ คูศิริรัตน์. 2547. ระบบบริหารการจัดการธุรกิจผ้าไหมเพื่อพัฒนาไปสู่ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าไหมปักธงชัย บ้านทุ่งจาน ตำบลวัง อำเภอบำรุงชัย จังหวัดนครราชสีมา. บุรีรัมย์: สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ธีรวัฒน์ เจริญราษฎร์. 2544. ธุรกิจชุมชน วิถีทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิตยา ธนพลเกียรติ. 2547. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นวิรัฐ ติระพันธ์. 2547. การจัดการเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมไวน์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นภาพร จันท และคณะ. 2547. ศักยภาพการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

นิรันดร์ ละม้ายศรี. 2541. ความสัมพันธ์ระหว่างงานหัตถกรรมพื้นบ้านกับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของชาวบ้านอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นิรมล ภาสองชั้น. 2545. ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดยโสธร. ขอนแก่น: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร.มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นิรวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์. 2547. แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า
จังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- บุญหนา ลิมานัง ผู้ให้สัมภาษณ์. เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้สัมภาษณ์. การประชุมย่อยภาคี
สถาบันการศึกษา วันที่ 17 มิถุนายน 2552 ห้องประชุมเอราวัณ โรงแรมพูลแมน
(Pullman) จังหวัดขอนแก่น
- บัวกนก วัชรปรีดา. 2544. การผสมผสานวัฒนธรรม: กรณีศึกษากำแพงไฟฟ้าหวน ตำบลท่า
มะไฟฟ้า อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การ
มหาชน)
- ปรเมศวร์ จรัสเมธากุล. 2549. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจเข้าใช้
บริการสถานที่พักในเขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาการตลาด
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประนอม เคียนทอง. 2536. ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพรเพลิง ตำบลนกออก
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปรานีย์ ศรีทะรัง. 2550. แนวทางการจัดการพื้นที่แนวกันชน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ :
กรณีศึกษา บ้านคลองปลากั้งและบ้านสันกำแพง ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว
จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ปรมินทร์ วัชรินทร์รัตน์. 2549. แนวทางการออกแบบและการจัดการเพื่อปรับปรุงฟื้นฟู
หมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ : กรณีศึกษาชุมชนด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา
กรุงเทพฯ: สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ปัทมา พวงกระจ่าย. 2548. แนวทางการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เทียนหอมของกลุ่มมอริคิต
แฮนด์เมด ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชา
บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปัทมิตา ดันติวงศ์. 2540. การศึกษาวิจัยเพื่ออนุรักษ์ลายผ้าขิดจังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พจนา วรรณจันทร์. 2540. คติความเชื่อจากประติมากรรมแบบเขมรที่ปราสาทหินพนมวัน
จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พงศ์ธวัช บรรทม. 2542. การใช้พื้นที่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่แหล่งขุดค้นใน
บริเวณปราสาทพนมวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พอใจ คล่องแคล่ว. 2548. การศึกษาห่วงโซ่อุปทานหน่วยผลิตผ้าไหมอำเภอบักรังชัย จังหวัด
นครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- พระมหาเมธา คำไหล. 2547. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องทองลงหิน
บ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ:
สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- พระมหาสุทธิพนธ์ ชาติตร. 2551. หัตถกรรมพื้นบ้านหมอนขิดบ้านศรีฐานกับการพัฒนาเพื่อการ
ส่งออก. มหาสารคาม: สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัฒน์ชาติ กุณฑะโร. 2545. ความสามารถในการปรับตัวของเนื้อทรายที่ปล่อยสู่ธรรมชาติ
บริเวณทุ่งกะมัง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
ชีววิทยาป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พุดพิงศ์ เปานิล. 2546. พฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ
ของผู้มาเยือน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เพ็ญไพรินทร์ เทพปิยะวงศ์. 2549. ศึกษาการสำรวจชนิดพรรณไม้ยืนต้น บริเวณอุทยาน
แห่งชาติป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เพ็ญประภา วงศ์เกษมศักดิ์. 2542. การประกอบอาชีพสานกระติบข้าวบ้านโนนมะเขือ.
มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พวงชมพู ไชยอาลา. 2543. ศึกษาการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท
กรุงเทพฯ: สาขาวิชานิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันทอง เขียนภูเขียว. 2549. การวางแผนธุรกิจเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มทอผ้าขิดบ้านโนนเสลา
ตำบลหนองตูม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภานุเดช เพียรความสุข. 2549. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบล
นาแก อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ยงยุทธ บุราสิทธิ์ .2534. การศึกษาการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีบ้านซำใต้ บ้านโคกน้อย และบ้านโนนกระโดน ตำบลพญา
เย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รัชดาภรณ์ พัฒนา. 2546. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ :กรณีศึกษา บ้านคลองสะท้อน ตำบลวังหมี อำเภอวัง
น้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รัชนีพร ก้อนคำ. 2547. คุณภาพบริการของโรงแรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.

มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รัตนติกา แสงมา. 2549. แนวทางการพัฒนาตลาดของธุรกิจปลาสด ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
ยโสธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลลนา คลังชำนาญ. 2552. การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนแบบบูรณา
การในจังหวัดชัยภูมิ. พิษณุโลก: สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยนเรศวร

เรวัตร ธรรมาภิรมย์. 2546. สถานการณ์ด้านการผลิต การตลาด โอกาสทางการตลาด และ
กลยุทธ์ทางการตลาดของสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาดอกไม้ประดิษฐ์ จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทอง.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วนิดา โกศัย. 2536. วัฒนธรรมส้มตำโคราช :กรณีตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัด
นครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วาสนา วงศ์ภา. 2547. การประเมินคุณค่าทางวิชาการของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด

- นครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิลาวรรณ น้อยภา. 2549. ทูทางสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาป่าชุมชน บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วิศิลป์ แซ่เตีย. 2545. การออกแบบเลขนศิลป์สิ่งแวดล้อมสำหรับอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิชาญ พันธุ์ดี. 2547. การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งซากดึกดำบรรพ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ในจังหวัดนครราชสีมา นครราชสีมา : ภาควิชาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- วินัย ศรีแสง. 2548. โอกาสในการดำเนินธุรกิจรถตู้ให้เช่า จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- วิภาชน์ เทศนธรรม. 2541. รูปแบบการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. 2544. โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 2547 หน้า 1-14
- วรเดช โพธิ์ระดก. 2548. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจสปาในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วัชรภรณ์ ปิ่นมณฑล. 2548. การบริหารธุรกิจผลิตสินค้าจากไม้เก่า ในอำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ศศิธร จันทรใบ . 2545. ศึกษาคติกรออกแบบปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์. 2541. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรป่า

ชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี่ อำเภอ
วังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศิริทิพย์ รักษาชนม์. 2550. การบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการของ
จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์. 2546. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์การ
แพร่กระจายของช้างป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
ชีววิทยาป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เศกสรรค์ ยงวนิชย์. 2551. การวางแผนพัฒนาพื้นที่เทือกเขาหินปูน อำเภอคอนสาร จังหวัด
ชัยภูมิ. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สวัสดี มังกรวัฒน์. ผู้ให้สัมภาษณ์. เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้สัมภาษณ์. การประชุมย่อยภาคี
เอกชน วันที่ 25 มิถุนายน 2552 ห้องประชุม 22.11 อาคาร 22 คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สายฝน ถึงหมื่นไวย. 2547. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมทางเลือก
แหล่งท่องเที่ยวและที่พักของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอมัญจาคีรี จังหวัด
นครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สายขวัญ ขวัญคำ. 2548. โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธรโดยทำการ
วิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดยโสธร. ขอนแก่น:
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สาริต อติโต. 2544. การจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจข้าวหอมมะลินิธิย์. ขอนแก่น:
สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สิริกร รานอก . 2547. วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการการบริหารงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านในอำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม:
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สมศักดิ์ บุญชู. 2543. ปลาสมกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธร. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทย
คดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สมเดช บุญสง. 2546. เศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาเครื่องจักสานบ้านทุ่งนางโอก ตำบลทุ่งนางโอก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สนั่น สะอาดถิ่น. 2545. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุภาพร ศรีม่วง. 2545. ศึกษาการประเมินศักยภาพอุทยานแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรทอง จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุภารัตน์ นาคประกอบ. 2546. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอุทยานแห่งชาติป่าหินงามเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมเกียรติ อยู่รอด. 2545. ศึกษาปริมาณขยะของนักท่องเที่ยวไทยในอุทยานแห่งชาติตาไผ่ จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สิทธิชัย นิลแก้ว. 2546. กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มช่างบ้านธาตุสามหมื่น ตำบลบ้านแก่ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม: สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุภัทรา ชาลีเครือ. 2537. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรบ้านโนนพันชาติ ตำบลหนองบัวใหญ่ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม: สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สรศักดิ์ เดชโนนสังข์. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเจริญ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ. 2549. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำด้าน

การท่องเที่ยว: กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สิทธิพันธ์ วิวัฒนาพรชัย. 2544. การประเมินมูลค่าจากการมีได้ใช้ของสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์และทรัพยากรธรรมชาติของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สนธยา พลรัตน์. 2541. ความคิดเห็นของเยาวชนต่อการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าห้วยกุ่มอำเภอกะเปอร์ สมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. มหาสารคาม: สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สมพร บุญเกิด. ผู้ให้สัมภาษณ์. เทิดชาย ช่วยบำรุง. ผู้สัมภาษณ์. การประชุมย่อยภาคีเอกชน วันที่ 17 มิถุนายน 2552 ห้องประชุมเอราวัณ โรงแรมพูลแมน (Pullman) จังหวัดขอนแก่น

สมฤทธิ์ กัลป์ดี. 2548. โครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดยโสธร (ภาคประชาชน).

สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2549. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา.

สุเทพ เกื้อสงฆ์. 2545. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา กรุงเทพฯ: สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุชาติ งวงชัยภูมิ. 2551. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. ขอนแก่น: สาขาวิชาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สุทธิวรรณ จันทรมรินทร์. 2524. ทศนคติของประชากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุทธาทิพย์ นัตสันเทียะ. 2548. การบริหารธุรกิจสปา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สถาพร มนต์ประภัสสร. 2542. การประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการวางแผนการใช้ที่ดิน สำหรับการเกษตรบางชนิดในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สภาวะสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุภัทร คำศรี. 2547. การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาหมู่บ้านยากจนในจังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : ภาควิชาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- สุรัสวดี ภูมิพานิช. 2550. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ประเมินค่าเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ของทรัพยากรธรรมชาติ รอบอ่างเก็บน้ำลำพระเพลิง 1 อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา . กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุรเชษฐ์ ศิริศักดิ์. 2548. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการตลาดธุรกิจผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมในเขตอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุธารัตน์ รongเมือง. 2550. การบริหารจัดการด้านการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา. ขอนแก่น: สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- หทัยกาญจน์ หอมกุล. 2550. การประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- อารีวรรณ เสริมวิลาสกุล. 2547. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อร่ามจิต ชินช่าง. 2531. กาพย์เซิ้งบั้งไฟ: โดยศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร.
- อร สีแพร่. 2543. เรื่องลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยว จังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง. จุลสารการท่องเที่ยว 20,2 (เม.ย.-มิ.ย.44) 33-51
- อรสา ผลพะงา. 2550. สภาพปัญหาแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้าน

ดอนม่วง ตำบลใหม่ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. ขอนแก่น: สาขาวิชาการ
ปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อุไรวรรณ ล้อมวงศ์พานิช. 2546. กลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาตำบล

เกวียน จังหวัดนครราชสีมา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อินทนน เบญจกุล. 2541. การกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัด

นครราชสีมา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อิสรา สิทธิเดช. 2546. การศึกษาการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกันแต่เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าภูกระแต อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัด

ชัยภูมิ.